

ΛΑΚΗΣ ΦΟΥΡΟΥΚΛΑΣ

Όλα αυτά
που χάσαμε

Λάκης Φουρουκλάς

Όλα αυτά που χάσαμε

Μυθιστόρημα

**Ζωγραφιά Εξωφύλλου: Έλενα Σιούφτα
Σχεδιασμός Εξωφύλλου: Λ.Φ.
Ηλεκτρονική έκδοση (eBook): Μάιος 2013**

Όλα άρχισαν απ' τον καιρό που ήμουνα μικρή, μια στάλα στον ωκεανό της ανθρωπότητας, όλα τέλειωσαν την εποχή που αρνιόμουνα πεισματικά να μεγαλώσω. Πάντα σαν παιδί ένιωθα, παρά τα ποτά, την υψηλή μας τάχα κοινωνία, τις αναγκαίες λυκοφιλίες, τις ψευδαισθήσεις ευτυχίας και τα ναρκωτικά που διακινούνταν ελεύθερα στους κύκλους μας, χαρίζοντάς μας παροδικές στιγμές ευχαρίστησης και γεμίζοντας τις τσέπες των έμπορων και τα ταμεία των πολυτελών κλινικών αποτοξίνωσης με χρήμα. Τότε ακριβώς, που βούλιαζα ανατέλλοντας, ήταν που τον γνώρισα.

Ο Άντι δεν έμοιαζε σε τίποτα με τους γνωστούς μου -φίλους δεν είχα τότε- αφού ήταν σα να μην ανήκε εκεί. Εκεί που ήμασταν εμείς δηλαδή. Σ' εκείνο το μεγάλο πανεπιστήμιο όπου τα καλομαθημένα πλουσιόπαιδα ήταν η πλειοψηφία, κι αυτά που όριζαν τους κανόνες του παιχνιδιού. Αυτουνού, του μετεωρίτη στη δική μας πραγματικότητα, δεν ήτανε το χρήμα και οι αόρατοι γονείς-προστάτες που του άνοιξαν το δρόμο, αλλά η σκληρή δουλειά κι η θέληση για μάθηση, η αφοσίωση σ' ένα όνειρο που απαιτούσε μεγάλες κι ατελείωτες θυσίες για να βγει αληθινό, οι σχεδόν απάνθρωπες συνθήκες κάτω από τις οποίες ζούσε, οι οποίες τον έκαναν περισσότερο άνθρωπο απ' τον καθένα μας. Όπως θα μου έλεγε στο σύντομο μέλλον η λειψή υποτροφία που διέθετε δεν ήταν αρκετή για να τον κρατήσει εκεί, έτσι για να τα φέρει βόλτα έκανε δουλειές του ποδαριού εφτά μέρες τη βδομάδα – τρέχοντας ουσιαστικά απ' τη σχολή στη δουλειά, κι απ' τη δουλειά στη σχολή ξανά και ξανά, χωρίς καμία ανάσα. Κι όμως πάντα χαμογελούσε. Αυτό ακριβώς, το χαμόγελό του, ήταν που με προσέλκυσε σ' εκείνον, που μ' έκανε δίχως τύψεις κι ενοχές να ξεφύγω απ' τη συνεχή πολιορκία και το δίχως τέλος μουρμουρητό των δήθεν φιλενάδων μου. Αλλά και το βλέμμα του. Ένα βλέμμα που έσταζε, κατά κάποιο παράξενο τρόπο, θλίψη και χαρά την ίδια ώρα, ειρωνεία και ζεστασιά, οργή και ευτυχία – ένα βλέμμα που έμοιαζε, όπως αποφάσισα, να είναι αποκλειστικά στραμμένο στο μέλλον. *Αυτός ο άνθρωπος έχει ένα σκοπό στη ζωή του*, θυμάμαι σκέφτηκα, την πρώτη φορά που τον πρόσεξα, και μελαγχόλησα. Ένα σκοπό που εγώ δεν είχα ποτέ, αφού το δικό μου μέλλον ήταν προ πολλού αποφασισμένο, ίσως από τότε που πήρα την πρώτη ανάσα μου στον αποστειρωμένο αέρα της κλινικής. Ένιωσα να τον ζηλεύω, έτσι στα ξαφνικά, δίχως να ξέρω τα τι και τα γιατί του, χωρίς να έχω ιδέα ακόμη για τα όσα περνούσε. Ίσως όλα στη ζωή μου να συνέβησαν τελικά βάσει σχεδίου, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο: για να βρεθώ εκεί εκείνη τη στιγμή, για να τον δω, για να μου κινήσει την περιέργεια, για ν' αναρωτηθώ επιτέλους για της δικής μου ζωής την ουσία.

Δεν του μίλησα εκείνη την ημέρα -έτσι όπως τον έβλεπα να κάθεται απέναντί μου στην καφετέρια και να διαβάζει, να σηκώνει το βλέμμα και να κοιτάζει έξω απ' το παράθυρο- αλλά ούτε και τις επόμενες. Τι να του έλεγα άλλωστε; Τίποτα! Δεν είχα τι να του πω, δεν ήξερα πώς να του μιλήσω. Εξάλλου, όσο κι αν συχνά-πυκνά σαχλαμάριζα με τ' άλλα κορίτσια, γλυκές παρενέργειες της νιότης, ήμουν κατά βάθος ντροπαλή, δε θα τολμούσα ποτέ να τον πλησιάσω. Εκτός κι αν παίζαμε Αλήθεια ή Τόλμη. Τότε ίσως και να το έκανα. Δεν παίζαμε όμως έτσι, συνέχισα να τον παρατηρώ, προσπαθούσα να μαντέψω τι σκέφτεται, νοιαζόμουνα να μάθω ποιος είναι, δίχως ποτέ να δείξω ότι ενδιαφέρομαι γι' αυτόν. Αλλά, όπως είπα, ήταν διαφορετικός, ένας ξένος στον κόσμο μας, πώς θα μπορούσα εγώ να εισβάλω στο δικό του; Αν δεν έπαιρνε εκείνος την κατάσταση στα χέρια του, αν δε μου μιλούσε, ίσως να μην τον γνώριζα ποτέ, ίσως να παρέμενε ένα όνειρο της μέρας. Κι αν δεν

τον γνώριζα ίσως κι εγώ τώρα να ήμουνα κάποια άλλη, ίσως να ταίριαζα απόλυτα στο καλούπι που είχαν φτιάξει για μένα. Ίσως, λέω.

«Γιατί είσαι πάντα τόσο λυπημένη;» με ρώτησε, ξαφνιάζοντάς με, βγάζοντάς με λες μέσα από ένα όνειρο. Αυτό πρέπει να συνέβηκε δυο βδομάδες μετά. Μετά από την ημέρα που τον πρωτοείδα. Καθόμουνα, όπως και τότε, μόνη σ' ένα τραπέζι στην καφετερία του πανεπιστημίου και κοιτούσα ένα βιβλίο. Απλά το κοιτούσα, απόλυτα αφημένη και αφηρημένη, δεν το διάβαζα. Στην αρχή πήγα να θυμώσω -ποιος στο διάολο ήταν αυτός και ποιος του έδωσε το δικαίωμα να μου μιλήσει;- αλλά όταν σήκωσα το βλέμμα και τον είδα, άθελά μου χαμογέλασα. Ήταν η πρώτη φορά που άκουγα τη φωνή του και μπορώ να πω ότι του ταίριαζε απόλυτα! Τα γκρίζα μάτια του συνέχισαν να με κοιτάνε ερωτηματικά, αλλά όχι πιεστικά, με μια κρυφή λες κατανόηση.

«Δεν ξέρω τι να σου πω», του απάντησα και του πρότεινα καθίσει, αφού ήμουνα σίγουρη ότι αν δεν το έκανα δεν υπήρχε ούτε μία πιθανότητα να το ζητήσει ο ίδιος. Κάθισε αμίλητος και άρχισε να με παρατηρεί αδιάκριτα, ακριβώς άλλωστε όπως τον παρατηρούσα κι εγώ. Έμοιαζε λίγο με αγροτόπαιδο, ξέρετε, όπως ο Κλαρκ Κεντ παύλα Σούπερμαν στο Smallville: λίγο εύθραυστος, με μάτια υγρά και φωτεινά και μια μικρούλα ρυτίδα στο μέτωπο, ψηλός και πολύ γεροδεμένος. Φορούσε ένα κοντομάνικο μαύρο μπλουζάκι από το οποίο ξεπρόβαλλαν δύο μπράτσα δυνατά -που σίγουρα δεν ήταν κατασκευασμένα από τους ειδικούς σε κάποιο γυμναστήριο-αδιάψευστοι μάρτυρες μιας δύσκολης ζωής.

«Είμαι ο Άντι», μου συστήθηκε πρώτος.

«Είμαι η Χοπ και είμαι χόπλες», του απάντησα αποτολμώντας ένα αστείο, και χαμογελώντας σχεδόν με συστολή. Γέλασε λίγο. Αλλά αντί να με κάνει να χαλαρώσω το γέλιο του μ' έκανε να νιώσω αμήχανα, και δεν μπορούσα να καταλάβω το γιατί. Εκείνος όμως μάλλον μπορούσε -ίσως να ήταν το βλέμμα του, το οποίο ένιωθα να με διαπερνάει- και βιάστηκε να μου προσφέρει με μια ερώτηση φαινομενικά αδιάφορη, το διέξοδο που αναζητούσα.

«Τι σπουδάζεις;»

«Διοίκηση επιχειρήσεων. Εσύ;»

«Νομικά. Επιλογή της μαμάς ή του μπαμπά;» Σα να μου φάνηκε λίγο ειρωνική η φωνή του, αλλά το χαμόγελο που τη συνόδευε, κι εκείνα τα μάτια του που έμοιαζαν να στάζουν καλοσύνη, δε μου επέτρεψαν να του κακιώσω.

«Του μπαμπά». Χαμογέλασα σχεδόν ντροπιασμένη, σαν μικρό παιδί, ίσως και να κοκκίνισα κιόλας. Αλλά δεν άργησα να συνέλθω και να τον ρωτήσω: «Η δική σου;»

«Δική μου!»

«Απόλυτα;»

«Απόλυτα. Θέλω κάποια μέρα να το παίξω Ρομπέν των Πολυκατοικιών, αλλά χωρίς τις κλεψιές. Αν δε με καταπιεί το σύστημα δηλαδή. Όπως τόσοι άλλους». Έμοιαζε να αυτοσαρκάζεται, αλλά όχι, σοβαρά μιλούσε. Το έβλεπα στα μάτια του που για λίγο σκοτεινίασαν. Εννοούσε αυτά που έλεγε, στο μυαλό μου δε χωρούσε αμφιβολία καμιά.

«Κι οι δικοί σου; Τι λένε αυτοί; Σίγουρα θα προτιμούν να σε δουν ένα πετυχημένο δικηγόρο σε μεγάλη εταιρεία παρά σαν ένα μοναχικό καβαλάρη». Του χαμογέλασα. Και το χαμόγελό μου αμέσως έσβησε.

«Πέθαναν. Ο πατέρας θάφτηκε κάτω από τα πετρώματα ενός μεταλλείου που κατέρρευσε στα Απαλάχια, ενώ η μάνα μου, πέθανε κι αυτή πολύ νέα, από

καρκίνο». Τα είπε πολύ απλά αυτά, δίχως να κομπιάσει καθόλου, ίσως και με κάποιου είδους απάθεια. Ή είχε ήδη ξεπεράσει εντελώς τον πόνο, ή απλά ήθελε να τον κρατήσει αποκλειστικά για τον εαυτό του. Ή, ίσως, να ήταν, στο τέλος της ημέρας, πολύ καλός υποκριτής, οπότε κάποτε στο μέλλον θα γίνονταν ένας λαμπρός δικηγόρος.

Του είπα τις σκέψεις μου και γέλασε δυνατά, με την καρδιά του.

«Δεν το σκέφτηκα ποτέ έτσι», παραδέχτηκε αμέσως μετά, «αλλά μάλλον δίκιο έχεις. Δεν είναι ότι δεν πονώ πια -πώς θα μπορούσα άλλωστε να σβήσω τελείως, από μέσα μου, τον πόνο της απώλειάς τους;- αλλά, όπως και να το κάνουμε, δεν μπορείς να ξοδεύεις μια ζωή θρηνώνοντας για τα περασμένα. Εξάλλου το χρέος μου...»

Το χρέος του! Άφησε την πρόταση στη μέση -σαν ένα μυστικό που αρνιέται πεισματικά να βγει στο φως- να πλανιέται στον αέρα. Μια αμήχανη σιωπή ήρθε να πάρει τη θέση της, ανάμεσα στα κενά των σκέψεων και τις ανείπωτες λέξεις, αλλά δεν κράτησε για πολύ. Σε λίγο σηκώθηκε, κάπως σκεπτικός και λυπημένος, για να φύγει λέγοντάς μου ότι είχε δουλειά, αλλά παράλληλα δίνοντάς μου μια υπόσχεση ότι θα τα ξαναπούμε.

Τι παράξενος άνθρωπος, σκεφτόμουνα καθώς τον έβλεπα να απομακρύνεται. Στ' αλήθεια, τι παράξενος! Αλλά μου έδωσε τόση χαρά, με την παρουσία του και μόνο, με τα χαρούμενα και θλιμμένα χαμόγελά του. Το αντιλήφθηκα με έκπληξη αυτό, με μια μικρή δυσκολία το ομολόγησα στον εμβρόντητο εαυτό μου. Ναι, χάρηκα που τον γνώρισα. Χάρηκα πολύ, που μίλησα μαζί του και τον άκουσα, έστω και για τόσο λίγο. Ήταν αλλιώς κι αλλιώςικός αυτός. Ήτανε... Δεν ήξερα τι ήτανε, αλλά θα το μάθαινα σιγά-σιγά, τις επόμενες μέρες, τους επόμενους μήνες, αφού θα μ' έπαιρνε απ' το χέρι απαλά και -κάτω από τα απεγνωσμένα μάτια των γνωστών μου- θα μου έδειχνε μια άλλη όψη της ζωής. Εκείνη που τα κανάλια που έβλεπαν οι γονείς μου στην τηλεόραση ποτέ δε μας έδειχναν. Εκείνη που κρυβόταν πίσω από τις φωτεινές διαφημίσεις, τις μεγαλοπρεπείς βιτρίνες και τις πλατιές λεωφόρους της πόλης μας. Της κάθε πόλης.

Μέσα σε έξι μήνες είχα μεταμορφωθεί -εκείνος με μεταμόρφωσε, με έκανε- έγινα κάποια άλλη. Ή, όπως εκείνος επέμενε, απλά έγινα αυτή που πάντα κατά βάθος ήθελα να είμαι: μια απλή νέα γυναίκα. Είχα άλλωστε μπουχτίσει με τους πάντες και τα πάντα. Είχα από καιρό βαρεθεί να είμαι σαν ένα παιχνίδι στα χέρια των γονιών μου και το τρόπαιο ανύπαρκτων ερώτων, το οποίο τους άρεσε να περιφέρουν από τη μια δεξίωση στην άλλη, από το ένα πάρτι στο επόμενο, και να το επιδεικνύουν.

Τους ξένισε όλους εκείνη η ξαφνική αλλαγή, ακόμη κι εμένα την ίδια. Ποτέ δε θεωρούσα τον εαυτό μου ικανό να κάνει κάτι τέτοιο: ν' αφήσει πίσω του όλα όσα ήξερε, να παρατήσει τα λούσα και τη δήθεν καλή ζωή, και να δοθεί με ψυχή και με σώμα σ' ένα φτωχό φοιτητή, που στον κόσμο όπου ζούσε μέχρι τότε δε θα μπορούσε τίποτα να προσθέσει. Κι όμως, μου τα πρόσφερε όλα. Όλα όσα χρειαζόμουνα, όλα τα αληθινά, δίχως να μπορώ καν να τα ονοματίσω. Καθόταν με τις ώρες και με άκουγε και μου μιλούσε. Πάντα χαμογελούσε, εκτός όταν θυμόταν τους νεκρούς του γονείς, οπότε το βλέμμα του λίγο συννέφιαζε. Και πάντα είχε ένα καλό λόγο για μένα, προσπαθούσε να με βοηθήσει να ξεπεράσω τον εαυτό μου και τα δεσμά του πλούτου μου, να μου δώσει το κουράγιο ν' αντικρίσω τη ζωή όπως ακριβώς είναι. Χάρη σ' αυτόν έμαθα να ζητώ όλο και πιο λίγα, ενώ οι εξίσου πλούσιες με μένα πρώην κολλητές μου συνέχιζαν να παραπονιούνται πως δεν είχαν

αρκετά. Άλλαξε την οπτική μου ο Άντι, μου άνοιξε τα μάτια, με δίδαξε πώς να αγαπώ αληθινά, με έμαθε να κάνω έρωτα από την αρχή. Καθαγίασε τον έρωτα.

Όλα σε σένα τα χρωστώ, του ψιθυρίζω κάθε τόσο, τώρα που δεν είναι πια εδώ, και από μέσα μου πολύ τον ευχαριστώ. Και τότε μου φαίνεται ν' ακούω τη φωνή του στο κεφάλι μου απαλά να με αποπαίρνει, να μου λέει ότι δε χρωστώ τίποτα και σε κανένα, εκτός... από εκείνους που με έχουν ανάγκη. Αχ ρε Άντι! Ίσως εξαιτίας του τώρα να ζω μια σχετικά δύσκολη και φτωχική ζωή, αλλά τουλάχιστον έχει επιτέλους κάποιο σκοπό, ξεχειλίζει ουσία.

Κάθε φορά που τον σκέφτομαι δακρύζω, κι ας από τότε έχουν περάσει πολλά φεγγάρια, χρόνια, εποχές. Δακρύζω και μετά χαμογελώ. Πιο έντονα από καθετί άλλο στη σχέση μας, στην κοινή μας ζωή, θυμάμαι εκείνο το πρώτο ταξίδι στη γενέθλια πόλη του, τριακόσια πενήντα μίλια μακριά, μ' ένα κόκκινο παλιό σεβρολέτ. Εμείς, ο ήλιος και τα σύννεφα του δειλινού, το φεγγάρι και τ' αστέρια της πρώιμης νύχτας, ο ατέλειωτος δρόμος και στο ραδιόφωνο τραγούδια νέγκρικα, τώρα πια και για μένα αγαπημένα. Σαν όνειρο. Σαν της ζωής τη μαγεία.

«Εδώ ξεκίνησαν όλα», μου είπε, σχεδόν με περηφάνια, όταν φτάσαμε σ' εκείνο το μέρος, που έμοιαζε να είχε ξεφυτρώσει απ' το τίποτα στη μέση του πουθενά – ένα απομεινάρι του χθες που έκλεινε το μάτι στο σήμερα. Ένας μακρύς φιδωτός δρόμος και διάφορα στενά δρομάκια έμοιαζε να είναι όλη κι όλη η πόλη. Το Σοβέτο, στη Βιρτζίνια. Τα μόνα κτήρια που ξεχώριζαν, τόσο για την αρχιτεκτονική τους όσο και επειδή δεν ήταν φτιαγμένα από ξύλο, ήταν το δημαρχιακό μέγαρο, στην κορυφή του οποίου κυμάτιζε η αστερόεσσα, και το εμπορικό κέντρο, που έμοιαζε μια μικρογραφία αυτών των μεγαλοπόλεων, χωρίς φυσικά τις υπερβολές των τελευταίων. Όπως θα αντιλαμβανόμουνα πολύ σύντομα η πόλη δεν ήτανε τόσο μικρή όσο φανταζόμουνα, καθώς τα όριά της επεκτείνονταν για μίλια και μίλια μακριά, προς κάθε κατεύθυνση, όπου υπήρχαν εγκατεστημένες φάρμες εκτροφής ζώων, αλλά και παραγωγής γεωργικών προϊόντων. Σε μια ακριβώς απ' αυτές τις φάρμες, τη μικρότερη ίσως, γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Άντι.

Το σπίτι δεν ήταν μικρό, αλλά ούτε και μεγάλο. Κτισμένο ολάκερο από ξύλο, όπως όλα τ' άλλα, κάλυπτε ένα απόμερο, αλλά όχι ολότελα απομονωμένο κομμάτι γης, το οποίο περιέβαλλε ένας μεγάλος, όπως φαίνονταν, αλλά παραμελημένος στο πέρασμα του χρόνου κήπος.

«Σα να βρίσκομαι σε μια παλιά ταινία, ή μάλλον σε κάποια τηλεοπτική σειρά, στο Μικρό Σπίτι στο Λιβάνι», του είπα, αναθυμούμενη τα παιδικά μου χρόνια, κι εκείνος χαμογέλασε τη συμφωνία του.

Δε μας πήρε και πολύ να ξεφορτώσουμε τα μπαγκάζια μας και τα τρόφιμα που είχαμε αγοράσει από το εμπορικό της πόλης. Αμέσως μετά άρχισε να με ξεναγεί στα δωμάτια και να μου αφηγείται ιστορίες και αναμνήσεις από την εκεί ζωή του.

«Αυτό είναι το δωμάτιο των γονιών μου».

Μου άνοιξε την παλιά πόρτα για να μπω σ' ένα χώρο που έμοιαζε ανέγγιχτος απ' το χρόνο, που κάπου θύμιζε μια παλιά λιθογραφία. Μπήκα μέσα σιγοπατώντας, σχεδόν επιφυλακτικά, λες κι έκανα ένα βήμα στα μονοπάτια του χθες και δεν ήθελα με τίποτα να ξυπνήσω τα φαντάσματα που κοιμούνταν εκεί. Εκείνος με ακολουθούσε σιωπηλός, στεγνός από εξηγήσεις, καθώς άρχιζα να περιεργάζομαι τα πάντα, ορατά και αόρατα, να προσπαθώ να δω το παρελθόν μέσα από τα γνωστικά του μάτια. Τους τοίχους στόλιζαν κεντήματα, παιδικές ζωγραφιές, παλιές κιτρινωμένες φωτογραφίες. Στάθηκα μπροστά σε μια απ' αυτές και παρέμεινα να

την κοιτώ για ώρα -με είχε μαγνητίσει- προσπαθώντας να μαντέψω τα μυστικά που μου έκρυβε – γιατί ναι, ήμουν απόλυτα σίγουρη ότι αυτή είχε τη δική της ιστορία να πει, το δικό της κρυφό ν' αποκαλύψει.

«Δε μου είπες ότι έχεις αδελφή», παρατήρησα τελικά μ' ένα παράπονο.

«Δεν είναι στ' αλήθεια αδελφή μου», απάντησε και πήγε και κάθισε στο παλιό ξύλινο διπλό κρεβάτι. Έσκυψε για λίγο το κεφάλι, το σήκωσε, κοίταξε το τοπίο της φύσης που απλωνόταν έξω απ' το παράθυρο, άφησε ένα βαθύ αναστεναγμό, λίγο χαμογέλασε, και συνέχισε. «Η δική της είναι μία ακόμη πονεμένη ιστορία, απ' αυτές που θα ακούσεις όπου σταθείς κι όπου βρεθείς σ' αυτή την πόλη. Η μάνα της Σάρας πέθανε στη γέννα, μόνη και αβοήθητη, κι ο πατέρας της δέκα χρόνια μετά στα μεταλλεία. Δεν είχε άλλο κανένα στον κόσμο, κι έτσι η οικογένειά μου ανέλαβε την ευθύνη της, αφού οι δικοί μου ήταν πολύ καλοί φίλοι με τον μακαρίτη. Την υιοθέτησαν λοιπόν και την έκαναν κόρη τους, και την έκαναν αδελφή μου. Τότε δεν περνούσε από κανενός το μυαλό η ιδέα ότι σύντομα θ' ακολουθούσε ο πατέρας μου το φίλο του στον κάτω κόσμο. Έτσι μείναμε πίσω εγώ, στα δεκαπέντε μου χρόνια, η κακόμοιρη η μάνα μου, που ήδη πάλευε απεγνωσμένα με την αρρώστια, και η μικρή, που έγινε τρεις φορές ορφανή και σύντομα θα γίνονταν και τέταρτη».

Η φωνή του μόλις και ακουγόταν. Πήγα και κάθισα δίπλα του. Τον αγκάλιασα. Το κορμί του έμοιαζε σφιγμένο, λες και περνούσαν από μέσα εκεί τα κύματα του πόνου, ψάχνοντας εσπευσμένα κάποιο διέξοδο. Τα μάτια ωστόσο παρέμεναν στεγνά, κανένας λυγμός δεν του τάραζε το σώμα. Του χάιδεψα το μάγουλο, τον φίλησα στα μαλλιά. Έπρεπε να συνεχίσει να μου μιλά. Έπρεπε. Το χρωστούσε σε μένα, επειδή ήθελα να μάθω. Το χρωστούσε στον εαυτό του, αφού το είχε ανάγκη να ξαλαφρώσει.

«Τη μεγάλωσες εσύ λοιπόν;»

«Εγώ και όλη η πόλη, λιγότερο ή περισσότερο. Οι φίλες της μάνας μου, οι συνάδελφοι του πατέρα μου, η κυρία Ρόντα – αυτήν σίγουρα θα τη γνωρίσεις. Αν είναι ένα πράγμα για το οποίο είμαι περήφανος για τούτη την πόλη, Χοπ, είναι οι άνθρωποί της. Εδώ η αλληλεγγύη αποτελεί τον κανόνα, όχι την εξαίρεση. Αν δε βοηθούσαν ο ένας τον άλλο, αν δεν του στέκονταν στα δύσκολα, θα είχε σίγουρα σβηστεί απ' το χάρτη».

«Δηλαδή, σου έδιναν και λεφτά; Πώς τα έβγαζες πέρα;»

«Όχι, δε μου έδιναν λεφτά. Πού να τα έβρισκαν κι αυτοί; Πώς να τους περισσέψουν, σε μια πόλη γεμάτη χήρες και ορφανά; Απλά δούλευα, όπως πάντα, αλλά λίγο περισσότερο. Αυτά που έβγαζα όμως ποτέ δεν ήταν αρκετά -αφού πήγαινα και στο σχολείο, το οποίο δεν ήθελα με τίποτα να παρατήσω- έτσι έπρεπε να ψάχνω συνεχώς καινούριους τρόπους για να τα φέρνω βόλτα. Ευτυχώς η Σάρα δεν ήταν ποτέ ιδιότροπο παιδί, ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι μεγάλωσε με στερήσεις και ορφανή, και βοηθούσε όσο μπορούσε. Δε θα ήταν υπερβολή να σου πω ότι ίσως αυτή ήταν η στερνή χαρά στη ζωή της μάνας μου. Πάντα τα κατάφερνε και την έκανε να χαμογελά, ακόμη και όταν ο πόνος της κατέτρωγε τα σωθικά, και στο τέλος της συμπεριφέρθηκε καλύτερα από κάθε κόρη. Λίγο προτού ξεψυχήσει παράτησε ακόμη και το σχολείο, στο οποίο ήταν η καλύτερη μαθήτριά, για να μη λείψει στιγμή απ' το πλευρό της, για να μην την αφήσει να πεθάνει μόνη, όπως πέθανε κι η δική της μάνα. Καθόταν δίπλα της και της κρατούσε το χέρι όταν πέθανε. Εκείνη της έκλεισε τα μάτια. Πρώτη την έκλαψε και από τη μια μέρα στην

άλλη μεταμορφώθηκε από ένα μικρό κορίτσι, σε μια ώριμη γυναίκα. Ήταν δώδεκα χρονών όταν συνέβηκε αυτό. Χρωστώ πολλά στη Σάρα...»

Της χρωστά και του χρωστά. Κανείς δε χρωστά σε κανένα όταν τα δώρα που παίρνουν και δίνουν είναι κατασκευασμένα στης καρδιάς τα βάθη. Τα δάκρυα -του πόνου ή της νοσταλγίας; δεν ξέρω- άρχισαν επιτέλους να κυλούν βιαστικά απ' τα μάτια του, να πλημμυρίζουν μ' αλμύρα τα μάγουλα και το πουκάμισό του. Τον αγκάλιασα αμίλητη, αδύναμη να νιώσω στα τρίςβαθα της ψυχής μου τον πόνο του, κρατώντας ακόμη στα χέρια μου τη φωτογραφία, που ξεκρέμασα απ' τον τοίχο, μελετώντας την, προσπαθώντας να διαβάσω ότι είχαν να μου πουν τα πρόσωπα που απεικόνιζε. Ο πατέρας του έμοιαζε πρόωρα γερασμένος, καταβεβλημένος απ' τον καθημερινό μόχθο, αλλά και κατά κάποιο περίεργο τρόπο ευχαριστημένος με τη ζωή που του έλαχε. Λεπτός, δυνατός, αλλά φαινομενικά τουλάχιστον όχι ιδιαίτερα γεροδεμένος, χαμογελούσε πλατιά δίπλα στην οικογένειά του, αφήνοντας να φανεί, σίγουρα χωρίς να δίνει ιδιαίτερα κάποια ιδιαίτερη σημασία, ένα κενό ανάμεσα από τα δόντια του. Τα χαρακτηριστικά του έμοιαζαν σχεδόν ασκητικά: μάτια μαύρα, κάπου αποτραβηγμένα, αλλά και παράδοξα φωτεινά, ένα πρόσωπο που παρέπεμπε σε αγιογραφία, γεμάτο ρυτίδες, βαθιά χαρακωμένο μα και γαλήνιο, και χέρια χαραγμένα απ' τη δουλειά, αφημένα λες άψυχα να κρέμονται απ' το κορμί του. Η μάνα του απ' την άλλη πλευρά θύμιζε κάτι από παραμύθι, μια σκηνή ίσως από τη Μελωδία της Ευτυχίας. Ντυμένη πολύχρωμα, μ' ένα πανέμορφο πράσινο μαντήλι στα μαλλιά, κι ένα πρόσωπο απερίγραπτα λευκό, σχεδόν διάφανο, με μάτια βαθυγάλανα και δόντια τέλεια, που λες και άστραφταν κάτω από τον ήλιο, θα μπορούσε να κάνει τον καθένα να χαμογελάσει, με την παρουσία της και μόνο να μαλακώσει κάθε καρδιά. Κι η Σάρα, ένα κορίτσι-γυναίκα. Στο πρόσωπό της διέκρινα ένα πείσμα που δε συνάντησα και δε θα συναντούσε ποτέ ξανά, πουθενά. Η ζωή την είχε χτυπήσει αλύπητα, αλλά αυτή ποτέ δε θα το έβαζε κάτω, αν υπήρχε λόγος θα έπαιζε μπουνιές ακόμη και με το θάνατο και θα τον νικούσε. Στη φωτογραφία ήτανε κάπως συνοφρυωμένη. Έμοιαζε να είναι στην πρίζα, έτοιμη να κλάψει, να θυμώσει, να ουρλιάξει, ή δεν ξέρω τι – μια παραφωνία στο όλο σκηνικό. Αλλά έμοιαζε να ανήκει κιόλας. Έμοιαζε ν' ανήκει μ' εκείνους τους ουσιαστικά άγνωστους για κείνην ανθρώπους, που από τη μια στιγμή στην άλλη, έγιναν οι γονείς, ο αδελφός, η οικογένειά της. Σίγουρα, σιγά-σιγά, θα τη μαλάκωναν η αγάπη τους κι ο χρόνος, και κάποτε θα έκαναν τα ξεπλυμένα πράσινα μάτια της να λάμπουν ξανά. Θα γινόταν -αν δεν έγινε κιόλας- ένα πανέμορφο ξανθό κορίτσι, μια υπέροχη γυναίκα, γεμάτη ζεστασιά και ζωή. Όσο για τον Άντι... Ο Άντι ήταν ο Άντι. Έτσι απλά. Ο ίδιος έμοιαζε στη φωτογραφία με τη μέρα που τον γνώρισα. Μόνο το ύψος του άλλαξε, δυνάμωσε λίγο, απέκτησε και κείνη τη μικρή ρυτίδα στο μέτωπο, την οποία πολύ μου άρεσε να χαϊδεύω κάθε φορά που κάναμε έρωτα. Το βλέμμα του έμοιαζε να κρύβει μια αποφασιστικότητα, που όπως αποδείχτηκε στο μέλλον θα δικαίωνε, που θα γινόταν το μεγάλο του όπλο.

Μία μόλις βδομάδα μείναμε εκεί, κι ακόμη και σήμερα τη σκέφτομαι σαν την πιο ευτυχισμένη της ζωής μου. Στη διάρκειά της μου είπε τα πάντα για κείνον -ή τουλάχιστον έτσι νόμιζα, αφού όσα θα μάθαινα στη συνέχεια θα μ' έβγαζαν όμορφα απ' τις ψευδαισθήσεις μου- που ήταν πάρα πολλά, και του είπα τα πάντα για μένα, που ήταν απερίγραπτα λίγα, και δυστυχώς πολύ πληκτικά. Τα περισσότερα τα γνώριζε ήδη, ωστόσο καθόταν με τις ώρες και τα άκουγε ξανά και ξανά με ενδιαφέρον, χωρίς να διακόπτει, δίχως να κρίνει, αφήνοντάς με άνευ γκρίνιας να

μονολογώ. Κάναμε τέσσερις φορές έρωτα, έξι κολυπήσαμε στα κρύα νερά του ποταμού -του καθαρού, του Χείβεν, κι όχι εκείνου που κατέβαινε απ' τα βουνά μεταφέροντας μαζί του τοξικά και αργό θάνατο, του Σλάιμ- δυο φορές αποδεχθήκαμε προσκλήσεις για δείπνο, πέντε φάγαμε στην ταβέρνα της πόλης (πληρώσαμε μόνο τις δύο, αφού δε δέχονταν με τίποτα να πάρουν λεφτά απ' τον Άντι, ενώ από μένα δεν είχαν πρόβλημα), εφτά περπατήσαμε στα χωράφια μιλώντας και σιωπώντας, παρατηρώντας από κοντά την ομορφιά, μυρίζοντάς την, νιώθοντας τους παλμούς της φύσης. Όλες εκείνες οι αποχρώσεις του πράσινου και του καφέ φαίνονταν να μου τρελαίνουν τις αισθήσεις. Τα Απαλάχια, τα τόσο κοντινά κι απόμακρα, έμοιαζαν σα μια θεϊκή ασπίδα και σαν ένα πραγματικό θαύμα της μάνας γης. Τοποθετημένα λες εκεί στρατηγικά, για να χαρίζουν στον κόσμο μια ξεχωριστή σαγήνη. Σαν όνειρο περνούσε ο χρόνος, σαν ένα σύντομο ταξίδι στο δικό του χθες, στο κοινό μας σήμερα, που στιγμή τη στιγμή, βήμα το βήμα, μέσω της λιτότητας και του απέριπτου, μας έκανε όλο και πιο πλούσιους, που με ένα μαγικό τρόπο μας έφερνε πιο κοντά.

Εκείνο που εξέπληξε περισσότερο στη διάρκεια της σύντομης παραμονής μας ήταν ο σεβασμός που έτρεφαν για κείνον σχεδόν όλοι στην πόλη. Λέω σχεδόν όλοι, αφού μερικοί τον αντιπαθούσαν, τον μισούσαν θα έλεγα, και δε δίσταζαν καθόλου να το δείξουν. Όταν συναντούσε τους τελευταίους στο δρόμο ο Άντι, χαμογελούσε και τους χαιρετούσε, όπως όλους, αλλά εκείνοι σήκωναν το χέρι και τον αντιχαιρετούσαν με το μεσαίο δάχτυλο. Κι εκείνος γελούσε, όλο γελούσε. Αυτοί ήταν οι εχθροί του, έλεγε: τσιράκια των αφεντικών, έμποροι ναρκωτικών, ακόμη και διεφθαρμένοι αστυνομικοί, κακέκτυπα σε μια ξεχασμένη στο χρόνο μικρογραφία της Νέας Υόρκης. Οι άλλοι, οι πολλοί του συμπεριφέρονταν με ευγένεια, με σεβασμό και ανοιχτόκαρδα, μ' ένα ενδιαφέρον που έμοιαζε στα δικά μου, τα αμάθητα στους τρόπους της καλοσύνης μάτια, εξωπραγματικό. *Τι ήτανε γι' αυτούς τέλος πάντων;* αναρωτιόμουν. Γιατί βιάζονταν όλοι να του σφίξουν το χέρι και να του χαρίσουν ένα χαμόγελο μόλις τον έβλεπαν και δεν έχαναν ευκαιρία να μιλήσουν, έστω και για λίγο, μαζί του; Γιατί, και με ποια λογική, ακόμη και πολύ μεγαλύτεροι σε ηλικία απ' αυτόν άντρες, αποζητούσαν με απόγνωση σχεδόν τις συμβουλές του; Μέρα με τη μέρα ο θαυμασμός, που από την πρώτη στιγμή έτρεφα για κείνον, μεγάλωνε. Και το αστείο της υπόθεσης είναι ότι δεν ήξερα καν γιατί τον θαύμαζα – ίσως επειδή τον θαύμαζαν οι άλλοι; Εντάξει, είχε ζήσει μια δύσκολη ζωή, αγωνίστηκε σκληρά κι αγωνιζόταν ακόμη, είχε κάνει τόσα και τόσα για την οικογένειά του, αλλά και πάλι, τόσος θαυμασμός πια πήγαινε πολύ!

«Μα δε σου είπε τίποτα;» Μιλούσα με τη Ρόντα, τη γειτόνισσα, η οποία, όπως ακριβώς είχε προβλέψει ο Άντι, κατέφθασε ένα συννεφιασμένο απόγευμα κουνιστή και χοντρολυγιστή, κουβαλώντας μια μεγάλη μηλόπιτα, για να μας επισκεφθεί. Εκείνος έλειπε στην πόλη, κι εκείνη τώρα με κοιτούσε σαν κεραυνοβολημένη.

«Δεν μου είπε τι;»

«Δεν ξέρεις γιατί αποφάσισε να πάει στην πόλη και να σπουδάσει, έτσι; Δεν σου είπε γιατί καθυστέρησε τόσο να το κάνει αυτό. Και σίγουρα δεν σου αποκάλυψε που βρήκε τα λεφτά για να το κάνει». Ένιωσα μια σκιά να περνά πάνω από τα μάτια μου, για λίγο να τα σκεπάζει και μετά να τα ανοίγει, σαν τις θύρες της αντίληψης ένα πράμα. Κάτι κατάλαβα, αλλά δεν το παραδέχτηκα. Ήθελα να βεβαιωθώ πώς είχα δίκιο.

«Μου είπε ότι πήρε υποτροφία».

«Χα! Υποτροφία, λέει. Δεν υπάρχει καμία υποτροφία, τουλάχιστον όχι τώρα πια. Με άδεια χέρια έφυγε, κι απλά ελπίζει κι αγωνίζεται ώστε κάποια μέρα να επιστρέψει με γεμάτα. Κι έγνοια σου, δε μιλώ για λεφτά...»

Παρέμεινα να την κοιτώ για λίγο σιωπηλή, γιγαντώνοντας από μέσα μου τις υποψίες που έτρεφα, χαμογελώντας μυστικά, μα αδυνατώντας να μιλήσω γι' αυτές. Εκείνη! Εκείνη έπρεπε να μου τα πει όλα. Ανυπομονούσα να μάθω, κι ας γνώριζα ήδη. Εξάλλου αγνοούσα τις λεπτομέρειες.

«Θα μπορούσες, σε παρακαλώ, να μου πεις...»

«Θα σου πω. Γιατί να μη σου πω;» βιάστηκε να με διακόψει. «Αυτός παιδάκι μου όλα με τη δουλειά του τα κάνει, όλα με τον ιδρώτα του τα αποκτάει. Η αλήθεια είναι ότι όντως υπήρξε μια υποτροφία από κάποιο ίδρυμα, που μας θυμάται κι εμάς εδώ στην ερημιά, κάθε πέντε χρόνια, αλλά την αρνήθηκε. Μη με διακόπτεις και μην ανησυχείς θα σου πω το γιατί: για να στείλει τη Σάρα να σπουδάσει μουσική. Ήταν πάντα σπίθα στο βιολί η μικρή, ήτανε σαν άγγελος όταν έπαιζε, κι ο Άντι δεν ήθελε το ταλέντο της να πάει χαμένο. Έτσι, δεν ξέρω στ' αλήθεια πως, το έβαλε πείσμα και κατάφερε να πείσει την επιτροπή, να δώσει την υποτροφία σ' αυτήν. Άργησε τόσο πολύ ν' αρχίσει τις δικές του σπουδές, επειδή απλά περίμενε να μεγαλώσει η αδελφή του, ώστε, πλέον ασφαλής, να μην έχει την ανάγκη του. Όχι πώς την παράτησε όταν έφυγε για την πόλη, κάθε άλλο. Τους πρώτους μήνες της έστειλε ακόμη και λεφτά, κι ας μην τα χρειαζόταν, ώστε να μην της λείπει τίποτα. Πεινούσε για να μην πεινάσει εκείνη. Μέχρι που του είπε ότι αν δεν το κόψει θα παρατήσει τις σπουδές της. Έτσι τον έβαλε στη θέση του. Μα είναι τελείως τρελός; Θα με ρωτήσεις τώρα. Νομίζω ότι σ' αυτό ξέρουμε κι οι δυο την απάντηση, κι ας αναρωτήθηκα κι εγώ πολλές φορές για λόγου του. Όχι! Φυσικά και δεν είναι τρελός, είναι απλά αυτός που είναι. Αν γνώριζες τον πατέρα του και τη μάνα του θα καταλάβαινες. Άγιοι άνθρωποι κι οι δύο, αλλά ο Άντι είναι καλύτερος ακόμη κι απ' αυτούς. Ο Άντι...»

«Μα πώς τα βγάζει πέρα;» τη διέκοψα, καθώς είδα λιμνούλες από δάκρυα να πλημμυρίζουν τα γέρικά της μάτια. «Η ζωή στη Νέα Υόρκη είναι πολύ ακριβή, τα μαθήματα στο πανεπιστήμιο δύσκολα, ο χρόνος ποτέ δεν είναι αρκετός. Πού βρίσκει τα λεφτά;»

«Τον βοηθάμε όλοι, όπως μπορούμε.»

«Του στέλνετε λεφτά;»

«Μόνο όταν τα έχει απόλυτη ανάγκη, αφού έτσι κι αλλιώς μόνο τότε τα δέχεται». Χαμογέλασα, καταλαβαίνοντας επιτέλους κάτι, αλλά λίγο λυπημένα.

«Το χρέος του...»

«Μα τι λες τώρα;»

«Α, τίποτα. Απλά θυμήθηκα μια συζήτηση που είχαμε παλιά. Ξεκίνησε να μου μιλά για κάποιο χρέος, αλλά άφησε την κουβέντα στη μέση.»

«Κλασικός Άντι». Χαμογέλασε τόσο δα, σχεδόν με ζεστασιά, και ήπια μία ακόμη χορταστική γουλιά απ' τον κρύο πια καφέ της. Μου άρεσε πολύ η Ρόντα. Τη συμπάθησα με την πρώτη ματιά. Μου άρεσε ο τρόπος της, το ότι έμοιαζε πάντα έτοιμη να γελάσει, τα πάχη της τα κάλλη της που δεν είχε κανένα πρόβλημα να επιδεικνύει, μου άρεσαν ακόμη κι οι τριχούλες που έμοιαζαν να ξεφυτρώνουν άχαρα και άναρχα στην αριστερή άκρη του πηγουνιού της. Και τα μάτια της τα τόσο γνωστικά και περιγελαστικά, τα βαμμένα στα καφέ χρώματα μιας εύφορης γης. Με μετρούσε με το βλέμμα. Προσπαθούσε μάλλον ν' ανακαλύψει ποια ήμουν, αν

ήμουνα στα μέτρα του, αν έκανα για της πόλης της το αγαπημένο παιδί. Ίσως να με ενέκρινε, δεν ήμουνα και τόσο σίγουρη εκείνη τη στιγμή, αλλά ύστερα από λίγο την είδα να χαμογελά πλατιά, παίρνοντας τη βαρυσήμαντη απόφαση να μου λύσει οριστικά την απορία. «Δεν είναι τα λεφτά το χρέος του, καρδιά μου. Δεν είναι τα λεφτά, αν και δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι κρατά λογαριασμούς, κι έτσι σίγουρα κι αυτά κάποια μέρα θα θελήσει να τα επιστρέψει. Το χρέος του, αυτό που εθελοντικά έχει αναλάβει είναι, όταν τελειώσει τις σπουδές, ν' αφοσιωθεί στον πόλεμο. Όχι, μην πάει ο νους σ' εκείνον, σ' εκείνους που κάνουν ο πρόεδρος και τα αφεντικά του στην Ουάσιγκτον. Άλλος πόλεμος είν' αυτός. Διαδραματίζεται εδώ, αλλά και σε πολλά άλλα μέρη, σ' αυτή την ευλογημένη γη. Ο πόλεμος των πλούσιων με τους φτωχούς. Είδε τον πατέρα του και τους φίλους του πατέρα του να χάνουν τις ζωές τους στα ορυχεία χαλκού και τις οικογένειές τους να μην παίρνουν δεκάρα για αποζημίωση. Είδε ανθρώπους να τα χάνουν όλα από τη μια στιγμή στην άλλη, από το κέντρο της κοινωνίας να βρίσκονται στο περιθώριό της. Είδε το ποτάμι, τον Σλάιμ-όνομα και πράμα- σιγά σιγά, αλλά συστηματικά, να χάνει το χρώμα και την ουσία του, τη ζωή που έφερνε να δηλητηριάζεται και να μεταμορφώνεται σε θάνατο, και τα πηγάδια μας να μολύνονται, από τα χημικά που χρησιμοποιούν για την εξόρυξη. Θα πολεμήσει λοιπόν τα αφεντικά. Τα όποια αφεντικά. Ήδη δίνει συμβουλές σε πολλούς συμπολίτες μας, κάνει αιτήσεις για αποζημιώσεις στο όνομά τους, τους δίνει κάτι απ' το οποίο να κρατηθούν, όσο μικρό κι ασήμαντο κι αν ακούγεται κι αυτό. Βγαίνοντας από την πόλη, με κατεύθυνση προς τα εδώ, υπάρχει μια μεγάλη παράγκα. Την είδες; Ε, λοιπόν αυτή η παράγκα είναι το ιατρείο μας – αν μπορεί να το αποκαλέσει κανείς έτσι. Αυτός το έστησε, αφού η πόλη μας είναι πολύ μικρή για να απολαμβάνει την πολυτέλεια της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και έπεισε κι ένα γιατρό να έρχεται από το Ρίτμοντ μια φορά τη βδομάδα και να μας βλέπει. Στέλνει φάρμακα κάθε τόσο από τη Νέα Υόρκη, ενώ πολλές φορές κανονίζει και τα ταξίδια κάποιων παιδιών στην πόλη για νοσηλεία. Πώς τα καταφέρνει όλ' αυτά, μη με ρωτάς...»

«Τι αρρώστιες...»

«Έχουμε; Και τι δεν έχουμε. Διάλεξε και πάρε. Όλα τα κακά της γης τα κουβαλάμε όχι στις πλάτες, αλλά στα κορμιά μας. Καρκίνους, στομαχικές διαταραχές, τερατογενέσεις (δεν θέλεις να ξέρεις τι είδαν τα μάτια μου), οστεϊκές ατροφίες, αναπνευστικά προβλήματα και πάει λέγοντας. Ο κατάλογος δεν έχει τέλος. Ο Άντι τώρα προσπαθεί να πείσει ένα μεγάλο δικηγορικό γραφείο να αναλάβει τις υποθέσεις μας. Ακόμη κι αυτή τη στιγμή που μιλάμε, κάτι τέτοιο θα κάνει, κάποιον θα προσπαθεί να βοηθήσει. Και για να σου πω το κρίμα μου, κάπου τον λυπάμαι. Νέος άνθρωπος είναι, αλλά καταπώς φαίνεται, τίποτα δε χάρηκε σ' αλήθεια, αλλά ούτε και θα χαρεί στη ζωή του. Θα είναι πάντα θύμα της μεγάλης του καρδιάς. Αλλά... Αλλά, απ' την άλλη, έτσι όπως τον βλέπω, πάντα χαμογελαστό, δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι άλλο που θα τον έκανε τόσο ευτυχισμένο. Έχει βρει τον σκοπό στη ζωή του. Α, έχει βρει και σένα. Ουφ, στέγνωσα. Έχετε τίποτ' άλλο εκτός από καφέ σ' αυτό τ' αχούρι; Κανά μπέρμπον να πούμε...»

Χαμογέλασα όταν μου είπε όσα είχε να μου πει για κείνον, γέλασα με την καρδιά μου όταν μου είπε το τελευταίο. Και μετά δάκρυα χαράς και γέλωτος άρχισαν να κυλούν απ' τα μάτια μου, καθώς ένιωθα το μέσα μου να πλημμυρίζει μια πρωτόγνωρη γαλήνη.

«Είμαι τόσο τυχερή που τον γνώρισα», είπα τελικά, εννοώντας την κάθε λέξη.

«Ευλογημένη είσαι», μου απάντησε χαμηλόφωνα η Ρόντα, και σηκώθηκε απ' την καρέκλα, ήρθε γύρω απ' το τραπέζι και μ' αγκάλιασε μ' ένα τρόπο τόσο ζεστό, τόσο από καρδιάς, που ήταν σα να με τύλιγε μια πάχνη μητρικής ευδαιμονίας. Η αγκαλιά της, που μύριζε σαν σπίτι και σαν αγρό, δε θύμιζε σε τίποτα εκείνες της μάνας μου, μακρινές αναμνήσεις, και τα αιώνια φιλιά της στον αέρα. Με αγκάλιαζε όπως θα έπρεπε να συνεχίσει ν' αγκαλιάζει ακόμη κάθε μάνα το παιδί της, σ' ολόκληρή της τη ζωή, μεταδίδοντάς του τη ζεστασιά που χρειάζεται, δίνοντάς του να καταλάβει ότι όσο είναι αυτή εκεί δεν έχει τίποτα να φοβηθεί. Ήθελα να πέσω στα γόνατα, να πάρω τα χέρια της στα δικά μου και να τα φιλήσω, να την ευχαριστήσω, αλλά δεν το έκανα. Σηκώθηκα μόνο και πήγα στο ντουλάπι. Έβγαλα το μπουκάλι με το μπέρμπον γέμισα δυο ποτήρια ως τη μέση και πήγα και κάθισα και πάλι απέναντί της. Υψώσαμε τα ποτήρια στον αέρα, αλλά δεν κάναμε καμιά ευχή. Πίναμε κι οι δύο σιωπηλά στην υγεία εκείνου που δεν ήταν εκεί.

Έφυγε προτού επιστρέψει ο Άντι, αφήνοντάς με να κάθομαι μοναχή -πάνω σε μια παλιά ξύλινη κουνιστή πολυθρόνα- στη μπροστινή βεράντα, κοιτώντας την πράσινη γη, που σε πείσμα των καιρών δήλωνε ζωντανή, βυθισμένη στις προαιώνιες και τις καινούριες σκέψεις μου. Ω, πόσο θα ήθελα να μείνω για πάντα εκεί, στην άκρη του πουθενά, στις παρυφές του χάρτη, παρέα μ' αυτούς τους πονεμένους μα φιλόξενους ανθρώπους, μ' εκείνον να μου ομορφαίνει τις μέρες και να μαγεύει τις ατελείωτες νύχτες και να μου μιλά, και να με διδάσκει, για της ζωής την ουσία!

Τα ήθελα όλ' αυτά, τα τόσο λίγα, τα ήθελα από καρδιάς, αλλά τότε δεν ήμουν ακόμη έτοιμη για την επανάστασή μου, κι ας μην το ήξερα. Έκανα σιγά-σιγά κάποια βηματάκια προς τα εμπρός, όμως δεν είχε φτάσει ακόμη ο καιρός για να κάνω το μεγάλο άλμα στο κενό, εκείνο που λίγο φοβόμουν, μα πιο πολύ λαχταρούσα. Από ένα τερτίπι της μοίρας, ή ίσως από μια ειρωνεία της τύχης, εκείνος που θα μου έδινε την απαραίτητη ώθηση, εκείνο το τελευταίο σπρώξιμο, δε θα ήταν άλλος από τον πατέρα μου.

Αυτό ωστόσο θα συνέβαινε σ' ένα όχι και τόσο μακρινό, αλλά αόριστο μέλλον. Τώρα καθόμουν εκεί, στη μελωδική σιγαλιά του δειλινού, και σα μια καλή νοικοκυρά από καιρούς περασμένους, περίμενα τον άντρα μου να γυρίσει στο σπίτι. Για να τον υποδεχτώ με μια ζεστή αγκαλιά και ένα χορταστικό φιλί, για να του στρώσω το τραπέζι για να φάει, για να μοιραστούμε το λιτό μυστικό μας δείπνο, και για να του χαρίσω ολόψυχα τα πλούσια δώρα του έρωτά μου.

«Γιατί δε μου είπες τίποτα;» τον ρώτησα με το που μπήκε στο σπίτι, δήθεν θυμωμένα.

Τα κατάλαβε όλα, μόλις είδε τη μηλόπιτα στο τραπέζι, και χαμογέλασε. Μ' εκείνον τον αποκρυπτικό τρόπο, που πάντα μου άρεσε.

«Έκανε πάλι το θαύμα της η κυρία Ρόντα!» δήλωσε κατηγορηματικά, αλλά δίχως κανένα κατηγορώ, χωρίς πικρία. Σα να το περίμενε. «Υποθέτω ότι σ' τα είπε όλα. Εγώ τώρα τι να σου πω; Και πριν τι να σου έλεγα άλλωστε; Αφού με ξέρεις. Ξέρεις ότι δε μου αρέσει να μιλώ και πολύ για τον εαυτό μου».

«Ναι, αλλά έπρεπε να μου μιλήσεις γι' αυτό Άντι. Θα μπορούσα να σε βοηθήσω».

Τον πλησίασα. Τον αγκάλιασα. Τον φίλησα απαλά στα χείλη. Και μετά τον πήρα απ' το χέρι και τον οδήγησα στο τραπέζι. Καθίσαμε για λίγο διπλά διπλά σιωπηλοί, κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου απαλά, προσπαθώντας να μην αφήσουμε τις

σκέψεις μας να παραστρατήσουν. Μέχρι που έσκυψε το κεφάλι και κάρφωσε το βλέμμα στο μοναδικό αντικείμενο που μπορούσε να δει, τη μισοφαγωμένη μηλόπιτα.

«Δεν είναι δικός σου αυτός ο αγώνας, Χοπ», ψιθύρισε τελικά «Εξάλλου, δεν ήθελα να περιπλέξω τα πράγματα μεταξύ μας. Είναι λίγο τρελός ο κόσμος μου, ή μάλλον ο τρόπος μου. Ο τρόπος που ζω. Αλλά δεν υπάρχει λόγος να ανησυχείς για μένα. Τα βγάζω πέρα μια χαρά».

«Θα μπορούσες να τα βγάζεις καλύτερα!»

«Με τα λεφτά του μπαμπά σου; Ευχαριστώ, αλλά δε θα πάρω. Είμαι αλλιώς μαθημένος. Προτιμώ να δουλεύω ασταμάτητα, από το να εξαρτώμαι απ' τη φιλανθρωπία των άλλων. Όταν παίρνω πρέπει και να δίνω. Αυτή είναι η αρχή μου...»

«Σε καταλαβαίνω, Άντι. Σε καταλαβαίνω απόλυτα. Και μάρτυς μου ο θεός δε θέλω να σε αλλάξω. Μου αρέσεις όπως ακριβώς είσαι. Μου αρέσει αυτό που είσαι. Αλλά να, πού και πού, και με το δίκιο μου πιστεύω, με πιάνει το παράπονο. Σκέφτομαι ότι δεν έχω κερδίσει την εμπιστοσύνη σου και γι' αυτό δε μου μιλάς. Δε μου μιλάς για τα σημαντικά...»

«Όχι, αυτό δεν είναι αλήθεια, μη συνεχίζεις. Σ' εμπιστεύομαι απόλυτα, ακόμη πιο πολύ κι από τον εαυτό μου. Ίσως... Ίσως τελικά όλα, όλες μου οι επιφυλάξεις, να οφείλονται στο γεγονός ότι είμαι παράξενος, ιδιόρρυθμος, παρανοϊκός, όπως θέλεις πες με. Απλά δε μου αρέσει να φορτώνω τα βάρη μου στις πλάτες των άλλων, ακόμη κι αν είναι πρόθυμοι να τα αναλάβουν».

«Γιατί τότε φορτώνεσαι εσύ τα βάρη των άλλων;» τον ρώτησα κάπως απότομα, με μια φωνή που ακούστηκε περισσότερο οργισμένη απ' ό,τι ήταν. «Και γιατί δε με θέλεις να ξέρω όλ' αυτά που θα με έκαναν περήφανη για σένα, πού θα φώτιζαν ακόμη περισσότερο στο μυαλό μου την εικόνα σου;»

«Απλά έτσι έμαθα, έτσι με δίδαξαν οι γονείς μου, κι ίσως τώρα να είναι κάπως αργά για να αλλάξω. Αυτοί βοηθούσαν πάντα τους άλλους στα κρυφά, κι ας μην ήμασταν σχεδόν ποτέ σε καλύτερη μοίρα από εκείνους. Αυτοί με έμαθαν να κοιτάω τον κόσμο με κατανόηση, με αγάπη και συμπόνια, να ψάχνω στους ανθρώπους το καλό και όχι να προσπαθώ με το έτσι θέλω ν' ανακαλύψω την όποια κακία κρύβουν μέσα τους. Το ξέρω ότι αυτό δεν είναι και τόσο εύκολο να συμβεί στον κυνικό κόσμο που ζούμε, αλλά τουλάχιστον προσπαθώ. Αν δεν κάνουμε κάτι στη ζωή μας, Χοπ, δεν είμαστε τίποτα».

Το είπε με τόση πίστη, με τόση πειθώ αυτό το τελευταίο, που ένιωσα το κορμί μου ολόκληρο ν' ανατριχιάζει. Οι λίγες αυτές λέξεις με έλουσαν με κρύο ιδρώτα και την ίδια ώρα καρφώθηκαν σα στιλέτο στην καρδιά μου. Αν δεν κάνουμε κάτι, δεν είμαστε τίποτα! Του έσφιξα δυνατά το χέρι. Έσφιξα ακόμη πιο δυνατά τα δόντια, για να μη δακρύσω. Τους κόμπους που πήγαν να πάρουν σχήμα στο λαιμό τους κατάπια. Τα δάκρυα τα άφησα να κυλήσουν προς τα μέσα.

«Κι η Σάρα;» τον ρώτησα, θέλοντας ν' αλλάξω ρότα στα ταραγμένα νερά της συζήτησης.

Το πρόσωπό του από τη μια στιγμή στην άλλη φωτίστηκε νοσταλγικά. Τα σχεδόν πάντα γαλήνια μάτια του έμοιαζαν τώρα να ξεχειλίζουν από αγάπη. Κι αυτά στο άκουσμα και μόνο του ονόματός της!

«Η Σάρα», είπε χαμηλόφωνα, λες κι εκείνη την ώρα μιλούσε σε κάποιο φάντασμα, ή κάτι τέλος πάντων που θα μπορούσε να διαβάσει τις σκέψεις του. «Δε

σου μίλησα πολύ ούτε και γι' αυτήν κι απολογούμαι. Η αλήθεια είναι ότι δεν ήξερα τι ακριβώς να σου πω. Όσο κι αν χτύπησε την οικογένειά μας η μοίρα, δε μου αρέσει να το παίζω τραγικός...»

Σιώπησε. *Θα μου μιλήσει, θα μου πει κι άλλα, σκεφτόμουν, αλλά έπεσα έξω.* Προς το παρόν δε θα μου έλεγε άλλο τίποτα. Απλά θα καθότανε εκεί και θα γέμιζε για μια φορά ερωτηματικά την κουζίνα και την ψυχή μου με τη σιωπή του. Τον σκούντηξα ελαφρά, τρυφερά στον ώμο, σα να προσπαθούσα να τον ξυπνήσω, να τον βγάλω από ένα παράξενο όνειρο. Το δεξί του χέρι έμοιαζε να έχει παραλύσει κρατώντας την κούπα του καφέ, που ήταν άδεια προτού καν την πιάσει. Το βλέμμα του ταξίδευε αλλού, σ' άγνωστα σε μένα μέρη, στην αγαπημένη του αδελφή ίσως. Το δικό μου προσπαθούσε να μαντέψει το μέσα του, να διαπεράσει την ομίχλη, που έμοιαζε να του θολώνει την όραση. *Πόσα άλλα μυστικά μου κρύβει άραγε; αναρωτιόμουν.* Ένιωθα τόσο περίεργα εκείνη τη στιγμή, και τόσο ξένη. Τόσο ξένη από μένα, απ' τον πρότερό μου εαυτό. Ο Άντι, με τα λόγια και τα έργα του, με τα μυστήρια και τις σιωπές του, έμοιαζε να καταλαμβάνει όλο και περισσότερο χώρο μέσα μου, έφτασε πια να ορίζει δίχως να καθορίζει τη ζωή μου, έγινε ο γλυκός τύραννος που ίσως από πάντα αναζητούσα.

Κάποτε το χέρι που κρατούσε την κούπα την άφησε. Το άπλωσε και κείνο και πήρε το δικό μου, συμπληρώνοντας λες το τετράγωνο ή τον κύκλο: τέσσερα χέρια, δυο ψυχές, τέσσερα μάτια, δυο ζωές. Άρχισε να μου μιλάει δίχως λόγια κι εγώ σιωπηλά του φώναζα ότι ήθελα να τα μάθω όλα. Μετά από ώρα πολλή του το είπα κιόλας, κι εκείνος αρκέστηκε σ' ένα τρυφερό χαμόγελο κι ένα αφορισμό για απάντηση. *Το όλα δεν υπάρχει,* μου είπε.

Όταν βγήκαμε έξω έμοιαζε να έχει απλωθεί παντού ολόγυρα βαθύ σκοτάδι. Η μάνα νύχτα ήρθε να επιβάλει τα δικά της θέλω. Μόνο το σπίτι της Ρόντας, τόσο κοντά και τόσο μακριά, έριχνε λίγο φως, σα μια μικρή παραφωνία στη γήινη φύση. Ήτανε μια βραδιά ανέφελη, αλλά όχι ανώφελη, χωρίς φεγγάρι. Ο ουρανός ήτανε διάσπαρτος απ' άκρη σ' άκρη μ' αστέρια, ενώ εμάς και τη γη μας δρόσιζε ένα αεράκι απαλό, σαν ψίθυρος, σα χάδι. Μου κρατούσε το χέρι και περπατούσαμε. Του κρατούσα το χέρι και περπατούσαμε. Κάποια πουλιά της νύχτας διέκοπταν πού και πού τη σιγή, μας έδιναν μια γλυκιά επιβεβαίωση ότι βρισκόμασταν εκεί, οι δυο μας μαζί, στη μέση ή την άκρη μιας όμορφης απεραντοσύνης.

«Δεν μπορώ να σ' τα πω όλα ακόμη, μα ίσως κάποια απ' αυτά μπορώ να σ' τα δείξω», είπε ξαφνικά βγάζοντάς με άτσαλα από την όμορφη περισυλλογή μου. «Αλλά, ίσως να μη σου αρέσουν αυτά που θα δεις», βιάστηκε να προσθέσει. «Ο κόσμος, ειδικά ο κόσμος μου, δεν είναι ένα κουτί από σοκολατάκια, ωστόσο δεν του λείπει η γλυκύτητα».

«Η απόφαση είναι δική μου, Άντι. Θέλω να τα δω όλα. Κανείς δε με πιέζει να το κάνω. Όπως και κανείς δε με υποχρεώνει να είμαι αυτή τη στιγμή εδώ, μαζί σου».

«Μερικές φορές είναι πολύ σκληρός ο κόσμος μου, αγάπη, κι εσύ είσαι αλλιώς μαθημένη...»

«Θα μάθω. Θα προσαρμοστώ. Θ' αλλάξω. Αλλάζω συνεχώς...» Εσύ με κάνεις να αλλάζω, κάθε μέρα, προς το καλύτερο, ήθελα να το πω, μα δεν το έκανα.

«Το ίδιο κι εγώ. Το ίδιο κι εγώ αλλάζω, μέρα με τη μέρα. Κι αυτό το οφείλω σε σένα, που με αγαπάς γι' αυτό που είμαι!» Εκείνος δεν είχε τους δικούς μου ενδοιασμούς. Απέστρεψα το κεφάλι μου απ' αυτόν και χαμογέλασα στο σκοτάδι.

Διασχίσαμε κάτι χωράφια, όπου οι μόνες σκιές που διακρίνονταν ήταν οι δικές μας, μαζί μ' αυτές κάποιων αιωνόβιων δέντρων, για να καταλήξουμε σε μια απόκρυφη όχθη του Χείβεν. Καθίσαμε εκεί για ώρα πολλή, ακούγοντας απλά το νερό να κυλά, τα βατράχια πού και πού να κοάζουν, και τις κουκουβάγιες να ανταλλάζουν τα δικά τους μυστικά. Καθισμένη χάμω και δίπλα του, κρυμμένη στην αγκαλιά του, χαμένη στα φιλιά του, μπορούσα και σιωπούσα υπέροχα, μπορούσα κι απολάμβανα έστω και για λίγο, δίχως έγνοιες και γιατί την ομορφιά της φύσης.

«Αν μείνεις μαζί μου...» Πήγε να μιλήσει, αλλά και πάλι άφησε την πρότασή του στη μέση. Λες και περίμενε από μένα να τη συμπληρώσω. Λες και μπορούσα να μαντέψω τι ήθελε να πει. Το έκανε τόσο συχνά αυτό που αρχικά μ' ανησυχούσε. Το έκανε τόσο συχνά που στο τέλος το συνήθισα. Ίσως τελικά να τον φόβιζαν πίοτερο τα λόγια απ' ότι οι σιωπές. Ίσως να τον φόβιζαν οι απαντήσεις. Ίσως βαθιά μέσα του να διατηρούσε αμφιβολίες. Μπορεί να πίστευε ότι δεν ήμουνα έτοιμη ακόμη ν' αποδεχτώ τον κόσμο του, κι ας ήμουν έτοιμη από καιρό ν' αποδεχτώ αυτό τον κόσμο που απλωνόταν τώρα μπροστά μου κι εντός μου -σ' ένα σκοτάδι εξαίσια ζεστό και στις αισθήσεις καταπραϋντικό- κι εκείνον τον άλλον, που δεν είχα γνωρίσει. Που δε με άφησε να γνωρίσω. Άφησα τη σιωπή να αιωρείται χωρίς αμηχανία ανάμεσά μας. Δεν τον πίεσα να μιλήσει, αφού ήμουνα σίγουρη ότι έτσι κι αλλιώς θα το έκανε. Τον άφησα να βρει το κουράγιο, να ανιχνεύσει τις κατάλληλες λέξεις και να τις ζυγίσει μία μία προτού τις αφήσει να βρουν διέξοδο στα χείλη. Όπως και έγινε. «Αν μείνεις μαζί μου θα υποφέρεις πολύ», ψιθύρισε τελικά, με μια ανάσα, που ακούστηκε σχεδόν σαν στεναγμός ανακούφισης. Σα να έφυγε ένα βάρος από πάνω του. Δεν ταράχτηκα. Καθόλου. Η σφιγμένη αγκαλιά, οι νευρικές του κινήσεις, οι προηγούμενες κοφτές ανάσες με προετοίμασαν μέσα σε μια στιγμή για τα λόγια που θ' ακολουθούσαν. Έτσι, σήκωσα σιγά-σιγά το κεφάλι κι επιχείρησα, στο αμυδρό φως, να διαβάσω το βλέμμα του. Πάλι στραμμένο προς τα μέσα έμοιαζε, αλλά έσταζε κι αυτά ακριβώς που περίμενα: αισιοδοξία, λαχτάρα κι ανακούφιση.

«Προτιμώ να υποφέρω κοντά σου, δίπλα σου, παρά να είμαι ευτυχισμένη χωρίς εσένα», του είπα με μια αυτοπεποίθηση, που πήγαζε από τις κρυφές της ψυχής μου πηγές. Δεν άντεξε, για λίγο γέλασε. Κι ύστερα χάιδεψε τα μαλλιά μου τρυφερά. Τα στερέωσε απαλά πίσω από τ' αυτιά μου για να μη μου κρύβουν το πρόσωπο.

«Πού το διάβασες αυτό;» με ρώτησε χαμογελώντας. Και του απάντησα ειλικρινά. Πουθενά δεν το διάβασα. Δικά μου ήταν τα λόγια. Φτιαγμένα με της πραγματικής αγάπης τα υλικά. «Η ζωή...» Μου χάρισε και πάλι δυο λέξεις και τρεις τελείες, τα αιώνιά του αποσιωπητικά.

Έψαξα τα χείλη του, βρήκε τα δικά μου. Το ποτάμι εξακολουθούσε να κυλάει, η γη να γυρίζει, η νύχτα να μας τυλίγει στην κουβέρτα της, αλλά εμείς πια ήμασταν κάπου αλλού.

Επιστρέψαμε σε μια πόλη ξένη, γκρίζα και οργίλη, αφιλόξενη. Δε μου άρεσε πια η πόλη μου, οι άνθρωποί της, η ταχύτητά της, το ότι δεν κοιμόταν ποτέ, όλ' αυτά που τη χαρακτήριζαν και τα οποία κάποτε για μένα ήταν το παν. Ήταν σα να έφυγα ερωμένη της κι επέστρεψα θανάσιμος εχθρός. Από την πρώτη κιόλας στιγμή άρχισε να μου λείπει εκείνο το ταπεινό κι απέριττο σπίτι στην ερημιά, το ποτάμι, η Ρόντα, οι ήσυχες μέρες και οι γαλήνιες νύχτες.

Ο Άντι από την άλλη ήταν ο συνηθισμένος του εαυτός – λες και δεν είχε φύγει στιγμή από κει. Πάντα χαμογελαστός, πάντοτε έτοιμος να ακούσει τα πάντα και να μιλήσει για λίγα. Είχε συνηθίσει λέει το πήγαινε-έλα, αν και όπως παραδέχτηκε, κι εκείνος προτιμούσε τη ζωή εκεί παρά εδώ. Όμως δεν είχε επιλογή και δεν του άρεσε να κλαίγεται για κάτι που δεν μπορούσε να αλλάξει.

Στο σπίτι των γονιών μου δεν ένιωθα πια καθόλου άνετα, ήμουνα σαν παρείσακτη, κι ας μην τους έβλεπα σχεδόν ποτέ – καταραμένη κι ευλογημένη την ίδια ώρα. Όλη εκείνη η χλιδή, οι αχρειαστες σπατάλες, η υπερβολή, η κοινωνική υποκρισία, άρχισαν σιγά σιγά να μου προκαλούν ναυτία, ακόμη και κλειστοφοβία. Ήθελα τους ανοικτούς ορίζοντες, ήθελα τους απλούς ανθρώπους, μια κανονική ζωή. Ήθελα να ξεφύγω.

Η πρώτη ρήξη με τον πατέρα μου ήρθε όταν του ανακοίνωσα την ανήκουστη, για την κοινωνική μας τάξη, απόφαση ν' αλλάξω επαγγελματικό προσανατολισμό, κι από μελλοντική μεγαλοεπιχειρηματίας να μετατραπώ σε μια ταπεινή εκπαιδευτικό. Καθόλου δεν του άρεσε αυτό. Του άναψαν τα λαμπάκια, πήρε ανάποδες, έγινε κόκκινος σαν παντζάρι, και άλλες μεταφορές, όταν του το είπα. Κι άρχισε να μου μιλά για τις πολλές ώρες της συγκεκριμένης δουλειάς -μέχρι και εξήντα πέντε τη βδομάδα- τις επιπλέον δραστηριότητες στις οποίες θα έπρεπε να συμμετάσχω, το βάρος της ευθύνης και τον πολύ χαμηλό, για τα δικά του δεδομένα μισθό. Τι είναι τη σήμερον ημέρα τριάντα πέντε χιλιάδες δολάρια το χρόνο; Αν πρέπει να νοικιάζεις σπίτι, απολύτως τίποτα. Αλλά η μάνα μου, η ειδική στις δημόσιες και μη σχέσεις, κατάφερε σύντομα να τον ηρεμήσει, να τον πείσει ακόμη ότι ίσως αυτό γινότανε για καλό, πώς θα ήταν ένας ακόμη άσσος στο επαγγελματικό του μανίκι. Θα αποδείκνυε στους φιλελεύθερους φίλους του ότι δεν ήταν τόσο μονόχνοτος και συντηρητικός όσο τον νόμιζαν, κι έτσι θα ανέβαινε στην εκτίμησή τους. Έτσι θα γλίτωναν και το, σκάνδαλο. Ναι, το σκάνδαλο, αφού για εκείνον τον στρυφνό, μεγαλωμένο με δήθεν παραδοσιακές αξίες στο νότο άντρα, η κόρη όφειλε να ακολουθεί τις επιταγές του πατέρα, αλλιώς... Τα ευκόλως εννοούμενα παραλείπονται. Η λογική της μάνας μου με έσωσε και με υποδούλωσε την ίδια ώρα. Με έσωσε επειδή θα μπορούσα επιτέλους να κάνω αυτό που ήθελα, εκείνο που εγώ επέλεξα, μα με υποδούλωσε αφού δε θα μου επέτρεπε να κάνω τη μεγάλη προσωπική επανάσταση που τόσο αποζητούσα. Τουλάχιστον όχι ακόμη.

Όταν είπα στον Άντι τα καθέκαστα χαμογέλασε, κι αρκέστηκε να μου πει ότι ίσως καλύτερα που ήρθαν τελικά έτσι τα πράγματα, αφού είτε μου άρεσε είτε όχι τους δικούς μου τους είχα ακόμη ανάγκη. Δίκιο είχε, αλλά και άδικο. Ναι, τους χρειαζόμουνα, αλλά απλά και μόνο επειδή μου προσέφεραν χρήμα, υλική ασφάλεια, κι επειδή, όσο και να το ήθελα δεν ήμουνα σαν κι εκείνον. Οι δικοί μου ήταν η προσωπική μου τράπεζα, ποτέ δε μου χάρισαν τίποτα περισσότερο από λεφτά. Αμφέβαλλα ακόμη κι αν με αγαπούσαν ή αν κάποτε μ' αγάπησαν. Θυμάμαι ότι πάντα ένιωθα ότι γεννήθηκα μόνο και μόνο για να δικαιώσω το μύθο της ιδανικής οικογένειας, για να προσθέσω τη φάτσα μου στις φωτογραφίες πάνω από το τζάκι και στο γραφείο του πατέρα μου, που τώρα πια καταλάμβανε ένα ολόκληρο όροφο στην πιο ακριβή και περιζήτητη από τους επαγγελματίες, περιοχή της πόλης.

Όσο εκείνος ανέβαινε με γοργά και γιγαντιαία άλματα τα σκαλοπάτια της υψηλής κοινωνίας, τόσο εγώ, με απλούς πήδους τα κατέβαινα. Από την πρώτη μέρα της επιστροφής έβαλα μπρος, σιγά σιγά, να κόψω όλους τους δεσμούς με το χθες μου: άρχισα ν' αποξενώνομαι απ' τις παλιές μου γνωριμίες, έπαψα να συχνάζω στα πάρτι

και να φλερτάρω μ' αγόρια, που έμοιαζαν το ένα φωτοαντίγραφο του άλλου, κατασκευάσματα ενός άθλιου εργαστηρίου.

Ο Άντι μου έλεγε να ρίξω ταχύτητες, να μη βιάζομαι και τόσο πολύ ν' αλλάξω ζωή, με προειδοποιούσε ότι θα έβλεπα πράγματα που δε θα μου άρεσαν, ότι θα ερχόμουνα αντιμέτωπη με καταστάσεις που δε θα ήταν εύκολο να αντιμετωπίσω, προσπαθούσε να με πείσει ότι ο κόσμος δεν ήταν αυτός ο φωτεινός πίνακας που κοιτούσα μέχρι τώρα. Αλλά όσο μου τα έλεγε αυτά, τόσο εγώ πείσμωνα. Δεν ήξερε πόσο ξεροκέφαλη κατά βάθος ήμουνα.

«Είμαι έτοιμη», του φώναξα. «Είμαι έτοιμη από καιρό. Προτού καν σε γνωρίσω».

«Είσαι έτοιμη για τι, Χοπ;» με ρωτούσε ξανά και ξανά. «Για να κάνεις τι;» Σα να με περνούσε από εξετάσεις. Λες και δοκίμαζε την αποφασιστικότητα και τις αντοχές μου.

«Μοιάζουμε πολύ Άντι, και το ξέρεις», του απάντησα την τελευταία φορά.

«Το ξέρω», ομολόγησε, μ' εκείνα τα μάτια που έσταζαν κατανόηση και καλοσύνη -αλλά και μια σκληρά αποκτημένη στο πέρασμα του χρόνου γνώση- που δε με άφηναν ποτέ να μείνω για πολύ μαζί του θυμωμένη.

«Τότε γιατί; Γιατί προσπαθείς να μ' αποθαρρύνεις;»

«Επειδή εσύ έχεις πολλά να χάσεις, ενώ εγώ απολύτως τίποτα. Αυτή είναι ίσως η μοναδική μας διαφορά, και κάθε άλλο παρά μικρή είναι».

«Θέλω να σε βοηθήσω. Το θέλω όσο οτιδήποτε άλλο στον κόσμο».

«Με βοηθάς, με το να είσαι εκεί. Δε θέλω να σε βάλω στο φαύλο κύκλο μου. Και πριν με ρωτήσεις σου απαντώ: Ναι, φαύλος είναι ο κύκλος! Αλλά κάποιος πρέπει να συνεχίσουν να παραδέρνουν μέσα σ' αυτόν, αλλιώς τίποτα δε θ' αλλάξει ποτέ. Και, αν θες ν' ακούσεις την ωμή αλήθεια, κρύβει πολλούς κινδύνους».

«Δε φοβάμαι τίποτα. Μην προσπαθείς να με τρομοκρατήσεις με τις λέξεις σου. Δε σου πάει. Όσο για τις αλλαγές, κάποια πράγματα μπορούν στα σίγουρα ν' αλλάξουν, όπως άλλαξα κι εγώ».

«Εσύ ποτέ δεν άλλαξες, δε χρειαζότανε ν' αλλάξεις. Απλά βρήκες την ευκαιρία ν' ανακαλύψεις ποια στ' αλήθεια είσαι, ποια κρυβόταν πίσω από την εικόνα σου».

«Λέγε ό,τι θες. Τα λόγια σου μπαίνουν από το ένα αυτί και βγαίνουν απ' το άλλο. Ούτε τα καλοπιάσματα, ούτε και οι αμήχανες απειλές σου δε θα με κάνουν να αλλάξω γνώμη. Ίσως να μην είμαι εσύ, αλλά θα μπορούσα, είμαι σίγουρη γι' αυτό, να γίνω κάποια σαν κι εσένα».

«Μην το κάνεις. Μην το επιχειρήσεις καν. Σταμάτα να κοιτάς μονάχα το χαμόγελό μου και να χαίρεσαι, δες κι όλες αυτές τις σιωπές που κρύβονται από πίσω του. Είναι μοναχικός πολύ ο δρόμος που επέλεξα ν' ακολουθήσω, Χοπ, αν και καλά χαραγμένος στο χάρτη της ελπίδας. Αρκετά όμως, δε θέλω να μιλήσω άλλο για μένα».

«Μα ποτέ δε μου μιλάς για σένα, κι αυτό ακριβώς είναι το πρόβλημά μας. Αν δεν ήταν η Ρόντα δε θα σε ήξερα σχεδόν καθόλου, θ' αγαπούσα ένα μόνο κομμάτι σου...»

«Ωραία λοιπόν, πάμε», μου είπε ξαφνικά και λίγο απότομα, μα αποφασιστικά. Μ' ένα χαμόγελο λίγο πικρό, με πήρε απ' το χέρι και με βήματα γοργά με οδήγησε στον υπόγειο.

Μπήκαμε σ' ένα βαγόκι σαν όλ' τ' άλλα και σταθήκαμε σε μια γωνιά, κολλημένοι σχεδόν ο ένας πάνω στον άλλο, κοιτώντας τα σκοτεινά τοπία των τούνελ και τους

σταθμούς να περνούν σχεδόν αδιάφορα μπροστά από τα μάτια μας. Κόσμος ερχόταν και έφευγε, τα πρόσωπα άλλαζαν, αλλά η παράσταση παρέμενε η ίδια. Όσο απομακρυνόμασταν από το κέντρο οι φυλές άρχισαν να διαδέχονται η μια την άλλη. Οι λευκοί γίνονταν όλο και λιγότεροι, οι λατίνοι και οι μαύροι όλο και περισσότεροι. Σα να πλησιάζαμε κάποια σύνορα αόρατα, έτοιμοι να περάσουμε σε μια ξένη γη.

Όταν βγήκαμε επιτέλους έξω, στο φως, λες και δε βρισκόμασταν πια στη Νέα Υόρκη, αλλά σε μια πόλη παρείσακτη, τριτοκοσμική, που έμοιαζε να έχει ξεφυτρώσει στα μέρη μας από το πουθενά. Παλιά κτήρια κτυπημένα από την υγρασία και μια ζώσα εγκατάλειψη, ακόμη πιο παλιά σκουριασμένα αυτοκίνητα στους δρόμους, νέοι να περιφέρονται σε ομάδες από δω κι από κει, περιπολικά να διασχίζουν πού και πού με χαμηλή ταχύτητα τις σχεδόν έρημες γειτονιές, πολύχρωμες μπουγάδες απλωμένες στα μπαλκόνια και ήχοι παράταιροι να φτάνουν στ' αυτιά μας από τα σπίτια, από τηλεοράσεις που διαφήμιζαν μια ζωή που ήταν αλλού, σε ανθρώπους που ίσως να μην είχαν αύριο. Η σκοτεινή όψη πίσω από τη φωτεινή βιτρίνα της σύγχρονης πόλης.

Η αλήθεια είναι ότι πρώτη φορά στη ζωή μου ένιωσα να φοβάμαι τόσο πολύ, κι ως είχα τον Άντι δίπλα μου, να μου κρατά το χέρι, να με καθησυχάζει και δίχως λόγια να με καθοδηγεί σ' ένα προορισμό για μένα άγνωστο ακόμη. Κάποτε φτάσαμε σ' ένα παλιό κτήριο, σαν όλα τ' άλλα, μα κάπου διαφορετικό, αφού αυτό, για κάποιο αδιανόητο στη δική μου λογική λόγο, έμοιαζε να ξεχειλίζει από ζωή. Ήταν φρεσκομπογιατισμένο τουρκουάζ και όλα τα παλιά, σαν κι εκείνο το ίδιο, παράθυρα κάλυπταν λευκές διάφανες κουρτίνες. Μπήκαμε μέσα απρόσκλητοι, λες και μας ανήκε ο χώρος, σπρώχνοντας μια πόρτα που έτριζε, η οποία ήταν κλειστή, αλλά όχι κλειδωμένη. Είδα μια χοντρή αφροαμερικανή να κάθεται πίσω από ένα γραφείο, παριστάνοντας ή μη τη θυρωρό. Με το που σήκωσε το βλέμμα και μας αντίκρισε είδα να σχηματίζεται στα χείλη της ένα τόσο πλατύ χαμόγελο, που έμοιαζε σε μια στιγμή να έχει ανακτήσει πέντε από τα χαμένα χρόνια της ζωής της. Όταν μίλησε η φωνή της ακούστηκε παράταιρα λεπτή, λίγο τσιριχτή, σαν ενός κοριτσιού που αρνιότανε πεισματικά να μεγαλώσει.

«Άντι, αγόρι μου», είπε και σηκώθηκε για να τον αγκαλιάσει. Εκείνος για μια στιγμή φάνηκε να χάνεται μέσα στην τεράστια αγκαλιά της, αλλά αμέσως μετά τον άκουσα να κρυφογελάει.

«Μυρίζεις απολυμαντικό σαπούνι, Τάμπιθα», της είπε με που τον άφησε.

«Κι εσύ σαν άπλυτος ασπρουλιάρης κώλος, εξυπνάκια», του απάντησε γελώντας εκείνη. Και μετά έστρεψε το βλέμμα της σε μένα. Έμεινε να με παρατηρεί για λίγο σαν ένα παιχνίδι, σαν κάτι αξιοπερίεργο, δεν ξέρω τι. «Κι η δεσποινίς;» ρώτησε τελικά τον Άντι δείχνοντάς με με μια κίνηση του κεφαλιού.

«Το κορίτσι μου», απάντησε εκείνος, σχεδόν με περηφάνια, προκαλώντας μια έκρηξη γέλιου στη γυναίκα. Γελούσε, σταματούσε, τον κοιτούσε και ξαναγελούσε. Στο τέλος δεν άντεξα, άρχισα να γελώ κι εγώ μαζί της. Τρελό σκηνικό, αλλά όμορφο.

«Για δεσ τον βρε. Βρήκε κι αυτός ένα κορίτσι και το 'φερε για να μας το επιδείξει, και να περηφανευτεί σαν το κοκόρι που είναι. Κι εσύ;» Στράφηκε σε μένα, κοιτώντας με με μάτια που έσταζαν τρυφερότητα και ειρωνεία. «Εσύ τι του βρήκες αυτού του μπουνταλά, γλύκα;»

«Ειλικρινά, δεν έχω ιδέα», της απάντησα, προσπαθώντας να μη γελάσω, αλλά χωρίς να μπορέσω να αποτρέψω εκείνην από το να το κάνει. Μάλλον αυτή είχε

πάντα έτοιμο το γέλιο, έτοιμο να ξεχυθεί απ' το πλούσιο μπούστο της, και καλά έκανε δηλαδή.

«Σε περιμένουν», είπε γυρνώντας προς τον Άντι, και το πρόσωπό της αμέσως σοβάρεψε, δίχως να χάσει όμως ίχνος απ' την ευθυμία του, η οποία μετατοπίστηκε στο βλέμμα.

«Πάμε». Με πήρε απ' το χέρι και πάλι, καθώς αρχίζαμε ν' ανεβαίνουμε μια παλιά μα πεντακάθαρη, αλλά εμφανώς φθαρμένη στο πέρασμα του χρόνου σκάλα. Από κάτω και στα δεξιά διέκρινα έναν ανελκυστήρα με σιδερόφρακτη πόρτα, που είχε μάλλον φάει εδώ και καιρό τα ψωμιά του.

Με το που φτάσαμε στον πρώτο όροφο ακούσαμε πολλή θόρυβο και κάποιες χαρούμενες φωνές και γέλια να δονούν το χώρο. Με το που μπήκαμε μέσα όμως μας υποδέχτηκε μια αναμενόμενη αμήχανη σιωπή, που δεν κράτησε και τόσο πολύ. Μετά από μια στιγμή όλοι άρχισαν να χαιρετούν τον Άντι, να του δίνουν το χέρι, να τον ρωτάνε:

«Τι χαμπάρια, μάγκα;» Εκείνος, ζεστός και χαμογελαστός, τους απαντούσε πώς ήταν καλά, όλα πήγαιναν μια χαρά, ότι κρατιόταν απ' τη ζωή εκεί έξω.

«Αυτή είναι η Χοπ», με σύστησε, και όλοι με καλωσόρισαν με δυνατές φωνές και πειρακτικά χαμόγελα, σαν να κοιτούσαν εμένα και έβλεπαν τον Άντι. Κάποιος, που ήταν κάπου στο βάθος μάλλον, έδωσε το σύνθημα και σε λίγο, όσοι ήξεραν το τραγούδι, άρχισαν να τραγουδούν ακαπέλα ένα κομμάτι που γράφτηκε για το όνομα μιας άλλης γυναίκας, αλλά τι σημασία είχε αυτό; Hope, Joanna gimme hope, τραγουδούσαν οι περισσότεροι και γελούσαν, ενώ ένας κύριος μιας κάποιας ηλικίας θυμήθηκε κάποιαν άλλη Χοπ, που πρωταγωνιστούσε σ' ένα μπλουζ. Καθώς έκαναν όλο αυτό το σαματά, εγώ απλά τους παρατηρούσα, ευτυχισμένη κι άφωνη, μη μπορώντας να πιστέψω αυτά που έβλεπα να συμβαίνουν μπρος στα μάτια μου. Μαύροι, νοτιοαμερικανοί, ασιάτες, ακόμη και κάποιοι λευκοί κάθονταν ή μάλλον περιφέρονταν εκεί, σα μια συντροφιά, μια παλιά καλή παρέα, και μιλούσαν, γελούσαν, τραγουδούσαν, μεγάλοι και μικροί, νέοι και γέροι.

«Τι είναι αυτό το μέρος;» ρώτησα ψιθυριστά τον Άντι, χωρίς να προσπαθήσω να κρύψω την ταραχή μου.

«Θα έλεγα ότι είναι ένα κοινοτικό κέντρο, αλλά όχι ακριβώς. Είναι πολύ περισσότερα. Θα στα εξηγήσω όλα αργότερα, όταν μας το επιτρέψει ο χώρος και ο χρόνος». Μου υπέδειξε μια γωνία στο βάθος της αίθουσας, όπου θα μπορούσα να πάω και να καθίσω.

«Για να κάνω τι;»

«Μα για να παρακολουθήσεις το μάθημα φυσικά, κουτό!» Με αποστόμωσε. Υπάκουσα, ακριβώς όπως υπακούει μια καλή μαθήτρια το δάσκαλό της. Πήγα και κάθισα πάνω σε μια άσπρη πλαστική καρέκλα, που σε κάθε μου κίνηση έτριζε, και αμέσως μετά τον είδα με μια κίνηση του χεριού του, η οποία έμοιαζε μ' επίσημο χαιρετισμό, να επιβάλλει την τάξη, δίχως να σβήνει τα χαμόγελα. Μονάχα οι ασιάτες έδειχναν λίγο συνοφρυωμένοι, αλλά αυτό μάλλον θα οφειλόταν από την τεράστια σημασία που έδιναν σε θέματα πειθαρχίας και τη φυσική τους συστολή.

Σε λίγο έκαναν την εμφάνισή τους τετράδια και βιβλία, που όπως είδα ήταν κρυμμένα σε μικρές τσάντες ώμου, κωλότσεπες, ακόμη και χαρτοφύλακες. Έμοιαζε τόσο ετερόκλητο εκείνο το πλήθος, τόσο ξεχωριστό και αταίριαστο, που η έκπληξη, την οποία ένιωσα από την πρώτη στιγμή που πάτησα το πόδι μου εκεί, άρχισε σιγά σιγά να γίνεται όλο και πιο μεγάλη. Ξεκίνησα, ασυναίσθητα, να τους παρατηρώ

αδιάκριτα, μέχρι που κάποια στιγμή το βλέμμα μου συνάντησε το δικό του και το 'κοψα, αν κι εκείνοι δεν έδειχναν να νοιάζονται.

Μη ξέροντας τι άλλο να κάνω, έστρεψα την προσοχή μου στο χώρο που μας φιλοξενούσε. Ήταν μια μεγάλη ψηλοτάβανη αίθουσα, στην οποία έμπαινε άπλετο φως από τα πολλά παράθυρα και τους φεγγίτες. Οι τοίχοι όλοι έμοιαζαν καλυμμένοι πέρα ως πέρα με ζωγραφιές -άλλες άτεχνες, κι άλλες περίτεχνες- γκράφιτι κι ατάκες. Σε μια γωνιά στεκόταν ένα γερασμένο πιάνο, ενώ από πίσω του υπήρχαν διάσπαρτα διάφορα άλλα μουσικά όργανα: κιθάρες, τρομπόνια, φλάουτα, φουσαρμόνικες, κι ένα μπάσο που έμοιαζε καινούριο. Στο βάθος αριστερά, όπως καθόμουνα, ανάμεσα στα δύο φύλλα μιας ψηλής πόρτας, μπορούσα να διακρίνω μια κοπέλα να κάθεται στο πάτωμα με κάποια μικρά παιδιά και να τους δείχνει πώς να ζωγραφίζουν. Η φωνή της δεν έφτανε στ' αυτιά μου, ίσως και να ψιθύριζε για να μην ενοχλεί αυτή την τάξη, και όσο κι αν τεντωνόμουνα, όσο κι αν προσπαθούσα δεν μπορούσα να διακρίνω το χρώμα των ματιών της, τις θύρες της ψυχής. Τα μόνα πράγματα που μπορούσα να παρατηρήσω ήταν οι αβίαστες κινήσεις της, οι σχεδόν αέρινες, κι η ευγένεια των τρόπων της. Είχε σγουρά μαύρα μαλλιά, κομμένα στο ύψος του ώμου, και όπως την έβλεπα να κάθεται εκεί χάμω, δεν μπορούσα να διακρίνω αν ήταν κοντή ή ψηλή. Πρέπει να ένιωσε το βλέμμα μου πάνω της, αφού κάποια στιγμή στράφηκε προς το μέρος μου, αλλά δεν έμοιαζε να με έχει δει. Έδειχνε ολότελα φευγάτη, και δίχως να μπορώ να εξηγήσω το γιατί ένιωθα ότι ήταν βαθιά λυπημένη. Εντελώς αφοσιωμένη σ' αυτό που έκανε, αλλά και χωμένη στο μέσα της. Κάθε τόσο την έβλεπα να χαϊδεύει τα μαλλιά ενός παιδιού, να του λέει κάτι και να χαμογελά. Το πρόσωπό της τότε φωτιζόνταν. Και τότε ασυναίσθητα χαμογελούσα κι εγώ. Και μετά σκοτεινίαζε. Κι από μακριά λυπόμουνα κι εγώ. Απλή παράνοια!

«Πού ταξιδεύεις εσύ;» Άκουσα τη φωνή του ξαφνικά στ' αυτί μου, απαλά να με ξυπνάει, να με βγάζει από εκείνο το όνειρο, ή μάλλον την οπτασία, της μέρας.

Στεκόταν από πίσω μου. Του έδειξα με μια ελαφριά κλίση της κεφαλής και ένα βλέμμα, που ήταν αδύνατον να δει, τη γυναίκα. Ένιωσα το χαμόγελό του να μου τρυπά το κρανίο, όσο κουφό κι αν ακούγεται αυτό. Έσκυψε και πάλι στ' αυτί μου.

«Η Μάριαν», ψιθύρισε. «Θα σας συστήσω αργότερα». Έγνεψα καταφατικά, με μια κρυφή ικανοποίηση, αφού η περιέργειά μου θα έβρισκε τη δικαίωσή της, καθώς εκείνος απομακρυνόταν. Πήγαινε από τον ένα μαθητή στον άλλο, κοιτούσε αυτά που έγραφαν και τους έλεγε κάτι χαμηλόφωνα. Τον έβλεπα να κάνει διορθώσεις και παρατηρήσεις, να μοιράζει υποσχέσεις και ζεστασιά. Του ταίριαζε πολύ ο ρόλος του δασκάλου. Είχε την απαραίτητη ηρεμία και ήξερε πώς να δείχνει κατανόηση. Και προφανώς έκανε ό,τι έκανε απλά και μόνο επειδή το αγαπούσε. Έτσι όπως τον παρατηρούσα, αδιάκριτα, έμοιαζε απόλυτα σοβαρός, αλλά έδειχνε κιόλας έτοιμος ανά πάσα στιγμή να γελάσει. Και γέλασε.

«Τελείωσα, ασπρουλιάρη», του είπε ένας μαύρος μεσήλικας άντρας, κουνώντας πέρα-δώθε ένα μάτσο άδετες σελίδες, και προκαλώντας τη γενική ευθυμία. Στη στιγμή όμως σοβάρειψαν όλοι και πάλι. Έσκυψαν στα τετράδιά τους και συνέχισαν να γράφουν. Μια έκθεση, μια ιστορία, ένα δοκίμιο, ένα στιγμιότυπο της μνήμης; Δεν έχω ιδέα. Ποτέ δεν έμαθα.

Απ' ό,τι κατάλαβα όμως δεν ήταν και πολύ δύσκολα τα μαθήματα που δίδασκε. Μάθαινε στα παιδιά τα πρώτα τους γράμματα και τους βασικούς κανόνες της αριθμητικής, στους μετανάστες τις πρώτες τους βασικές λέξεις στη νέα γλώσσα, έδινε στους γηραιότερους μια καινούρια ευκαιρία στη ζωή. Τόσο απλά.

Μιάμιση ώρα περίπου κράτησε η παράσταση -ναι, έτσι ακριβώς φάνταζε στο βλέμμα μου- και πέρασε σαν τίποτα, σαν λίγα δευτερόλεπτα στην απεραντοσύνη του χρόνου. Μετά, άρχισε το σώου. Πήγε ένας ψηλός μαύρος άντρας, που θύμιζε πρωταγωνιστή γκανγκστερικής ταινίας, κάθισε στο πιάνο, σήκωσε τα μανίκια του και άρχισε να παίζει. Οι νότες ξεχύνονταν σε εξωφρενικούς ρυθμούς κάτω από τα δάχτυλά του, δονώντας το χώρο πέρα ως πέρα, αναγκάζοντάς τους όλους να σηκωθούν και ν' αρχίσουν να χορεύουν. Τα παιδιά, όπως ήταν φυσικό, το γλεντούσαν από όλους πιο πολύ. Έκαναν απίθανες φιγούρες και κωλότουμπες, φώναζαν και γελούσαν, ενώ οι μεγαλύτεροι απλά προσπαθούσαν ν' ακολουθήσουν το ρυθμό. Η μουσική, σα γλώσσα του σώματος παγκόσμια, τους ένωνε. Στο άκουσμά της έσβηναν μεμιάς χώρες, πρόσωπα, αναστολές, συνήθειες, καταγωγές και χρώματα, όλοι και όλα γίνονταν ένα. Δεν άντεξα για πολύ, σύντομα μπήκα κι εγώ στον τρελό χορό. Γελούσα μαζί τους, στροβιλιζόμενοι, χοροπηδούσα κι έπεφτα, ένωθα κάθε στιγμή που περνούσε, όλο και πιο πολύ, την ευτυχία να ξεχειλίζει από μέσα μου, να με τυλίγει, και μαζί με μένα να τυλίγει κι όλους αυτούς τους ανθρώπους που βρίσκονταν γύρω μου, τα μέλη της άγνωστης οικογένειάς μου. Επιτέλους ζω, σκεφτόμουνα. Επιτέλους ζω, ξεφώνιζε όλο μου το είναι. Επιτέλους ζω!

Όσο για κείνον, όλη αυτή την ώρα στεκότανε σε μια γωνιά, με κοιτούσε και χαμογελούσε πλατιά, το πρόσωπό του φώτιζε μια ικανοποίηση, που δε θέλησε ούτε στιγμή να κρύψει. Ναι, μου φώναζαν τα μάτια του. Ναι, μου κραύγαζαν άηχα τα χείλη του. Ναι!

Η Μάριαν, με τα μεγάλα αμυγδαλωτά μάτια που έμοιαζαν με τις εποχές, καθώς άλλαζαν συνεχώς φωτοσκιάσεις. Ένωσα μεγάλη χαρά μόλις τη γνώρισα, μόλις τα δάχτυλά μου άγγιξαν τα μακριά, λίγο χαρακωμένα, δικά της, κι εκείνη μ' έχωσε στη ζεστή αγκαλιά της, λες και με ήξερε από μικρή και τώρα απλά συναντιόμασταν ξανά. Εθελόντρια κι αυτή, βοηθούσε τα παιδιά όπως μπορούσε, να δουν τον κόσμο λίγο πιο φωτεινό.

Φεύγοντας από κει, με τις πρωτόγνωρες εμπειρίες νωπές ακόμη στη μνήμη μου, κινήσαμε για ένα μικρό φαγάδικο όπου, όπως αποδείχτηκε όλοι γνώριζαν τόσο τον Άντι όσο και τη Μάριαν. Μόλις άκουσαν ν' ανοίγει η πόρτα πολλά ζευγάρια μάτια γύρισαν διερευνητικά προς το μέρος μας, με μια σκιά υποψίας να τα βαραίνει, όταν όμως αντίκρισαν τους δύο τελευταίους τα ερωτηματικά μεταμορφώθηκαν αμέσως σε χαμόγελα. Εμένα παρέμειναν να με παρατηρούν για λίγο ακόμη, σα μια εξωτική παρουσία, με φανερή περιέργεια, αλλά σύντομα έστρεψαν και πάλι την προσοχή τους εκεί που την είχαν πριν καταφθάσουμε.

Καθίσαμε σ' ένα ακρινό στενόμακρο ξύλινο τραπέζι, μπροστά από μια τζαμαρία, την οποία διαπερνούσαν τα πρώτα χλωμά φώτα της νύχτας. Στο δρόμο η κίνηση ήταν αραιή, σχεδόν ανύπαρκτη. Σα να μην ήμασταν στη Νέα Υόρκη, αλλά κάπου αλλού, σ' ένα σκηνικό από ταινία, σε μια παλιά φωτογραφία. Ο Άντι και η Μάριαν συζητούσαν κάτι για τις τάξεις τους, κι εγώ απλά τους άκουγα. Ένωθα λίγο ξένη ανάμεσά τους, αλλά την ίδια ώρα δεν είχα καμιά απολύτως αμφιβολία ότι εκεί ακριβώς ανήκα. Μια βαριά σκιά απλώθηκε πάνω από το τραπέζι, σκοτείνιασε λίγο την οπτική μου γωνιά. Σήκωσα το βλέμμα για να αντικρίσω μια χοντρή σαν πλατεία γυναίκα, σχεδόν τετράγωνη. Σίγουρα δεν ήταν ντόπια, αλλά δεν μπορούσα ακριβώς να την τοποθετήσω κιόλας. Κάπου από τη νότιο Αμερική ερχόταν. Κουβανή ίσως.

Κρατούσε ένα μπλοκάκι παραγγελιών στο χέρι και περίμενε υπομονετικά την παραγγελία μας, που δεν ερχόταν.

«Τι κάνεις αγόρι μου;» ρώτησε τον Άντι σε σπασμένα αγγλικά, κι ένα βλέμμα όλο τρυφερότητα, αποσπώντας του την προσοχή. «Κορίτσια;» απευθύνθηκε και σε μας, αλλά όχι με την ίδια θέρμη. Ωστόσο χαμογελούσε πλατιά, καθόλου επαγγελματικά, λες κι η δουλειά της ήταν αυτή ακριβώς που την έκανε ευτυχισμένη.

«Όλα καλά, κυρία Πιλάρ», απάντησε ο Άντι, ανταποδίδοντας το χαμόγελο. «Πεινάμε. Τι καλό έχεις για μας σήμερα;»

Άρχισε να του απαριθμεί τα πιάτα στα ισπανικά, κι εκείνος απλά την άκουγε και σκεφτόταν, και ρωτούσε κι εμάς τι θα θέλαμε να φάμε. Δεν είχαμε κάποια ιδιαίτερη προτίμηση έτσι στο τέλος κατέληξε να παραγγείλει και για τους τρεις μας το ίδιο φαγητό, ένα από τα καλύτερά της, όπως μου είπε: κοτόπουλο κρασάτο, με μαύρα φασόλια και λαχανικά. Για ποτό επιλέξαμε το νερό, αφού ήτανε ακόμη πολύ νωρίς για ν' αρχίσουμε να μπεκρουλιάζουμε.

«Δεν το ήξερα ότι μιλάς ισπανικά», του είπα άθελά μου επικριτικά, καθώς η Πιλάρ, όνομα αλλά όχι πράμα, απομακρυνόταν κουνώντας επιδεικτικά τα τεράστια οπίσθιά της.

«Περισσότερο τα καταλαβαίνω παρά τα μιλώ, Χοπ. Τα μαθαίνω μαζί με τα παιδιά, ή μάλλον από τα παιδιά στην τάξη. Θα έλεγα ότι είναι αναγκαίο καλό. Εξάλλου δεν είναι και πολύ δύσκολα. Η Μάριαν τα μιλά πολύ καλύτερα από μένα».

«Κι εγώ, τις πρώτες μου λέξεις απ' τα παιδιά στην τάξη τις έμαθα. Δεν είναι εύκολο να διδάσκεις μικρά παιδιά, που ποτέ δεν έμαθαν αγγλικά, αν δε μιλάς τη γλώσσα τους. Αλλά εγώ, μια και έχω πολλή χρόνο στη διάθεσή μου, πηγαίνω τρεις φορές τη βδομάδα σε κάποια μαθήματα. Υπάρχουν μερικές υπέροχες εκφράσεις σ' αυτή τη γλώσσα, που ακούγονται σχεδόν σαν τραγούδι. Όταν τελειώσω μ' αυτές τις σπουδές, σκέφτομαι ν' αρχίσω να μαθαίνω γαλλικά κι ιταλικά. Ακόμη και καταλανικά, αφού κάποια μέρα θα ήθελα να πάω να ζήσω στη Βαρκελώνη, την ευρωπαϊκή πόλη των ονείρων μου».

«Μα πού βρίσκεις το χρόνο; Πού τον βρίσκετε;»

«Όσο κι αν ακούγεται κλισέ, για μένα όλα είναι θέμα προγραμματισμού. Όταν τα βάζεις όλα σε μια τάξη, όταν φτιάχνεις ένα ολόδικό σου σχεδιάγραμμα, τότε όλα μπορούν να γίνουν. Και πολύ εύκολα μάλιστα», απάντησε ο Άντι.

«Εγώ από την άλλη δεν μπορώ να λειτουργήσω μέσα στην τάξη, παρά μόνο μέσα στην αταξία, αυτή μου ταιριάζει, και το χάος. Δεν προγραμματίζω ποτέ τίποτα και όλα απλά γίνονται, σαν από μόνα τους. Τα μαθήματα που παίρνω και δίνω, αυτά μονάχα είναι οι σταθερές μου», είπε χαμηλόφωνα εκείνη. Όπως θ' αντιλαμβανόμουν στη συνέχεια δεν ήξερε άλλο τρόπο για να μιλά. Ακόμη και την οργή της χαμηλόφωνα την εξέφραζε.

«Δε δουλεύεις;»

«Ζωγραφίζω».

«Και;»

«Τίποτ' άλλο. Βγάζω αρκετά απ' τη δουλειά μου».

Ασυναίσθητα χαμογέλασα. Ένιωθα σα να μιλούσα με τη θηλυκή εκδοχή του Άντι. Δεν έλεγε περισσότερα απ' όσα είχε να πει και δεν έκρυβε απολύτως τίποτα, χωρίς να αποκαλύπτει κάτι κιόλας. Η στάση της μου κίνησε ακόμη περισσότερο την περιέργεια.

«Πόσων χρονών είσαι;»

«Σχεδόν τριάντα».

Τριάντα! Παρέμεινα για λίγο να την παρατηρώ σιωπηλή, δεν πίστευα στ' αυτιά μου. Τριάντα; Μα αυτή έμοιαζε έφηβη, σχεδόν παιδί. Ή, καλά, ίσως όχι παιδί, αλλά κάποια κοντά στην ηλικία μου, όχι δέκα χρόνια μεγαλύτερη από μένα. Ωστόσο, δε μου έλεγε ψέματα, γι' αυτό δεν είχα καμιά αμφιβολία. Γιατί να το κάνει άλλωστε; Ίσως να ήταν αυτή η απόκοσμη γαλήνη που εξέπεμπε που έκρυβε τα χρόνια της. Ίσως να ήταν και το απέριτο που ανέδιδε ολόκληρη η ύπαρξή της. Τη μετρούσα με το βλέμμα εκείνη την ώρα, αλλά εκείνη δε φαίνονταν να νοιάζεται. Ήταν σα να με προκαλούσε. Σα να μου έλεγε, *κάνε ό,τι θες μικρή μου, αλλά αν δεν το θελήσω εγώ ποτέ δε θα με καταλάβεις*. Για λίγη ώρα μείναμε έτσι, να κοιτάμε συνεχώς η μια την άλλη, και στα διαλείμματα τον Άντι, συνάπτοντας λες μεταξύ μας μια κρυφή συμφωνία, υφαίνοντας μια αμίλητη συνομωσία. Ως συνήθως, εγώ ήμουν αυτή που έσπασε τη σιωπή.

«Γνωριστήκατε στην τάξη;»

«Όχι στην τάξη, αλλά στη σχολή. Πριν τρία χρόνια. Ο κύριος αποδώ έγραψε μια κριτική για τη ζωγραφική μου στο μπλογκ του και θέλησα να τον γνωρίσω. Όσο κι αν δεν ήθελα να το παραδεχτώ αρχικά, με διάβασε...»

«Όπως κι εμένα», ξεφώνισα αυθόρμητα, προτού προλάβω να συγκρατήσω τις λέξεις. Άρχισαν κι οι δύο να γελάνε. Γέλασα κι εγώ. Γιατί όχι; Μαζί μου γελούσαν, όχι στην πλάτη μου. Έστρεψα την προσοχή μου στον Άντι, που εκείνη την ώρα έμοιαζε απερίγραπτα χαρούμενος, ξεκομμένος απ' τα προβλήματα όλου του κόσμου και τα δικά του.

«Πόσα μυστικά μου κρύβεις ακόμη;» τον ρώτησα στα ίσια.

«Πόσα αντέχεις να μάθεις;»

«Θέλω να τα μάθω όλα».

«Τότε αυτό ακριβώς θα συμβεί. Αλλά όχι τώρα. Σιγά-σιγά. Το κάθε πράγμα στον καιρό του. Εξάλλου όπως εσύ θες να μάθεις εμένα, άλλο τόσο θέλω εγώ να μάθω εσένα».

«Να μη σας εμποδίζω, παιδιά», είπε η Μάριαν πειρακτικά και σηκώθηκε απότομα για να φύγει. Όμως κάθισε αμέσως ξανά, προτού καν αντιδράσουμε. «Έρχεται το κοτόπουλο». Είχε έτοιμη τη δικαιολογία, κι όντως αυτή ήταν πολύ καλή.

Πρώτη φορά έφαγα τόσο νόστιμο φαγητό στην πόλη μου. Μαθημένη καθώς ήμουν από μικρή στο τζανκ φουτ και στα άλλα ετοιματζιδικά φαγητά στα ακριβά εστιατόρια, ποτέ πριν δεν είχα την ευκαιρία να δοκιμάσω ένα καλομαγειρεμένο σπιτικό πιάτο σ' ένα φαγάδικο. Και το απόλαυσα τόσο, μα τόσο πολύ. Σαν ένα ταξίδι στις αισθήσεις ήταν εκείνο το δείπνο, το πρώτο αλλά όχι το τελευταίο που θα απολαμβάναμε μαζί οι τρεις μας.

Με το που τελειώσαμε όμως ο Άντι είπε ότι είχε δουλειά και έπρεπε να φύγει. Η Μάριαν μου πρότεινε, αν δεν είχα κάτι καλύτερο να κάνω, να τη συνοδεύσω μέχρι το σπίτι της. Δεν έφερα αντίρρηση, τόσο επειδή είχα όλο το χρόνο στη διάθεσή μου, αλλά και λόγω της ακατανίκητης περιέργειάς μου. Ήθελα να γνωρίσω όσο καλύτερα και όσο συντομότερο μπορούσα αυτό το παράξενο πλάσμα, την έφηβη γυναίκα.

Το ταξίδι με τον υπόγειο κύλησε σαν τίποτα, χωρίς καλά καλά να το καταλάβω καθώς μιλούσαμε. Στη διάρκεια της διαδρομής έμαθα μερικά πράγματα για τη ζωή της, αποκόμισα αποκόμματα από την ιστορία της. Κατέφθασε κι αυτή στη Νέα Υόρκη, από τη Βαλτιμόρη, πριν από χρόνια με δυο βαλίτσες γεμάτες αγωνία και όνειρα. Δεν είχε πολλά λεφτά, αλλά δεν ήταν φτωχή τότε, όπως και τώρα άλλωστε.

Τώρα ήταν μάλλον πλούσια ή τουλάχιστον σε πολύ καλή οικονομική κατάσταση. Σπούδασε αυτό που ακριβώς επιθυμούσε, ζωγραφική δηλαδή, αλλά όπως φάνηκε στην πορεία δεν υπήρχε λόγος για να το κάνει αυτό, αφού ήταν φυσικό το ταλέντο της, έμφυτο. Ωστόσο η σχολή δεν αποδείχτηκε χάσιμο χρόνου, αφού αυτή ήταν που της έδωσε την ευκαιρία να εκθέσει τα έργα της και να αναδυθεί σχετικά εύκολα στο παράξενο και δύστροπο καλλιτεχνικό στερέωμα. Δεν της πήρε και πολύ να γίνει γνωστή. Άρχισε να πουλάει απ' την πρώτη στιγμή και δε σταμάτησε ποτέ, αφού όλα τα έργα της έμοιαζαν να ξεφεύγουν από τους γνωστούς κανόνες, να καταδύονται στην ουσία των πραγμάτων χωρίς να την υπερπροβάλλουν. Γι' αυτό και δε χρειάστηκε στα έντεκα χρόνια που βρισκόταν εδώ να βρει κάποια δουλειά. Ο Άντι την οδήγησε, όπως κι εμένα σήμερα, στην τάξη, στο κρυφό του σχολειό, πριν από δύο χρόνια -αυτό είναι το μεγάλο κόλπο της ζωής μου, της είπε- κι από τότε διδάσκει εκεί.

«Φίλο δεν έχεις;»

«Είχα. Πολλούς. Αλλά ήταν όλες επιφανειακές σχέσεις, άοσμες, άχρωμες, σχεδόν τυπικές. Δε με καταλάβαιναν, όπως δεν καταλάβαινα κι εγώ εκείνους άλλωστε».

«Καλλιτέχνες;»

«Δυο-τρεις. Αλλά αυτοί ήταν οι χειρότεροι. Λένε, ή μάλλον το φωνάζουν ότι είναι ιδιόρρυθμοι, εκκεντρικοί ή δεν ξέρω τι, ενώ ξεκάθαρα κι απλά είναι ιδιότροποι, ξεροκέφαλοι κι εγωιστές, και κατά βάθος καθάρματα. Όλη την ευαισθησία τους τη βάζουν σ' αυτά που κάνουν, για τους απλούς ανθρώπους, για τον κόσμο, δεν τους περισσεύει. Άστα να πάνε. Γνώρισα και κάποιους συγγραφείς-καθηγητές. Ακόμη χειρότεροι αυτοί. Δεν κάνουν τίποτ' άλλο από το να αυτοθαυμάζονται και να προσπαθούν να παρασύρουν κάποιο κοριτσάκι στο κρεβάτι τους. Όσο για τους δήθεν διανοούμενους, αυτοί κι αν με κάνουν ν' αρρωσταίνω. Ειλικρινά τους σιχαίνομαι, τους τοποθετώ στο ίδιο επίπεδο με τους βιαστές και τους παιδεραστές. Ξοδεύουν όλο το βίος τους αναλύοντας τις ζωές των άλλων, ενώ εκείνοι στο τέλος της ημέρας δεν έζησαν τίποτα, ή τουλάχιστον τίποτα συνταρακτικό. Η ζωή τους όλη αρχίζει και τελειώνει μέσα στα κεφάλια και τις αναμφισβήτητες πεποιθήσεις τους. Άνυδρα, αποστειρωμένα ενυδρεία...» Ξάφνου άρχισε να γελά, δυνατά, πηγαία, εκκωφαντικά, κι εγώ παρέμεινα απλά να την κοιτάω, μ' ένα μειδίαμα στα χείλη – όχι αμήχανα, αλλά με περιέργεια. Με περιέργεια την παρατηρούσαν κι οι άλλοι συνένοχοι-συνεπιβάτες στο βαγόνι, αλλά όχι για πολύ. Σύντομα έστρεψαν την προσοχή τους και πάλι στις μουσικές, τα βιβλία και τις εφημερίδες τους, τα κινητά τηλέφωνα και τους φορητούς υπολογιστές τους – ανίκανοι να απολαύσουν το τυχαίο. Τελικά, σαν στέρεψε το γέλιο, έστρεψε το δακρυσμένο βλέμμα της πάνω μου, και μ' ένα μάλλον διφορούμενο χαμόγελο, είπε να βάλει την τελευταία πινακίδα στο μονόλογό της: «Τελικά κουβαλώ πολλά και βαριά μπαγκάζια πίσω μου!»

«Ναι, απ' αυτά που μου λες μοιάζεις να είσαι περπατημένη», είπα, στην απουσία κάποιου ουσιαστικού σχολίου εγώ. Γέλασε.

«Περπατημένη, ε; Μπορείς να το πεις κι έτσι, αν είσαι αρκετά ευγενική, κι εσύ είσαι. Αλλά δεν είμαι περπατημένη, γαμημένη είμαι. Έτσι ακριβώς. Μου γαμήσανε για μια εποχή τα μυαλά όλοι αυτοί οι ειδικοί του τίποτα, του κοπανιστού αέρα, προσπάθησαν να μου κλέψουν τα πάντα, να με κάνουν κάποια άλλη, να, σαν και τα μούτρα τους, μα δεν τους πέρασε. Ήμουν το λάθος παιχνίδι για κείνους».

«Κι ο Άντι;»

«Ο Άντι! Επιτέλους φτάσαμε στο ψαχνό της υπόθεσης». Δεν το είπε με ίχνος κακίας αυτό, ούτε καν με κάποια υποψία ειρωνείας, απλά το τόνισε σαν ένα αναμφισβήτητο γεγονός. «Ο Άντι ήταν ο γαμημένος ιππότης που ήρθε καβάλα στ' άλογο και τις αρχές του για να με σώσει απ' τα κοράκια και τα κατάφερε!»

«Πώς μπορείς να φωνάζεις, να βρίζεις και την ίδια ώρα ν' ακούγεσαι γαλήνια;» τη ρώτησα με πραγματική απορία, κι εκείνη αρκέστηκε να χαμογελάσει.

Βγήκαμε από το βαγόνι και ανεβήκαμε σιγά-σιγά τα σκαλιά για να βρεθούμε στους δρόμους του Μπρούκλιν, στην εκκωφαντική πραγματικότητα μιας πόλης, που έμοιαζε να αγνοεί την παρουσία μας. Φώτα, κόρνες, διαφημίσεις -μια μαζική κακοφωνία- και άνθρωποι βιαστικοί που δεν κοιτούσαν γύρω τους, αλλά ίσια μπροστά, σα φαντάσματα που έψαχναν να βρουν το σπίτι που θα στοίχειωναν κι εκείνο το βράδυ. Αδιέξοδες ζωές.

Κρατώντας με σφικτά απ' το χέρι με οδήγησε μέσα από μια πλατιά λεωφόρο και στενά ημιφωτισμένα δρομάκια στη γειτονιά της που, αν και στο άλλο άκρο της πόλης, θύμιζε κάτι απ' την άλλη, αυτή που πρωτοαντίκρισα λίγες ώρες πριν, εκείνη των απόλυτα φτωχών. Το διαμέρισμά της ήταν σ' ένα παλιό μεγάλο κτήριο, που με μια πρώτη ματιά έμοιαζε εγκαταλειμμένο.

«Πάμε από την πίσω πόρτα», μου είπε, κι εγώ απλά την ακολούθησα χωρίς να ρωτήσω το γιατί. Ανεβήκαμε μια παλιά στριφογυριστή σιδερένια σκάλα, που έτριζε στο κάθε μας βήμα, και η οποία κρεμόταν σαν προφυλακτήρας απ' το πλάι της πολυκατοικίας, για να φτάσουμε σ' ένα ψηλό σιδηρόφρακτο παράθυρο, το οποίο ξεκλείδωσε μ' ένα μεγάλο σκουριασμένο κλειδί. Σειρά πήρε μια τζαμόπορτα, που έμοιαζε παράταιρη στο μέχρι τότε σκηνικό.

Το ξάφνιασμα που ένιωσα όταν μπήκαμε μέσα και άναψε το φως, δεν μπορώ εύκολα να το περιγράψω με λόγια. Ήταν σα να βρέθηκα από τη μια στιγμή στην άλλη σ' ένα εφιάλτη. Ακριβώς όπως το λέω. Όλοι οι τοίχοι του δωματίου ήταν γεμάτοι από πίνακες, που έμοιαζαν βγαλμένοι ή έστω εμπνευσμένοι από την Αποκάλυψη. Σκελετωμένα κορμιά, κομμένα μέλη, άνθρωποι να βουλιάζουν στην άβυσσο, καράβια αντιμέτωπα με άγριες καταιγίδες, τεράστια τρομακτικά κύματα, γυναίκες να οδύρονται, παιδιά να δακρύζουν με πόνο, κι άντρες νεκροί, κατάκοιτοι σε μια γη ποτισμένη με αίμα, με τα όρνια τριγύρω να ετοιμάζουν τη δική τους γιορτή. Αυτά που έβλεπα μου θύμιζαν για κάποιο λόγο την πτώση του Εωσφόρου, αλλά και κάποιες από τις εικόνες του Μπλέικ, του προπάτορα.

«Το δωμάτιο της πραγματικής ζωής», μου είπε εκείνη απαλά, αγγιζοντάς με φευγαλέα στον ώμο, προσπαθώντας λες να μου δώσει δύναμη, κουράγιο να αντικρίσω την πραγματικότητα μέσα από τη δική της ματιά. «Ζωγραφίζω τους εφιάλτες μου». Με πήρε απ' το χέρι και με οδήγησε στο επόμενο δωμάτιο. Άναψε και πάλι το φως, κι αυτή τη φορά τα μάτια μου πλημμύρισαν χρώματα. «Το δωμάτιο της ζωής όπως θα έπρεπε να είναι», μου ψιθύρισε. «Ζωγραφίζω τα όνειρά μου». Ο κόσμος όλος λοιπόν, ο δικός της, κι ο δικός μας, μέσα σε δύο μόλις δωμάτια. Αυτό το δεύτερο έγινε μεμιάς το αγαπημένο μου, γαλήνεψε αμέσως τις φουρτούνες που φούντωναν μέσα μου λίγες στιγμές πριν, κατέπνιξαν τους εφιάλτες στη γένεσή τους. Κι όσο κι αν δίστασα προηγουμένως να σταθώ και να μελετήσω με προσοχή εκείνους τους πίνακες, μπροστά σ' αυτούς αφέθηκα, παραδόθηκα στην ομορφιά τους. Μια μάνα να κρατά στην τρυφερή αγκαλιά της ένα νιογέννητο παιδί και να του χαρίζει τους χυμούς της ζωής από το σώμα της, καθώς στο φόντο, μέσα από ένα ανοικτό παράθυρο διακρίνεται ο ήλιος ροδοκόκκινος να ανατέλλει. Δυο κοριτσάκια

να πετάνε ψηλά, σ' ένα γαλανό ουρανό, κρατημένα από μια δέσμη πολύχρωμα μπαλόνια. Μια γριά, με χαραγμένο το πρόσωπο απ' της ηλικίας και της γνώσης τις ρυτίδες κι ένα μικρό χαμόγελο στα χείλη, να υφάινει κάτι με το βελόνι. Ένας άντρας να περπατά σε κάποιο άγνωστο σε μένα πάρκο αγκαλιά με την αγαπημένη του, καθώς γύρω τους οργιάζει η φύση. Κάποιο αγόρι, μάλλον στην Αφρική, να παίζει μπάλα μ' ένα ξύλινο πόδι και να δείχνει πολύ πολύ ευτυχισμένο. Ένα κορίτσι και μια φάλαινα να κολυμπάνε μαζί στα διάφανα πράσινα νερά μιας θάλασσας εξωτικής. Αστερίες και όστρακα να στολίζουν, σαν οι καλύτερες διακοσμητές της πλάσης, μια αχανή παραλία. Ο Άντι! Ο Άντι μ' ένα πλατύ χαμόγελο ν' ακουμπά σ' ένα τοίχο, φορώντας εκείνο το τόσο γνώριμο πια αγαπημένο του ξεβαμμένο τζιν κι ένα πουκάμισο γαλάζιο, παρακολουθώντας κάποια παιδιά να παίζουν μπάσκετ.

«Σου αρέσει;» Με έβγαλε απ' τις θαυμαστές μου σκέψεις η Μάριαν.

«Πολύ. Είναι σα να τον βλέπω ζωντανό μπροστά μου».

«Δικός σου!»

Τον ξεκρέμασε απ' τον τοίχο και μου τον έδωσε. Έτσι απλά. Χωρίς καν ένα στιγμιαίο δισταγμό, δίχως δεύτερη σκέψη. Κι εγώ δεν άντεξα και τη ρώτησα:

«Ήσασταν ποτέ μαζί εσείς οι δυο;»

«Όχι. Ποτέ! Η αλήθεια είναι ότι το ήθελα κάποια εποχή, ίσως να το ήθελε κι εκείνος, αλλά στο τέλος της μέρας η αλήθεια είναι ότι δεν ταιριάζουμε. Είμαστε συμβατοί, είμαστε τέλειοι σα φίλοι, αλλά μέχρι εκεί. Το ξέρω καλά, το ξέρει κι αυτός. Αν σμίγαμε θα τρελαίναμε ο ένας τον άλλο, ενώ τώρα...»

«Μα πώς μπορείς να είσαι τόσο σίγουρη;»

«Μας γνωρίζω. Θα μας μάθεις κι εσύ, με τον καιρό».

«Κι όμως, εγώ πιστεύω ότι ταιριάζετε, κι ας μισώ τον εαυτό μου που το λέει αυτό. Έχετε τόσα κοινά οι δυο σας».

«Μ' εσένα ταιριάζει περισσότερο, το κατάλαβα απ' την πρώτη φορά που σε είδα, απ' τα λίγα που είπαμε. Ο Άντι έχει χαράξει μια πορεία στη ζωή του και δεν έχω καμία απολύτως αμφιβολία ότι δε θα παρεκκλίνει καθόλου απ' αυτή. Εμένα δε μου αρέσει, δε μου πάει αυτή η επίφοβη σιγουριά, μισώ το ότι δεν αφήνει τίποτα στην τύχη, μου την σπάει αυτή η μονοτονία. Εγώ θέλω συνεχώς ν' αλλάζω, ό,τι μπορώ, μου αρέσει να έχω την ελευθερία των πολλών επιλογών».

«Ενώ εγώ...»

«Ενώ εσύ...»

Ενώ εγώ δεν έχω άλλη επιλογή από το να τον ακολουθήσω, ήθελα να πω, μα δεν το είπα. Δεν ήθελα να με ρίξω στα μάτια της, να με ισοπεδώσω με τις λέξεις, κι ας ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα αυτά τα λόγια. Προτού τον γνωρίσω δεν είχα κανένα στόχο στη ζωή, κανένα σκοπό. Το μόνο που ήθελα ήταν να περνάω καλά και περνούσα, επιφανειακά τουλάχιστον, όπως όλοι. Η γνωριμία μου μαζί του έδωσε στη ζωή μου αξία, τη σημάδεψε, κι ας ένιωθα -και νιώθω ακόμη- ανάξια απέναντί του. Καθώς κρυβόμουν πίσω από το πέπλο των ματιών μου και τις εικόνες της, η Μάριαν σηκώθηκε αθόρυβα απ' τον πάτωμα, που μέχρι εκείνη την ώρα καθόμασταν και πήγε στην κουζίνα. Επέστρεψε λίγο αργότερα κρατώντας δυο ποτήρια κόκκινο κρασί, γεμάτα μέχρι πάνω, σχεδόν ξέχειλα. Δε με ρώτησε καν αν μου άρεσε αυτό το ποτό, το θεωρούσε μάλλον δεδομένο. Κρατώντας στο ένα χέρι τον πίνακα του Άντι και στο άλλο το ποτήρι, την ακολούθησα σ' ένα διπλανό δωμάτιο, όπου υπήρχαν δυο πολυθρόνες, ένα γυάλινο τραπέζακι, ένας παλιός και ξεφτισμένος από τη χρόνια χρήση καναπές και μα βαρυφορτωμένη με τόμους

βιβλιοθήκη. Βιβλία τέχνης και λογοτεχνίας, ποίησης και ταξιδιωτικά, ακόμη και φιλοσοφίας βάραιναν τα ράφια της, χαρίζοντάς τους αξία. Ένα ακόμη γλυκό κομμάτι της παρουσίας της. Καθίσαμε, η μια δίπλα από την άλλη, στις πολυθρόνες, βγάλαμε τα παπούτσια κι ακουμπήσαμε τα πόδια στο τραπεζάκι, και μείναμε για λίγα λεπτά σιωπηλές, να παρατηρούμε τα φώτα απ' τις αντικρινές εργατικές πολυκατοικίες και τους ουρανοξύστες στην όchi και τόσο μακρινή άκρη του ορίζοντα.

Ένωθα γαλήνια και ανήσυχη την ίδια ώρα. Το μυαλό μου ταξίδευε απ' το ένα πράγμα στο άλλο, απ' τη μια σκέψη στην επόμενη, απ' τις εφιαλτικές σκηνές που αντίκρισα στους τοίχους λίγο πριν έως τις πρόσφατες φωτεινές αναμνήσεις.

«Θα ήθελα να είμαι στα Απαλάχια τώρα», της είπα ξαφνικά.

«Θα πρέπει να είναι πολύ όμορφα, τουλάχιστον όπως τα βλέπω στις φωτογραφίες και σύμφωνα με τις περιγραφές τους στα βιβλία».

«Μα...»

«Δε με πήγε ποτέ. Με προσκάλεσε, αλλά εγώ αρνήθηκα, αφού η μνήμη μου στάθηκε εγκληματικά δυνατή...» Κόμπιασε για λίγο. Συνέχισε. «Βλέπεις, η μνήμη μου δε διαγράφει τίποτα: λέξεις, εικόνες, όνειρα, σκηνές στο δρόμο, όλα τα θυμάμαι. Ακόμη και συγκεκριμένες εκφράσεις σε συγκεκριμένες στιγμές. Έτσι θυμήθηκα ότι κάποτε μου είχε πει, όταν τον πρωτογνώρισα, ότι η μόνη γυναίκα που θα μπορούσε να τον συνοδέψει εκεί ήταν η γυναίκα της ζωής του. Καμία άλλη. Και όπως σου είπα: ήξερα πως αυτή η γυναίκα δεν ήμουν εγώ!»

Δεν είχα τι να πω, έτσι απλά έβγαλα το σκασμό. Με κρασί, λίγες αδιάφορες και μη κουβέντες και μεγάλες σιωπές, ξοδέψαμε τις επόμενες ώρες. Και ξαφνικά ήταν πια πολύ αργά για να γυρίσω σπίτι. Έτσι κι αλλιώς σε κανένα δε θα έλειπα. Κανείς δε θα πρόσεχε την απουσία μου. Γι' αυτό κι όταν με ρώτησε αν ήθελα να μείνω εκεί δέχτηκα. Μου δάνεισε ένα ζευγάρι ανάλαφρες γαλάζιες πιτζάμες που μου ταίριαζαν γάντι και κοιμηθήκαμε μαζί, στο ίδιο κρεβάτι, σα δύο αδελφές αγαπημένες.

Η Μάριαν, από το ένα απόγευμα έως το επόμενο πρωί, πήρε στην καρδιά μου τη θέση της καλύτερης μου φίλης. Ίσως επειδή δεν είχα άλλες φίλες μέχρι τότε. Όχι πραγματικές τουλάχιστον. Αλλά, τώρα πια μπορώ και το λέω με σιγουριά, εκείνη η χρονιά ήταν η καλύτερή μου, αφού στη διάρκειά της όλα σχεδόν άλλαξαν. Ξόδευα όλο και περισσότερο χρόνο με τον Άντι και τη Μάριαν, άρχισα να τους βοηθώ στα μαθήματά τους με τα παιδιά, έβαζα και το κατιτί μου στο ταμείο της τάξης, ξεκίνησα και στη νέα μου σχολή, όπου τα πράγματα ήταν πολύ καλύτερα απ' ότι στην προηγούμενη. Λες και φυσούσε ένα αεράκι ευνοϊκό, ευλογημένο από τις μοίρες, που έσβηνε στο διάβα του τις γραφές απ' το μαυροπίνακα του χθες, για να το γεμίσει με τις όμορφες ζωγραφιές μιας καινούριας μέρας, μιας νέας ζωής.

Στο σπίτι των γονιών μου δεν πατούσα πια σχεδόν ποτέ. Τα λεφτά που μου έδιναν κάθε μήνα πήγαιναν κατ' ευθείαν στο λογαριασμό μου στην τράπεζα, κι έτσι δεν υπήρχε λόγος να τους βλέπω. Και, για να παραδεχτώ την πικρή μου αλήθεια, δεν το ήθελα να τους βλέπω κιόλας, αφού συνήθως οι συναντήσεις μας, όσο σύντομες και αραιές κι αν ήταν, πάντα τέλειωναν με νεύρα. Δεν ήμουν πια η Μπάρμπι τους, το χρυσό κορίτσι της βιτρίνας, είχα γίνει κάποια άλλη, κι αυτή η άλλη καθόλου δεν τους άρεσε. Σαν παράσιτο ένωθα όταν βρισκόμουν ανάμεσά τους, σα μια κατσαρίδα που περίμενε από στιγμή σε στιγμή κάποιον να την πατήσει, να τη διαλύσει. Έτσι, όταν δεν έμενα στο φτωχικό δωμάτιο του Άντι, που τα είχε όλα αφού ήταν εκείνος εκεί, τις νύχτες μου τις ξόδευα στης Μάριαν. Με παρακαλούσε σχεδόν

να μένω μαζί της, αφού μόνο τότε έλεγε ησύχαζαν οι μέσα της δαίμονες, ξεχνιόταν κι ηρεμούσε, κι επικέντρωνε την προσοχή στην ομορφιά της γης κι όχι στην κόλαση του κόσμου. Έμοιαζε να είναι πολλά διαφορετικά πρόσωπα μαζί αυτή η γυναίκα. Ήταν η αφοσιωμένη ζωγράφος, η καλόψυχη κι όλο χαρά και ζωή δασκάλα, μια βαθιά λυπημένη και μοναχική ψυχή. *Γιατί δεν μπορείς να είσαι πάντα όπως στην τάξη;* τη ρωτούσα, μα δεν απαντούσε. Κουνούσε μοναχά το κεφάλι πέρα δώθε λυπημένη. Η θλίψη έμοιαζε να είναι τόσο βαθιά ριζωμένη μέσα της που τίποτα δε θα μπορούσε να την ξεκολλήσει. Μια θλίψη που δεν μπόρεσα ποτέ να καταλάβω.

Όταν μιλούσα γι' αυτή με τον Άντι, όταν τον βομβάρδιζα με ερωτήσεις και τον έπρηζα μέχρι σκασμού με τα γιατί μου, μου έλεγε να μην το πολυψειρίζω το θέμα, να μην την πιέζω ποτέ, να μάθω να κάθομαι και να σιωπώ μαζί της, μόνο αυτό χρειαζόταν. Αλλά εγώ όλο σκεφτόμουν ότι κάτι μου κρύβει, πώς κι οι δυο τους κάτι μου κρύβουν. Ότι κι αν ήταν αυτό έπρεπε οπωσδήποτε να το ανακαλύψω. Αν μη τι άλλο, για να μη σκάσω. Ναι, μόνο γι' αυτό. Ή, μάλλον όχι, ψέματα, όχι μόνο γι' αυτό, αλλά κι επειδή πραγματικά νοιαζόμουν για κείνη.

Στο μεταξύ ο κόσμος γύρω μου έμοιαζε σιγά σιγά ν' αλλάζει, να βουλιάζει σε κάποια σκοτάδια ανείπωτα. Οι άνθρωποι έδειχναν όλο και πιο φοβισμένοι, έτρεμαν στην ιδέα για το τι θα τους έφερνε η επόμενη μέρα. Κι όμως όλα παρέμεναν τα ίδια. Ο ίδιος πλούτος, η ίδια φτώχεια, η ίδια χαρά, η ίδια απελπισία, τα ίδια πρόσωπα που μοναχά άλλαζαν όψη, αλλά ουσιαστικά αποτελούσαν απλά αντίγραφα το ένα του άλλου, κι οι ίδιες εικόνες όριζαν τις ζωές και το χρόνο μας.

«Δεν είναι ο κόσμος που αλλάζει, είναι ο τρόπος που τον κοιτάς», μου είπε κάποια νύχτα η Μάρριαν.

«Δεν ξέρω αν είναι όντως αυτό που συμβαίνει», απάντησα, «αλλά μου φαίνεται, ίσως να είναι και η ιδέα μου, ότι σιγά σιγά τα πράγματα πάνε απ' το κακό στο χειρότερο». Κι εγώ, όπως κι οι περισσότεροι άνθρωποι στο δρόμο, στις γειτονιές, στον κόσμο, στις γειτονιές του κόσμου, ένιωθα κάθε μέρα όλο και πιο πολύ φοβισμένη. Ίσως να φταίγανε τα τρομολόγια δελτία ειδήσεων, που μονάχα εγώ απ' τους τρεις μας παρακολουθούσα. Ίσως να φταίγανε οι εικόνες που αντίκριζα στα γκέτο. Ίσως και να ήτανε και όλοι εκείνοι οι πόλεμοι, οι λιμοί κι οι ταραχές που συντάραζαν τη γη απ' άκρη σ' άκρη, και που μέχρι πρόσφατα αγνοούσα.

«Στο όνομά μας και σ' αυτό του θεού γίνονται τα πιο αποτρόπαια εγκλήματα στη γη», υποστήριζε ο Άντι, κι εγώ όσο περνούσε ο καιρός, όσο περισσότερα μάθαινα, τόσο πιο πολύ συμφωνούσα. Εκείνο που δεν ήξερα τότε ήταν ότι ένα έγκλημα σαν τα πιο πάνω, αλλά σε επίπεδο πολύ προσωπικό, κάποια μέρα θα χάραζε και για μένα μια ουσιαστική, μα αμετάκλητη πορεία. Θα μου στερούσε τα πάντα για να μου δώσει μια καινούρια ζωή, γεμάτη δυσκολίες, κινδύνους, αόρατες απειλές και σωτήριες ανατροπές. Θα μου χάριζε μια μοναξιά οδυνηρή -με λίγες μοναχά χαράς αναλαμπές- που δε θα μ' εγκατέλειπε ποτέ.

Η δεύτερη, μεγαλύτερη αυτή τη φορά, ρήξη με τον πατέρα μου ήρθε στα τέλη της επόμενης άνοιξης, όταν εκείνος, μάλλον τυχαία, ανακάλυψε ότι πούλησα το αμάξι μου. Δεν του το είπα ότι θα το έκανα αυτό, αλλά ούτε και ζήτησα την άδειά του; Γιατί και πώς να το κάνω άλλωστε; Αφού σπάνια του μιλούσα. Όταν το έμαθε λοιπόν με κάλεσε εσπευσμένα στο σπίτι για να μου τα ψάλλει από κοντά. Πήγα σχεδόν αδιάφορη, σκεφτόμενη ότι έτσι κι αλλιώς δεν είχα τίποτα να χάσω.

Με περίμενε αραγμένος στο σαλόνι, συζητώντας χαμηλόφωνα με τη μάνα μου. Η καημένη η γυναίκα θα προσπαθούσε μάλλον, ως συνήθως, να τον ηρεμήσει. Αποτυχημένες υπήρξαν οι προσπάθειές της. Αυτή τη φορά ο άντρας της ήταν στ' αλήθεια εκτός εαυτού. Όταν μπήκα μέσα είδα ότι κρατούσε στα χέρια του ένα μισοτελειωμένο ποτήρι ουίσκι, το οποίο άφησε αμέσως στο τραπεζάκι με το που με αντίκρισε.

«Σ' ευχαριστούμε για την τιμή που μας κάνεις μ' αυτή την επίσκεψη», με υποδέχτηκε ειρωνικά, προσπαθώντας να με προκαλέσει. Δεν του πέρασε. Πήγα και κάθισα σε μια πολυθρόνα απέναντί του σιωπηλή, χαμογελώντας φευγαλέα στη μάνα μου, που έμοιαζε με φυλακισμένο πουλί, και περιμένοντας το κήρυγμα και τις φωνές που αναπόφευκτα θ' ακολουθούσαν. «Δεν έχεις τίποτα να πεις;» Διέκοψε μ' ένα ερώτημα τη σιωπή μου.

«Μα, τι θέλετε να σας πω;» ρώτησα κι εγώ με τη σειρά μου, απορώντας δήθεν στ' αλήθεια, και κοιτώντας τον δίχως δισταγμό στα διάπυρα μάτια. «Εσείς με καλέσατε να 'ρθω και ήρθα».

Προσπαθούσε πολύ, το έβλεπα, να συγκρατήσει τον εαυτό του, να μη χάσει τη μυθική του αυτοκυριαρχία. Του άρεσε πάντα να έχει στα χέρια του τον έλεγχο της κάθε κατάστασης, πριν ακόμη αυτή προκύψει, και μάλλον δεν του κάθονταν καλά στο στομάχι αυτά που έκανε το δήθεν καμάρι του. Παρέμεινε λίγο να με κοιτάει σιωπηλός, ψάχνοντας να βρει τις λέξεις, που θα του επέτρεπαν να επιβάλει το δίκιο του. Για μια στιγμή στράφηκε προς τη μάνα μου, περιμένοντας λες από κείνη να μιλήσει, να κάνει την αρχή, αλλά αυτή αρκέστηκε απλά στο ν' ανασηκώσει με κάποιου είδους παραίτηση τους ώμους. Δεν είχε να του προσφέρει καμιά συμβουλή, αλλά ούτε κι υποστήριξη εκείνη την ώρα. Μπήκε λοιπόν στο θέμα.

«Γιατί πούλησες τ' αμάξι σου;»

«Δικό μου ήταν ό,τι ήθελα το έκανα. Αποφάσισα λοιπόν να το πουλήσω. Εξάλλου σπάνια το χρησιμοποιούσα».

«Ναι, δικό σου, αλλά αγορασμένο με τα δικά μου λεφτά».

«Και σ' ευχαριστώ πολύ γι' αυτό. Αλλά, απλά δεν μπορούσα να το κρατήσω άλλο».

«Γιατί αυτό; Αν μού επιτρέπεις να σε ρωτήσω δηλαδή...»

«Για προσωπικούς λόγους, τους οποίους δεν μπορώ να σας εξηγήσω τώρα, αφού όσο κι αν προσπαθήσω το ξέρω ότι αποκλείεται να με καταλάβετε».

«Μπορείς να προσπαθήσεις και ποιος ξέρει, ίσως να κόβει λίγο περισσότερο το μυαλό μας απ' ό,τι νομίζεις».

«Χρειαζόμουν τα λεφτά», απάντησα κοιτώντας τον βαθιά στα μάτια, χωρίς κανένα φόβο ή αναστολή.

Τα έχασε. Ο θυμός για μια στιγμή εξαφανίστηκε εντελώς απ' το βλέμμα του και τη θέση του πήραν αμέτρητα γιατί. Γιατί, τα οποία δεν είχα καμία απολύτως διάθεση να απαντήσω, αλλά που στο τέλος της ημέρας ήξερα ότι δε θα μπορούσα να αποφύγω κιόλας. Με ρώτησε λοιπόν. Κι εγώ αντί απάντησης άρχισα να κουνώ δεξιά-αριστερά το κεφάλι, θέλοντας να του δώσω μ' αυτό τον τρόπο να καταλάβει ότι δε θα μιλούσα άλλο. Αλλά δεν υποχώρησε. Είχε πειστώσει.

«Δε θα φύγεις από δω, αν δε μου πεις τι συμβαίνει. Αρκετά σε ανέχτηκα κι εσένα και τις ιδιοτροπίες σου. Συνέχισε να μου συμπεριφέρεσαι μ' αυτό τον τρόπο και σ' το εγγυώμαι, θα το μετανιώσεις». Η φωνή του ακούστηκε υποχθόνια, εκφοβιστική. Με απειλούσε λοιπόν; Κι αν ναι, τι μ' αυτό; Δεν τον φοβόμουν, ποτέ δεν το έκανα.

Κούφιεσ ήταν οι απειλές του κι ακούσθηκαν σα λόγια του αέρα, απ' αυτά που λέγονται για να ξεχαστούν στο πρώτο του φύσημα. Έκανα να σηκωθώ και να φύγω στη στιγμή, αλλά η φωνή της μάνας μου έφτασε στ' αυτιά μου σαν παράκληση, ραγισμένη, σαν ικεσία για να με καθηλώσει.

«Χοπ», μου είπε, «μη φεύγεις. Όχι ακόμη».

Κάθισα λοιπόν ξανά, έσκυψα το κεφάλι, κι άρχισα να μελετώ τις γραμμές των χεριών μου, τα δάχτυλά μου, που έμοιαζαν μέρα με τη μέρα να χαρακώνονται όλο και πιο πολύ, να σκληραίνουν, και τα γυαλιστερά τετράγωνα των πανάκριβων μωσαϊκών, ψάχνοντας κάτι να πω στις παραμορφωμένες αντανακλάσεις τους.

«Πες μου μόνο το γιατί, τίποτ' άλλο δε σου ζητώ», με έβγαλε απ' την περισυλλογή, η πιο ήρεμη τώρα φωνή του πατέρα μου. Σήκωσα το βλέμμα και συνάντησα και πάλι το δικό του. Ανακάθισα στην αναπαυτική πολυθρόνα.

«Όπως σου είπα, χρειαζόμουν τα λεφτά», απάντησα, παρατημένα και πειστωμένα την ίδια ώρα, φαινομενικά άνετη, αλλά έτοιμη ανά πάσα στιγμή να πεταχτώ απ' τη θέση μου και να φύγω.

«Για τι;»

«Αυτό δεν μπορώ να σ' το πω, αλλά υπόσχομαι ότι δεν ήταν για κάτι κακό, κάθε άλλο. Απλά είχα και έχω τους λόγους μου και δε μετανιώνω ούτε στιγμή γι' αυτό που έκανα».

«Γιατί δε μας μιλάς, Χοπ;» ακούστηκε και πάλι σαν ψίθυρος η φωνή της μάνας μου, που δίχως καλά καλά να το καταλαβαίνει, έμοιαζε να σιγολειώνει.

«Επειδή δεν έχω τίποτα να σας πω», αποκρίθηκα λίγο απότομα, κι αμέσως μετάνιωσα, ντύθηκα στις ενοχές. «Αλλάζω», βιάστηκα να προσθέσω. «Απλά αλλάζω και βλέπω τα πράγματα διαφορετικά πια. Δεν ανήκω στον κόσμο σας».

Καθώς έλεγα τα πιο πάνω κοιτούσα εκείνον, κι όχι εκείνη. Εκείνον που έμοιαζε να τραμπαλίζεται ανάμεσα στην αυτοσυγκράτηση και την οργή, σφίγγοντας βίαια τις γροθιές, παίρνοντας κοφτές ανάσες, βαδίζοντας πάνω κάτω αδυνατώντας να αποφασίσει τι να κάνει.

«Θα μου πεις τι έκανες με τα λεφτά!» πρόσταξε τελικά, με μια φωνή τόσο οργίλη, που δε σήκωνε αντίρρηση.

«Τα έδωσα», του απάντησα η υπάκουη κόρη, αφαιρώντας ένα ακόμη λιθαράκι από το όλο και πιο εύθραυστο οικοδόμημα της υπομονής του.

«Τα έδωσες...» Δε ρώτησε, απλά επανέλαβε -μιλώντας λες προς τον εαυτό του- αυτό που είπα. «Και υποθέτω ότι δε θα μου πεις πού, σε ποιον και γιατί, έτσι;»

«Έτσι ακριβώς!»

«Δεν ξέρω τι να κάνω μ' εσένα, Χοπ. Με... Με απογοητεύεις συνεχώς. Γιατί το κάνεις αυτό; Γιατί μου το κάνεις αυτό;»

«Συγγνώμη που δεν μπόρεσα να γίνω αυτή που ονειρευόσουν, μπαμπά. Αν σε παρηγορεί αυτό, σου λέω ότι λίγο έλειψε να το καταφέρεις».

«Το καλό σου σκέφτομαι, τίποτ' άλλο».

«Ξέρω τι είναι καλό για μένα και τι όχι, πολύ καλά μάλιστα. Δεν είμαι πια το μικρό και άβουλό σας κοριτσάκι. Σας ευχαριστώ για όλ' αυτά που μου δώσατε, αλλά η ζωή μου τώρα πια μου ανήκει. Αν θέλετε να με αποκληρώσετε, κάντε το, δε δίνω μία. Και σας υπόσχομαι ότι ούτε θα πληγωθώ, ούτε θα σας κρατήσω κακία. Κάθε άλλο. Θα γίνω επιτέλους απολύτως ελεύθερη...»

«Ελεύθερη από τι, Χοπ; Ελεύθερη από μας; Τι σου στερήσαμε; Ποιο χατίρι δε σου κάναμε; Ακόμη κι όταν αποφάσισες ότι ήθελες ν' αλλάξεις κλάδο σπουδών σε στηρίξαμε και σε στηρίζουμε ακόμη». Αυτή ήταν η φωνή της λογικής της μάνας μου.

«Μου δώσατε πολλά, μαμά, ίσως πολύ περισσότερα απ' όσα έπρεπε, αλλά όλα σε χρήμα, τίποτα σε ουσία. Ζητούσα την αγάπη σας και μου δίνετε γκουβερνάντες. Ζητούσα την προσοχή σας και μου αγοράζατε παιχνίδια. Ήθελα να ζήσω τη ζωή κι εσείς φτιάξατε ένα κόσμο από ψευδαισθήσεις και με κλείσατε μέσα. Αρχόντισσα φυλακισμένη. Με μάθατε να ζω σε μια κακομαθημένη κοκέτα, που δεν ήξερε και δεν ήθελε να μάθει τίποτα για όλ' αυτά που συμβαίνουν γύρω της, αλλά...» Δε συνέχισα. Ένωσα την πίκρα που έσταζαν τα λόγια μου και σώπασα. Ωστόσο, οι μοίρες εκείνη τη στιγμή δεν ήταν με το μέρος μου, δε βρήκα το διέξοδο το οποίο επιζητούσα.

«Αλλά ο Άντι σου άνοιξε τα μάτια;» Ακούστηκε παγωμένη και γεμάτη ειρωνεία η φωνή του.

«Ναι, αυτό ακριβώς έκανε», απάντησα με βλέμμα που έλαμπε, χωρίς να προσπαθώ να κρύψω το θαυμασμό και την περηφάνια μου γι' αυτόν.

«Και τον πλήρωσες με τα λεφτά που πήρες πουλώντας το αυτοκίνητό σου, υποθέτω». Χαμογέλασε. Πίστευε, ο γεμάτος αυτοθαυμασμό ανθρωπάκος, ότι είχε στρίψει το μαχαίρι στην πληγή, αλλά δεν το έκανε, αφού πληγή δεν υπήρχε. Μόνο πηγή. Η πηγή της ζωής που ήταν ο Άντι για μένα.

«Δεν έδωσα σ' εκείνον τα λεφτά. Αλλά ακόμη κι αν ήθελα να το κάνω, δε θα τα έπαιρνε, αφού δε θα του το επέτρεπε η περηφάνια του. Αλλού πήγαν, και μπορώ να πω κιόλας ότι ήδη έπιασαν τόπο».

«Χάνουμε το χρόνο μας εδώ», είπε τελικά παρατημένος κι έσκυψε το κεφάλι. Και άρχισε να περπατά και πάλι πάνω-κάτω στο δωμάτιο, παρατηρώντας λες για πρώτη φορά τους πίνακες, τους καθρέφτες, τα θαυμαστά φωτιστικά, τους καθρέφτες, το πλήθος άλλα διακοσμητικά στοιχεία που φώναζαν πλούτος. Μάλλον τρωγόταν από μέσα του, ο καημένος. Τι κακό ήταν αυτό που τον βρήκε! Και πώς να το διορθώσει; Για πρώτη φορά έμοιαζε να έχει ξεμείνει από λόγια. Δεν ήξερε τι ακριβώς να πει και πώς να το κάνει. Αν δεν ήταν η μάνα μου εκεί, ίσως να αντιδρούσε διαφορετικά. Θα μου έβαζε τις φωνές, θα έβριζε θεούς και δαίμονες και τον Άντι, θα με καταριόταν, θα έσπαγε και κάτι, έτσι για να δείξει ποιος ακριβώς ήταν. Η σιωπηλή όμως εκείνη γυναίκα, η απαστράπτουσα χαμηλοβλεπούσα, η ταπεινή ευγενής, κατάφερνε πάντα να τον κρατά σε τάξη, να του σφίγγει χωρίς να το δείχνει τα χαλινάρια, να μην τον αφήνει να ξεφεύγει απ' τα όρια της δήθεν ευπρέπειας. Ωστόσο, αυτή τη φορά το ποτήρι έμοιαζε να έχει ξεχειλίσει, κατάφερα και τον έβγαλα απ' τα ρούχα του. Έβλεπα τις φλέβες στο λαιμό του σφιγμένες, το πρόσωπό του αναψοκοκκινισμένο, τις κινήσεις του να γίνονται όλο και πιο νευρικές, και μάντευα ότι είχε φτάσει σε κάποια απόφαση, την οποία όμως καθόλου δε φοβόμουν.

«Είναι η πρώτη κι η τελευταία φορά που συμβαίνει αυτό», μου είπε με μια δύσκολα συγκρατημένη οργή, με λέξεις που δεν έμοιαζαν να βγαίνουν απ' τα χείλη, αλλά απ' τα δόντια του. «Μην περιμένεις να σου αγοράσω άλλο αμάξι. Κι αν κάνεις κάτι παρόμοιο στο μέλλον, μην περιμένεις τίποτα πια από μένα. Αυτή είναι η τελευταία σου ευκαιρία...»

«Σ' ευχαριστώ, μπαμπά», τον διέκοψα. «Και μην ανησυχείς καθόλου. Δεν περιμένω τίποτ' άλλο από σας, αρκετά μου δώσατε». Δεν ξέρω αν ακούστηκε ειρωνική η φωνή μου, αλλά αν όντως έτσι έγινε δεν το ήθελα. Εξάλλου

χαμογελούσα, με μισή ψυχή ίσως, αλλά και πάλι... Σηκώθηκα. Πήγα κι αγκάλιασα τη μάνα μου για αντίο, κι αποχαιρέτησα κι εκείνον, που έμοιαζε αφόρητα σφιγμένος, με μια καθόλα τυπική χειραψία. Φεύγοντας από κει ένιωθα λες κι εγκατέλειπα πια οριστικά τους παγωμένους πόλους για τους τόπους του ήλιου, την έρημο για μια θάλασσα τροπική. Πίσω μου είχα αφήσει δυο πλάσματα του πρέπει και της συνήθειας ν' αναρωτιούνται πώς, από τη θανατολάγνα ένωσή τους μπόρεσε να προκύψει μια νέα ζωή.

Εκείνο το καλοκαίρι ήταν με διαφορά το ομορφότερο της ζωής μου – ούτε στα παιδικά μου χρόνια δε θυμάμαι να είχα περάσει ποτέ τόσο καλά και για τόσο πολύ. Δε θυμάμαι ποτέ άλλοτε να γέλασα τόσο και να δούλεψα μέχρι που δε με σήκωναν πια τα πόδια μου. Φτιάχναμε το νέο στέκι μας, το δημιουργούσαμε κομμάτι-κομμάτι, με τα ίδια μας τα χέρια, το νέο ανοικτό σε όλους σχολείο. Παρ' όλες τις προσπάθειες του Άντι, τις αιτήσεις, τις εκκλήσεις και τα ένδικα μέσα, μας έκαναν τελικά έξωση από το παλιό εκείνο κτήριο, που στέγαζε τα όνειρα τόσων ανθρώπων. Θα το γκρέμιζαν λέει και θα έκτιζαν στη θέση του ένα μεγάλο εμπορικό κέντρο, που θα χάριζε νέα ζωή στην υποβαθμισμένη περιοχή. Το κάνει πάντα αυτό το χρήμα: χαρίζει νέες ζωές και τις παίρνει. Η μάχη ανάμεσα στο χρήμα και την εκπαίδευση, αποδείχτηκε άνιση, κι ας μέχρι την τελευταία στιγμή τρέφαμε μέσα μας την κρυφή ελπίδα της ανατροπής. Κάποιοι κάτοικοι της περιοχής μας στήριξαν, αλλά όταν απευθυνθήκαμε στις αρχές το μόνο που συναντήσαμε ήταν την αδιαφορία. Κανείς δεν έδινε μία για τους μετανάστες και τη μόρφωσή τους, αυτοί μάλλον δεν άξιζαν μια ευκαιρία στη ζωή. Έπρεπε να κάνουμε κάτι. Δεν μπορούσαμε ν' αφήσουμε τους μαθητές μας ξεκρέμαστους. Αλλά τι; Τελικά τη λύση την έδωσε ο ίδιος ο εχθρός: το χρήμα! Το χρήμα που πήρα πουλώντας το αυτοκίνητό μου, που κέρδισε η Μάριαν εκθέτοντας και πουλώντας μαζικά τα έργα της, που μάζεψε ο Άντι απ' τους μαθητές και κάποιους σιωπηλούς συμπαθούντες. Βρήκαμε λοιπόν ένα άλλο παλιό κτήριο, σε κάποια άλλη υποβαθμισμένη περιοχή -το οποίο ωστόσο βρισκόταν κοντά σ' ένα σταθμό του υπόγειου σιδηρόδρομου- νοικιάσαμε ένα όροφο κι αρχίσαμε, όλοι μαζί, στην ουσία να τον ανακατασκευάζουμε. Για μια εποχή ξυπνούσαμε ξυλουργοί, γινόμασταν αρχιτέκτονες, συνεχίζαμε σα διακοσμητές και φτάναμε στο τέλος της μέρας σαν μπογιατζήδες. Και ήταν όλα τόσο, μα τόσο υπέροχα! Δεν έβλεπα τον Άντι όσο θα ήθελα -όσο ονειρευόμουνα ότι θα τον έβλεπα όταν θα ερχότανε το καλοκαίρι- αφού έτρεχε, στην κυριολεξία, συνεχώς από το ένα μέρος στο άλλο, αναζητώντας λεφτά και υλικά, κάνοντας αιτήσεις και εξασφαλίζοντας την καθημερινή μας σίτιση, αλλά ένιωθα πολύ και βαθιά ευτυχισμένη. Επιτέλους, κάνω κάτι, σκεφτόμουνα. Κι εκείνο το κάτι δεν ήταν καθόλου λίγο.

Σιγά σιγά ο χώρος άρχισε να παίρνει τη μορφή που στο μυαλό μας σχεδιάζαμε, που συζητούσαμε, κι απ' την πρώτη στιγμή ονειρευόμασταν. Πέντε ολόκληρες αίθουσες είχαμε στη διάθεσή μας και ήμασταν σίγουροι ότι μέσα εκεί θα μπορούσαν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να φιλοξενηθούν πέντε διαφορετικοί κόσμοι. Αλλιώςτικοι μεταξύ τους, ωστόσο κατά βάθος ίδιοι. Με την πολύτιμη βοήθεια και συμπαράσταση των κάθε ηλικίας παιδιών, αδελφών και γονιών μας, τις φτιάξαμε όλες με μεράκι, αλλά με την καθεμιά να έχει τη δική της ξεχωριστή προσωπικότητα. Οι τέσσερις ήταν μπογιατισμένες σε ισάριθμα χρώματα: πράσινο, γαλάζιο, τουρκουάζ, πορτοκαλί, ενώ η πέμπτη ήταν απ' άκρη σ' άκρη ζωγραφισμένη. Έμοιαζε μ' ένα τεράστιο καμβά, γιγαντογραφία εκείνων που θ' άρχιζαν σύντομα να

μουντζουρώνουν και πάλι οι μαθητές της Μάριαν. Το μόνο που αυτός δεν περιείχε μουντζούρες αλλά στιγμές ζωής. Αναμνήσεις μεταναστών, γεννήσεις και κηδείες, απόμακρες θάλασσες και μοναχικά βουνά, που υπό τις οδηγίες της ακούραστης δασκάλας τους οι μαθητές κατόρθωσαν να δέσουν σε μια σύνθεση των καταγωγών και των ζωών τους.

«Είμαι ευτυχισμένη», έλεγα μ' ένα πλατύ χαμόγελο και μάτια που έλαμπαν στον Άντι, στο τέλος κάθε μέρας, όπως χωνόμωνα γεμάτη μπογιές, βρωμιά και άλλες λογής-λογής μυρωδιές στην αγκαλιά του. «Είμαι ευτυχισμένη!»

«Τώρα καταλαβαίνεις», μου είπε την πρώτη φορά που μ' άκουσε να το λέω αυτό. «Τώρα με καταλαβαίνεις». Δεν είπε τίποτ' άλλο. Δε χρειαζόταν άλλωστε.

Λίγο προτού η εποχή ξεψυχήσει -και τα φύλλα αρχίσουν να πέφτουν στους δρόμους και στα πάρκα προμηνύοντας το φθινόπωρο- αφού όλα είχαν πια μπει στη θέση τους και το νερό ήταν έτοιμο να κυλήσει στ' αυλάκι, ξεκλέψαμε λίγες μέρες και κινήσαμε με τη σαρακάκα του για το Σοβέτο. Ανυπομονούσα πολύ, αγωνιούσα σχεδόν, να βρεθώ και πάλι εκεί, να δω την κυρά Ρόντα, να γίνω ξανά ένα με τη φύση, να χαρώ πια μοναχή τις λίγες και μοναδικές στιγμές της συντροφιάς του. Τις λίγες, αφού όταν ήμασταν μαζί ποτέ δεν ήταν αρκετές.

Δε μιλήσαμε παρά ελάχιστα στη διάρκεια εκείνης της υπέροχης ατελείωτης διαδρομής. Δεν υπήρχε λόγος να μιλήσουμε περισσότερο άλλωστε. Μαζί του είχα μάθει να σιωπώ υπέροχα και να του μεταδίδω δίχως λόγια περιττά τις σκέψεις μου. Πού και πού σήκωνε το ιδρωμένο χέρι του απ' το λεβιέ των ταχυτήτων και χάιδευε το δικό μου, κάθε τόσο έπαιρνε απαλά τα μαλλιά μου, τα οποία παρέσερνε ο αέρας που έμπαινε απ' τα ορθάνοικτα παράθυρα στ' αμάξι, και τα στερέωνε πίσω απ' τ' αυτί, συχνά πυκνά τον έβλεπα απλά να κοιτάει το δρόμο, να σκέφτεται κάτι και να χαμογελάει. Το βλέμμα του έδειχνε την ίδια ώρα συγκεντρωμένο και φευγαλέο, έμοιαζε να καταπίνει τα τοπία, να τους κλέβει τις πιο μαγικές στιγμές, αλλά ταυτόχρονα να ταξιδεύει σε κάποιες άλλες γειτονιές, στις πόλεις του μυαλού του. Έμοιαζε τόσο ικανοποιημένος από τη ζωή, τόσο χαρούμενος απλά και μόνο επειδή ήταν ζωντανός. Εγώ όταν έμαθα ότι θα χάναμε το σχολείο μας οργιστηκα, άρχισα να βρίζω δικαίους και αδίκους, ν' απειλώ όλους τους ορατούς κι αόρατους εχθρούς, να ορκίζομαι ότι θα πάρω εκδίκηση, ενώ εκείνος απλά χαμογελούσε. Όχι πλατιά, με μια δόση πίκρας ίσως, αλλά χαμογελούσε. Σα να προσπαθούσε να μου πει ότι όλα θα πάνε μια χαρά -κάθε εμπόδιο για καλό- πώς δεν υπήρχε κανένας απολύτως λόγος ανησυχίας. Μα, δεν τον πίστευα. Δεν τον πίστεψα. Θεωρούσα αδύνατον ότι θα μπορούσε να γίνει μια νέα αρχή. Να όμως που στο τέλος έγινε. Όλα πήγαν όντως καλά. Κι ας χρειάστηκε να πουλήσω τ' αμάξι μου, το οποίο έτσι κι αλλιώς τώρα πια σχεδόν καθόλου δε χρησιμοποιούσα. Κι ας χρειάστηκε κι η Μάριαν να βάλει βαθιά το χέρι στην τσέπη, ή μάλλον να ξεπουλήσει σε κατώτερη αξία από την κανονική τους πίνακες της – *θα ζωγραφίσω άλλους*, μου είπε απλά, όταν τη ρώτησα γιατί το έκανε αυτό. Ήταν σα να μου μιλούσε με το βλέμμα εκείνες τις ώρες, σα να μου έλεγε ότι τώρα θα έβλεπα την πιο απλή αλήθεια, το φως των αληθινών ψυχών. Και το είδα: στα μάτια και στις πράξεις εκείνων που προσέφεραν από το υστέρημά τους χρόνο και χρήμα για να γίνει ο εφιάλτης όνειρο ξανά, που πήραν και ήταν πρόθυμοι να δώσουν, μ' εκείνη τη μεγαλοψυχία που μόνο οι φτωχοί διαθέτουν. Τον δικαίωσαν και δικαίωσαν την τυφλή μου εμπιστοσύνη σ' αυτόν, που ίσως για μια στιγμή τρεμόσβησε, αλλά δε χάθηκε.

Το δεύτερο εκείνο ταξίδι ήταν σχεδόν το ίδιο μαγικό με το πρώτο, ή ίσως κι ακόμη περισσότερο. Το δεύτερο εκείνο ταξίδι ήταν το τελευταίο, αφού δε θα επιστρέφαμε εκεί μαζί ποτέ ξανά. Ή μάλλον, θα το κάναμε, αλλά όχι όπως ονειρευόμασταν, κάτω από συνθήκες που κανείς από τους δυο μας δεν μπορούσε να προβλέψει. Τώρα τα θυμάμαι όλα θαμπά, μισοκρυμμένα, παραμορφωμένα λες απ' την αιώνια και πολλές φορές αδιαπέραστη ομίχλη, που σκεπάζει τις αναμνήσεις του χθες. Εικόνες. Αποκόμματα. Το σπίτι, η φύση, η σιγαλιά της νύχτας, η Ρόντα, οι συζητήσεις και οι απόκοσμες σαν όνειρο στιγμές του έρωτά μας. Εκείνος πάντα να χαμογελά. Κι εγώ πάντα να απορώ και να γνωρίζω. Εκείνος πάντα να κοιτά το μέλλον μ' αισιοδοξία. Κι εγώ πάντα να χαίρομαι δίπλα του και μόνη να ανησυχώ.

Το φθινόπωρο έφθασε όμορφα, στη χαραυγή ενός φαινομενικά καινούριου κόσμου. Το φθινόπωρο τέλειωσε άσχημα, με το θάνατό του. Όχι του κόσμου, αλλά του κόσμου μου. Ο Άντι πέθανε. Τη νύχτα κάναμε έρωτα, το πρωί ήταν νεκρός. Τον χτύπησε ένα διερχόμενο αμάξι, μπροστά σχεδόν απ' τις πύλες του πανεπιστημίου, και έκοψε μεμιάς της ζωής του το νήμα. Εκείνο που μας ένωνε. Αυτό που αόρατο πια δε θα μας χώριζε ποτέ. Ήταν μια υπόθεση «χτύπα- φεύγα» ανακοίνωσε η αστυνομία και μια και δεν υπήρχαν μάρτυρες, θα ήταν αδύνατον να βρούνε ποιος τον σκότωσε. Τον σκότωσε!

Κατέρρευσα όταν το έμαθα. Έγινα χίλια κομμάτια, αλλά δε σκορπίστηκα σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης, αφού είχα δίπλα μου τη Μάριαν, που παρά τις κραυγές της αγωνίας μου, παρέμενε λυπημένα ατάραχη, δακρυσμένη, αλλά όχι υστερική σαν κι εμένα. Για μια στιγμή μου πέρασε απ' το μυαλό η σκέψη να πάρω το χάπι της αμνησίας, να ξεχαστώ, αλλά άλλαξα αμέσως γνώμη. Ίσως να ξεχνούσα για λίγο το χαμό του, ίσως να εμπόδιζα τον πόνο που τον συνόδευε, αλλά ακόμη κι αυτός ο θάνατος αποτελούσε κομμάτι του, κάτι από το είναι του. Δε θα μπορούσα να τον διαγράψω έτσι απλά απ' τη μνήμη μου. Θα ήταν σα να έκλεβα κάτι απ' τη ζωή του.

Τηλεφώνησα στη Ρόντα για να της μεταφέρω τα κακά μαντάτα, κι εκείνη με τη σειρά της ανέλαβε να ειδοποιήσει την αδελφή του και να κανονίσει τα της κηδείας. Η Σάρα με πήρε τηλέφωνο λίγα λεπτά αργότερα, κλαίγοντας με λυγμούς, και μιλώντας μου με μια φωνή σαν αποκομμένο ψίθυρο που μετά βίας έφτανε στ' αυτιά μου. Την περισσότερη ώρα άκουγα το κενό, τους κόμπους στο λαιμό της, τις βαθιές κοφτές ανάσες και το ρούφηγμα της μύτης, και με κλειστά τα μάτια προσπαθούσα να τη φανταστώ. Προσπαθούσα να φανταστώ εκείνο το πειστωμένο όλο ζωή πλάσμα να κλαίει με λυγμούς, μα δεν μπορούσα. Άλλη ήταν η εικόνα που είχα σχηματίσει στο μυαλό μου για κείνη. Κι ενώ αγωνιζόμουν να τη δω λυπημένη, το φωτεινό της βλέμμα έβλεπα, εκείνη την πλούσια σε προσωπικότητα ομορφιά που θυμόμουνα από τη φωτογραφία. Καημένο κορίτσι. Όσο και να ήθελα να μπω στη θέση της, να νιώσω ό,τι ένιωθε, ποτέ δε θα το μπορούσα. Μου ήταν αδύνατον ακόμη και να σκεφτώ, να καταλάβω τι περνούσε. Έχασε πρώτα δυο γονείς και μετά άλλους δύο. Και τώρα το μοναδικό αδελφό που γνώρισε, κι ας μην ήταν αίμα της. Ήταν κάτι περισσότερο από αίμα της. Ήταν ο προσωπικός της άγγελος. Αυτός που με τις θυσίες του της χάρισε μια καινούρια ζωή. Καθώς τα στεκόμουνα όλ' αυτά, η Μάριαν στεκόταν δίπλα μου και με κοιτούσε να σιωπώ και να χώνομαι όλο και πιο βαθιά μέσα μου. Δακρυσμένη ήταν κι αυτή, μαύρα νερά έτρεχαν απ' τα βαμμένα μάτια και

της μουντζούρωναν το πρόσωπο. Αλλά έκλαιγε ήσυχα, χωρίς λυγμούς, όπως ακριβώς ζούσε. Μια βαθιά προσωπική υπόθεση έμοιαζε να είναι ο θρήνος, όπου δε χωρούσαν άδεια λόγια και αχρείαστες παρηγοριές. Όταν τελικά οι λυγμοί της Σάρας κόπασαν και μπόρεσε να μου μιλήσει, της εξήγησα το καθετί, της είπα που θα μπορούσε να μας βρει και πόσο στ' αλήθεια λυπόμουνα γι' αυτό που συνέβη. Μου είπε ότι θα έπαιρνε την πρώτη πτήση για τη Νέα Υόρκη και με μισή καρδιά με ευχαρίστησε. Ζούσε την πιο δύσκολή της ώρα και βρήκε τη δύναμη, το κουράγιο να μου πει ευχαριστώ, να πει ευχαριστώ σ' εμένα, που με έστω έμμεσο τρόπο την πλήγωσα! Θα ερχόταν για να παραλάβει το σώμα του αγαπημένου νεκρού και να το μεταφέρει στην αγαπημένη γη – εκείνην που τον γέννησε, αυτήν που θα τον υποδεχόταν τώρα στα καθγιασμένα απ' τον ιδρώτα και τα πάθη των ανθρώπων χώματά της. Με αποχαιρέτησε με μια υπόσχεση ότι θα με έβλεπε σύντομα κι έκλεισε. Παρέμεινα ακίνητη για ώρα, ακούγοντας το τίποτα που έφτανε στ' αυτί μου, απ' το τηλέφωνο που ακόμη κρατούσα. Ένωσα μια ζεστή ανάσα στο σβέρκο μου, κι ανατρίχιασα. Άντι, πήγα να πω, προτού προλάβει η Μάριαν να με αγκαλιάσει από πίσω, να πάρει το τηλέφωνο απ' το χέρι μου και να το αφήσει στο τραπεζάκι, και να γείρει το κεφάλι της στον ώμο μου. Δεν ξέρω για πόσο μείναμε έτσι, ο χρόνος από τη στιγμή που συνέβηκε το μοιραίο έβαινε αποσπασματικός. Δεν ξέρω πόσο κράτησε αυτή η όλο ζεστασιά επαφή, που έλεγε όλα όσα έπρεπε να ειπωθούν, που γέμιζε τα κενά του θρήνου και των σκέψεών μας.

Είχε πια νυχτώσει. Καθόμασταν ακόμη εκεί, στο σπίτι της, και περιμέναμε. Δεν ξέραμε τι, απλά περιμέναμε. Και πίναμε. Όχι πολύ. Λίγο. Για να κρατάμε τα χέρια μας απασχολημένα, για να ναρκώνουμε σιγά σιγά τις αισθήσεις, χωρίς όμως να χάνουμε τον έλεγχό τους. Πού και πού χτυπούσαν τα τηλέφωνα μας, απαντούσαμε, δίναμε εξηγήσεις, δεχόμασταν συλλυπητήρια, ευχαριστούσαμε, κλείναμε και σιωπούσαμε. Εκείνη έμοιαζε κάθε τόσο να σκέφτεται κάτι και να χαμογελά, μια ευχάριστη ανάμνηση της χάιδευε το μυαλό, αλλά δε διανοήθηκα καν να τη ρωτήσω ποια ήταν αυτή. Είχε τις δικές της αναμνήσεις απ' τον Άντι, τον Άντι μου, κάποιες απ' τις οποίες μάλλον της ανήκαν αποκλειστικά και δεν ήταν πρόθυμη να μοιραστεί με κανένα. Ακόμη ούτε και μ' εμένα.

Θα ήταν γύρω στα μεσάνυχτα όταν άκουσα το τηλέφωνό μου να χτυπάει και πάλι.

«Είμαι εδώ», μου είπε η Σάρα με το που απάντησα. Χάθηκε λέει. Δεν μπορούσε να βρει το κτήριο που βρισκόμασταν, αλλά μάλλον ήταν στη σωστή γειτονιά. Έδωσα τη συσκευή στη Μάριαν, που μηχανικά σχεδόν της έδωσε ακριβείς οδηγίες.

Πέντε λεπτά αργότερα άνοιξα την πόρτα σε μια εντυπωσιακή νέα γυναίκα, που σε λίγα, αλλά τα πιο σημαντικά, θύμιζε το κορίτσι της φωτογραφίας. Ακόμη και μέσα από τον παραμορφωτικό φακό της θλίψης, έμοιαζε απίστευτα όμορφη. Τα μάτια της ήταν υγρά και φωτεινά, οι τρόποι της εμφανώς αμήχανοι. Λογικό, αφού δε μας ήξερε. Την αγκάλιασα αμίλητη και, κρατώντας την απ' το χέρι, την οδήγησα μέσα. Πήγε και κάθισε, ή μάλλον αφέθηκε να καταρρεύσει, στον καναπέ δίπλα στη Μάριαν, κι άρχισε να κοιτά ανήσυχα τριγύρω, χωρίς να βλέπει τίποτα. Κι ύστερα, έτσι απλά, σχεδόν προσχεδιασμένα, απλά έγειρε, ακούμπησε το κεφάλι της στα πόδια της φίλης μου και άρχισε να κλαίει.

Με δάκρυα και σιωπές, με λίγα λόγια και εξηγήσεις ασήμαντες κύλησαν οι ώρες, και ήρθε το πρωί για να μας βρει, όπως μας είχε αφήσει η νύχτα. Καμιά μας δεν είχε κλείσει μάτι, το φάντασμά του ακόμη στοίχειωνε το χώρο. Ένα κόκκινο χάραμα, σαν

και το αίμα του που χύθηκε στην ασφαλτο, ξεπρόβαλε ανάμεσα από τις πολυκατοικίες, για να μας δείξει το δρόμο για την επόμενη μέρα – εκείνον της απώλειας.

Πήγαμε στο αστυνομικό τμήμα και η Σάρα, σαν η μοναδική συγγενής του Άντι που ήταν, υπέγραψε χαρτιά, έκανε ένα σωρό ερωτήσεις και απάντησε κι εκείνη σε κάποιες, ζήτησε διευκρινίσεις, έκανε και πήρε τηλεφωνήματα, κανόνισε τα πάντα δίχως νεύρα και υστερίες, έχοντάς μας κάθε στιγμή στο πλάι της. Όπως της είπαν θα μπορούσε να παραλάβει το σώμα του στο τέλος της μέρας. Την επομένη, πολύ νωρίς το πρωί, θα ξεκινούσαμε το μακρινό ταξίδι για την πόλη τους. Εκείνη, η Σάρα δηλαδή, κι εκείνος, θα πετούσαν στο πλησιέστερο αεροδρόμιο, αφού ουσιαστικά, κι υπό τις παρούσες συνθήκες δεν υπήρχε άλλη επιλογή. Εγώ με τη Μάριαν θα πηγαίναμε με τ' αμάξι του Άντι, ενώ κάποιιοι απ' τους φίλους και τους μαθητές μας θα νοίκιαζαν ένα μικρό λεωφορείο και θα μας ακολουθούσαν.

Πυρετικά πέρασε η μέρα. Και όσο περνούσε, τόσο πιο πολύ συμπαθούσα τη Σάρα. Παρά το ότι δεν ήταν στ' αλήθεια αδελφή του Άντι, έμοιαζε να είναι φτιαγμένη απ' τα ίδια ακριβώς μ' εκείνον υλικά: αποφασιστικότητα, καλοσύνη, πείσμα, ανοχή, αντοχή. Οι γονείς τους, εκείνοι οι φτωχοί άνθρωποι που γνώρισα μοναχά μέσα από αφηγήσεις και τις φωτογραφίες τους, είχαν προφανώς κάνει πολύ καλή δουλειά και με τα δύο παιδιά τους. Πολύ καλύτερη απ' αυτήν που έκαναν οι γονείς μου μ' εμένα. Την παρατηρούσα με ξεκάθαρο θαυμασμό, έτσι όπως περιφερόταν από τόπο σε τόπο, καθώς δίχως υστερίες, εκνευρισμούς και παράπονα διευθετούσε το ένα θέμα που προέκυπτε μετά το άλλο, καθώς είχε μια ευχαριστία κι ένα ευγενικό λόγο να προσφέρει στον καθένα. Και όλ' αυτά, στην πιο δύσκολή της ώρα.

Ήταν λίγο μετά το μεσημέρι όταν, μετά από δική της παράκληση, την οδηγήσαμε στο σχολείο μας. Έλαμψε σαν χρυσάφι στον ήλιο το βλέμμα της με το που πάτησε το πόδι της εκεί και την είδαμε για πρώτη φορά εκείνη τη μέρα, να χαμογελά πλατιά, πλημμυρισμένη από ένα αίσθημα ευτυχίας, ή ίσως και δικαίωσης, δεν ξέρω. Τέτοια ώρα δεν υπήρχε κανείς στο χώρο, αλλά αυτό δεν της στέρησε κάτι απ' τη χαρά που ένιωθε.

«Αχ, Άντι!» είπε θαυμαστικά, χωρίς να απευθύνεται σε κάποιο συγκεκριμένα, και κάθισε κατάχαμα μέσα στην αίθουσα της ζωγραφικής. Καθίσαμε κι εμείς δίπλα της, κοιτώντας την αδιάκριτα και αμίλητα, προσπαθώντας να διαβάσουμε τις σκέψεις της. Τα μάτια της έμοιαζαν ν' αλλάζουν συνεχώς φωτοσκιάσεις, λες και διάφορα σκηνικά περνούσαν με ταχύτητα από μπροστά τους. Πότε φωτίζονταν και πότε σκιάζονταν, ερωτήματα κι απορίες γεννιόντανε μέσα τους τη μια στιγμή και πέθαιναν την επόμενη, χωρίς να εκφραστούν. Και διλήμματα. Ναι, διλήμματα. Το κατάλαβα αυτό. Το ίδιο κι η Μάριαν. Και μίλησε πρώτη, αφού εγώ ακόμη ένιωθα κάπως άβολα απέναντί της.

«Αν θελήσεις να έρθεις εδώ ποτέ για δουλειά -εθελοντική φυσικά- θέλουμε να ξέρεις ότι είσαι περισσότερο από ευπρόσδεκτη. Αν ανήκει σε κάποιον αυτό το σχολείο είναι στον Άντι. Εκείνος το έστησε, εκείνος το έκτισε δυο φορές. Εμείς απλά τον βοηθήσαμε». Η αιώνια μετριοφροσύνη της. Δεν ήθελε να πει ότι χωρίς τα λεφτά της δε θα είχαμε τίποτα τώρα. Όπως δεν ήθελα κι εγώ να πω πόσο βοήθησα.

Το βλέμμα της Σάρας χαράκωσε αρχικά η απορία, προτού το καταλάβει ολόκληρο μια απόκοσμη λάμψη. Το είναι της όλο έμοιαζε να ξεχειλίζει από χρώματα και μουσικές, από μια υπόσχεση για το μέλλον.

«Σας ευχαριστώ», ψιθύρισε τελικά, κοιτώντας μας μ' ευγνωμοσύνη. «Σας ευχαριστώ από την καρδιά μου. Θα ήθελα πολύ να το κάνω αυτό. Θα το ήθελε κι εκείνος. Αλλά...» Αλλά; «...Δε θα ήθελα να είμαι μες στα πόδια σας. Δεν έχω το δικαίωμα...»

«Ο Άντι», τη διέκοψα προτού να συνεχίσει.

«Ο Άντι!» αποκρίθηκε κι αυτή, και πλέον κάθε δικαιολογία, κάθε εξήγηση ήταν περιττή. Ναι, θα ερχόταν. Έτσι κι αλλιώς με τις σπουδές της είχε σχεδόν τελειώσει και τις λιγοστές εξετάσεις που της έμειναν, θα μπορούσε να τις δώσει με την πρώτη ευκαιρία. Εξάλλου ήθελε πολύ να βοηθήσει, από πάντα ονειρευότανε ν' ακολουθήσει τα βήματα του μεγάλου της και μοναδικού αδελφού. Το μόνο που τότε δεν ήξερα ότι η νέα αρχή της, θα σήμαινε την αρχή του τέλους για μένα. Η μοίρα, όχι πολύ σύντομα, αλλά ούτε και αμετάκλητα αργά, θα άλλαζε και πάλι στη ζωή μου πορεία.

Δεν μπορούσα να πιστέψω στα μάτια μου όταν είδα πόσος κόσμος πήγε στην κηδεία. Ολάκερη η πόλη έμοιαζε να είναι εκεί, αλλά δεν ήταν, έλειπαν οι εχθροί του -κρυφοί και φανεροί- αυτοί τους οποίους πολεμούσε, όλοι εκείνοι που χαιρόνταν που έφυγε. Κανένας επίσημος, ούτε ένας αστυνομικός, δικαστικός, δικηγόρος ή δεν ξέρω τι, δεν πήγε εκεί. Σ' αυτών τα ρουθούνια χώνονταν ξανά και ξανά ο Άντι, και όσο και να το ήθελαν δε θα μπορούσαν να πάνε και να δούνε με τα μάτια τους το σώμα του να κατεβαίνει στη γη, για να μη σηκωθεί ποτέ ξανά, το κακό σπυρί στα βολεμένα τους οπίσθια να κακοφορμίζει και να χάνεται.

Στη διάρκεια της επιμνημόσυνης τελετής πήραν το λόγο αρκετά άτομα, τα οποία μίλησαν για κείνον λίγο ή πολύ, θυμήθηκαν πράγματα απ' την παιδική του ηλικία και χαμογέλασαν, του έπλεξαν το εγκώμιο για την ενήλικη ζωή και δάκρυσαν. Όλοι είπαν πόσο πολύ θα τους λείψει, πόσο θα λείψει στην πόλη που αργοπέθαινε. Τελευταία θα έλεγε δυο λόγια η Σάρα, θα του απηύθυνε ένα στερνό αποχαιρετισμό αλλά δεν μπόρεσε. Την έπνιγαν συνεχώς οι λυγμοί. Στο τέλος αρκέστηκε να ευχαριστήσει μονάχα το θεό, που έστειλε την οικογένειά του κι εκείνον στο δρόμο της, που την έκαναν αυτό που είναι.

Και μετά μετά άρχισε να φαίνεται η απουσία του. Όπου κι αν στρέψαμε το βλέμμα αντικρίζαμε κεφάλια σκυμμένα, πρόσωπα λυπημένα, άτομα παραδομένα λες σε μια ανέλπιδη μοίρα. Κανείς δε χαμογελούσε, έστω και τυπικά. Έδιναν τα συλλυπητήριά τους στη Σάρα και προχωρούσαν, κι έστηναν εδώ κι εκεί πηγαδάκια, όπου συζητούσαν χαμηλόφωνα, και μαζικά αναρωτιούνταν τι θα τους έφερνε η επόμενη μέρα. Τι θα κάνουμε τώρα; άκουγα τον ένα να ρωτάει τον άλλο, δίχως να περιμένουν στ' αλήθεια απάντηση, προσπαθώντας με τους ψίθυρους να ξορκίσουν το κακό που τους βρήκε. Χωρίς τη βοήθεια του Άντι, αναμφίβολα, κάποιοι απ' αυτούς ένωθαν από χέρι χαμένοι, πίστευαν ότι δε θα μπορούσαν πια να τα βάλουν με τ' αφεντικά και να διεκδικήσουν τα δίκια τους, να πάρουν αυτά που τους ανήκαν. Θα πέθαιναν φτωχοί και άρρωστοι, αφήνοντας πίσω τους δυστυχισμένες ζωές, δίχως όνειρα για την επόμενη μέρα, χωρίς αύριο.

Τους έβλεπα έτσι και λυπόμουνα βαθιά, κι ένιωθα κι ένοχη. Ένωθα πώς εγώ έφταιγα για όλα. Αν δε γνώριζα τον Άντι ίσως σήμερα να ήταν ακόμη ζωντανός, και μαζί του θα ζούσαν κι οι ελπίδες τους. Δεν ήξερα τι να τους πω, τι παρηγοριά να τους χαρίσω, δεν είχα ιδέα καν πώς να αντιδράσω. Μ' ένα πικρό χαμόγελο; Με ψεύτικα λόγια ενθάρρυνσης; Χαρίζοντάς τους ανέφικτες υποσχέσεις; Ήθελα να

μιλήσω στη Μάριαν, να ζητήσω μια συμβουλή, μια αγκαλιά, ένα ψίθυρο παρηγοριάς, αλλά εκείνη ήταν βαθιά χωμένη στο μέσα της, παράδερνε στα δικά της μπουντρούμια του νου. Η Ρόντα ήταν που με έσωσε, απ' το πλήθος κι απ' τις σιωπές. Ήρθε, με πήρε απ' το χέρι, και με οδήγησε έξω από την αίθουσα που ακόμη φιλοξενούσε το νεκρό του κορμί και τις έγνοιες των ζωντανών.

«Πολύ ταραγμένη σε βλέπω, κόρη μου».

«Γιατί, εσύ δεν είσαι;»

«Εγώ έχω φάει πια τα ψωμιά μου, γέρασα, συνήθισα στις αναχωρήσεις και τα θανατικά. Σχεδόν κάθε βδομάδα κάποιον παίρνει ο χάρος. Σχεδόν κάθε βδομάδα κάποιος φεύγουν από δω για τις μεγάλες πόλεις. Ο τόπος μας κάθε μέρα που περνά χάνει την ουσία του, το ρόλο που του αντιστοιχεί σ' αυτή τη γη. Κι αυτός πεθαίνει...»

«Τι θα γίνει τώρα;»

«Με τις αποζημιώσεις εννοείς; Τι θες να γίνει; Όπου φτωχός κι η μοίρα του. Ο Άντι για πολλούς απ' αυτούς τους ανθρώπους ήταν η τελευταία ελπίδα. Τώρα πια δεν έχουν που να στραφούν, σε ποιον να στηριχτούν. Αμόρφωτοι, όπως κι εγώ, δεν ξέρουν πώς να διεκδικούν τα δίκια τους. Αν απεργήσουν, θα τους απολύσουν. Αν τους απολύσουν θα πεινάσει όλη η πόλη. Θα τους φάνε τα κοράκια κι οι δικηγόροι της εταιρείας».

«Εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι;»

«Τι να κάνετε εσείς; Δεν είστε δικηγόροι. Κι αυτός δεν είναι ο δικός σας αγώνας. Ποιος ο λόγος να πολεμήσετε, χωρίς καλά καλά να έχετε τα όπλα, για ένα χαμένο απ' την αρχή σκοπό;»

«Γιατί όχι; Θα μπορούσαμε τουλάχιστον να προσπαθήσουμε να κάνουμε κάτι, να κρατήσουμε την ελπίδα για λίγο ακόμη ζωντανή. Και ποιος ξέρει;» Σιώπησα. Πώς μιλούσα έτσι! Σαν εκείνον ακουγόμωνα, όταν έπαιρνα φόρα, αλλά όχι το ίδιο ήρεμη. Θυμωμένη ήμουν πολύ. Και πειστωμένη. «Είμαι σίγουρη ότι και η Μάριαν θα ήθελε πολύ να βοηθήσει», πρόσθεσα, «κι ας μη μιλά τώρα».

«Ο Άντι, κόρη μου, ήταν, ή μάλλον προσπαθούσε να γίνει δικηγόρος. Κατείχε το θέμα καλά. Ήξερε που πατούσε και που πήγαινε. Τι θα μπορούσατε να κάνετε εσείς; Μάλλον τίποτα το ουσιαστικό, εκτός από το να κρατήσετε τη μνήμη του ζωντανή βέβαια».

«Αν έβρισκα τους φάκελους που ετοίμασε με τα στοιχεία της υπόθεσης, αν μάθαινα ότι ήξερε, θα μπορούσα... Θα μπορούσε... Ναι, ο πατέρας μου θα μπορούσε να με βοηθήσει...»

«Μα εσύ η ίδια μου είπες ότι δε μιλάς καθόλου πια με τον πατέρα σου. Γιατί να το κάνεις τώρα; Και γιατί να το κάνεις για μας, που καλά καλά δε μας γνωρίζεις; Μη σκοτίζεσαι, Χοπ. Μη σκοτίζεσαι. Είμαστε σχεδόν από πάντα εμείς μαθημένοι στις κακοχρονιές. Κάπως θα τα καταφέρουμε και θα επιβιώσουμε».

«Δεν μπορώ να τα σκέφτομαι όλ' αυτά και να μένω άπραγη. Ο πατέρας μου έχει μπόλικο χρήμα και πολλές διασυνδέσεις. Θα μπορούσε ίσως να πείσει κάποιο δικηγόρο ν' αναλάβει την υπόθεση. Δε με πειράζει να πέσω απ' το εγώ μου. Ο Άντι με δίδαξε ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στον υγιή και τον αρρωστημένο εγωισμό. Εκείνο που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι το γενικό καλό, μου έλεγε, και συμφωνούσα, και συμφωνώ ακόμη μαζί του. Θα του ζητήσω να σας βοηθήσει λοιπόν, αφού πέρα από τα λόγια μου δεν έχω άλλο τίποτα να χάσω. Αν δεχτεί καλώς. Αν όχι απλά δε θα του μιλήσω ποτέ ξανά. Θα γκρεμίσω κάθε γέφυρα...»

«Τώρα μιλά ο αρρωστημένος εγωισμός», μου πέταξε, λίγο σκληρά και λίγο τρυφερά, προτού συμπληρώσει: «Και τώρα καταλαβαίνω απόλυτα τι σου βρήκε ο Άντι. Πρόσεχε όμως κόρη μου, ο κόσμος είναι σκληρός και, άσχετα μ' αυτά που έλεγε ο μακαρίτης, η κακία είναι ο κανόνας. Πρόσεχε να μην πέσεις σε βαθιά νερά και σκοτεινά, όπου δε θα μπορείς να κολυμπήσεις».

«Δε φοβάμαι κυρά Ρόντα. Δε φοβάμαι τίποτα».

Χαμογέλασε.

Ήτανε πολύ αργά το βράδυ και καθόμασταν στην κουζίνα του σπιτιού του, αυτού που δεν πρόλαβε να χαρεί όσο του έπρεπε. Εγώ, η Μάριαν και η Σάρα. Τους έλεγα για τη συζήτησή μου με τη Ρόντα, για τις αποφάσεις που πήρα. Ο αγέρας απέξω φυσούσε άγριος, μανιασμένος, παρασύροντας ριπές χιονιού στα τζάμια, κάνοντας τη φωτιά που σιγόκαιγε στο τζάκι να τρεμοπαίζει χωρίς να σβήνει. Είχαμε τόσο ανάγκη τη ζεστασιά της.

«Δεν πιστεύω ότι υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούμε να κάνουμε», είπε η Μάριαν. «Φυσικά και θα το ψάξουμε το θέμα, αλλά κι αν βρούμε αυτά που ζητάμε, πώς θα τα χρησιμοποιήσουμε μετά; Δεν είμαστε δικηγόροι, δεν έχουμε ιδέα απ' αυτά τα πράγματα. Και για να σου πω ειλικρινά αυτό που σκέφτομαι, δε νομίζω να βοηθήσει ο πατέρας σου, αν είναι όντως έτσι όπως τον περιγράφεις. Ίσως να καθίσει και να σε ακούσει, σε μια προσπάθεια συμφιλίωσης, αλλά μετά θα μπει στη μέση το εγώ του, και πολύ πιθανόν, έτσι πεσμένη όπως θα σε βρει, να σου ρίξει και μια κλωτσιά από πάνω. Άκου με που σου λέω, κάτι ξέρω κι εγώ...»

«Δίκιο έχει», τη σιγόνταρε η Σάρα. «Εξάλλου, όσο κι αν αγάπησες τον Άντι, αυτός δεν είναι ο δικός σου αγώνας. Αν κάποια έχει ευθύνη απέναντί του, μια υποχρέωση απέναντι στη μνήμη του κι εκείνη των γονιών του, είμαι εγώ, αφού έχασα δυο οικογένειες εξαιτίας των καταραμένων των ορυχείων. Αν θες να κάνεις κάτι, βρες απλά τους φακέλους και θ' αναλάβω εγώ τα υπόλοιπα. Θα κάνω ό,τι μπορώ...»

«Και θα είμαστε δίπλα σου», δεν την άφησε να τελειώσει η Μάριαν, «κάθε στιγμή».

«Χαίρομαι που μπορείτε κι αποφασίζετε για μένα χωρίς εμένα», τους είπα μ' ένα ψεύτικο παράπονο, κι ένα χαμόγελο γλυκό και πικρό. Γλυκό επειδή ήμουν μαζί τους. Πικρό γιατί για πρώτη φορά εκείνος δεν ήταν εκεί. Αν και ήταν. Τον ένιωθα! Έκοβε βόλτες ανάμεσα στις φωνές και τις σιωπές μας, πλημμύριζε με τη ζεστή του παρουσία τις σκέψεις μας. Και καθώς μιλούσαμε γι' αυτόν, καθώς μοιραζόμασταν κοινές και ξέχωρες αναμνήσεις, τον γνωρίζαμε όλο και καλύτερα, όλο και πιο πολύ.

Οι λέξεις κατάπιαν αμάσητη τη νύχτα, κι ένα παγωμένο γκρίζο και λευκό πρωινό, άρχισε να χαράζει στο βάθος του ορίζοντα και πάνω στο χιόνι. Αν μας κοιτούσε κάποιος κρυφά απ' το παράθυρο εκείνη την ώρα θα σκέφτονταν ότι έβλεπε τρεις αδελφές, που σε όλα έμοιαζαν και στα πάντα ήταν διαφορετικές, που μαζί πορεύονταν, αλλά ακολουθούσαν η καθεμιά τη δική της ξεχωριστή διαδρομή.

Όταν πήγα στο δωμάτιο του Άντι για να ξαπλώσω ένιωθα υπερένταση, δε νύσταζα, αλλά προτού περάσει ώρα πολλή αποκοιμήθηκα. Και τον είδα στο όνειρό μου. Τον είδα να μου χαμογελά και να κουνάει το κεφάλι του πάνω κάτω, όπως τον θυμόμουν, όπως πάντα, με κατανόηση. Σα να μου έλεγε μ' αυτό τον τρόπο ότι συμφωνούσε με τις απόψεις και τις αποφάσεις μας, ότι σωστά τα σκεφτήκαμε όλα, και τώρα πια, ανακουφισμένος αφού οι κόποι του δεν πήγαν χαμένοι, θα μπορούσε να φύγει. Κι έφυγε, απ' το όνειρο. Από τη σκέψη μου ποτέ. Έσβησε σαν άστρο η

εικόνα του, ανέτειλε σαν ήλιος η μορφή του. Η μορφή που θα συνέχιζε να μ' ακολουθεί για χρόνια και χρόνια, στα ταξίδια και στις πράξεις μου, στις ανόδους και στις πτώσεις, που θα γίνονταν το ιδανικό των αναμνήσεών μου.

Στη Νέα Υόρκη και πάλι, στην πόλη που τον γνώρισα και που μου τον πήρε. Πυρετικές ήταν οι μέρες που ακολούθησαν, λυπημένες, αλλά γεμάτες ουσία. Δεν είχαμε πια το χρόνο να μιλάμε γι' αυτόν όλη την ώρα, να συνεχίσουμε να θρηνούμε για την απουσία του – αυτή τώρα πια είχε γίνει για την κάθε μία από μας προσωπική υπόθεση. Εγώ με τη Μάριαν μοιραστήκαμε τις ευθύνες του στο σχολείο, κι η Σάρα έφυγε για να διευθετήσει τις υποχρεώσεις της και να γυρίσει ξανά. Κάθε νύχτα κοιμόμασταν ξεθεωμένες, κάθε πρωί ξυπνούσαμε κουρασμένες. Ξαφνικά η έννοια του ελεύθερου χρόνου έπαψε να υπάρχει για μας. Όλο κάτι κάναμε. Όλο κάτι ψάχναμε. Τα χαρτιά του, της ζωής του τις αναμνήσεις. Ευτυχώς δεν ήταν σαν κι εμένα ο Άντι. Κρατούσε λεπτομερές αρχείο, ακόμη και ημερολόγιο, όπου κατέγραφε τα πάντα. Είχε κούτες ολόκληρες με φάκελους καταχωρημένους κατά ημερομηνία ή με αλφαβητική σειρά, που αφορούσαν το σχολείο, τις υποχρεώσεις του στη σχολή, τα έγγραφα που μάζεψε σχετικά μ' αυτά που συνέβαιναν στην πόλη του, αντίγραφα των επιστολών που συνέταξε και έστειλε, ακόμη και προσχέδιο των μελλοντικών του ενεργειών. Όλα ήταν εκεί. Και τίποτα απ' αυτά δεν ξέραμε πώς να χρησιμοποιήσουμε. Ήταν σαν ξένη γλώσσα για μας οι νομικοί όροι. Καταλαβαίναμε τι ήθελε να πει, αλλά όχι πώς ήθελε να το πει. Έπρεπε να βρούμε κάποιον να μας βοηθήσει να βγάλουμε άκρη, αλλιώς όλες μας οι υποσχέσεις θα αποδεικνύονταν τελικά λόγια του αέρα.

Δε ζήτησα τη βοήθεια του πατέρα μου. Η Μάριαν και η Σάρα επέμεναν να μην το κάνω και, μάλλον με ανακούφιση, δέχτηκα. Έτσι κι αλλιώς ήξερα ποια θα ήταν η απάντησή του. Εκτός, κι αν... Εκτός κι αν μιλούσα πρώτα στη μάνα μου κι αυτή προσπαθούσε να σώσει και πάλι την κατάσταση, να μεσολαβήσει για να κρατήσει ζωντανή την οικογενειακή ψευδαίσθηση. Αλλά, δεν ήθελα να το κάνω αυτό. Θα ήταν σα να την εκμεταλλευόμουν. Αφού με ήξερα πια, δεν υπήρχε πιθανότητα να γίνω και πάλι ο παλιός μου εαυτός. Πάντα θα έκανα του κεφαλιού μου και πάντοτε θα τσακωνόμουν με τον πατέρα μου, οπότε ποιος ο λόγος να τη βάλω αυτή στη μέση; Ωστόσο, ποιος θα μπορούσε να μας βοηθήσει; Ποιος;

«Δεν είμαστε έτοιμες ακόμη», μου είπε τελικά η Μάριαν και είχε απόλυτο δίκιο. Όλα τα ξέραμε, μα τίποτα δε γνωρίζαμε. Ίσως να έπρεπε να προσλάβουμε κάποιον, έναν ερευνητή ή δεν ξέρω τι, για να μας βοηθήσει, αλλά μετά απ' όλ' αυτά τα λεφτά που ξοδέψαμε στο σχολείο, δεν μπορούσαμε να το κάνουμε αυτό. Τουλάχιστον όχι ακόμη. Το μόνο που μπορούσαμε να κάνουμε ήταν να δουλεύουμε, να μελετούμε και να περιμένουμε.

«Μ' αυτούς τους ρυθμούς που πάμε, δεν είμαι και τόσο σίγουρη αν θα είμαστε ποτέ έτοιμες, αλλά και ποια άλλη επιλογή έχουμε. Ίσως όταν έρθει η Σάρα...»

«Ναι, κι εγώ αυτό σκεφτόμουν. Τρία ζευγάρια χέρια είναι καλύτερα από δύο. Κι εσύ από τότε που επιστρέψαμε το παρατραβάς. Μαθήματα στη σχολή, μελέτη, μαθήματα στο σχολείο, έρευνα... Κόψε κάτι. Θα καταρρεύσεις!»

«Μια χαρά είμαι, Μάριαν. Τουλάχιστον όσο είμαι απασχολημένη δεν τον σκέφτομαι και τόσο πολύ. Είναι κι αυτός ένας τρόπος...»

«Ναι, είναι ένας τρόπος να νιώθεις κοντά του, αλλά δεν υπάρχει λόγος να κάνεις κακό στον εαυτό σου κιόλας. Εσύ μπορεί να μη βλέπεις τα σημάδια, αλλά όλοι οι άλλοι τα βλέπουν. Ακόμη και τα παιδάκια στο σχολείο».

«Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς».

«Μπορείς ωστόσο να χαλαρώσεις λίγο. Ότι δεν κατάφερε να κάνει ο Άντι μέσα σε τρία χρόνια δε θα καταφέρεις να το κάνεις εσύ σ' ένα μήνα. Ψάχνεις απαντήσεις, το ξέρω, αλλά αυτή τη στιγμή τα μοναδικά πλάσματα που μπορούν να μας τις προσφέρουν είναι μακριά. Δεν μπορούμε να τα παρατήσουμε τώρα όλα και να πάμε να συναντήσουμε τη Ρόντα, ενώ η Σάρα, που όλο και κάτι περισσότερο από μας θα ξέρει, σύντομα θα είναι εδώ. Χαλάρωσε λοιπόν».

Να χαλαρώσω! Μια κουβέντα ήταν. Πώς να χαλαρώσω; Μόνο δίπλα του το μπορούσα. Το μυαλό μου τώρα ήταν μόνιμα σε υπερδιέγερση, η μια σκέψη ακολουθούσε την άλλη, τα ρωτήματα μέσα μου έστηναν χορό και με τράνταζαν, με ταρακουνούσαν. Έστηνα θεωρίες συνομωσίας κάθε νύχτα, για να τις ξεχάσω το επόμενο πρωί. Θύμωνα και ηρεμούσα, έπαιρνα αποφάσεις και τις παρατούσα, κάθε στιγμή. Ένωθα χαμένη. Γεμάτη νευρική ενέργεια, αλλά ολότελα χαμένη. Αν δεν ήταν η Μάριαν σίγουρα θα τρελαινόμουν. Αυτή, η πιο γαλήνια τρελή γυναίκα που γνώρισα ποτέ, δε με άφηνε να γλιστρήσω, κρατούσε τα χαλινάρια της λογικής και μ' οδηγούσε αναίμακτα σε προσωρινές λύσεις.

Ο χειμώνας πέρασε μέσα στον πυρετό, κι η άνοιξη ήρθε περιπατητική. Γαλήνεψα. Μέσα σε δυο μήνες ένιωθα πως μεγάλωσα δέκα χρόνια, ότι ξαφνικά ωρίμασα και τώρα πια τα ήξερα όλα.

Η Σάρα κράτησε το λόγο της κι επέστρεψε. Κι ήταν σαν ένα αεράκι δροσερό η παρουσία της. Απέπνεε ακόμη εκείνη την αποφασιστικότητα που διέκρινε για πρώτη φορά στη φωτογραφία της, και μια δύναμη που πολύ χρειαζόμουν. Ήθελε να νοικιάσει διαμέρισμα, αλλά η Μάριαν δεν την άφησε. Επέμενε να μείνει μαζί μας. Είχε πολλή χώρο στη διάθεσή της εκεί, δεν υπήρχε λόγος να ξοδεύεται. Ήταν μια ευπρόσδεκτη αλλαγή η παρουσία της. Μετά από λίγες μέρες την ένιωθα κι αυτή σαν αδελφή μου. Αυτή, που υπέφερε πιο πολύ απ' την καθεμιά, μπορούσε και μας έκανε μ' ένα τρόπο μαγικό πάντα να χαμογελάμε. Ήταν μια γυναίκα που της άρεσε να αγκαλιάζει πολύ, να μιλά ανοικτά γι' αυτά που νιώθει, να μη διστάζει να πει τα πράγματα με τ' όνομά τους. Μ' απελευθέρωσε. Με έκανε να πιστέψω και πάλι. Στων ψυχών την καλοσύνη.

Ξαφνικά τα πράγματα έγιναν πιο εύκολα. Ο φόρτος της εργασίας ελάφρυνε, ο χρόνος έμοιαζε πια να κυλάει πιο αρμονικά, περισσότερο ουσιαστικά. Η Σάρα συμπλήρωνε σιγά σιγά τα κενά των γνώσεών μας σε ό,τι αφορούσε την υπόθεση μεταλλεία, μας βοηθούσε στην τάξη και πού και πού, όταν έβρισκε το χρόνο μας μαγείρευε κιόλας σπιτικές συνταγές απ' τον τόπο της. Και βρήκε εύκολα δουλειά. Πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι περιμέναμε. Φυσικά έβαλε και το χεράκι της η Μάριαν που την έστειλε συστημένη σ' ένα γνωστό της μουσικό, αλλά τι σημασία έχει αυτό; Εκείνο που είχε σημασία ήταν το ότι ένας βραχνάς βγήκε εύκολα απ' τη μέση και τώρα πια όλα θα έπαιρναν το δρόμο τους.

Το καλοκαίρι κατέφθασε με μια έκπληξη στα μπαγκάζια του. Ευχάριστη; Δυσάρεστη; Τότε δεν μπορούσα να πω με σιγουριά.

Ήταν αργά το απόγευμα, σχεδόν βράδυ, όταν φθάνοντας στο κτήριο όπου στεγαζόταν το σχολείο μας, βρήκα απέξω τον πατέρα μου να με περιμένει. Τα έχασα. Πώς με βρήκε; Πώς; Μάλλον δε θα δυσκολεύτηκε, αποφάσισα, αφού αυτός πάντα είχε τον τρόπο να μαθαίνει πράγματα, τίποτα δεν του ξέφευγε. Μόλις τον είδα συνοφρυώθηκα, κι ετοιμάστηκα για μια λεκτική επίθεση που δεν ήρθε ποτέ.

«Γεια σου, Χοπ», μου είπε χαμηλόφωνα, σχεδόν λυπημένα.

«Γεια σου, πατέρα». Πώς από δω; ήθελα να τον ρωτήσω αλλά δεν το έκανα.

«Είσαι καλά, βλέπω».

«Μια χαρά είμαι. Εσύ; Η μάνα;»

«Καλά είμαστε. Για τη μάνα σου ήρθα. Είναι τα γενέθλιά της το Σάββατο και...»
Ναι, ήταν τα γενέθλιά της. Το ξέχασα εντελώς, αφού πίστευα ότι αυτή ποτέ δε γερνούσε, ότι τα χρόνια δεν την άγγιζαν, κρυμμένο καθώς ήταν το πραγματικό της πρόσωπο κάτω από τόνους από αλοιφές και προσαρμοσμένο σε μια αλλοτινή ηλικία από τις ενέσεις.

«Και;» Δεν το είπα επιθετικά. Χαμηλόφωνα το είπα. Έτσι κι αλλιώς ήξερα τι θα μου ζητούσε. Και δε θα μπορούσα να του το αρνηθώ.

«Θα σ' ευγνωμονούσα, αν ερχόσουνα στη δεξίωση». Δεξιώσεις έδιναν αυτοί, δεν έκαναν πάρτι. Θα πήγαινα; Θα πήγαινα.

«Τι ώρα;»

«Στις οκτώ».

«Θα είμαι εκεί».

«Σ' ευχαριστώ, Χοπ. Μου επιτρέπεις να περάσω μέσα; Θέλω να δω το σχολείο;»
Το σχολείο; Τι διάολο ήξερε αυτός για το σχολείο; Και, του επιτρέπω να περάσει μέσα; Τι μύγα τον τσίμπησε; Δεν ακουγόταν σαν τον πατέρα μου αυτός, αλλά σαν κάποιο ευγενικό ξένο. Του επέτρεψα.

Του άνοιξα την πόρτα και τον ακολούθησα. Δεν είχα καμία διάθεση να κόντρες σήμερα. Μπήκαμε σιωπηλοί στον ανελκυστήρα, που σ' αυτό το κτήριο, παρά την παλαιότητά του, λειτουργούσε κι ανεβήκαμε στον έβδομο όροφο.

Όλες οι αίθουσες είχαν κόσμο μέσα. Η Μάριαν με τα παιδιά της, η Σάρα με κάποια άλλα, ενώ ήταν και κάποιοι που απλά σκότωναν το χρόνο τους συζητώντας χαμηλόφωνα παρέες παρέες σε κάποιες γωνιές. Είδα πολλά ζευγάρια μάτια να καρφώνονται πάνω μας κι αμέσως μετά να κινάνε γι' αλλού. Μάλλον διάβασαν την αμηχανία μου και δεν ήθελαν να με κάνουν να νιώσω ακόμη χειρότερα. Τον οδήγησα λοιπόν σ' όλες τις τάξεις, απάντησα σε κάποιες ερωτήσεις του, και τον συνόδεψα και πάλι έξω.

«Ωστε εδώ πήγαν τα λεφτά απ' τ' αμάξι σου;» με ρώτησε, καθώς περιμέναμε τον αργοκίνητο ανελκυστήρα να καταφθάσει.

«Εδώ». Δεν είχα τίποτα να κρύψω πια. Εξάλλου για να 'ρθει και να με βρει, τα ήξερε ήδη όλα. Τότε ήταν που μου έριξε και τη βόμβα.

«Είμαι περήφανος για σένα, Χοπ! Ξέρω. Ξέρω, παράξενο ακούγεται απ' τα χείλη μου αυτό, αλλά το εννοώ. Νόμιζα ότι όλ' αυτά που έκανες ήταν μια ακόμη νεανική τρέλα, αλλά όπως βλέπω έπεσα έξω. Είναι όμορφο αυτό που φτιάξατε εδώ. Λίγο επικίνδυνο, λόγω της γειτονιάς, αλλά παρ' όλ' αυτά όμορφο. Αν μου το έλεγες από την αρχή...»

«Αν σου το έλεγα δε θα με πίστευες. Και θα προσπαθούσες να μου αλλάξεις μυαλά». Ήρεμη ακόμη. Λες και τίποτα δεν μπορούσε να με ταραξεί πια, να με κάνει να χάσω την αυτοκυριαρχία μου.

«Μισώ που το παραδέχομαι, αλλά έχεις δίκιο. Συγχώρα με, Χοπ, απλά εγώ έμαθα αλλιώς. Είχα άλλα όνειρα για σένα και ξέχασα ότι το πιο σημαντικό πράγμα είναι το να είσαι εσύ ευτυχισμένη».

Ευτυχώς που ήρθε επιτέλους ο ανελκυστήρας και μ' έσωσε. Με έπιασε εντελώς εξ' απροόπτου αυτή η επίθεση ζεστασιάς απ' τον πατέρα μου, ήταν κάτι που δεν περίμενα ποτέ. Θα δάκρυζα αν το μπορούσα. Αλλά, όχι εκείνη την ώρα, και σίγουρα όχι μπροστά του. Το ταξίδι με το κλουβί προς το ισόγειο κύλησε μέσα στη σιωπή. Αλλά όταν φτάσαμε κάτω, δεν άντεξα και τον ρώτησα:

«Πώς με βρήκες;»

«Πάντα ήξερα που ήσουν. Ξέρω και που ζεις. Νόμιζες ότι φεύγοντας απ' το σπίτι χάθηκαν τα ίχνη σου. Νοιαζόμαστε για σένα, Χοπ, κι ας μην είμαστε πολύ καλοί στο να το δείχνουμε. Τώρα τελευταία, με τις πράξεις σου, μ' έβγαλες πολλές φορές ψεύτη. Νόμιζα ότι όταν...» Έμεινε για μια στιγμή σιωπηλός να με κοιτάει βαθιά στα μάτια, προσπαθώντας λες να διαβάσει σ' αυτά τη δύναμή μου, να δει τις αντοχές μου. Συνέχισε. «Νόμιζα ότι όταν έφυγε ο Άντι θα τα παρατούσες. Ότι θα χανόσουν. Αλλά όπως βλέπω βγήκες πιο δυνατή απ' αυτή την τραγωδία. Και λυπούμαι που δεν ήμουν εκεί όταν με χρειαζόσουν πιο πολύ. Λυπόμαστε πολύ κι οι δυο».

Δεν πίστευα στ' αυτιά μου. Ένωθα ότι πρωταγωνιστούσα σε κάποια ταινία ή πώς απλά έβλεπα ένα παράξενο όνειρο, σχεδόν σουρεαλιστικό. Ο πατέρας μου να απολογείται ξανά και ξανά. Ο πατέρας μου ν' αναγνωρίζει το δίκιο μου. Αυτός, να ζητά από μένα να τον συγχωρέσω. *Ξυπνήστε με*, ήθελα να φωνάξω. *Ξυπνήστε με, αποκλείεται να συμβαίνει αυτό*. Κι όμως συνέβαινε. Κι είχα ξεμείνει από λόγια. Δεν μπορούσα να μιλήσω. Δεν μπορούσα να κινηθώ. Εκείνος έδειχνε να έχει καταλάβει τι συνέβαινε μέσα μου και δε θέλησε να φουντώσει περισσότερο τη φουρτούνα της σύγχυσης. Έκανε να με αγκαλιάσει, αλλά την τελευταία στιγμή άλλαξε γνώμη. Με άγγιξε απλά στους ώμους, απαλά, πατρικά, μου είπε ότι θα με περιμένουν, χαιρέτισε κι έφυγε. Καθώς τον έβλεπα ν' απομακρύνεται ένιωθα ότι σα να έφευγε το χθες μου, σα να ερχόταν το αύριο. Το μόνο που το δικό μου αύριο είχε από καιρό αφιχθεί. Από τη μέρα που γνώρισα τον Άντι.

Μπήκα μέσα και κάθισα στα σκαλιά που οδηγούσαν στο υπόγειο. Σε λίγο άκουσα τον ανελκυστήρα να τίθεται σε λειτουργία. Μια στιγμή αργότερα είδα τη Μάριαν να κάθεται δίπλα μου. Δε μου είπε τίποτα. Απλά έμεινε για λίγο εκεί κοιτώντας με, μετά με άγγιξε απαλά στο δεξί πόδι και σηκώθηκε κι έφυγε. Μ' άφησε μόνη, αφού το ήξερε πολύ καλά ότι εκείνη τη στιγμή αυτό ακριβώς χρειαζόμουνα.

Δεν κοιμήθηκα σχεδόν καθόλου εκείνη τη νύχτα. Σκεφτόμουνα συνεχώς εκείνη τη συνάντηση με τον πατέρα μου και δεν μπορούσα να ησυχάσω. Έκλεινα τα μάτια, αλλά ο ύπνος δεν ερχόταν. Έβλεπα μοναχά το πρόσωπο του τελευταίου και αναρωτιόμουνα τι τον οδήγησε σ' αυτή την ξαφνική στροφή. Ήταν η μάνα μου; Ή μήπως μου έστηνε καμιά παγίδα; Μετάνιωσα στ' αλήθεια γι' αυτά που έγιναν μεταξύ μας ή απλά έκανε μια απέλπιδα προσπάθεια να με φέρει στα νερά του; Κι όμως έμοιαζε ειλικρινής. Τόσο ειλικρινής όσο έδειχνε κι όταν ήταν θυμωμένος. Σκεφτόμουνα την πρότασή του να πάω στο σπίτι για τα γενέθλια της μάνας μου, και παρά την υπόσχεση που του είχα δώσει, ένιωθα να αμφιταλαντεύομαι κατά πόσο θα μπορούσα να το κάνω αυτό. Ο κόσμος τους δεν ήταν πια ο κόσμος μου, αυτό ήταν ξεκάθαρο, αλλά από την άλλη εκείνη εξακολουθούσε να είναι η μάνα μου, όσο κι αν δεν άντεχα τους τρόπους της, όσο κι αν μισούσα την επιμονή της να ζει με τους

κανόνες που της επέβαλαν το χρήμα και η καταγωγή της. Θα είμαι ξένη εκεί, σκεφτόμουν, όσο περνούσε η ώρα. Μόνη και ξένη. Ήταν λίγο προτού ξημερώσει όταν πήρα επιτέλους την οριστική μου απόφαση: *θα πάω κι ό,τι βρέξει ας κατεβάσει*, είπα στον εαυτό μου, κι ησύχασα. *Στο κάτω-κάτω της γραφής αν είναι όλα τόσο βαρετά όσο τα περιμένω, πάντα μπορώ να σηκωθώ και να φύγω.*

Το επόμενο τριήμερο πέρασε όπως όλ' τ' άλλα, με πολλή δουλειά, καλή παρέα, συζητήσεις και σιωπές, και όλο και πιο πολλή γέλιο. Όσο πιο πολύ μαθαίναμε τη Σάρα, όσο πιο πολύ μας γνώριζε κι αυτή, τόσο περισσότερο μας έκανε να γελούμε. Εγώ κι η Μάριαν, οι συνήθως σοβαρές και βαθυστόχαστες, οι αφόρητα πληκτικές μες στην αιώνια θλίψη μας, αρχίσαμε σιγά σιγά να υιοθετούμε τους δικούς της ιλιγγιώδεις ρυθμούς, να κάνουμε όλο και περισσότερα πράγματα, να χαιρόμαστε τη ζωή όπως δεν τη χαρήκαμε ποτέ.

Μέσα στην αγωνία με βρήκε το Σάββατο, ή μάλλον μέσα στην αμηχανία. Με αναστάτωνε πολύ η προοπτική της, έστω προσωρινής, επανασύνδεσης με τους γονείς μου. Η Σάρα μου έλεγε να χαλαρώσω, επέμενε ότι όλα θα πάνε μια χαρά, ενώ η Μάριαν σιωπηλά συμφωνούσε. Θα πήγαιναν όλα όντως καλά; Δεν ήμουν και τόσο σίγουρη.

Στις οκτώ ήταν η δεξίωση, στις έξι πήγα εκεί. Κι αυτό επειδή δεν είχα τι να φορέσω. Όλα τα επίσημα, τα ακριβά μου ρούχα, τα είχα αφήσει πίσω μου φεύγοντας απ' το σπίτι, αλλά γνωρίζοντας τη μάνα μου ήμουν σίγουρη ότι θα τα συντηρούσε σε άριστη κατάσταση. Όχι εκείνη η ίδια δηλαδή, αλλά κάποια απ' τις οικιακές βοηθούς. Κι όντως έτσι ήταν. Πήγα, κτύπησα το κουδούνι -αν και είχα ακόμη τα κλειδιά- μου άνοιξαν, ανέβηκα στο δωμάτιό μου και τα βρήκα όλα όπως ακριβώς τα είχα αφήσει. Μπήκα στο μπάνιο, λούστηκα, έφτιαξα τα μαλλιά μου μάλλον βιαστικά, αλλά όχι και τόσο πρόχειρα και πήγα στη ντουλάπα, που κάλυπτε ένα σχεδόν τοίχο, για να διαλέξω τα ρούχα μου για το βράδυ. Τότε ακριβώς άκουσα κάποιον να χτυπάει την πόρτα και είπα ότι ήταν ανοιχτή. Μπήκε η μάνα μου. Ήταν ντυμένη ήδη, έτοιμη από ώρα, μ' ένα λευκό συνολάκι που έμοιαζε να της χαϊδεύει το κορμί, τα μαλλιά πιασμένα σ' ένα περίτεχνο κότσο απ' τον οποίο θα ήταν αδύνατο να ξεφύγει τρίχα και ψηλά τακούνια, που ταίριαζαν απόλυτα με τα ρούχα της. Ό,τι και να φορούσα, μπροστά της θα εξακολουθούσα να μοιάζω μ' αλητάκι. Με πλησίασε, άπλωσε τα χέρια της και έπιασε τα δικά μου, μου έδωσε ένα φιλί στον αέρα για να μη χαλάσει το μέικ απ στα μάγουλα και το κοκκινάδι στα χείλη της.

«Σ' ευχαριστώ που ήρθες», μου είπε. «Δεν ξέρεις τι σημαίνει αυτό για μένα». Χαμογέλασα. Αν ήταν κάποιες άλλες μέρες, κάποιες άλλες εποχές, ίσως να τη ρωτούσα να μου πει τι σήμαινε όντως αυτό για κείνη, αλλά τώρα πια δεν μπορούσα να το κάνω.

«Ευχαρίστησή μου», της απάντησα, και με μια μικρή δόση έκπληξης αντιλήφθηκα ότι όντως το εννοούσα. Ναι, ήμουν χαρούμενη για την παρουσία μου εκεί εκείνη τη μέρα. Ίσως ο χρόνος να με μαλάκωσε. Ή ίσως και να θέριεψε την ανάγκη μου για επαφή με τους άλλους ανθρώπους.

«Τι θα φορέσεις;»

«Δεν ξέρω. Έχει περάσει τόσο πολύς καιρός από την τελευταία φορά που βρέθηκα σε τέτοια περίπτωση, που πραγματικά δεν ξέρω τι θα μου πηγαίνει πιο πολύ. Έχεις καμία εισήγηση;»

«Το κόκκινο», απάντησε δίχως δισταγμό.

Το κόκκινο! Έστρεψα και πάλι το βλέμμα μου στη ντουλάπα και δε δυσκολεύτηκα καθόλου να το βρω. Ξεχώριζε εύκολα. Το πήρα στα χέρια μου, έκλεισα τη ντουλάπα και το κράτησα για λίγο μπροστά μου, κοιτώντας την αντανάκλασή μας στον ολόσωμο καθρέφτη. Μου πήγαινε πολύ. Κι ήταν από πάντα το αγαπημένο μου. Αυτό και τα μαύρα γοβάκια. Όμορφο φουστάνι, έξωμο, στενό, με σκισίματα και στις δύο πλευρές, σέξι, αλλά όχι προκλητικό. Το δοκίμασα. Και μου ταίριαζε γάντι, όπως πάντα. Ίσως όλα στη ζωή μου να άλλαξαν, αλλά το σώμα μου παρέμενε το ίδιο, κι αυτό το ρούχο το κολάκευε. Φόρεσα και τα χαμηλοτάκουνα γοβάκια. Τέλεια! Έμοιαζα με κάποια άλλη. Κάποια που μου άρεσε να κοιτώ στον καθρέφτη συχνά παλιά, αλλά όχι και τόσο τώρα πια. Αλλά αυτή ήταν, όπως είπα, μια ξεχωριστή περίπτωση.

«Κούκλα είσαι, όπως πάντα», είπε η μάνα μου, μ' έβαλε να καθίσω στο κρεβάτι, κι άρχισε να μου φτιάχνει τα μαλλιά.

«Μου αρέσουν έτσι όπως είναι», έκανα να αντισταθώ αδύναμα, αλλά δε σήκωνε κουβέντα. Δεν της άρεσαν οι μισές δουλειές είπε. Τι να έκανα; Παραδόθηκα. Ωστόσο δεν έγινε το χειρότερο. Δεν προσπάθησε να με κάνει κάποιο αντίγραφο του εαυτού της, απλά τα έβαλε σε μια τάξη, κι ύστερα με διέταξε να σηκωθώ και να πάω να δω και πάλι τον εαυτό μου στον καθρέφτη. Το έκανα, και χαμογέλασα πλατιά. Πρώτη φορά από τότε που πέθανε ο Άντι έβλεπα τον εαυτό μου τόσο όμορφο. Ψηλή, μ' ένα κορμί λίγο πιο λεπτό απ' το κανονικό, αλλά παρ' όλ' αυτά συμμετρικό, με καστανόξανθα κυματιστά μαλλιά που τώρα δεν έκοβαν βόλτες από δω κι από κει, κι ένα ζευγάρι μάτια που ήταν σα χρυσά, κι έμοιαζαν να λάμπουν από χαρά. Χαιρόμουνα και τα είχα χαμένα την ίδια ώρα.

Ένωσα το χέρι της μάνας μου ν' αγγίζει απαλά το δεξί δικό μου και το άρωμα της να μου χαϊδεύει τις αισθήσεις.

«Σε μισή ώρα να είσαι κάτω», μου είπε και έφυγε κλείνοντας πίσω της απαλά την πόρτα.

Είχε ήδη να μαζεύεται κόσμος όταν έκανα την εμφάνισή μου. Πρόσωπα γνωστά, ονόματα άγνωστα, ξεχασμένα στο πέρασμα του χρόνου. Τώρα θα άρχιζαν τα δύσκολα. Το τελετουργικό γνωστό. Θα γινόμουν η σκιά της μάνας μου και θα την ακολουθούσα παντού, θα έδινα το χέρι σε κάποιους, και κάποιων άλλων θα φιλούσα τον αέρα δίπλα στ' αυτί, εκτός απ' τους συγγενείς φυσικά – αυτούς θα τους φιλούσα κανονικά. Αρχικά ένιωθα έξω απ' τα νερά μου, αλλά μετά από ένα-δυο ποτά και λόγια πολλά κι ανούσια, άρχισα να συνηθίζω, ή μάλλον να θυμάμαι τη ζωή μου όπως ήταν άλλοτε. Βαριόμουνα λίγο, η αλήθεια να λέγεται, αλλά τα πράγματα δεν ήταν τόσο χάλια όσο τα περίμενα. Τα ψεύτικα χαμόγελα, αυτά μοναχά με χαλούσαν, αλλά σιγά σιγά έπαψαν κι αυτά να μ' ενοχλούν. Μια παράσταση είναι, σκεφτόμουνα, κι αποφάσισα να την απολαύσω σαν τέτοια ακριβώς. Αφού τους χαιρέτησα όλους, αφού αντάλλαξα με όλους ανούσιες κουβέντες, οι οποίες σύντομα θα ξεχνιόνταν, θα γίνονταν γαργάρα και θα πνίγονταν στα κύματα με το αλκοόλ, βγήκα στον κήπο. Ήταν μια νύχτα όμορφη, όσο έπρεπε δροσερή. Μακριά διακρίνονταν τα φώτα της πόλης, αλλά οι μόνοι ήχοι που έφταναν στ' αυτιά μου ήταν από το σπίτι. *Ακόμη και τα νυχτοπούλια θα τρόμαξαν και θα έφυγαν*, σκεφτόμουνα όταν ένιωσα κάποιον να στέκεται δίπλα μου και να κοιτά κι αυτός το κενό. Στράφηκα προς το μέρος του. Ήταν ένας μάλλον όμορφος νέος άντρας, κουστουμαρισμένος, βγαλμένος από κάποιο απόκομμα περιοδικού μόδας.

Στο ύψος μου, με κοντά μαύρα μαλλιά, που έμοιαζαν να γυαλίζουν στο σκοτάδι, με στητή κορμοστασιά, κι ένα ύφος που δεν πρόδιδε τις σκέψεις του. Κάτω από εκείνο το χλωμό φως δεν μπορούσα να διακρίνω το χρώμα των ματιών του.

«Όμορφη βραδιά», μου είπε, με μια φωνή που ακούστηκε την ίδια ώρα δυνατή, αλλά και σαν ψίθυρος.

«Είναι», απάντησα, αποσύροντας το βλέμμα μου από κείνον και περιφέροντάς το και πάλι στα μονοπάτια της νύχτας.

«Καινούρια στην πόλη;» με ρώτησε, μπαίνοντας αμέσως στο ψητό. «Πρώτη φορά σε βλέπω εδώ».

«Αυτό είναι το σπίτι μου, απλά δε μένω πια εδώ», του απάντησα ειλικρινά.

«Μα είσαι η κόρη του...»

«Ναι», απάντησα προτού προλάβει να ολοκληρώσει.

«Σπουδάζεις;»

«Ανάμεσα σ' άλλα...»

«Τι άλλα;»

«Σαν πολλά δε ρωτάς;»

«Σα λίγα δεν απαντάς;»

Άθελά μου γέλασα. Γύρισα και τον κοίταξα. Με κοίταξε κι αυτός. Μαύρα ήταν τα μάτια του, αλλά χαμογελαστά. Αμάν πια μ' αυτά τα μαύρα μάτια! Όπου κι αν πήγαινα τα αντίκριζα. Του το είπα. Μου είπε ότι δεν ήταν μαύρα, αλλά βαθιά καφέ.

«Κι εσύ, με τι ασχολείσαι;» τον ρώτησα με τη σειρά μου.

«Δε σου δίνουν την απάντηση σ' αυτό τα ρούχα μου;» Ναι, μου την έδιναν.

«Λογιστής, τραπεζικός, χρηματιστής ή δικηγόρος;»

«Του διαβόλου», απάντησε. Όλοι είστε του διαβόλου ήθελα να του πω, αλλά δεν είχα όρεξη για κόντρες, αν κι αυτουνού ίσως να του άρεσαν. «Μόλις έπιασα δουλειά. Δηλαδή είμαι κάτι σαν κλητήρας και παιδί για όλα τα θελήματα. Και όταν λέω όλα, το εννοώ. Ότι δεν μπορούν να κάνουν οι γραμματείς μού τα φορτώνουν εμένα».

«Κι εδώ, πώς βρέθηκες;»

«Ο μπαμπάς μου είναι φίλος με τον δικό σου, έτσι...»

«Και τι δουλειά κάνει αυτός;»

«Δικηγόρος και επενδυτής, λέει!»

«Επενδυτής λέει;»

«Ναι, λέει. Αφού στην ουσία επενδυτές αποκαλούν τους κερδοσκόπους». Μ' έκανε να γελάσω και πάλι.

«Του το είπες αυτό;»

«Δεν τρελάθηκα. Τουλάχιστον όχι ακόμη. Τον χρειάζομαι. Τώρα είσαι εσύ που κάνεις όλες τις ερωτήσεις...»

«Ρώτα με ό,τι θες».

«Ό,τι θέλω;»

«Ναι. Βομβάρδισέ με με ερωτήσεις αν θες. Δεν έχω πρόβλημα».

«Έχεις αγόρι;»

«Πέθανε πριν λίγους μήνες». Του απάντησα αμέσως, χωρίς κανένα ενδοιασμό, και για μια στιγμή τα έχασε. Γι' αυτό και βιάστηκε ν' αλλάξει ρότα.

«Τι σπουδάζεις; Δε μου είπες τελικά».

«Εκπαιδευτικός. Δασκάλα».

«Αυτό δεν το περίμενα», είπε ειλικρινά. «Κι ο μπαμπάς σου; Πώς και σε άφησε να το κάνεις αυτό;»

«Δε με άφησε. Απλά εγώ δεν του άφησα επιλογή».

«Και τα άλλα;»

«Ποια άλλα;»

«Μου είπες ότι, ανάμεσα σ' άλλα πράγματα που κάνεις, σπουδάζεις...»

«Τίποτα δε σου ξεφεύγει, λοιπόν;»

«Είπαμε: επίδοξος δικηγόρος».

«Διδάσκω εθελοντικά σ' ένα σχολείο για μετανάστες κι απόρους, και τώρα τελευταία το παίζω και ντετέκτιβ».

«Τι εννοείς;»

«Μεγάλη ιστορία».

«Κι η νύχτα μεγάλη είναι. Προτιμώ να καθίσω εδώ και ν' ακούσω την ιστορία σου από το να περιφέρομαι από το ένα πηγαδάκι στο άλλο και κάνω δημόσιες σχέσεις». Μου έδειξε το άδειο του ποτήρι. «Θες να σου φέρω κάτι να πεις;»

«Μια μπύρα. Θα βρεις στο ψυγείο. Αρκετά το έπαιξα υψηλή κοινωνία απόψε».

Μού έκλεισε το μάτι κι απομακρύνθηκε. Και το μυαλό άρχισε να παίρνει χιλιάδες στροφές, να ξεφεύγει απ' του περίγυρου τα μεγαλεία και να επιστρέφει στα άλλα της ζωής μου θέματα, τα σημαντικά. Δικηγόρος λοιπόν! Λες; Λες να μπορούσε να μας βοηθήσει; Λες να ήθελε να μας βοηθήσει; Θα μπορούσα να τον ρωτήσω. Δεν είχα τίποτα να χάσω. Κι αν αρνιότανε να το κάνει, δε θα μ' ενοχλούσε. Δε θα άλλαζε τίποτα. Αλλά ούτε κι εγώ θα προσπαθούσα με άμεσο ή έμμεσο τρόπο να του αλλάξω γνώμη. Δε θα τον φλέρταρα, ήμουν ασίγουρη γι' αυτό. Τον συμπάθησα από την πρώτη στιγμή που τον είδα, αυτή είναι η αλήθεια, αλλά δεν ένιωθα και ούτε θα μπορούσα ποτέ να νιώσω κάτι περισσότερο γι' αυτόν. Η καρδιά μου ανήκε ακόμη στον Άντι.

Κάθισα σ' ένα ξύλινο παγκάκι εκεί, στην αρχή του κήπου, και τον περίμενα. Είδα τη σκιά του να ξεπροβάλλει απ' την ανοικτή τζαμόπορτα και να κρύβει για μια στιγμή το έντονο φως. Σα ζωντανό φάντασμα έμοιαζε. Λίγο αργότερα στεκόταν μπροστά μου κρατώντας δύο κουτάκια με μπύρα, δεν μπήκε καν στον κόπο να φέρει ποτήρια και πολύ μου άρεσε αυτό. Τα άνοιξε και μου έδωσε το ένα.

«Στις νέες γνωριμίες», ευχήθηκε.

«Και στις παλιές που χάθηκαν», απάντησα.

Δεν ξέρω για πόση ώρα καθόμασταν απλά εκεί, χωρίς να μιλάμε, αλλά όση και αν ήταν πέρασε πολύ γρήγορα. Κι ύστερα πήρα το λόγο. Κι ύστερα του τα είπα όλα. Με άκουσε με προσοχή, χωρίς να δυσανασχετεί. Με διέκοπτε μοναχά πού και πού για να μου κάνει κάποια διευκρινιστική ερώτηση. Και στο τέλος αρκέστηκε να πει ότι δεν του έδινα και πολλά. Έπρεπε να κανονίσουμε μια νέα συνάντηση, για να του δώσω αντίγραφα από τα στοιχεία που είχαμε και το όποιο ιστορικό της υπόθεσης. Υποσχέθηκε ότι θα έκανε ό,τι μπορούσε.

Μέχρι να τα πούμε, ή μάλλον να τα πω όλ' αυτά, η βραδιά έφτασε στο τέλος της. Οι φιλοξενούμενοι άρχισαν ο ένας μετά τον άλλο να αποχωρούν, σε λίγο θα έφευγε κι εκείνος. Εγώ θα έμενα. Αποφάσισα να κοιμηθώ εκεί, για πρώτη φορά μετά από μήνες και μήνες. Κι ήταν ήσυχος ο ύπνος μου, απόλυτα γαλήνιος, χωρίς εφιάλτες και φοβίες. Λες κι ένιωθα το κορμί του Άντι κολλημένο στην πλάτη μου και πάλι. Να μ' αγκαλιάζει και να με προστατεύει.

Κάπως έτσι μπήκε και ο Μάθιου στην παρέα. Α ναι, ξέχασα να το αναφέρω, αυτό ήταν το όνομά του. Στην αρχή τα άλλα κορίτσια των υποδέχτηκαν επιφυλακτικά, η Μάριαν και με μια μικρή δόση ειρωνείας (*Ήρθες εδώ επειδή στ' αλήθεια ενδιαφέρεσαι, ή επειδή ενδιαφέρεσαι να ρίξεις τη Χοπ στο κρεβάτι;* τον ρώτησε μετά την πρώτη χειραψία κάνοντάς τον να γελάσει και να κοκκινίσει. Όπως θα αποδεικνυόταν στο μέλλον θα έριχνε κάποια στο κρεβάτι, αλλά αυτή δε θα ήμουν εγώ). Σύντομα ωστόσο άρχισε να κατευνάζει τους φόβους τους, να μπαίνει σιγά σιγά στο πνεύμα της συντροφιάς, να γίνεται μέρος της, χωρίς να προσπαθεί να την καθοδηγήσει.

Τα στοιχεία που είχαμε στη διάθεσή μας για τα μεταλλεία και τις επιπτώσεις τους στις ζωές των ανθρώπων ήταν ικανοποιητικά, αλλά όχι αρκετά, μας είπε. Μ' αυτά δε θα εξασφαλίζαμε καν μια ακρόαση από το δικαστήριο. Έπρεπε να μαζέψουμε πολύ περισσότερα: δείγματα από το νερό και τα χώματα της περιοχής, μαρτυρίες μεταλλωρύχων και κατοίκων, ιατροδικαστικές εξετάσεις και... και... και... Σα να μας έλεγε ότι αυτή ήταν μόνο η αρχή, κι αυτό καθόλου δε μας άρεσε. Ωστόσο, η Σάρα, που κάτι περισσότερο ήξερε από μας, είπε ότι είχε απόλυτο δίκιο. Αυτά τα πράγματα δε γίνονται από τη μια στιγμή στην άλλη. Ο εχθρός, ο αόρατος για μας ακόμη, είχε όλη τη δύναμη στα χέρια του, όλα τα όπλα. Έπρεπε κι εμείς να λάβουμε όλα τα απαραίτητα μέτρα, να εξοπλιστούμε κατάλληλα προτού του επιτεθούμε.

Ευτυχώς είχε μπει το καλοκαίρι. Είχα ήδη τελειώσει για κείνη τη χρονιά με τη σχολή, και έτσι είχα πολλή χρόνο στη διάθεσή μου. Γι' αυτό και τους πρότεινα να κάνουμε και πάλι μαζί εκείνο το μακρινό ταξίδι. Τις λίγες τάξεις στο σχολείο, όπου όλα ήταν τώρα κιόλας πιο χαλαρά, θα μπορούσαν να τις αναλάβουν κάποιοι από τους εθελοντές του καλοκαιριού, αυτοί που όλο τον υπόλοιπο καιρό δεν είχαν το χρόνο να βοηθήσουν. Τα κορίτσια δέχτηκαν με χαρά την πρότασή μου, αλλά ο Μάθιου δεν μπορούσε να έρθει. Ήταν νέος στην εταιρεία και ήταν αδιανόητο να φύγει για διακοπές απ' την πρώτη του χρονιά εκεί. Ακόμη κι ο χρόνος που αφιέρωνε στη δική μας υπόθεση ήταν κλεμμένος. Συμφωνήσαμε λοιπόν να τον κρατάμε ενήμερο απ' το τηλέφωνο, και ν' ακολουθούμε πιστά τις εξ αποστάσεως οδηγίες του.

Ήταν θυμάμαι Κυριακή βράδυ -θα φεύγαμε το επόμενο πρωί- και καθόμασταν στο σαλόνι της Μάριαν, εκείνο που άλλοτε ήτανε ντυμένος με σκηνές από την Αποκάλυψη, τις οποίες ευτυχώς πούλησε, και πολύ αλμυρά μάλιστα. Συζητούσαμε ζωηρά, καταστρώναμε τα σχέδια για το ταξίδι κι ο Μάθιου απλά κάθονταν μ' ένα χαμόγελο στα χείλη και μας άκουγε. Στ' αυτιά μας έρχονταν από κάπου φαινομενικά κοντά, μα στ' αλήθεια πολύ μακριά, οι ήχοι από τις κόρνες των αυτοκινήτων, απ' την κίνηση της νύχτας που έμοιαζε να είναι στο αποκορύφωμά της. Απ' την ανοικτή τζαμόπορτα έμπαινε ένα ζεστό αεράκι, που ήταν αδύνατον να μας χαρίσει μια στάλα έστω δροσιάς, κι αφού η -και οικολόγος- Μάριαν δεν είχε κλιματιστικό, ένας παλιός, σαν και το κτήριο ανεμιστήρας προσπαθούσε να μας ανακουφίσει λίγο. Σ' ένα διάλειμμα της απόλυτης γυναικομουρμούρας μας, εκείνος αποφάσισε να μας ρίξει ένα καρφί.

«Ακόμη δεν μπορώ να το πιστέψω ότι θα προσπαθούσατε να τα βάλετε μαζί τους μ' αυτά μόνο τα στοιχεία. Θα σας διέλυαν. Ακόμη κι αν πήγαινα κι εγώ που υποτίθεται κάτι ξέρω, στο δικαστήριο, θα ήμασταν χαμένοι από χέρι. Οι δίκες δε λειτουργούν ακριβώς όπως τις παρουσιάζουν στο δικαστήριο. Ειδικά οι αγωγές για αποζημιώσεις. Χρειάζονται πολλή προετοιμασία, εξαντλητική έρευνα και

προπάντων χρήμα. Από χρήμα πώς τα πάμε; Αυτό ήθελα να ρωτήσω. Εκτός κι αν κάποιος έχει την τύχη να αναλάβει την υπόθεσή του μια μεγάλη φίρμα, πρέπει να πουλήσει τα πάντα για να τα βγάλει πέρα. Εκείνοι θα καθυστερούν τη δίκη όσο μπορούν, τα έξοδα θα τρέχουν, και στο τέλος ίσως να μη βγει τίποτα. Λοιπόν;»

Δεν το σκεφτήκαμε. Αυτή είναι η αλήθεια. Μέχρι τώρα όλα μόνες τα κάναμε, και όσο κι αν εκείνος προσέφερε δωρεάν τις υπηρεσίες του, όταν θα πλησίαζε η ώρα θα έπρεπε να έχουμε στη διάθεσή μας ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσό, για να τα βγάλουμε πέρα. Παραμείναμε για λίγο σιωπηλές να κοιτάμε η μια την άλλη. Δεν ξέραμε τι να πούμε. Η ιδέα του πατέρα μου στριφογύρισε για μια στιγμή στο μυαλό μου, αλλά βιάστηκα να την αποσύρω. Εντάξει, οι σχέσεις μας βγήκαν από το ψυγείο, αλλά δεν ήμουν έτοιμη να του ζητήσω περισσότερα λεφτά απ' όσα ήδη μου έδινε. Όχι πως δεν τα είχε. Τα είχε και με το παραπάνω. Θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει πολλές δίκες αν παρίστατο ανάγκη. Αλλά τη δική μας; Δεν το νομίζω. Η Σάρα είπε αυτό που καμιά απ' τις δυο μας δε σκέφτηκε.

«Κι ο Άντι; Αυτός σίγουρα ήξερε τι έκανε. Πού θα έβρισκε τα λεφτά; Πρέπει να είχε κάποιο σχέδιο στο μυαλό του. Δεν πήγαινε στα τυφλά, αποκλείεται να το έκανε αυτό. Αλλά, ποιος ξέρει; Ποιον θα μπορούσαμε να ρωτήσουμε γι' αυτό;»

«Τη Ρόντα», είπα, αλλά δεν ακούστηκα και τόσο σίγουρη. Εντάξει ήξερε τι έκανε εκείνος, αλλά όχι τις λεπτομέρειες. Ίσως όμως να γνώριζε κάποιον που να είχε τις απαντήσεις που ψάχναμε.

«Ίσως να ξέρει κάποιον που ξέρει», ακούστηκε σαν ηχώ της σκέψης μου η Σάρα. Χαμογέλασα.

«Θα σας βοηθήσω, όσο και όπως μπορώ, το υπόσχομαι», είπε ο Μάθιου, «αλλά σας το λέω από τώρα ώστε να μην έχουμε παρεξηγήσεις μετά: είμαι μαθητούδι ακόμη, δεν μπορώ να κάνω θαύματα, ούτε και να βγάλω λαγούς απ' το καπέλο μου. Δεν είμαι ο Άλαν Σορ!»

«Ο ποιος;» ρωτήσαμε κι οι τρεις με μια φωνή σχεδόν και γέλασε.

«Μα, δεν παρακολουθείτε καθόλου τηλεόραση;»

«Εγώ μόνο τις ειδήσεις και τα κορίτσια καμιά ταινία και πολλά ντοκιμαντέρ», απάντησα την απορία του.

«Boston Legal. Αν πέσετε καμιά φορά πάνω του καθώς κάνετε ζάπινγκ, παρακολουθείτε το. Ίσως και να σας αρέσει. Γεμάτο υπερβολές, αλλά έχει την πλάκα του, κι αυτοί που το έγραψαν μάλλον ξέρουν καλά τη δουλειά τους. Ίσως να σας δώσει και μερικές ιδέες».

Γελάσαμε. *Τώρα στα γεράματα, θ' αρχίσουμε να παρακολουθούμε τηλεοπτικές σειρές;* ήθελα να τον ρωτήσω, μα δεν το έκανα. Χαμογελούσε σχεδόν παιδικά. Ήταν νόστιμος, συμπαθητικός. Κι η Σάρα τον παρατηρούσε μ' ένα βλέμμα που έμοιαζε κατά κάποιο τρόπο να λάμπει.

«Αν πέσουμε καμιά φορά πάνω του, ελπίζω να μην πέσουμε απ' τα σύννεφα», είπε η Μάριαν.

«Απ' τα σύννεφα θα πέσετε, αυτό είναι σίγουρο ότι θα συμβεί κάποια στιγμή. Το θέμα είναι να μπορέσετε να σκαρφαλώσετε ξανά. Μια τραμπάλα, ένα συνεχές ανεβοκατέβασμα είναι συνήθως αυτές οι δίκες. Και είναι πολύ ψυχοφθόρες. Το ξέρω ότι θα ακουστώ δραματικός, αλλά οφείλετε να ετοιμαστείτε για πόλεμο».

«Μάλιστα, Κύριε. Στις διαταγές σας, Κύριε. Ό,τι πείτε, Κύριε!» απάντησε με στρατιωτικό τρόπο η Σάρα και λυθήκαμε και πάλι στα γέλια.

Ήτανε αλλιώτικο αυτό το ταξίδι, όπως και τα προηγούμενα άλλωστε. Την πρώτη φορά ταξίδευα προς το άγνωστο. Τη δεύτερη κινούσα για ένα μέρος που πρόλαβα κι αγάπησα. Την τρίτη διέσχισα αποστάσεις μακρινές κι οδυνηρά ατέλειωτες, για να τον αποχαιρετήσω. Και τώρα; Τώρα επέστρεφα για να τιμήσω τη μνήμη του, για να προσπαθήσω να πραγματοποιήσω τις δικές του υποσχέσεις. Το μοναδικό κοινό στοιχείο σ' όλ' αυτά τα ταξίδια ήταν το όχημα. Το σαραβαλάκι του, η σεβρολέτ, που του άφησε ο πατέρας του και την οποία με τη σειρά του άφησε στη Σάρα. Αυτή κι εγώ οδηγούσαμε, κάναμε βάρδιες. Η Μάριαν, το σκοτεινό μας ξωτικό, δεν ήξερε να οδηγεί και ποτέ δεν ενδιαφέρθηκε να μάθει. Ωστόσο θα μάθαινε. Το είχα πάρει απόφαση. Θα τη δίδασκα εγώ με το ζόρι, αν ήταν ανάγκη, μέσα στους πλατιούς χωματόδρομους και τα χωράφια του προορισμού μας, εκεί όπου δε θα υπήρχε κίνδυνος.

«Θα σας φανεί απίστευτο, αλλά θα μου λείψει», δήλωσε ξαφνικά η Σάρα, καθώς καθότανε στο πίσω κάθισμα, κι ανάμεσά μας.

«Φυσικά και θα σου λείψει, τσούλα», απάντησε περιπαιχτικά η Μάριαν, που έπιασε αμέσως το υπονοούμενο. «Ή νομίζεις δε σε βλέπουμε πώς τον γδύνεις κάθε φορά με τα μάτια».

Γύρισε προς τα πίσω και την κοίταξε. Την κοίταξα κι εγώ χαμογελώντας απ' το καθρεφτάκι. Κοκκίνισε. Αγωνιζόταν να δείξει θυμωμένη, αλλά δεν ήταν. Να γελάσει ήθελε, μα προσπαθούσε να εμποδίσει τον εαυτό της από το να το κάνει.

«Θέλω να τον καταβροχθίσω», είπε τελικά, και βγάζοντας μια κραυγή, απόπειρα απομίμησης του λιονταριού, ξάπλωσε στο κάθισμα και άρχισε να γελάει.

«Συμπαθητικός είναι ο βουτυρομπεμπές σου», συνέχισε να την τσιγκλάει η Μάριαν. «Πρόσεχε μόνο μην τον βγάλεις στον ήλιο και σου λιώσει». Κι εκείνη συνέχιζε να γελάει. Όταν επιτέλους σταμάτησε κι ανασηκώθηκε, είδα τα μάτια της υγρά και ολοφώτεινα.

«Ωστε έτσι είναι ο έρωτας;» μας ρώτησε στα σοβαρά. Εγώ κι η Μάριαν κοιτάξαμε αρχικά η μια την άλλη, κι ύστερα κι οι δυο μαζί εκείνη.

«Θες να μας πεις ότι...»

«Ακριβώς», απάντησε κοφτά, προτού ολοκληρώσω την ερώτησή μου. «Δεν είχα το χρόνο. Ή ίσως και να τον είχα. Δεν ξέρω. Είχα αφοσιωθεί απόλυτα στις σπουδές μου και δεν έδινα σε τίποτ' άλλο σημασία. Πίστευα ότι το χρωστούσα στον Άντι, κι ας μην μου είπε ποτέ τίποτα εκείνος. Κι ας δεν μου απαγόρευσε ποτέ κάτι, ακόμη και τότε που μεταμορφώθηκε ξαφνικά από αδελφό σε κηδεμόνα μου. Όχι πώς δε φλέρταρα. Φλέρταρα. Ή μάλλον οι άλλοι με φλέρταραν. Βγήκα και σε κάνα-δυο ραντεβού που δεν οδήγησαν πουθενά, αφού το μυαλό μου ήταν αλλού».

«Καημένη, μικρή», είπε η Μάριαν απαλά, με μια δόση θλίψης στη φωνή, και άπλωσε το χέρι και χάιδεψε το δικό της. Ένωθα πώς έπρεπε να πω κι εγώ κάτι, να προσπαθήσω να την παρηγορήσω, αλλά δεν ήμουνα και τόσο σίγουρη ότι αυτό ήτανε που χρειαζότανε.

«Κι εγώ που έκανα πολλούς δεσμούς, που πήγα με πολλούς άντρες στο κρεβάτι, τι κατάλαβα; Αν δε γνώριζα τον Άντι ούτε κι εγώ θα ήξερα πώς είναι ο έρωτας. Οι άλλοι ήταν φιγούρες, καρικατούρες σε μια σελίδα, τις οποίες εύκολα έσβησα. Αλλά εκείνος... Εκείνος θα με ακολουθεί πάντα. Τυχερή είσαι, Σάρα. Ποιος ξέρει, ίσως και να είναι αυτός ο ένας; Ίσως από την πρώτη κιάλας φορά που έπαιξες στο λόττο, να κέρδισες».

«Πάντως είναι καλός. Καλόψυχος. Και ξέρει να γελά», πήρε τη σκυτάλη η Μάρριαν. «Δεν ξέρω πόσο δυνατός είναι σα χαρακτήρας, αλλά για ένα πράγμα είμαι σίγουρη: δεν είναι ψεύτης. Δεν μπορεί να πει ψέματα. Τα μάτια του είναι καθάρια. Ρώτα με κι εμένα τη γριά. Κάτι ξέρω».

«Τη γριά;» ρώτησε, ή μάλλον είπε εκείνη και άρχισε να γελάει και πάλι. Τη γριά; Με το δίκιο της γελούσε. Η γριά έμοιαζε με παιδάκι. Γνωστικό παιδάκι, αλλά και πάλι.

«Σας ευχαρι...»

«Κόψε...»

«...το».

Το έκοψε. Μείναμε για λίγο σιωπηλές. Τα μίλια συνέχιζαν να χάνονται κάτω από τις ρόδες, να σβήνουν στην άσφαλτο, ο προορισμός μας, αργά αλλά σταθερά, ερχόταν όλο και πιο κοντά. Εμείς, όσο περνούσε η ώρα, γινόμασταν όλο και πιο ήρεμες, εκείνη όλο και περισσότερο ανήσυχη. Καιρό που βρήκε κι αυτή να ερωτευτεί! Αλλά, σάμπως ξέρουμε πότε ο έρωτας θα μας χτυπήσει την πόρτα; Πάντα ξαφνικά έρχεται, και το ίδιο ξαφνικά φεύγει, σαν τα σύννεφα, τον ήλιο και τη βροχή στους τροπικούς.

«Λέτε να το κατάλαβε;»

«Ίσως όχι, αλλά μπορεί και ναι», απάντησε και πάλι η Μάρριαν. «Θα βοηθούσε αν δεν τον κοιτούσες κάθε φορά τόσο διψασμένα, τόσο πεινασμένα, σαν παγωτό-χωνάκι». Άρχισε και πάλι να γελά. Γελούσαμε κι εμείς. Τι άλλο να κάναμε άλλωστε; Αφού ήταν ερωτευμένη!

«Τώρα που δε θα τον βλέπεις, θα ξεκαθαρίσουν όλα», είπα, προσπαθώντας να συνεισφέρω κι εγώ στη συζήτηση. «Αν σου λείπει όλο και πιο πολύ πάει να πει...»

«Μα μου λείπει ήδη!»

«Είναι πολύ νωρίς. Μη βιάζεσαι και μη βιάζεις τις καταστάσεις. Σιγά σιγά όλα θα ξεκαθαρίσουν μέσα σου. Εξάλλου δεν ξέρεις πώς νιώθει εκείνος».

«Τη θέλει!» πετάχτηκε στη μέση η Μάρριαν.

«Κι εσύ, πώς το ξέρεις; Πώς είσαι τόσο σίγουρη;»

«Όταν εσείς μιλάτε, εγώ βλέπω και ακούω. Κι είδα ότι τη θέλει. Την κοιτά, στα κρυφά, όπως αυτή εκείνον. Κανονικά μέχρι τώρα θα είχε κάνει την κίνησή του, αλλά μάλλον δεν ξέρει ποια θα έπρεπε να είναι αυτή. Δεν ξέρει πώς ν' αντιμετωπίσει ακριβώς τη φιλενάδα μας εδώ πέρα. Τον ξενίζει και του εξάπτει τη φαντασία. Τελικά σπαταλιέμαι με τη ζωγραφική, ποιήτρια ή ψυχολόγος θα έπρεπε να είμαι».

Η αντίδραση από πίσω η αναμενόμενη. Εμείς κοιτούσαμε τα τοπία, που μας έκλεβε η ταχύτητα κι ο χρόνος, κι εκείνη κοιτούσε μέσα της και σκέφτονταν: Τι θα γινόταν αν...;

Όλα έμοιαζαν αλλιώς στην πόλη ετούτη τη φορά, κι ας παρέμεναν αιώνια τα ίδια. Τη διαφορά τη νιώθαμε στα λυπημένα βλέμματα των ανθρώπων, στη ζεστασιά τους, την τόσο έκδηλη άλλοτε, που τώρα έμοιαζε να χάνεται, στις σιωπές τους που ξεκούφαιναν τις συνειδήσεις μας, κι ας δε φταίξαμε σε τίποτα εμείς. Η Ρόντα, αυτή μοναχά παρέμεινε η ίδια. Και με το που μας είδε να καταφθάνουμε έτρεξε, όσο μπορούσε να τρέξει με τα χρόνια και τα κιλά που κουβαλούσε, για να μας υποδεχθεί. Μας αγκάλιασε μία μία με τη σειρά και μας φίλησε και στα δύο μάγουλα, αφήνοντας τελευταία τη Σάρα, την κόρη της γης της. Κι ύστερα άρχισε να ξεφορτώνει τις αποσκευές μας απ' τ' αμάξι, χωρίς να μας ρωτήσει. Δε χρειαζόταν

ρώτημα. Ήξερε γιατί ήμασταν εκεί και ήταν πρόθυμη να κάνει ό,τι περνούσε απ' το χέρι της για να μας βοηθήσει, ακόμη και το χαμάλη.

Μπήκαμε μέσα και βρήκαμε το σπίτι πεντακάθαρο, λες και δεν είχε περάσει μέρα απ' την τελευταία φορά που βρεθήκαμε εκεί. Η Ρόντα, που έμοιαζε από πάντα να έχει το κλειδί, φρόντισε και γι' αυτό. Μας διέταξε να κάνουμε ένα μπάνιο και να ξεκουραστούμε, μέχρι να μας ετοιμάσει το φαγητό. Να κοιμηθούμε μάλλον θέλαμε, αλλά δε φέραμε αντίρρηση. Δεν μπορούσαμε να το κάνουμε. Είναι μία από εκείνες τις γυναίκες, στις οποίες είναι δύσκολο ή μάλλον αδύνατον ν' αρνηθείς κάτι. Σκορπιστήκαμε λοιπόν στα δωμάτια. Εγώ σ' εκείνο του Άντι, η Σάρα στο δικό της και η Μάριαν στην κάμαρα των αλλοτινών ιδιοκτητών αυτού του παλιού, αλλά αιώνια φιλόξενου σπιτιού. Όταν μπήκα μέσα στο δωμάτιό του ήταν σα να ένιωσα την παρουσία του εκεί. Σα να με τύλιξε η αύρα του, κι έγινα ένα με την ουσία του. Αντί να αδειάσω αμέσως τις βαλίτσες μου και να πάω στο ντους -δεν υπήρχε βιασύνη άλλωστε, είπα στα άλλα κορίτσια ότι θα έμενα τελευταία- άρχισα να εξερευνώ αδιάκριτα και άφοβα το χώρο, που τον φιλοξένησε για χρόνια και χρόνια. Δεν το έκανα ποτέ ξανά. Δεν είχα την περιέργεια να το κάνω, κι ας ξόδεψα πολλή χρόνο εκεί μόνη, κι ας κοίταξα δεκάδες φορές τις φωτογραφίες που αντικατόπτριζαν ένα παρελθόν, το οποίο μόνο μέσα από τις περιγραφές του γνώριζα. Άρχισα ν' ανοίγω ένα-ένα τα συρτάρια του παλιού χειροποίητου ξύλινου γραφείου του, ν' ανακατεύω τα περιεχόμενά τους, να ψάχνω λες κάποια ίχνη του που μου είχαν ξεφύγει. Και βρήκα. Όχι τα δικά του ίχνη, αλλά κάποια στοιχεία για την υπόθεση που μας απασχολούσε, που μας οδήγησε μέχρι εκεί. Κατάλογους με συγκεκριμένα ονόματα και μαρτυρίες, καταγραφή ημερολογιακών γεγονότων, σημειώματα που αναφέρονταν σε τοποθεσίες, όπου η μόλυνση της γης και των υδάτων έφεραν καταστροφικά αποτελέσματα. Δεν ήταν και πολλά αυτά που βρήκα, αλλά αρκετά για να συνδέσουν ονόματα με γεγονότα, ενέργειες με αποτελέσματα. Καλή αρχή, σκέφτηκα. Το ίδιο καλή θα αποδεικνυόταν και η συνέχεια. Το μόνο που τα πράγματα δε θα ήταν τόσο απλά όσο τα σκεφτόμασταν, η σκληρή πραγματικότητα, θα ξέφευγε κατά πολύ κι από την πιο άγριά μας φαντασία. Βλέπαμε τη μία μόνο όψη του νομίσματος και νομίζαμε ότι αυτή ήταν η πιο άσχημη, μα κάναμε λάθος.

Θα πέρασε μιάμιση ώρα από τη στιγμή που φτάσαμε εκεί. Όταν κατεβήκαμε στην κουζίνα βρήκαμε μια μεγάλη κατσαρόλα και μια χαμογελαστή κυρά να μας περιμένει. Έφτιαξε βοδινό με πατάτες και λαχανικά και μια σαλάτα τεράστια, η οποία για μας αυτή και μόνο θα ήταν αρκετή για να χορτάσουμε.

Μας διέταξε να καθίσουμε αμέσως, προτού αρχίσει να κρυώνει το φαγητό, κι υπακούσαμε. Κοιτούσαμε η μια την άλλη κι ανταλλάζαμε χαμόγελα στα κρυφά, καθώς νιώθαμε τη βαριά σκιά της να περιφέρεται από πίσω μας και βλέπαμε να μας γεμίζει τα πιάτα με μερίδες, που θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν την πείνα μιας βδομάδας. Δεν της είπαμε τίποτα. Αλλά είδε τα χαμόγελά μας και κατάλαβε.

«Άντε, φάτε τώρα με την ψυχή σας, να βάλετε κάνα κιλό, που είστε όλες πετσί και κόκαλο. Σας κοιτώ και φοβάμαι μη σας πάρει ο αέρας, κι ας ήρθατε εδώ να κάνετε επανάσταση».

Κοιτάξαμε η μια την άλλη, κι αρχίσαμε να γελάμε. Γελούσε κι εκείνη τρανταχτά από πάνω μας. Το γέλιο της ακούγονταν νεανικό παρά τις οκτώ και βάλε δεκαετίες που κουβαλούσε στις πλάτες της. Κάθισε κι εκείνη. Γέμισε μισό μόνο πιάτο -δε χρειαζόταν περισσότερο στην ηλικία της είπε, κι ας έτρωγε πέντε-έξι φορές την ημέρα- και θέλησε να πει την προσευχή.

«Κάνε Κύριε, ετούτες εδώ να μεγαλώσουνε και να βάλουν μυαλό, και μια και με ακούς τώρα ρίξε κι εσύ, ευλογημένε, ένα κεραυνό και κάψε τα αφεντικά. Αμήν!»

Με γέλια και ψιλή κουβέντα, με εξηγήσεις, σκέψεις και σιωπές, πέρασε το μεσημέρι και έφτασε το δειλινό, κι η Ρόντα δεν το κούνησε ρούπι από κει. Δε μας άφησε καν να καθαρίσουμε το τραπέζι ή να πλύνουμε τα πιάτα – αυτά είναι δική μου δουλειά, μας είπε, έχετε άλλα πράγματα να κάνετε εσείς. Όντως είχαμε, αλλά αυτό δε σήμαινε ότι έπρεπε να γίνει οικιακή βοηθός για χάρη μας. Της το είπα.

«Κουταμάρες», απάντησε. «Εσείς είστε γραμματιζούμενες, κι ήρθατε εδώ για να βοηθήσετε τον κόσμο. Εγώ τι ξέρω; Τίποτα δεν ξέρω. Αλλά αν και δε θα μπορέσω να σας βοηθήσω μ' αυτά που κάνετε, μπορώ να σας βοηθήσω αλλιώς. Να σας γλιτώνω λίγο χρόνο, να σας ξαλαφρώνω απ' τις δουλειές του σπιτιού. Εξάλλου εμένα ο χρόνος μου περισσεύει, ενώ εσείς χρειάζεστε όσο περισσότερο μπορείτε».

Αυτά είπε η... αμόρφωτη και ήθελα να την αγκαλιάσω, και ήθελα να τη χτυπήσω. Δεν ήξερε τίποτα λέει, αυτή που έφαγε τη ζωή με το κουτάλι, που έγινε σχεδόν φιλαράκι με το θάνατο, και τον οποίο αν κάποτε συναντούσε, πολύ πιθανόν να προσφερόταν να κάνει και σ' αυτόν το τραπέζι. Την αγκάλιασα. Κι αμέσως μετά πιάσαμε δουλειά. Είπα στις άλλες τι βρήκα στο δωμάτιο του Άντι και πρότεινα να προσπαθήσουμε να συνδέσουμε τα νέα στοιχεία με τα παλιά, με εκείνα τα οποία ήδη κατείχαμε. Η Ρόντα έπλενε τα πιάτα και τα κατσαρόλια και δε μιλούσε. Μοναχά πού και πού μας διέκοπτε για να κάνει μια διευκρίνιση, για να μας ενημερώσει για κάποια γεγονότα που ανέτρεψαν τα παλιά. Κάποιοι απ' αυτούς που αναφέρονταν στον κατάλογο πέθαναν, άλλοι αρρώστησαν και άλλοι κινήσανε γι' αλλού. Ωστόσο αρκετοί απ' αυτούς ήταν ακόμη εκεί και έπρεπε να μιλήσουμε με όλους. Να πάρουμε προσωπικές συνεντεύξεις, ιατρικά αρχεία αν υπήρχαν, να μάθουμε τα πάντα για τις ζωές τους, που όπως σχεδόν όλων στην περιοχή έμοιαζαν να κρέμονται από μια λεπτή, μολυσμένη από ιούς κλωστή. Η καλή μας η Ρόντα είπε ότι μπορούσε να επικοινωνήσει τηλεφωνικώς με τους περισσότερους από αυτούς, αλλά μερικούς έπρεπε να τους αναζητήσουμε οι ίδιες. Εντάξει είναι, της είπαμε, όλα καλά, ήρθαμε προετοιμασμένες.

Πήγαμε προετοιμασμένες! Ωραίο αστείο. Τίποτα, καμιά περιγραφή, δε μας προετοίμασε γι' αυτά που θα βλέπαμε, για την παραίτηση και την έχθρα, την οποία πού και πού θ' αντιμετώπιζαμε. Η Ρόντα και η Σάρα έμοιαζαν ν' ανοίγουν τις πόρτες, εγώ κι η Μάριαν ήταν σα να τις κλείναμε. Δε μας ήξεραν και δε μας εμπιστεύονταν, τόσο απλά, ενώ για τις αρχές της πόλης ήμασταν απλά παρείσακτες, κάποιες που πήγαν για να δημιουργήσουν μεπελάδες στον μικρό τους ιδιωτικό παράδεισο, στο φέουδό τους. Ο δικαστής, ο ιερέας, ο σερίφης και οι βοηθοί του, το μόνο που δεν έκαναν ήταν να μας κλείσουν την πόρτα κατάμουτρα. Μας είπαν να πάμε στα τσακίδια, από κει που ήρθαμε, στον αγύριστο και άλλα πολλά κι ευγενικά. Στο τέλος βαρεθήκαμε να φωνάζουμε σ' αυτιά κουφών, να προσπαθούμε να δείξουμε την αλήθεια στους τυφλούς, κι έτσι αλλάξαμε το αρχικό μας σχέδιο. Η Ρόντα, μαζί με τη Σάρα, που ήταν οι ντόπιες, πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι, από αγρόκτημα σε αγρόκτημα, παίρνοντας τις αναγκαίες συνεντεύξεις, κατευνάζοντας τους φόβους, μοιράζοντας σπόρια ελπίδας, κι εγώ με τη Μάριαν αναλάβαμε την οργάνωση του υλικού, το συντονισμό των ενεργειών μας με τον Μάθιου, που μας έδινε οδηγίες από τηλεφώνου, και το νοικοκυριό.

Όσο όμως περνούσε ο καιρός, τόσο πιο αβέβαιες, τόσο πιο φοβισμένες νιώθαμε. Ήταν σα να παλεύαμε με ανεμόμυλους. Οι άνθρωποι μας μιλούσαν διστακτικά, κι ας

πολλοί απ' αυτούς αργοπέθαιναν, τα στοιχεία που αναζητούσαμε στα αρχεία της πόλης αγνοούνταν, νιώθαμε όλο και πιο επιθυμητές κι ανεπιθύμητες εκεί. Λες και η πόλη είχε δύο όψεις: εκείνη των καλών ανθρώπων, των ταπεινών και πιστών στο θεό και την αλήθεια, και μια δεύτερη, στην οποία επικρατούσαν το συμφέρον, η κακία, ο σατανάς και το ψέμα. Εντάξει, δεν περιμέναμε να μας υποδεχτούν σα σωτήρες κιόλας, αλλά αυτό που συνέβαινε ήταν πέρα από κάθε λογική. Κάποιος κρυβόταν πίσω απ' όλ' αυτά, κάποιος είχε στο χέρι του αυτούς τους ανθρώπους και δεν ήταν πρόθυμος να χαλαρώσει στιγμή τα λουριά.

Κάποιες νύχτες πήγαινα για ύπνο και δεν μπορούσα να κλείσω μάτι, παρά την κούραση της μέρας. Δεν έφταιγε η υπερένταση, το παράπονο μ' έτρωγε. Γιατί; ρωτούσα τον εαυτό μου. Γιατί δε μας βοηθάνε; Ήμουνά τόσο βαθιά λυπημένη που μ' έπιαναν τα κλάματα. Προσπαθούσα να κλαίω αθόρυβα, αλλά οι ξύλινοι τοίχοι ήταν πολύ λεπτοί και οι ήχοι δε δυσκολεύονταν να διαπεράσουν τη μόνωσή τους, φτάνοντας στ' αυτιά της Μάριαν, που όπως πάντα κοιμόταν πολύ λίγο. Όταν με άκουγε, ερχόταν στο δωμάτιο σιγοπατώντας, άνοιγε αθόρυβα την πόρτα, την έκλεινε ξανά και γλιστρούσε στο κρεβάτι δίπλα μου. Με έπαιρνε στην αγκαλιά της και μου έλεγε να ησυχάσω, όλα θα πάνε καλά, να μην ανησυχώ για τίποτα. Την πίστευα, ίσως επειδή το είχα ανάγκη να την πιστέψω, κι αφηνόμουνα στη ζεστασιά της, γαλήνευα και κοιμόμουνα. Κι αυτή, αθόρυβα όπως ερχόταν έφευγε, και το επόμενο πρωί με κοιτούσε με το ίδιο χαμόγελο, χωρίς να κάνει καμία αναφορά στα γεγονότα της νύχτας. Και την ευγνωμονούσα. Και με το βλέμμα μου έλεγε να μην είμαι ανόητη.

Στο μεταξύ η σχέση μου με την οικογένειά μου απέκτησε σιγά-σιγά κάποια σταθερότητα. Ήταν σα να φτάσαμε σ' ένα αμίλητο συμβιβασμό. Εγώ έπαψα να οργίζομαι μαζί τους και άρχισα να τους λέω τα νέα μου, έστω και τηλεφωνικώς, κι εκείνοι έδειχναν να έχουν αποδεχτεί επιτέλους την αλήθεια μου, τις νέες μου πραγματικότητες. Ο πατέρας μου μόνο πού και πού έμοιαζε ν' ανησυχεί περισσότερο απ' το κανονικό. Μου έλεγε ότι ήταν επικίνδυνα αυτά τα πράγματα που έκανα, με προειδοποιούσε, αλλά στο τέλος μου έλεγε ότι ήταν δική μου επιλογή. Το μόνο που μου ζητούσε ήταν να προσέχω. Κι αυτό ακριβώς ήταν που με ανησυχούσε. Σκεφτόμουνα ότι σίγουρα ήξερε κάτι περισσότερο από μένα, πως γνώριζε κάποια πράγματα τα οποία δεν τολμούσε να μοιραστεί μαζί μου. Μακάρι να μιλούσε, να μου τα έλεγε, αλλά δεν μπορούσα να του το επιβάλω κιόλας. Φτάνει που, άλλαξε μυαλά. Τουλάχιστον σύμφωνα με τις ενδείξεις. Η μάνα μου από την άλλη, δεν έμοιαζε να έχει αλλάξει καθόλου. Τυπική όπως πάντα, μου έλεγε ότι είχε να μου πει, ρωτούσε τα αναγκαία και προτού κλείσει μου έστελνε φιλιά απ' το ακουστικό.

Οι μέρες περνούσαν γρήγορα, μέσα στη φουρτούνα των γεγονότων, οι νύχτες πιο αργά, λίγο χαλαρά, με συζήτηση και παγωμένες λεμονάδες στη βεράντα, με αστεία και αναμνήσεις και, φυσικά, με αποτιμήσεις των μέχρι τότε έργων μας. Σιγά-σιγά προχωρούσαμε. Προς τα πού ακριβώς δεν ξέραμε. Η Σάρα, που δεν έχανε ευκαιρία να μιλήσει με τον Μάθιου στο τηλέφωνο, μας έλεγε ότι σύμφωνα με τον ανεπίσημο αγαπητικό της, επιτέλους μπορούσαμε να στοιχειοθετήσουμε την υπόθεση, αλλά θα χρειαζόταν μεγάλος αγώνας ακόμη, πώς θα ήταν μακρύς ο δρόμος. Κι εμείς της λέγαμε ότι ήμασταν έτοιμες να τον ταξιδέψουμε. Ποτέ άλλοτε στη ζωή μας δε νιώσαμε τόσο απελπιστικά κουρασμένες. Ποτέ άλλοτε δεν ξυπνούσαμε κάθε πρωί αποφασισμένες να δουλέψουμε ακόμη πιο πολύ.

Κάποιες φορές τα βράδια ξέφευγα απ' την παρέα και πήγαινα βόλτες μακρινές, προσπαθώντας ίσως κρυφά να επικοινωνήσω με το πνεύμα, με το φάντασμά του. Τον αναζητούσα στα χωράφια, στα αστέρια του καλοκαιρινού ουρανού, πλάι στο ποτάμι, εκεί όπου άλλοτε κάναμε έρωτα. *Εδώ είναι η γη σου, αυτή είναι η χώρα σου*, του ψιθύριζα, αλλά απάντηση δεν έπαιρνα. Η σκιά του έμοιαζε πια για τα καλά να έχει χαθεί στ' αχνάρια του χρόνου. Ούτε και στα όνειρά μου μ' επισκεπτόταν όπως παλιά. Ήταν σα να με είχε αφήσει ελεύθερη, να γίνω όποια εγώ θέλω, σα να μου έλεγε ότι εκείνος ήρθε μόνο και μόνο για να μου ανοίξει την πόρτα, κι ότι ήμουν εγώ αυτή που έπρεπε να διαλέξει τη διαδρομή που θ' ακολουθούσε. Έλα όμως που, προς το παρόν τουλάχιστον, όλοι οι δρόμοι οδηγούσαν σ' αυτόν!

Μια πάνω μια κάτω πήγαιναν τα πράγματα κι οι διαθέσεις μας. Τη χαρά διαδεχόταν η απογοήτευση, τη σιγουριά ο σκεπτικισμός. Κάποτε ήρθε να μας κτυπήσει την πόρτα κι ο φόβος. Όχι να μας τη χτυπήσει ακριβώς, αλλά να μας δώσει μέσω αυτής ένα μήνυμα. Ξυπνήσαμε ένα πρωί και βρήκαμε καρφωμένο μ' ένα μαχαίρι στην πίσω πόρτα ένα τυπωμένο με τεράστιους χαρακτήρες μήνυμα: «Είναι καιρός να φύγετε». Δε χρειαζόμασταν και μεταφραστή για να συλλάβουμε το νόημα. Ξύναμε πληγές, ενοχλούσαμε συμφέροντα, κάποιοι μας προειδοποιούσαν να πάψουμε να το κάνουμε αλλιώς... Αλλιώς τι; Αόριστη η απειλή, ούτε καν διατυπωμένη, αλλά ορατή. Πήγαμε στη Ρόντα και τι ρωτήσαμε τι να κάνουμε. Μας είπε ότι η πιο σοφή κίνηση ήταν όντως να φύγουμε. Ο σερίφης σίγουρα δε θα μας βοηθούσε, ενώ οι απειλές που διατυπώνονταν σ' εκείνα τα μέρη, συνήθως δεν ήταν λόγια του αέρα. Το συζητήσαμε μεταξύ μας πολύ και αποφασίσαμε ομόφωνα ότι θα μέναμε εκεί, δε θα υποχωρούσαμε μπροστά σε κανένα εχθρό, φανερό ή κρυφό. Είχαμε δώσει μια υπόσχεση, στον εαυτό μας και στον Άντι, και θα την κρατούσαμε. Η Σάρα ωστόσο διетύπωνε ξανά και ξανά τους φόβους, τις επιφυλάξεις της, αφού όπως όλοι εκεί το ήξεραν, είχαν εξαφανιστεί ξαφνικά πολλοί άνθρωποι από προσώπου γης χωρίς ν' αφήσουν ίχνη πίσω τους, κανένα μήνυμα. Δημόσια έλεγαν ότι μάλλον θα έφυγαν για κάποια πόλη, αλλά στις ιδιωτικές τους συζητήσεις δεν έκρυβαν την ανησυχία τους ότι μάλλον για τον άλλο κόσμο αναχώρησαν. Ωστόσο, όσο κι αν μεταξύ μας επιμέναμε ότι οι απειλές δε θα μας πτούσαν, δεν ίσχυε το ίδιο πράγμα και για τους πληροφοριοδότες μας. Αυτοί είχαν οικογένειες να φροντίσουν, χρέη να ξεφλήσουν, αρρώστιες να πολεμήσουν. Ο ένας μετά τον άλλο άρχισαν να μας λένε ότι ήθελαν να αποσύρουν τις μαρτυρίες και τις καταθέσεις τους, οι ανοικτές πόρτες γίνονταν όλο και πιο λίγες. Την πόλη ολόκληρη έμοιαζε να έχει καλύψει ένα τρόμου νεφικό. Στο τέλος οι μόνοι που έμειναν να μας υποστηρίζουν ήταν η Ρόντα και κάποιοι ελάχιστοι από τα μεταλλεία παθόντες, που δεν είχαν πια τίποτα να χάσουν. Προσπαθήσαμε να εξασφαλίσουμε την υποστήριξη του ιερέα, αλλά μάταια. Το κτήριο της νέας εκκλησίας ανεγέρθηκε με έξοδα της Μάνιχαιοντ, της εταιρίας, που το συντηρούσε κιόλας. Δε θα δάγκωνε το χέρι που τον τάιζε, είπε. *Πιστεύω εις έναν θεό, χρήμα παντοκράτορα...* Όχι δεν το είπε αυτό, αλλά δεν υπήρχε λόγος να το κάνει κιόλας.

Αφού ξεμείναμε από μάρτυρες, είπαμε να το ρίξουμε σε άλλου είδους έρευνες. Ακολουθώντας πιστά τις οδηγίες που εξακολουθούσε να μας δίνει ο Μάθιου -ο οποίος, απ' τη δική του πλευρά, προσπαθούσε να μάθει ό,τι μπορούσε για την εταιρία- μαζέψαμε δείγματα από τη γη και τα νερά της περιοχής, ψάξαμε στα αρχεία για τους πρόωρους θανάτους που προήλθαν από αρρώστιες και ατυχήματα,

κάναμε ακόμη κι επισκέψεις κάτω από την προστασία του νυχτερινού ουρανού στην περιοχή όπου το ποτάμι, ο Σλάιμ, συναντούσε τα τοξικά απόβλητα και δηλητηριαζόταν. Μόνο στα ίδια τα ορυχεία δεν πήγαμε, αφού δε μας έδιναν την άδεια και δεν είχαμε τη δύναμη ή τα μέσα για να την απαιτήσουμε.

Όρες ώρες σκεφτόμασταν ότι παίζαμε με τη φωτιά, μια φωτιά που όλο και πιο πολύ απειλούσε να μας κάψει. Και λίγο έλειψε να το κάνει. Έβαλαν φωτιά στο σπίτι μας. Ευτυχώς εκείνη τη στιγμή ήμασταν στις Ρόντας και την αντιληφθήκαμε έγκαιρα. Τρέξαμε αμέσως και προσπαθήσαμε να τη σβήσουμε ρίχνοντας νερό με τους κουβάδες, κάτι που αποδείχτηκε χάσιμο χρόνου. Το ξύλο είναι ξύλο. Στο τέλος αποφασίσαμε να σώσουμε ό,τι μπορούσε να σωθεί: ό,τι μαζέψαμε για την υπόθεση και κάποιες παλιές φωτογραφίες, πριν γίνουμε κι εμείς παρανάλωμα του πυρός. Ευτυχώς τίποτα δε χάθηκε. Δυστυχώς τα χάσαμε όλα. Το σπίτι χάσαμε, το σπίτι του Άντι, το σπίτι όλων μας. Μέχρι να φτάσει το όχημα της πυροσβεστικής, την οποία είχε καλέσει η Ρόντα, είχαν γίνει όλα στάχτες κι αποκαϊδία. Τουλάχιστον μπόρεσαν να περιορίσουν τη φωτιά μόνο εκεί, έτσι δεν απειλήθηκε το σπίτι της καλής μας της γειτόνισσας, αλλά ούτε και τα γύρω χωράφια. Όταν όλα τελείωσαν, καθίσαμε κι οι τρεις μας στην καρότσα του αυτοκινήτου και παραμείναμε για ώρα αμίλητες να κοιτάμε τη σκηνή, που τώρα πια μας θύμιζε ένα χθες απόμακρο. Η Ρόντα μας παρατηρούσε από τη βεράντα της, θέλοντας να επέμβει, να μας πει κάτι, να μας παρηγορήσει, αλλά δίχως να το μπορεί. Η Σάρα μυχόκλαιγε όσο πιο αθόρυβα γινόταν. Εμείς δεν είχαμε τη δύναμη για να το κάνουμε καν αυτό.

«Και τώρα τι;» Έσπασε την αμήχανη κι οδυνηρή σιωπή η Μάριαν. Και τώρα τι; Όλες αυτό σκεφτόμασταν, κι όλες στην ίδια απόφαση είχαμε αμίλητα φτάσει.

«Και τώρα θα φύγουμε, αλλά δε θα υποχωρήσουμε. Δε θα τους κάνουμε το χατίρι. Ήθελαν να μας τρομοκρατήσουν και τα κατάφεραν. Ωστόσο, ο φόβος είναι και δικό μας όπλο. Φτάσαμε χωρίς καλά καλά να το καταλάβουμε κοντά στην αλήθεια. Άρα τους τρομοκρατήσαμε πρώτες. Ας μην αφήσουμε να περάσει το δικό τους. Ας πάμε πίσω στη Νέα Υόρκη, κι ας συνεχίσουμε από κει τον αγώνα». Η φωνή μου ακούστηκε πιο δυνατή, πιο αποφασιστική από ποτέ. Έλεγα αυτά που πίστευα και ήμουνα σίγουρη ότι θα συμφωνούσαν μαζί μου.

«Αχ, ρε Άντι! Κοίτα πώς μας κατάντησες», ψιθύρισε η Μάριαν, αλλά όχι με παράπονο, αλλά με μια δόση γλυκιάς νοσταλγίας, «από μηχανής επαναστάτες». Χαμογέλασε κι αγκάλιασε τη Σάρα, κι αγκάλιασα κι εγώ εκείνη. Και ξαφνικά άρχισε να βρέχει. Οι ριπές της βροχής μας μαστίγωναν, ξέπλεναν τα δάκρυα και τις ανησυχίες μας, δρόσιζαν τις στάχτες, και έμοιαζαν να μας λένε απλά ότι η ζωή συνεχίζεται. Ευτυχώς όλα τα έγγραφα και τα δείγματα που μαζέψαμε ήταν μέσα στο αμάξι κι έτσι δεν κινδύνεψαν στιγμή, απ' αυτή τη ξαφνική έμπνευση του ουρανού, που δεν κράτησε και πολύ. Όταν σταμάτησε η βροχή, βρεγμένες και καταπονημένες όπως ήμασταν, κινήσαμε για το φτωχικό της Ρόντας, που έμοιαζε να μας περιμένει από ώρα, αφού μας έδωσε αμέσως κάποια ρούχα για ν' αλλάξουμε και είχε ήδη έτοιμη ζεστή σοκολάτα για να ζεσάνουμε το μέσα και το έξω μας. Έτσι, όπως καθόμασταν εκεί, γύρω από εκείνο το παλιό ξύλινο τραπέζι, ντυμένες σχεδόν πανομοιότυπα, μοιάζαμε με τέσσερις γριούλες, αδελφές διαφορετικής ηλικίας, που ζούσαμε λες από πάντα μαζί, που γνωρίζαμε τα πάντα η μια για την άλλη, και που όμως είχαμε πολλά να μοιραστούμε ακόμη.

Τη νύχτα κοιμηθήκαμε στρωματσάδα στο σαλόνι της Ρόντας και το επόμενο πρωί, αφού την ευχαριστήσαμε και την αποχαιρέτισαμε -δίνοντάς της ταυτόχρονα την

υπόσχεση ότι θα ειπωθούμε ξανά- είπαμε να περάσουμε από την πόλη για ν' αγοράσουμε λίγα καινούρια ρούχα και να έχουμε μια τελευταία κουβέντα με τους λιγιστούς μας υποστηρικτές. Από μια ιδιοτροπία, ή μάλλον από πείσμα, πήγαμε και στο γραφείο του σερίφη για να καταγγείλουμε τον εμπρησμό. Μας υποδέχτηκε ψυχρά, λίγο έλειψε να μας πετάξει έξω με τις κλωτσιές. Δε γίνονται εμπρησμοί στα μέρη μας, είπε, θέλοντας να μας βάλει στη θέση μας, τις παρείσακτες απ' τη μεγάλη πόλη, που είχαμε το θράσος να πάμε και να κάνουμε την πόλη του άνω κάτω. Φύγαμε από κει, μάλλον ικανοποιημένες παρά εκνευρισμένες, αφού για μια ακόμη φορά η στάση του επιβεβαίωσε τις υποψίες μας. Όσο για τους απλούς ανθρώπους που συναντήσαμε, αυτούς για των οποίων τη χάρη θα συνεχίζαμε ν' αγωνιζόμαστε, μας υποδέχτηκαν ζεστά. Και πολύ λυπημένα. Είχαν μάθει όλοι για τη φωτιά και σκέφτονταν ότι κι εμείς, δίχως να το λένε. Δε χρειαζόταν. Μας ευχαρίστησαν ευγενικά για το τίποτα που πετύχαμε μέχρι τότε και μας είπαν ότι θα έδειχναν κατανόηση αν τα παρατούσαμε. Όταν τους είπαμε ότι δε θα το κάναμε, τους είδαμε, γέρους άντρες και γριές γυναίκες, χρονοφαγωμένους και μη, να δακρύζουν από χαρά. Μας φόρτωσαν με τρόφιμα για το μακρινό ταξίδι της επιστροφής κι εμείς ανταποδώσαμε τη γενναιοδωρία τους επαναλαμβάνοντας την υπόσχεσή μας.

Η διαδρομή μας φάνηκε πιο σύντομη αυτή τη φορά. Ίσως επειδή το μυαλό μας ήταν γεμάτο ακόμη με τις εικόνες από τα χθεσινοβραδινά γεγονότα, ίσως γιατί η αναχώρησή μας δεν ήταν τόσο ευχάριστη, ίσως και διότι θα μας έλειπε, παρ' όλα τα στραβά και τα ανάποδά του εκείνο το μέρος.

Όταν φτάσαμε στη Νέα Υόρκη ήταν νωρίς το βράδυ και το πρώτο πράγμα που κάναμε ήταν εκείνο που από ώρες σκεφτόμασταν. Απλά πήγαμε στο σπίτι της Μάριαν και πέσαμε ξερές στα κρεβάτια μας. Μας ξύπνησε, δυο τρεις ώρες αργότερα, το επίμονο χτύπημα του κουδουνιού στην πόρτα, την οποία ανοίξαμε νυσταγμένα και βαριά, για να υποδεχτούμε τον Μάθιου, που έμοιαζε να ξεχειλίζει από ζωή. Με μισά, αγουροξυπνημένα χαμόγελα, τον αγκαλιάσαμε και του είπαμε να περάσει μέσα. Κουβαλούσε μαζί του, όπως είδαμε, μερικές χάρτινες σακούλες, αλλά στην κατάσταση που ήμασταν δε δώσαμε σημασία. Πήγαμε να κάνουμε ένα ντους, μήπως ξεθολώσει το μυαλό. Καθώς επιστρέψαμε η μια μετά την άλλη, με τη σειρά, στην κουζίνα, νιώθαμε να μας υποδέχονται διάφορες μυρωδιές, κι αμέσως νιώσαμε την πείνα μας να φουντώνει. Ο Μάθιου είχε προνοήσει για όλα. Ετοιματζίδικα τα φαγητά, αλλά δεν είχαμε καμία απολύτως προτίμηση εκείνη την ώρα. Φτάνει που θα τρώγαμε. Το φαγητό και η ζωντάνια που απέπνεε λες και μας ξανάνιωσαν. Έδιωξαν μεμιάς όλη την κούραση απ' το ταξίδι, τη νύστα και τις πικρές αναμνήσεις της φωτιάς.

Δεν αρχίσαμε να μιλάμε αμέσως για τα γεγονότα. Απλά αφήσαμε εκείνον να καθοδηγεί την κουβέντα. Να μας λέει τα δικά του, να μας περιγράφει με γραφικό τρόπο τα κοσμοϊστορικά γεγονότα που χάσαμε -ένα ζευγάρι κινηματογραφικών αστέρων χώρισε, η τάδε έκανε λίφτινγκ, ο άλλος συνελήφθηκε να οδηγεί υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών- και στο τέλος να ομολογεί ότι του λείψαμε. Να το ομολογεί σε όλες, αλλά να κοιτά τη Σάρα. Εγώ κι η Μάριαν αρχίσαμε να χαμογελάμε ειρωνικά, εκείνος μας κοιτούσε μ' απορία, κι εκείνη παρατηρούσε με έκδηλο ενδιαφέρον τα αποφάγια στο τραπέζι.

«Ντροπαλό αγόρι, γνώρισε καλό κορίτσι. Σκύλα γυναίκα και χαμένο κορίτσι, είδαν ότι το ντροπαλό αγόρι και το καλό κορίτσι αρέσουν το ένα στο άλλο, αλλά δεν το παραδέχονται. Σκύλα γυναίκα και χαμένο κορίτσι τους βγάζουν τη γλώσσα και τους

λένε: Άντε σε κάνα δωμάτιο να σαλιαρίσετε. Ουστ από δω...» Ο μονόλογος της Μάριαν, το δικό μου εκκωφαντικό γέλιο, το αναψοκοκκίνισμα της Σάρας, και η αμηχανία του Μάθιου. Μια ωραία ατμόσφαιρα.

Σηκωθήκαμε ταυτόχρονα με τη Μάριαν και πήγαμε στο διπλανό δωμάτιο για να τους αφήσουμε μόνους.

«Πας στοίχημα ότι δε θα γίνει τίποτα;» την προκάλεσα.

«Θα τα βρούνε», μου απάντησε. «Όσο ντροπαλοί κι αν είναι, θα τα βρούνε. Θα τους πάρει χρόνο, αλλά τουλάχιστον έγινε η αρχή. Εγώ την έκανα δηλαδή, αφού αν περίμενα από δαύτους...» Μισογέλασε, προσπαθώντας να μην ακουστεί.

«Ταιριάζουν, ε; Εσύ, που είσαι γριά και γνωστικά, τι νομίζεις;»

«Ναι, ταιριάζουν. Κι αν ο Μάθιου αποδειχτεί τόσο καλός όσο δείχνει, θα πάνε όλα μια χαρά. Όπως καλά το ξέρεις κι εσύ, εμείς οι γυναίκες χρειαζόμαστε κάποιον που να μας κάνει να νιώθουμε καλά με τον εαυτό μας, αλλά και που να μας ακούει. Ο τύπος είναι καλός ακροατής. Αν είναι καλός και στο λέγειν, τίποτα δε θα σταθεί εμπόδιο στο δρόμο τους».

«Του μοιάζει λίγο...»

«Μπορεί, αλλά είναι πιο δυνατή από κείνον. Αυτός μεγάλωσε πλούσιος και μέχρι τώρα, πέρα από τα μαθήματα υποθέτω, δε χρειάστηκε ν' αγωνιστεί για τίποτα. Αυτό που κάνει για μας ίσως είναι η πρώτη του επαφή με τον πραγματικό κόσμο».

«Θα τα καταφέρει;»

«Μ' εκείνην ή κάποια άλλη δίπλα του μπορεί να πετύχει τα πάντα. Αν είναι μόνος, τότε έχω τις αμφιβολίες μου. Παίρνει δυνάμεις απ' τη δύναμή της, κι ας μην το καταλαβαίνει. Πάντα η ίδια ιστορία ξανά και ξανά. Μια ζωή τα δύο φύλα, ανταγωνίζονται το ένα το άλλο, μα στο τέλος της ημέρας μόνο όταν είναι δίπλα δίπλα μεγαλουργούν».

«Έγραψες διατριβή για το θέμα;» τη ρώτησα πειραχτικά.

«Δε χρειάστηκε», απάντησε σοβαρά. «Όπως σου είπα και πιο πριν: είναι η ίδια ιστορία που επαναλαμβάνεται εδώ και αιώνες, από τη δημιουργία του κόσμου, της ανθρωπότητας. Όλα μοιάζουν να αλλάζουν, κι όλα παραμένουν τα ίδια».

«Θα μπορέσω να ερωτητώ ξανά;» Μου ξέφυγε η ερώτηση απ' τα χείλη. Δεν κατάλαβα καν πώς έφτασε μέχρι εκεί.

«Σ' αυτό δεν μπορώ να σου απαντήσω, Χοπ, και το ξέρεις. Ο έρωτας δεν είναι κάτι που μπορούμε να προγραμματίσουμε και σε τελική ανάλυση δεν εξαρτάται καθόλου από μας. Εμείς το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να προσπαθούμε: Να τον κρατάμε ζωντανό, να τον τροφοδοτούμε με νέα συναισθήματα και αναμνήσεις, να τον χαιρόμαστε όσο περισσότερο γίνεται, να κερδίζουμε την εύνοιά του, χαρίζοντάς του ένα μέρος, το πιο αληθινό, απ' την ψυχή μας...»

«Αμήν!»

Η άγνοιά μας ήταν μεγαλύτερη από ό,τι νομίζαμε. Ο Μάθιου σιγά σιγά μας άνοιξε τα μάτια στις πραγματικότητες του νόμου, αλλά και της συγκαλυμμένης ανομίας και λίγο έλειψε να μας κόψει τα πόδια. Μας προειδοποίησε άλλωστε: αυτά που θα μας έλεγε, μάλλον δε θα μας άρεσαν, αλλά έπρεπε να τ' ακούσουμε ώστε να ξέρουμε που είμαστε και που πηγαίνουμε. Εμείς, μέσα στην αθωότητά μας, πιστεύαμε ότι ήμασταν προς το τέλος, ή τουλάχιστον μετά τη μέση της διαδρομής, εκείνος μας είπε ότι όλα τώρα άρχιζαν. Έπρεπε να γίνουν πολλά ακόμη. Οι έρευνές μας δεν πήγαν χαμένες, απέφεραν καρπούς, αλλά αυτοί οι καρποί ήταν οι πρώτοι στο

καλάθι, έπρεπε να μαζέψουμε πολλούς ακόμη μέχρι να γεμίσει. Το μόνο που τώρα πια τα πράγματα δεν εξαρτιόνταν απόλυτα από μας. Έπρεπε να πιάσουν δουλειά οι επαγγελματίες, κι εκεί ακριβώς εντοπιζότανε το πρόβλημα. Δεν είχαμε λεφτά για να προσλάβουμε κάποιον. Με τα έξοδα για το σχολείο, με το χρόνο που χάσαμε ή μάλλον που χρησιμοποιήσαμε για την έρευνα, με το ένα και με το άλλο, οι οικονομικές μας δυνατότητες είχαν φτάσει στο ναδίρ. Μοιραζόμασταν τα πάντα μεταξύ μας για να τα φέρουμε βόλτα. Εντάξει, ο Μάθιου μπορούσε να μας βοηθήσει κάπως μέσω της δουλειάς του, αλλά ουσιαστικά ούτε κι αυτός είχε τη δυνατότητα να προσφέρει σε χρήμα, μια και ουσιαστικά δεν έπαιρνε μισθό, αφού ο πατέρας του έλεγε ότι προτού αποκτήσει τα πολλά έπρεπε να μάθει να ζει με τα λίγα. Κι ας ζούσε μ' αυτόν και τη μητέρα του σε μια έπαυλη πολλών εκατομμυρίων.

Η Σάρα, που είχε πια ξοδέψει και την τελευταία της δεκάρα, έμοιαζε στα όρια της απελπισίας. Αν δεν ήταν και ο έρωτας στη μέση ίσως να τα έχανε εντελώς. Όσο για μένα, εγώ πάλευα με τον εγωισμό μου. Χτυπιόμουν από μέσα μου, οργιζόμουν, έβριζα τους μαλάκες που μας έκαψαν το σπίτι, καταριόμουν την ηλιθιότητά μου, προσευχόμουν να γίνει το θαύμα και ν' αναστηθεί ο Άντι, να σηκωθεί από τον τάφο και να έρθει σαν από μηχανής θεός να σώσει την κατάσταση. Αλλά πού τέτοια τύχη! Κι η Μάριαν; Αυτή απλά σκέφτονταν. Δε μιλούσε. Δε λυπόταν. Με κανένα και τίποτα δεν οργιζόταν. Την παρατηρούσαμε όλοι να κάθεται εκεί σιωπηλή και ατάραχη και θέλαμε να τη σκοτώσουμε. Εγώ ήθελα δηλαδή. Τη μισούσα επειδή δεν της έμοιαζα. Την αγαπούσα γιατί ήταν αυτή ακριβώς που ήταν. Ένωσα ένα χέρι ν' αγγίζει το δικό μου. Πετάχτηκα πάνω ξαφνιασμένη, ξανακάθισα. Χαμογέλασα ειρωνικά, όχι στη Σάρα που καθόταν δίπλα μου στον καναπέ και με άγγιξε, αλλά στον εαυτό μου.

«Καμιά ιδέα;» με ρώτησε.

«Καμιά χρήσιμη», απάντησα. «Αν δε βρούμε κάποια λύση θα πάω να ζητήσω βοήθεια απ' τον πατέρα μου. Μάλλον θα μου την αρνηθεί, αλλά αυτή τη φορά δε θα τσακωθούμε. Τουλάχιστον αυτό ελπίζω».

«Μην το κάνεις. Δεν είναι σωστό. Πήρες τις αποφάσεις σου, έφυγες απ' το σπίτι, διάλεξες το δικό σου δρόμο. Δεν κάνει να πισωγυρίζεις κάθε φορά που τα βρίσκεις μπαστούνι. Όσο και να πληγώθηκες από τη συμπεριφορά του, όσο και να τον πλήγωσες κι εσύ, τα πράγματα τώρα κάπως έφτιαξαν και δεν υπάρχει λόγος να ξύνεις τις παλιές πληγές. Κάτι θα σκεφτούμε...»

«Κάτι θα σκεφτούμε, δίκιο έχεις. Κάτι θα σκεφτούμε. Και πού θα μας βγάλει αυτό; Όλη μέρα σήμερα δεν κάνουμε άλλο τίποτα από το να σκεφτόμαστε. Χθες το βράδυ δεν έκλεισα μάτι γι' αυτό το λόγο. Κι απόψε έχω τις αμφιβολίες μου κατά πόσο θα τα καταφέρω. Νιώθω τόσο κουρασμένη ψυχικά που... Που... Ω, δεν ξέρω τι να πω. Ώρες-ώρες θέλω να τα παρατήσω όλα, αλλά ξέρω πως δεν το μπορώ. Θα ήταν σα να...»

«Δε θα ήταν προδοσία, Χοπ. Μια απλή ανθρώπινη αντίδραση θα ήταν. Όταν όπου γυρνάς το κεφάλι συναντάς εμπόδια είναι λογικό κάποια στιγμή να χάσεις την αυτοπεποίθησή σου. Άνθρωποι είμαστε, κι ας παριστάνουμε τους υπεράνθρωπους πού και πού. Νομίζεις ότι ο Άντι ήταν πολύ διαφορετικός από μας; Δεν ήταν. Απλά ήταν πιο ξεροκέφαλος. Όσο πιο σκληρά τον χτυπούσες, τόσο πιο εύκολα σηκωνόταν. Έβλεπε τα τείχη και τα κουτουλούσε μέχρι να τα γκρεμίσει. Εμείς δεν μπορούμε να το κάνουμε αυτό, αλλά όλο και κάτι θα περνάει απ' το χέρι μας».

Αυτή, η πιο απελπισμένη απ' όλες, αυτή που έχασε τα πιο πολλά, έδινε σε μένα κουράγιο! Πώς θα μπορούσα να συνεχίσω τη γκρίνια μου; Τα τι και τα γιατί μου ωστόσο παρέμεναν αναπάντητα.

«Τι όμως; Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε; Αυτή είναι η απορία μου».

«Αυτά που κάνουμε πάντα», ήρθε η απάντηση από τη Μάριαν που, λόγω της αφωνίας της, σχεδόν ξεχάσαμε ότι βρίσκονταν εκεί.

«Δηλαδή;»

«Θα μαζέψουμε τα λεφτά. Όπως τα μαζέψαμε για το σχολείο. Παρακαθήσαμε νομίζω. Εγώ δεν έχω ζωγραφίσει τίποτα εδώ και τρεις μήνες σχεδόν κι έχω τόσες εικόνες μέσα στο κεφάλι μου, που αν δεν τις βγάλω στο φως θα εκραγεί. Σάρα, τι θα έλεγες για μια συναυλία φιλανθρωπικού χαρακτήρα, με κάποια παιδιά από το σχολείο; Είμαι σίγουρη ότι μπορούμε να εξασφαλίσουμε κάποια εκκλησία δωρεάν γι' αυτό το σκοπό. Κι εσύ», στράφηκε προς το μέρος μου, «ατάλαντη φίλη μου, θα μπορούσες να μιλήσεις με τη Ρόντα, να τη ρωτήσεις πόσα λεφτά θα μπορούσαν να συνεισφέρουν οι άνθρωποι εκεί κάτω, και να οργανώσεις την έκθεσή μου. Δεν έχω τίποτα ακόμη, αλλά αν όλα πάνε καλά σε δυο μήνες θα είμαι έτοιμη. Σ' αυτό καλό θα ήταν να ζητήσεις και τη βοήθεια του πατέρα σου – όχι την οικονομική βέβαια. Θα μπορούσες να τον ενημερώσεις γι' αυτά που προγραμματίζουμε και να τον προσκαλέσεις να παρευρεθεί μαζί με τους πορτοφολάδες φίλους του. Άφησα τίποτα πίσω;»

Μας κοιτούσε με πραγματική απορία. Την κοιτούσαμε μέσα σε μια αμήχανη σιωπή. Και αμέσως μετά αρχίσαμε να γελάμε. Τα έκανε όλα να φαντάζουν τόσο απλά, τόσο απτά, που μπορούσαμε σχεδόν να τα δούμε, να τα αγγίξουμε.

«Κι εγώ;» ρώτησε μετά ο Μάθιου.

«Εσύ συνέχισε να κάνεις ό,τι κάνεις, αλλά αν προσκαλούσες και τον πατέρα σου στις εκδηλώσεις, αυτό καθόλου δε θα μας χαλούσε. Ξέρει τι κάνεις; Τι κάνεις για μας εννοώ...»

«Ναι».

«Και...»

«Εφόσον δεν ξοδεύω το χρόνο και το χρήμα της εταιρίας όλα καλά. Είναι και μια χρήσιμη εμπειρία, λέει».

«Όλα καλά, λοιπόν;»

«Όλα καλά», απαντήσαμε με μια φωνή. Σηκώθηκα, πήγα προς το μέρος της -στην πολυθρόνα που μισοκαθόταν ή μάλλον μισοζάπλωνε- και την αγκάλιασα. *Γλυκιά μου Μάριαν, τι θα κάναμε χωρίς εσένα; Δεν της το είπα.*

Οι επόμενοι δύο μήνες πέρασαν σαν τίποτα. Ένα κουραστικό, εξουθενωτικό τίποτα. Η Μάριαν ήταν κλεισμένη όλη μέρα, και μερικές φορές όλη νύχτα, στο στούντιό της και ζωγράφιζε, εγώ έτρεχα να κάνω αυτά που μου είπε να κάνω, κι η Σάρα έδινε τη μια συναυλία μετά την άλλη. Εντάξει, δεν ήταν όλες ακριβώς συναυλίες, αλλά το θέμα είναι ότι είχε συνεχώς δουλειά και το αναγκαίο χρήμα εισέρρεε στο κοινό μας ταμείο.

Δεν μπόρεσα να μαζέψω και πολλά λεφτά από τους μεταλλωρύχους και τις οικογένειές τους, αφού τα έξοδά τους ήταν αρκετά, οι ιατρικοί λογαριασμοί έτρεχαν, γίνονταν μέρα με τη μέρα όλο και πιο φτωχοί. Τη μεγαλύτερη βοήθεια τελικά την πήρα από τον πατέρα μου. Δεν ήταν ακριβώς δωρεάν, αλλά σίγουρα είχε μια δόση από φιλανθρωπία. Ερχότανε με τη μητέρα μου στις συναυλίες που

οργανώναμε κάθε δύο βδομάδες σ' ένα παλιό καθεδρικό ναό, που παρά το μεγαλείο του έμοιαζε έτοιμος από στιγμή σε στιγμή να καταρρεύσει, ενώ μια τουλάχιστον φορά τη βδομάδα πηγαίναμε μαζί για δείπνο σ' ένα εστιατόριο όπου έπαιζε, με τρεις άλλους επαγγελματίες μουσικούς, κλασικά ορχηστρικά κομμάτια η Σάρα. Και μου είχε υποσχεθεί ότι θα έφερνε όσο περισσότερους από τους φίλους του μπορούσε στα εγκαίνια της έκθεσης της Μάριαν, που πλησίαζε όλο και πιο πολύ. Εκείνος ήταν άλλωστε που της είχε εξασφαλίσει μια από τις καλύτερες γκαλερί στο κέντρο της πόλης – *μου χρωστάνε πολλές χάρες*, μου είπε, όταν τον ρώτησα πώς το κατόρθωσε αυτό.

Μ' αυτά κι αυτά καταφέραμε να ενώσουμε πια για τα καλά το κομμένο νήμα της σχέσης μας. Δεν τον εμπιστευόμουν ακριβώς απόλυτα, αλλά δεν είχα πια κανένα ενδιασμό να του μιλώ για τη ζωή μου, γι' αυτά που έγιναν και γι' αυτά που περίμενα να συμβούν. Με άκουγε συνήθως σιωπηλός, μοναχά πού και πού με έκανε κάποια διευκρινιστική ερώτηση ή εξέφραζε την άποψή του. Όταν ωστόσο του μίλησα για το τελευταίο μας ταξίδι στην πόλη του Άντι, για την καχυποψία που αντιμετωπίσαμε και τελικά για τον εμπρησμό του σπιτιού, το βλέμμα του σκοτείνιασε.

«Πολύ φοβάμαι ότι δεν ξέρεις ακριβώς πού έχεις μπλέξει, Χοπ».

«Τι εννοείς;»

«Ενώ εσύ τα κάνεις όλα ανοιχτά, έχεις τα χαρτιά σου εκτεθειμένα, στο φως, εκείνοι λειτουργούν στο σκοτάδι. Και δεν έχουν κανένα απολύτως ενδιασμό. Πρώτα σας απείλησαν και μετά έκαψαν το σπίτι. Μην έχεις καμιά απολύτως αμφιβολία ότι αν νιώσουν να σφίγγει γύρω τους ο κλοιός, θα κάνουν ακόμη χειρότερα πράγματα. Έπρεπε να μου μιλήσεις νωρίτερα γι' αυτό. Ή, μάλλον καλύτερα, θα έπρεπε να τα είχες παρατήσει μόλις εμφανίστηκε ο κίνδυνος. Δεν κάνει να παίζεις με τη ζωή σου...»

«Δε θα τα παρατούσα ποτέ». Το είπα χαμηλόφωνα. Δίχως ίχνος οργής. Εξάλλου ήξερα ότι κατά βάθος είχε δίκιο που ανησυχούσε. Τώρα που τα σκεφτόμουν όλα ξανά, είχα αρχίσει να ανησυχώ κι εγώ, αλλά όχι, δε θα υποχωρούσα. Οι απειλές τους δε με άγγιζαν. Ή τουλάχιστον προσπαθούσα να πείσω τον εαυτό μου ότι όντως αυτό συνέβαινε.

«Είμαι αναμιγμένος σε κάθε είδους βρωμιές, λόγω της δουλειάς μου, και το ξέρεις. Θα σου πω κάτι που έμαθα με σκληρό τρόπο: προτού αρχίσεις να πολεμάς κάποιον, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνεις είναι να μάθεις ποιος είναι. Η γνώση είναι το μεγαλύτερο όπλο. Μάθε λοιπόν ποιος είναι ο εχθρός σου. Γνώρισέ τον καλά. Σκάλισε το παρελθόν, ψάξε όσο πιο πολύ μπορείς την ιστορία του. Μ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσεις να γλιτώσεις τον εαυτό σου από πολλές δυσάρεστες εκπλήξεις. Αν θέλεις...»

«Όχι! Όχι. Προς το παρόν δε χρειάζομαι τη βοήθειά σου. Αλλά δίκιο έχεις. Απόλυτο. Δεν το ψάξαμε όσο έπρεπε αυτό το θέμα. Είχαμε τόσα άλλα στο μυαλό μας που... Αλλά τώρα θα το ψάξουμε. Θα πω στον Μάθιου, που έχει τα μέσα, να το κοιτάξει το θέμα. Σ' ευχαριστώ. Και για την ιδέα σου. Και για τη στήριξη. Σου οφείλω νομίζω μια απολογία. Σε αδίκησα!»

«Αδίκησαμε ο ένας τον άλλο. Τέτοιοι ξεροκέφαλοι που είμαστε... Ωστόσο, ανησυχώ για σένα, Χοπ. Αυτά που μου λες με τρομάζουν. Ίσως να...»

«Μην το πεις. Θα προσέχω. Θα προσέχουμε όλες».

Με κοίταξε για λίγο λυπημένα. Δεν ήξερε μάλλον τι να πει, χωρίς να με αναστατώσει. Τελικά αποφάσισε ν' αλλάξει θέμα.

«Στη σχολή πώς τα πάς;»

«Παραδόξως καλά». Χαμογέλασα παιχνιδιάρικα. «Νομίζω ότι, έστω και νεκρός, ο Άντι με έχει βάλει σε μία τάξη. Σπουδάζω, μελετώ, δουλεύω στο σχολείο μας, τρέχω από δω κι από κει προσπαθώντας να οργανώσω τα πράγματα, και με κάποιο τρόπο, μαγικό λες, τα καταφέρνω. Δυσκολεύομαι ακόμη κι εγώ η ίδια να με αναγνωρίσω».

«Τα κορίτσια;»

«Καλά είναι. Σαν κι εμένα. Η Σάρα που δουλεύει πάντα νύχτα, έχει αναλάβει σχεδόν αποκλειστικά τη διαχείριση του σχολείου. Εγώ πηγαίνω μονάχα για τα μαθήματα των αγγλικών, κι η Μάριαν για κείνα της ζωγραφικής. Όλα τ' άλλα...»

«Κι από λεφτά;»

«Πάντα λίγα, αλλά φτάνουν. Από τη στιγμή που μπορούμε και πληρώνουμε το νοίκι, τα υπόλοιπα έξοδα λίγο μας απασχολούν. Βοηθάνε κι οι ίδιοι οι μαθητές άλλωστε: παίζοντας δωρεάν στις συναυλίες, φέρνοντας πράγματα και φαγητό απ' το σπίτι, καθαρίζοντας κτλ. Η αξιοπρέπεια των φτωχών...»

«Την οποία εγώ ποτέ δε γνώρισα». Τα μάτια του έδειχναν υγρά. Χαρούμενα και λυπημένα την ίδια ώρα. Άπλωσα το χέρι και άγγιξα το δικό του. Τι να του έλεγα άραγε; Δεν είχα ιδέα. Ευτυχώς συνέχισε εκείνος: «Ξέρεις, όταν ήμουνα μικρός αυτό ακριβώς που κάνεις εσύ σήμερα ήθελα να κάνω. Να βοηθώ τους ανθρώπους. Η μοίρα όμως τα έφερε αλλιώς. Και το τέλος-τέλος έφτασα να ξεχάσω ποιος ήμουν. Έγινε κάποιος άλλος. Το χρήμα άρχισε να ορίζει τη ζωή μου, και το κάνει ακόμη. Αλλά να... Εσύ... Εσύ, Χοπ, έγινες ξανά η ελπίδα μου. Μού θύμισες ποιος ήμουν, μού υπενθύμισες τα βασικά, τα σημαντικά. Αν δεχόσουν και τη βοήθειά μου...»

Άφησε τη φράση στη μέση. Θα ήταν ευτυχισμένος αν δεχόμουν τη βοήθειά του; Θα ήταν; Δεν ξέρω. Εκείνο που ήξερα ότι δεν ήμουν έτοιμη να τη δεχτώ ακόμη. Όσο δύσκολα κι αν έμοιαζαν τα πράγματα μια χαρά τα έβγαζα πέρα. Ήμουν δυνατή εκείνη την ώρα (κι αδύνατη όταν ξάπλωνα τα βράδια μόνη στο κρεβάτι μου) – πιο δυνατή από εκείνον, που τώρα άηχα, δίχως λυγμούς, δάκρυζε. Συνέχισα να του κρατάω το χέρι, να του δίνω σιωπηλά κουράγιο. Ευτυχώς που καθόμασταν σε μια σκοτεινή γωνιά μοναχοί οι δυο μας, ενώ από κάπου, όχι και πολύ μακριά, έφταναν στ' αυτιά μας, οι νότες απ' το βιολί της Σάρας και τα όργανα των άλλων μουσικών. Πρώτη φορά ένιωθα τόσο κοντά του. Για πρώτη φορά ένιωθα κατά βάθος απελπισμένη, που καθόμουν δίπλα του, κι αυτό γιατί με μεγάλη μου έκπληξη αντιλήφθηκα ότι καθόλου δεν τον ήξερα. Και για πρώτη φορά, από τότε που πέθανε ο Άντι, ένιωθα κατά κάποιο τρόπο και εντελώς ανεξήγητα ασφαλής.

«Ο πατέρας σου είχε δίκιο!»

«Σε τι;»

«Όταν σου έλεγε ότι έπρεπε να μάθεις ποιοι είναι οι εχθροί σου...».

«Ποιοι είναι, λοιπόν;»

«Δεν μπόρεσα ν' ανακαλύψω ονόματα ακόμη. Εκείνο που ξέρω στα σίγουρα είναι ότι έχουμε να κάνουμε με μια από τις μεγαλύτερες μεταλλευτικές εταιρίες και πως δεν είμαστε οι πρώτοι που τα βάζουμε μαζί τους. Προσπάθησαν και κάποιοι άλλοι στο παρελθόν, αλλά για κάποιο λόγο οι υποθέσεις τους δεν έφτασαν ποτέ στα δικαστήρια. Δεν ξέρω αν έκαναν διακανονισμούς με τους ενάγοντες, ή αν απλά τους τρομοκράτησαν, όπως προσπάθησαν να κάνουν και μ' εσάς. Πάντως, για να είμαι

απόλυτα ειλικρινής μαζί σου, όσο σκαλίζω την υπόθεση τόσο περισσότερο μου βρωμάει, και όλο και πιο πολλά εμπόδια ορθώνονται μπροστά μου. Στη αρχή όλα ήταν εύκολα, μετά έγιναν πιο δύσκολα, τώρα νιώθω λες και κτυπώ το κεφάλι μου πάνω στον τοίχο της σιωπής. Ρωτώ συνεχώς και δεν παίρνω απαντήσεις, μου κλείνουν κατάμουτρα το τηλέφωνο, κάποιος κιόλας με απείλησε ότι αν συνεχίσω να ανακατεύω τα σκατά, θα βρεθώ μέσα σ' αυτά. Δε φοβάμαι τις απειλές τους, αλλά όπως καταλαβαίνεις ανησυχώ – και για μένα και για σας...»

Μια σκέψη πέρασε από το μυαλό μου κι απλά κατέρρευσα. Έπεσα ξερή στο πάτωμα και μάλλον ο Μάθιου έσπευσε στο πλάι μου. Όταν συνήλθα ήμουν αξαπλωμένη στον καναπέ και σαν άνοιξα τα μάτια μου, τον είδα να μου προσφέρει ένα ποτήρι νερό, μ' ένα βλέμμα που έσταζε φόβο κι απορία. Θα με ρωτούσε σίγουρα αν είμαι καλά. Τι έπαθα κι έχασα το έδαφος κάτω από τα πόδια μου. Δε με ρώτησε. Ίσως να μάντεψε τη σκέψη μου, ίσως και όχι. Έτσι κι αλλιώς θα του την έλεγα.

«Τον Άντι. Τώρα είμαι σίγουρη ότι τον σκότωσαν. Μάλλον είχε πλησιάσει πολύ κοντά. Θα είχε μάθει κάτι που θα τους έκαιγε. Ο βλάκας. Γιατί έπρεπε να τα ρισκάρει όλα; Γιατί δε μου είπε τίποτα; Ήταν ξύπνιος, αποκλείεται να μην του είχε περάσει από το μυαλό η υποψία ότι κινδύνευε».

Ο Μάθιου παρέμεινε για λίγο να με κοιτάει σιωπηλός. Το βλέμμα του, τώρα που με έβλεπε να έχω συνέλθει για τα καλά, που με άκουγε, δεν πρόδιδε ταραχή. Μια μέρα θα γίνονταν στα σίγουρα ένας καλός δικηγόρος. Το είχε μέσα του. Σκεφτόταν. Έμοιαζε να καταστρώνει ένα σχέδιο, μετρώντας τα υπέρ και τα κατά. Να μελετά διεξοδικά στο μυαλό του την κατάσταση, χωρίς να προδίδει τίποτα με τη στάση του.

«Θα μιλήσω στον πατέρα μου», μού ανακοίνωσε τελικά, με φωνή σταθερή που δε σήκωνε αντίρρηση. «Απέναντι στη μεγάλη απρόσωπη εταιρία πρέπει να αντιπαραθέσουμε μια μεγάλη δικηγορική φήρμα. Έτσι, θέλοντας και μη, οι πόρτες θα αρχίσουν να ανοίγουν, κι οι απαντήσεις να έρχονται. Σε προειδοποιώ ωστόσο, ότι ο πατέρας μου δεν είναι φιλόδοξος. Θα αναλάβει την υπόθεση μόνο αν νιώσει σίγουρος ότι μπορεί να κερδίσει κάτι από αυτήν – είτε σε προβολή, είτε σε χρήμα. Αν βγούμε κερδισμένοι, θα πάρει ποσοστά. Αν πάμε σε δίκη τέτοιου βεληνεκούς, ακόμη και αν χάσουμε, θα αποκτήσει την απαιτούμενη προβολή. Αλλά για να γίνουν όλ' αυτά πρέπει πρώτα απ' όλα να τον πείσουμε με τα στοιχεία που διαθέτουμε, αφού θα απαιτηθούν πολλά έξοδα και αμέτρητες ώρες δουλειάς. Αν τα καταφέρουμε ίσως τότε να πάψουμε να είμαστε στόχοι».

Πρώτη φορά τον άκουγα να λέει τόσα πολλά μονοκοπανιά. Δεν του απάντησα αμέσως. Αρχισα να σκέφτομαι αυτά που μου είπε και ν' αναζητώ εναλλακτικές λύσεις. Δε βρήκα καμία. Αν εξασφαλίσαμε την υποστήριξη του πατέρα του, θα γίνονταν όλα πιο εύκολα για μας, και ίσως καλύτερα για τα θύματα των μεταλλείων.

«Προσωπικά συμφωνώ μαζί σου. Δε βλέπω άλλη λύση. Ωστόσο δεν μπορώ να πάρω μόνη αυτή την απόφαση. Θα τη συζητήσω με τη Σάρα και τη Μάριαν...»

«Η Σάρα συμφωνεί!»

«...Και μετά θα επικοινωνήσω με τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Δεν μπορούμε να κάνουμε πράγματα στο όνομά τους, χωρίς να ακούμε και τη δική τους άποψη».

«Σύμφωνοι! Θα πρότεινα να μαζευτούμε όλοι απόψε στη Μάριαν για να πάρουμε τις τελικές μας αποφάσεις. Πρέπει να μελετήσουμε κιόλας αρκετά και να αναλύσουμε όλα τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας ώστε, αν δεν υπάρξει

τελικά καμιά διαφωνία, να ετοιμάσω ένα φάκελο όπου θα συνοψίζω για τον πατέρα μου την υπόθεση».

«Θα σε περιμένουμε».

Σηκώθηκα για να φύγω από το μικρό γραφείο που του είχαν παραχωρήσει στη φίρμα.

«Χοπ», τον άκουσα να με καλεί. Έκανα επαναστροφή. «Μη φτιάξετε φαγητό. Ασχοληθείτε μόνο με την υπόθεση. Θα παραγγείλω εγώ προτού φύγω από το γραφείο και θα το φέρω εκεί. Κινέζικο, ινδικό, ιταλικό;»

«Κινέζικο, για να είμαστε στα σίγουρα όλοι καλυμμένοι».

Έκλεισα την πόρτα και έφυγα. Κίνησα για το γραφείο του πατέρα μου, αν και δεν είχα ιδέα αν ήταν εκεί. Θα μπορούσα να του τηλεφωνήσω, αλλά δεν το έκανα. Έτσι κι αλλιώς ήθελα να περπατήσω και να σκεφτώ. Είχε περάσει πολύς καιρός από την τελευταία φορά που το έκανα αυτό. Βγήκα έξω σ' ένα κόσμο, αγχωτικό, καλυμμένο με γκρίζα σύννεφα, βιαστικό, κολλημένο στα φανάρια και εκκωφαντικό. Όλοι έτρεχαν να πάνε κάπου, να δούνε κάτι, να συναντήσουν κάποιον. Όλοι εκτός από τους τουρίστες, ειδικά τους ασιάτες. Αυτοί περπατούσαν αργά, κοντοστέκονταν, ζητούσαν ευγενικά συγγνώμη αν εμπόδιζαν τη διέλευση κάποιου, χαμογελούσαν. Άλλος κόσμος. Ξένος. Όμορφος. Έφτασα στο κτήριο που στέγαζε το γραφείο του χωρίς καλά καλά να το καταλάβω. Ο θυρωρός, που είχε χρόνια να με δει, και ο οποίος μάλλον ακολούθησε τον πατέρα μου εκεί από το παλιό του γραφείο, με ρώτησε πώς θα μπορούσε να με βοηθήσει. Του είπα. Με θυμήθηκε.

«Χοπ, εσύ είσαι; Χρόνια και ζαμάνια. Τι κάνεις κορίτσι μου;»

«Μια χαρά είμαι...» Ξέχασα το όνομά του. Πώς να το θυμόμουν μετά από τόσο καιρό; Το ταμπελάκι, σκέφτηκα. Σίγουρα φορούσε ταμπελάκι. Το είδα. «Μια χαρά είμαι Μάρτιν», του είπα και το γέρικό του πρόσωπο έλαμψε. Θα ήταν πια στα εξήντα του. Άσπρα μαλλιά, λεπτό πρόσωπο λίγο χλωμό και απ' τις ρυτίδες βαθιά χαρακωμένο, κοντό κορμί, αλλά που έδειχνε να είναι σε καλή κατάσταση.

«Έγινες μια ομορφιά», μου είπε σχεδόν με περηφάνια και μου έδωσε τις οδηγίες που ζητούσα.

Ο χώρος όλος έμοιαζε να λάμπει από καθαριότητα. Από μια καθαριότητα που έκανε ακόμη πιο έντονη την πολυτέλειά του. Γρανίτες παντού, ακριβές πολυθρόνες, τραπεζάκια βγαλμένα λες από καταλόγους με αντίκες. Όλα φώναζαν χρήμα.

Πήρα τον ανελκυστήρα και πάτησα το κουμπί για το ρετιρέ. Όταν έφτασα εκεί με υποδέχτηκε ένα πλήθος ανώνυμων κουστουμαρισμένων αντρών και γυναικών, που έμοιαζαν να στριφογυρίζουν σα σβούρες και στη συνέχεια μια γραμματέας, με το ακουστικό του μπλου τουθ καρφωμένο στο ένα αυτί και με τα χέρια απασχολημένα πυρετικά στο πληκτρολόγιο. Μιλούσε, ρωτούσε, απαντούσε, έγραφε, σιωπούσε, και τελικά μετά από ένα μόλις λεπτό, στη διάρκεια του οποίου έμοιαζε να έχει λύσει του κόσμου τα προβλήματα, σήκωσε το βλέμμα και με είδε.

«Χοπ;»

«Με ξέρεις;»

«Μόνο από τις φωτογραφίες. Ήρθες να δεις τον πατέρα σου;» Μπήκε αμέσως στο θέμα. Δεν είχε καιρό για χάσιμο.

«Ναι. Είναι μέσα;»

«Είναι σε σύσκεψη μ' ένα πελάτη, αλλά αν περιμένεις λίγο θα τελειώσουν. Αν ακολουθήσεις το διάδρομο και στρίψεις αριστερά στο βάθος, θα βρεθείς φάτσα με

το γραφείο του. Υπάρχει ένας μικρός χώρος αναμονής εκεί, μηχανή του καφέ, κι ένα μικρό ψυγείο με ροφήματα, αν θες κάτι να πιεις».

Προτού προλάβω καν να την ευχαριστήσω είχε αρχίσει και πάλι να δουλεύει. Ακολούθησα λοιπόν τις οδηγίες της και μια στιγμή αργότερα βρέθηκα να κάθομαι έξω από την πόρτα του περιμένοντας, και φυσώντας στον αφρό του καπουτσίνο για να κρυσώσει λίγο. Η αναμονή δεν κράτησε και πολύ. Σύντομα άκουσα κάποιον ν' ανοίγει την πόρτα και να ευχαριστεί ευγενικά για κάτι τον πατέρα μου, τον είδα να την κλείνει και να απομακρύνεται. Μου φάνηκε παράξενος τύπος. Σα να μην ανήκε εκεί. Εννοώ, δε φορούσε κουστούμι, ούτε καν ένα πουκάμισο. Ήταν ντυμένος με τζιν, ένα γαλάζιο μακό φανελάκι και αθλητικά παπούτσια. Και ήταν ψηλός και πολύ καλά γυμνασμένος. Δεν πρόλαβα να συγκρατήσω τα χαρακτηριστικά του προσώπου του, αλλά έμοιαζε με πεζοναύτη, έτσι όπως τους βλέπουμε στις ειδήσεις. Σκληρός πολύ και πειθαρχημένος. Σηκώθηκα, χτύπησα την πόρτα και μπήκα μέσα.

«Χοπ!» Φάνηκε λίγο αναστατωμένος που με είδε, αλλά σύντομα συνήλθε, χαμογέλασε. «Τι κάνεις εδώ;»

«Γεια σου, μπαμπά. Είχα ανάγκη να σου μιλήσω, και ένιωθα ότι αυτό δεν μπορούσε να περιμένει. Πόση ώρα έχεις στη διάθεσή σου;»

«Όση ώρα θέλεις. Θα έβγαινα για φαγητό με ένα συνεργάτη εδώ στην εταιρία, αλλά μπορώ να το αναβάλω. Τι λες; Θες να βγούμε για φαγητό, ή να παραγγείλω κάτι να φάμε εδώ;»

Πότε πήγε κιόλας μεσημέρι;

«Καλύτερα εδώ. Έχω πολλά να σου πω».

«Τι θα ήθελες να φας;»

«Δεν πεινώ και πολύ».

«Μια σαλάτα; Ένα σάντουιτς; Μια φρουτοσαλάτα; Κάτι άλλο; Ό,τι θες!»

«Η φρουτοσαλάτα ακούγεται μια χαρά».

Σήκωσε τον αντίχειρα συμφωνώντας μαζί μου μ' ένα μικρό χαμόγελο, και μετά πάτησε ένα κουμπί στο τηλέφωνο του γραφείου και παρήγγειλε και για τους δυο το ίδιο πράγμα.

«Όλα καλά;» με ρώτησε αμέσως μετά, αφού δεν μπορούσα με τίποτα να κρύψω την ταραχή μου.

«Είχες δίκιο», του είπα κομπιάζοντας. «Για τους εχθρούς μας εννοώ. Έπρεπε να το σκεφτούμε πιο πριν. Ευτυχώς που το σκέφτηκες εσύ».

Του τα είπα όλα. Για τις υποψίες μας, για τα νέα μας σχέδια, για τους φόβους μας. Με άκουσε χωρίς να διακόψει ούτε μία φορά. Μόνο σαν τέλειωσα μίλησε.

«Καλά θα κάνετε. Δε θα φτάνατε πουθενά όπως είχαν τα πράγματα και θα ήσασταν συνεχώς εκτεθειμένοι. Αν πείσετε τελικά τον Χάρι ν' αναλάβει την υπόθεση και σωστή δουλειά θα γίνει και δε θα κινδυνεύετε τόσο. Ωστόσο, επειδή δε θέλω να σε δω να πληγώνεσαι, θα σου έλεγα να κρατήσεις μια πισινή, Χοπ. Οι άνθρωποι αυτοί, όποιοι κι αν είναι, όπως μου τους περιγράφεις ακούγονται αδίστακτοι, και δεν το έχουν σε τίποτα να βγάλουν κάποιον απ' τη μέση από τη στιγμή που θα θίξει τα συμφέροντά τους. Καλύτερα, από δω και πέρα, να διατηρήσετε ένα χαμηλό προφίλ, μέχρι να δείτε προς τα πού οδεύουν τα πράγματα. Όσο για τον Άντι...» Ξάφνου κόμπιασε. Ήταν πολύ ευαίσθητο το θέμα. Τελικά όμως, μου είπε αυτό που σκεφτόταν. «Αν οι υποψίες σου ευσταθούν, θα ζητήσω από κάποιους γνωστούς μου, να κοιτάξουν την υπόθεση. Η αστυνομία λέει ότι ήταν δυστύχημα ο θάνατός του, αλλά...»

Μου είπε ακριβώς αυτά που ήθελα ν' ακούσω. Όπως ήταν φυσικό ανησυχούσε, είχε τους ενδοιασμούς του, αλλά ήταν στο πλευρό μου, κι αυτό ήταν που είχε σημασία.

Το φαγητό μας έφτασε. Καθίσαμε δίπλα δίπλα στο τραπέζι συνεδριάσεων κι αρχίσαμε να τρώμε. Πού και πού κτυπούσε το τηλέφωνό του, μα δεν το απαντούσε. Ήταν σα να μου έλεγε ότι εγώ ήμουν η προτεραιότητά του. Το βλέμμα του ωστόσο κάθε τόσο παραστρατούσε. Έμοιαζε να κοιτάει το κενό. Μου φαίνονταν ότι μέσα του κατέστρωνε κάποια δικά του σχέδια, απόκρυφα, τα οποία μάλλον δε θα μάθαινα ποτέ. Δεν τον ρώτησα. Ήμουν ευχαριστημένη μ' αυτά που είχα. Τη συμφωνία του, την ανησυχία του για μένα που δε μετατρεπόταν σε πανικό.

Σαν αποφάγαμε τον αγκάλιασα και τον φίλησα με θέρμη και στα δύο μάγουλα. Του υποσχέθηκα να τον κρατάω ενήμερο, κι εκείνος αρκέστηκε να μου πει για μια ακόμη φορά να προσέχω.

Όταν βγήκα έξω ήταν ακόμη πολύ νωρίς για να πάω στο σχολείο και στο σπίτι δεν είχα καμία απολύτως όρεξη να επιστρέψω. Η Μάριαν συνέχιζε να δουλεύει πυρετικά και όπως μας είχε, στη διάρκεια αυτού του δημιουργικού οργανισμού, το στούντιό της ήταν για μας απαγορευμένος χώρος. Μη έχοντας τι άλλο να κάνω, κοντοστάθηκα μπροστά από ένα πάγκο με εφημερίδες και περιοδικά και άρχισα να τα παρατηρώ. Να διαβάζω τίτλους και επικεφαλίδες, να μελετώ των δυο αράδων τα θέματα. Το βλέμμα μου στάθηκε πάνω σε μια εφημερίδα που, όπως θυμήθηκα, συνήθιζε ν' αγοράζει κάθε Σάββατο ο Άντι. Δεν ήταν αμερικανική, εγγλέζικη ήταν. *Γκάρντιαν*. Αυτό ακριβώς χρειαζόμουν τώρα. Όχι ακριβώς ένα *Φύλακα*, αλλά ένα *Φύλακα Άγγελο*. Την αγόρασα. πήγα και κάθισα στην πρώτη καφετερία που βρήκα στο δρόμο μου, και άρχισα να τη διαβάζω. Και ήταν σα να άνοιγα τα μάτια μου σ' ένα κόσμο αλλιώτικο -σαν και τους τουρίστες που συναντούσα στο δρόμο- με πιο καθαρή ματιά, τον οποίο απασχολούσαν αυτά που συμβαίνανε γύρω του, η ουσία των ειδήσεων, και όχι ο παραμορφωτικός τους φακός.

Εδώ και λίγες μέρες νιώθω ότι κάποιος με παρακολουθεί. Λες και κάποιοι αόρατοι άνθρωποι δε μ' αφήνουν στιγμή από το βλέμμα τους, ακολουθούν το κάθε μου βήμα, και μαθαίνουν την κάθε μου πράξη, κι αυτό με τρομάζει. Προσπαθώ ν' αλλάξω συνήθειες, διαδρομές, πού και πού ρίχνω ξαφνικές ματιές πίσω μου, γύρω μου, αλλά πάντα μου ξεφεύγουν. Νιώθω ένα καταλυτικό συναίσθημα, το οποίο δεν μπορώ ακριβώς να περιγράψω. Νιώθω... Νιώθω σα να μην είμαι τίποτα. Σα να μην εξαρτάται τίποτα από μένα. Ότι κάποιοι άλλοι γράφουν της ζωής μου το βιβλίο για μένα. Μοιράζομαι τις ανησυχίες μου με τους άλλους, όμως αυτοί πιστεύουν ότι απλά είναι υπερβολικές, ότι όλα είναι παιχνίδια του μυαλού μου. *Περίμενε και θα δεις; μόλις τελειώσουν όλα, θα χαθούν και τα φαντάσματά σου. Είναι η ανησυχία που σε τρώει. Είναι η ανησυχία; Είναι μόνο αυτή; Ή είναι και κάτι άλλο; Τι δεν ξέρω; Τι στην ευχή μου διαφεύγει;*

Ο πατέρας του Μάθιου τελικά ανέλαβε, με τη σύμφωνη γνώμη όλων, την υπόθεση. Όπως του είχε, αν τη χειρίζονταν σωστά, θα έστηναν τους αντιπάλους στη γωνία. Τα στοιχεία που τους δώσαμε ήταν πέρα από ικανοποιητικά, αλλά έπρεπε να τα διπλοελέγξουν, να βρουν περισσότερες αποδείξεις, σχετικές υποθέσεις από το παρελθόν, να μελετήσουν τις πρόνοιες του νόμου σε ό,τι αφορά τις αποζημιώσεις, να καλύψουν κάθε γωνία πόντο πόντο.

Ο Μάθιου βρέθηκε ξαφνικά στη μέση ενός κυκλώνα που δεν είχε προβλέψει, αφού ο πατέρας του, θέλησε να τον ρίξει στα βαθιά νερά με την πρώτη, αναθέτοντάς του τον συντονισμό όλων των βοηθών, ερευνητών και άλλων παρατρεχάμενων, που θα ασχολούνταν με την υπόθεση. Τις πρώτες μέρες τον χάσαμε εντελώς, κι η Σάρα ήταν στις μαύρες της αλλά, κάλλιο αργά παρά ποτέ, μπήκε στο ρυθμό, έμαθε να βάζει τις προτεραιότητές του σε τάξη, και άρχισε και πάλι να μας επισκέπτεται. Όχι για τόσο πολύ όσο παλιά, αλλά αρκετά για να μας ενημερώσει για όσα συμβαίνανε και για να ξοδέψει και κάποιο χρόνο με τη μόνιμα μωτρωμένη -όταν δεν ήταν εκεί- πλην χαριτωμένη, αγαπημένη του.

Χωρίς καλά-καλά να το καταλάβουμε οι μέρες έγιναν βδομάδες, οι βδομάδες μήνες, τελείωσα ακόμη ένα χρόνο στη σχολή με σχετική επιτυχία, και το καλοκαίρι έφτασε. Και μαζί του έφτασαν οι αναμνήσεις. Από το περσινό πυρετικό θέρος, από τα μακρινά της καρδιάς μου χώματα. Έπρεπε να κάνω κάτι, να ξεχαστώ. Να επιστρέψω κάπου, να ξαναζήσω. Πρότεινα στα κορίτσια να επιστρέψουμε στην αγαπημένη γη, έστω για λίγες μέρες, έστω κι αν ήταν να ξοδέψουμε τις νύχτες μας στο πανδοχείο. Η Σάρα αρνήθηκε. Δε θα παρατούσε τον Μάθιου μόνο να παραδέρνει με την υπόθεση που του φορτώσαμε. *Αφού, της είπαμε, αφού εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, είτε είμαστε εκεί, είτε εδώ, ποια η διαφορά; Δε μας είπε τίποτα. Μας κοίταξε μοναχά μ' εκείνη τη ξεχωριστή λάμψη στα μάτια και καταλάβαμε. Είσαι μια μικρή σκύλα,* της είπε η Μάριαν και γελάσαμε.

Τηλεφωνήσαμε στη Ρόντα για να της ανακοινώσουμε τα νέα και για να της ζητήσουμε να μας κάνει μία κράτηση στο πανδοχείο. Χάρηκε πολύ όταν άκουσε ότι θα πηγαίναμε, αρνήθηκε πεισματικά να αποδεχτεί την απόφασή μας να μείνουμε κάπου αλλού εκτός από το σπίτι της.

Βρεθήκαμε λοιπόν και πάλι στο δρόμο. Με το αμάξι του Άντι ξανά, που παρά τα χρονάκια του δεν έλεγε να τα παρατήσει, που ενώ εμείς γερνούσαμε εκείνο επέμενε λες να παραμένει νέο – κι ας ήταν αρχαιότερο κι από μας. Όσο απομακρυνόμασταν απ' την πόλη, τόσο το βλέμμα της Μάριαν φώτιζε. Όσο πλησιάζαμε στον προορισμό μας, τόσο πιο πολύ έμοιαζε να ξεχειλίζει από χαρά. *Πάμε στα μέρη μας,* μου ψιθύριζε κάθε τόσο. Πάμε στα μέρη μας! Κι όντως, για κείνην, περισσότερο ίσως κι από μένα, εκείνος ο τόπος έγινε ο τόπος της. Αυτόν ζωγράφιζε συνεχώς από την τελευταία φορά που βρεθήκαμε εκεί. Ήταν σα να ξόρκισε τους εφιάλτες της. Τους κρανίου τόπους της αντικατέστησαν, καφέ βουνά και πράσινα λιβάδια. Τα νεκρά ξεκοιλιασμένα της ζώα, άλογα και πρόβατα. Τα όρνιά της πολύχρωμα πουλιά, που εκεί δεν υπήρχαν, αλλά έπαιρναν μορφή στη φαντασία της. Κατάφερε το σχεδόν αδιανόητο για κάποιο ζωγράφο: να είναι καλτ και μείνστριμ την ίδια ώρα. Τα σκοτεινά, εφιαλτικά τοπία της τα αγόραζαν από εκκεντρικοί συλλέκτες μέχρι εκδότες περιοδικών και εφημερίδες. Τα φωτεινά, λεφτάδες με μεγάλα σπίτια που ήθελαν κάτι να επιδείξουν. Κι όμως συνέχιζε να ζει μαζί μας, όπως πάντα. Μέρα μέρα γίνονταν πιο πλούσια και πιο γενναϊόδωρη. Τώρα που είχαν άλλοι την υπόθεση και τα έξοδα που αυτή προϋπόθετε, άρχισε να επενδύει όλο και πιο πολύ στο σχολείο, να προσφέρει χρήματα στα καταφύγια αστέγων, υιοθέτησε και μέσω αλληλογραφίας κάποια παιδάκια από την Αφρική, στα οποία έστελνε κάθε μήνα ένα ποσό για τη διατροφή και την εκπαίδευσή τους. Ήταν στα καλύτερά της. Και ήταν μόνη. Δεν το συζητούσαμε συχνά αυτό. Εξάλλου κι εγώ μόνη ήμουνα. Έτσι κι αλλιώς ξέραμε τις απαντήσεις. Αν τη ρωτούσα θα μου έλεγε ότι δε βρήκε τον κατάλληλο, μα ούτε και θα τον έβρισκε ποτέ. Αν με ρωτούσε εκείνη θα της απαντούσα το ίδιο, αλλά

μάλλον δε θα ήμουν τόσο κατηγορηματική. Αυτά που κάνω είναι η ζωή μου, επέμενε, αυτά που κάνουμε μαζί. Κι εμένα το ίδιο. Κι εμένα. Αλλά να, πού και πού μου έλειπε η αντρική αγκαλιά, ήθελα να νιώσω ποθητή, ήθελα να νιώσω γυναίκα. Εγώ δεν είμαι γυναίκα, είμαι άνθρωπος, έλεγε και γελούσε. Και γελούσα μαζί της κι εγώ.

Οι ατέλειωτες ώρες πέρασαν σαν τίποτα, τα μίλια χάθηκαν στους λαβύρινθους των σιωπών μας και λίγο προτού πέσει η επόμενη νύχτα φτάσαμε στον προορισμό μας για να δούμε...

...Το σπίτι τους! Το σπίτι μας! Κάποιοι το είχαν κτίσει ξανά. Εκεί που όταν φεύγαμε υπήρχαν αποκαΐδια τώρα αντικρίζαμε ένα διώροφο κτήριο, πιστό σχεδόν αντίγραφο του παλιού. Λίγο μεγαλύτερο, αλλά πολύ φροντισμένο. Δε συνεχίσαμε για το σπίτι της Ρόντας. Σταματήσαμε αμέσως, στη μέση του χωματόδρομου και παραμείναμε για ώρα πολλή να το κοιτάμε σιωπηλές, ευτυχισμένες, απορημένες. Και μετά βάλουμε ρότα προς τα κει. Καθώς πλησιάζαμε είδαμε την αγαπημένη γριά ν' ανοίγει την μπροστινή πόρτα και να βγαίνει έξω. Στάθηκε και μας περίμενε στο κατώφλι. Φτάσαμε. Βγήκαμε απ' τ' αμάξι και σιγοπατώντας, γλιστρώντας θα έλεγα στην επιφάνεια ενός λείου σύννεφου, κρατώντας η μια το χέρι της άλλης, κινήσαμε προς το μέρος της. Κατέβηκε τα σκαλιά. Άνοιξε τη μεγάλη γέρική της αγκαλιά και με φιλιά στα μάγουλα μας καλωσόρισε. Δε χρειάστηκε να πει τίποτα εκείνη τη στιγμή. Τα καταλάβαμε όλα. Και νιώθαμε το μέσα μας να ξεχειλίζει από ευγνωμοσύνη.

Όπως το περιμέναμε ήταν το σπίτι. Φροντισμένο. Επιπλωμένο λιτά, από κάποιους ανθρώπους που έδωσαν από το υστέρημά τους, πεντακάθαρο. Το μόνο πράγμα που έλειπε ήταν οι παλιές φωτογραφίες, τις περισσότερες από τις οποίες έτσι κι αλλιώς σώσαμε, ενώ τις υπόλοιπες θα μπορούσαμε να τις αναπληρώσουμε από τα αντίτυπα του Άντι και της Σάρας.

Μας οδήγησε στα δωμάτιά μας. Ήταν κάπως πιο ευρύχωρα απ' τα παλιά. Τα κρεβάτια πιο πλατιά, πιο παραδοσιακά μοντέρνα, τα παράθυρα πιο μεγάλα, με ξύλινες καρέκλες και μικρά κομοδίνα. Η Ρόντα είχε φροντίσει ώστε η Μάριαν να πάρει αυτή τη φορά το πίσω δωμάτιο, όχι αυτό που αντικριζε το χωματόδρομο, αλλά εκείνο που ήταν φάτσα με το λιβάδι και το δάσος. Σκέφτηκε ότι θα μπορούσε να ζωγραφίζει εκεί, αφού κοιτούσε προς την ανατολή, και για κείνη, πρωινό πουλί, θα ήταν ό,τι έπρεπε.

Κατεβήκαμε στην κουζίνα. Η μυρωδιά από το στιφάδο μας ξύπνησε την πείνα. Καθίσαμε σ' ένα στρογγυλό ετούτη τη φορά και αρκετά μεγάλο ξύλινο τραπέζι, που έμοιαζε ακόμη να γυαλίζει από το χάδι του βερνικιού. Μας σέρβιρε, ως συνήθως, από μια τεράστια μερίδα, αλλά δεν παραπονεθήκαμε. Την είχαμε ανάγκη. Μοναχά όταν κάθισε κι εκείνη στο τραπέζι μίλησε. Από την ώρα που φτάσαμε εκεί, δεν είχαμε ανταλλάξει παρά ελάχιστες λέξεις.

«Μου λείψατε», μας είπε. «Ποτέ δεν ευλόγησε ο θεός ν' αποκτήσω παιδιά, κι εσάς σας θεωρώ πια παιδιά μου. Όπως τον Άντι και τη Σάρα...»

Βούρκωσε.

«Κι εμάς μας έλειψες πολύ κυρά Ρόντα. Από τότε που σε γνωρίσαμε έγινες η μανούλα μας», απάντησα ειλικρινά, προσπαθώντας να κρύψω τη δική μου συγκίνηση. Η Μάριαν αρκέστηκε σ' ένα χαμόγελο. Στράφηκε προς το μέρος της.

«Εσύ ποτέ δε μιλάς, ε;»

«Μόνο όταν χρειάζεται», απάντησα αντί γι' αυτή. Της ξέφυγε ένα γελάκι.

«Βλέπεις κυρά Ρόντα, με καλύπτει πάντα αυτή, οπότε δε βλέπω το λόγο να μιλάω».

«Μιλάς με τα μάτια εσύ. Με όλο σου το σώμα. Μη νομίζεις ότι επειδή είμαι γριά δε σε καταλαβαίνω. Κι αν μου επιτρέπεις, θα σου πω και κάτι άλλο καρδιά μου: Είσαι η πιο λυπημένη γυναίκα που γνώρισα ποτέ. Αλλά δε θα έπρεπε...»

«Απλά δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Οι άλλοι ζουν στον κόσμο, ή στην ψευδαίσθησή του τέλος πάντων, εγώ ζω μέσα στο μυαλό μου. Αποδέχομαι τον κόσμο, αλλά σα να μην αποτελεί μέρος του. Δεν ξέρω πώς να σ' το εξηγήσω πιο απλά».

«Τίποτα δε χρειάζεται να εξηγήσεις. Όχι σε μένα. Για πες τε μου τώρα: Γιατί δεν ήρθε η Σάρα;»

«Είπε ότι είχε πολλά να κάνει σε ό,τι αφορά την υπόθεση, πώς είχε δουλειά και άλλα παραμύθια. Η αλήθεια είναι ότι είναι ερωτευμένη και δε θέλει να χάσει το τρόπαιο απ' τα μάτια της».

«Τον δικηγόρο;»

«Ναι. Μοιάζει πολύ με τον Άντι ξέρεις -ίσως και να της τον θυμίζει κάπου- και γι' αυτό δέθηκε τόσο πολύ μαζί του. Ε, καλά, είναι και όμορφος, και φιλότιμος, αλλά και αλτρουιστής. Όλο το πακέτο, που λέμε».

«Την ήθελα να δει το σπίτι», είπε και χαμογέλασε κάπως νοσταλγικά. Κι άλλαξε κουβέντα. «Ξέρετε, εδώ και μερικούς μήνες πηγαινοέρχονται εδώ κάποιοι άγνωστοι τύποι, παράξενοι. Ερευνητές είναι λένε, απ' την πόλη και ψάχνουν στοιχεία για τα ορυχεία. Έρχονται κάθε φορά για λίγες μέρες και φεύγουν. Δεν ξέρω αν είναι από το δικηγορικό γραφείο ή από κάπου αλλού. Ίσως και νάναι σπιούντοι των ιδιοκτητών».

«Πώς είναι ντυμένοι; Τι αμάξι οδηγούν; Πώς συμπεριφέρονται;» πετάχτηκε για πρώτη φορά στην κουβέντα η Μάριαν, αφήνοντας για λίγο το πιρούνι ν' αναπαυτεί μέσα στο μισοάδειο πιάτο της.

«Η αλήθεια είναι ότι δεν τους είδα όλους. Οι άλλοι μου είπαν ότι πέρασαν από δω τουλάχιστον μισή ντουζίνα άτομα, αλλά εγώ είδα μόνο δύο. Οδηγούσαν ένα μεγάλο μαύρο αυτοκίνητο, που λίγο έμοιαζε με τεθωρακισμένο. Ο ένας ήταν κοντός, κουστουμαρισμένος, ενώ ο άλλος ήταν ψηλός και δυνατός, σα βράχος, και φορούσε τζιν και μπλουζάκι, κι ένα καπελάκι απ' αυτά που δείχνουν στους αγώνες του μπέιζμπολ στην τηλεόραση. Όλη την κουβέντα την έκανε ο κοντός. Με ρώτησε καμπόσα πράγματα για τα μεταλλεία, για το νερό, για τις εξαφανίσεις, ακόμη και για το σπίτι με ρώτησε, πώς κάηκε. Είδε ότι το κτίζαμε ξανά απ' την αρχή κι απόρησε, αλλά δεν είπε τίποτα. Ο ψηλός ήταν ανέκφραστος. Στο τέλος με ευχαρίστησαν και έφυγαν. Τους είδα ακόμη μερικές φορές στην περιοχή, αλλά δε μιλήσαμε ξανά».

«Παράξενο», μουρμούρισα εγώ. Όλα παράξενα μου φαίνονταν. Αλλά εντάξει, δεν ήξερα κιόλας πώς δουλεύουν οι ερευνητές των δικηγόρων. Ίσως δεν τριγυρνούν όλοι από δω κι από κει κουβαλώντας χαρτοφύλακες και έγγραφα.

«Κι εγώ έτσι σκέφτηκα», υποστήριξε η Ρόντα, «αλλά όπως και νάχει, η αλήθεια είναι ότι μ' αυτά και μ' αυτά, η ελπίδα έχει επιστρέψει στην πόλη. Είναι σα να έχει φυσηξει ένας αέρας δυνατός παρασύροντας στο πέρασμά του όλους τους φόβους. Οι άνθρωποι έχουν αρχίσει και πάλι να μιλάνε. Τώρα που δεν έχουν πια να κάνουν με μια γριά και τρία κοριτσόπουλα, νιώθουν πιο ασφαλείς, σκέφτονται ότι τελικά κάτι μπορεί να γίνει. Γι' αυτό και βοήθησαν τόσοι πολλοί στην ανοικοδόμηση του σπιτιού. Ήθελαν μ' αυτό τον τρόπο να σας πουν ευχαριστώ».

«Εμείς τους ευχαριστούμε, Ρόντα μου· εμείς! Φύγαμε άστεγες και επιστρέψαμε σ' ένα μικρό παλάτι».

«Η γη σας ανήκει ξέρετε, όπως και το σπίτι, εξίσου με τη Σάρα. Μάλλον σας ξεγέλασε και βάλανε την υπογραφή σας κάπου που δεν ξέρατε και τώρα...»

«Τι;» Εγώ τα είχα χαμένα, αλλά η Μάριαν γελούσε. Αυτή μάλλον το γνώριζε ήδη. «Από πότε;»

«Λίγο μετά που κήκε το σπίτι, φρόντισε να σας κάνει συνιδιοκτήτριες».

«Κι εσύ το ήξερες;» Στράφηκα προς τη φίλη μου.

«Φυσικά και το ήξερα. Δε βάζω την υπογραφή μου όπου νάναι. Ξέρεις πόσοι καταχράστηκαν την εμπιστοσύνη μου; Όχι πως δεν εμπιστευόμουν τη Σάρα φυσικά, αλλά πάντα διαβάζω όλα τα έγγραφα προτού τα υπογράψω».

«Και γιατί δε μου το είπατε; Γιατί δε μου το είπατε;»

«Ήθελε να σου κάνει έκπληξη και θεώρησε ότι η Ρόντα ήταν η κατάλληλη για να σου μεταφέρει τα νέα. Για το σπίτι όμως δεν ήξερα. Ούτε κι εκείνη νομίζω».

«Ιδέα δεν είχε. Μιλούσαμε δυο φορές τη βδομάδα, αλλά δεν της είπα τίποτα. Ήθελα να 'ρθει εδώ και να το δει με τα μάτια της. Δεν πειράζει όμως. Φτάνει που είδα τη σαστιμάρα στα δικά σας μούτρα», δήλωσε κι άρχισε να γελάει. Το γέλιο της ήταν μεταδοτικό, όπως πάντα, δεν μπορέσαμε ν' αντισταθούμε. Τελικά, μέσα σ' εκείνο όλο το σαματά του μέσα και του έξω μου, το αποφάσισα: οι άνθρωποι δε θα σταματήσουν να με εκπλήττουν ποτέ!

Ήρθε το βράδυ αβίαστα και μας βρήκε να καθόμαστε εκεί, στην κουζίνα και να μιλάμε. Της λέγαμε τα νέα μας, την ενημερώναμε για την υπόθεση, μας έλεγε τα δικά της, θυμόταν ιστορίες παλιές και δάκρυζε, κι άλλες, πιο παλιές μα αστείες, και γελούσε. Και η ψυχή μου έμοιαζε να κάνει τραμπάλα – ανάμεσα στην ευτυχία της στιγμής και την ανησυχία για το μέλλον. Η Μάριαν με τα μάτια μου έλεγε να αφεθώ για λίγο, να ξεχαστώ. Πότε τα κατάφερα και πότε όχι. Εκείνη άλλωστε ποτέ δε ξεχνιόταν, κι ας χαμογελούσε τόσο.

Κατά τις δέκα η Ρόντα μας αποχαιρέτησε κι έφυγε. Ήταν η ώρα της, μας είπε. Η ώρα για να πάει για ύπνο ώστε να ξυπνήσει πριν το χάραμα, όπως πάντα. Ζήτησα από τη Μάριαν να με συνοδεύσει σε μια βόλτα και συμφώνησε. Δε θα πηγαίναμε μακριά. Θα περπατούσαμε απλά λίγο στα χωράφια, ως τις παρυφές του δάσους, για να επανασυνδεθούμε με τη γη, τους μύθους και τις σιωπές της. Ένα φεγγάρι λειψό χάραζε μονοπάτια στα στάχια, ενώ από μακριά έφτανε σ' αυτιά η βουή από κάτι ακαθόριστο. Εδώ είναι ο παράδεισος, σκεφτόμουν, ο παράδεισος των αγγέλων που δεν έχουν πια φτερά.

Όταν επιστρέψαμε στο σπίτι η Μάριαν είχε ασυνήθιστα για κείνη κέφια, κι έτσι θέλησε να μου διαβάσει ένα παραμύθι για να κοιμηθώ. Κάθισε δίπλα μου στο κρεβάτι, και χαϊδεύοντάς μου το κεφάλι άρχισε να μου αφηγείται ένα ινδικό μύθο για τα στοιχεία της φύσης. Η φωνή της, ψιθυριστή, κατευναστική, έμοιαζε να ναρκώνει τους δαίμονές μου, να με ταξιδεύει σε τοπία φανταστικά, του ονείρου, να μου ανοίγει τα μάτια στον εφιάλη. Σ' αυτόν που είδα όταν αποκοιμήθηκα. Είδα τον Άντι λέει να κάθεται σε σπίτι άγνωστο, παλιό και να συζητάει με τον ίδιο το θάνατο. Εγώ ήμουν εκεί και του χάιδευα τα μαλλιά, αλλά δεν μπορούσα ν' ακούσω τα λόγια τους. Κάποια στιγμή, ο τελευταίος, που ήταν σαν ένας καλοντυμένος γεράκος με γκριζο κουστουμί και άσπρα μαλλιά, γύρισε προς το μέρος μου και μού είπε: *Οι ώρες σου είναι μετρημένες*. Τρόμαξα. Πολύ. Άρχισα να φωνάζω και προσπαθούσα να κινηθώ για να ξυπνήσω, χωρίς όμως να τα καταφέρνω. Κάποτε όμως, πολύ

σύντομα ίσως ή και πολύ αργά, ένιωσα ένα χέρι να με ακουμπάει απαλά στον ώμο, να μου ψιθυρίζει να μη φοβάμαι, ότι όλα είναι καλά, και άνοιξα τα μάτια. Είδα το πρόσωπο της Μάριαν να με κοιτά με μια υποψία ανησυχίας και άμετρη καλοσύνη. Με έκλεισε στην αγκαλιά της και άρχισε να με κουνά πέρα δώθε, να προσπαθεί να με ηρεμήσει. Σιγά σιγά οι ανάσες μου απέκτησαν και πάλι τους κανονικούς τους ρυθμούς, γαλήνεψα, αποκοιμήθηκα.

Όταν ξύπνησα το πρωί δεν ήταν εκεί. Μάλλον θα είχαν ήδη πάρει φωτιά τα πινέλα της.

Στο μεταξύ στη Νέα Υόρκη η Σάρα συνέχιζε όντως να δουλεύει για την υπόθεση. Μας έπαιρνε συχνά στο τηλέφωνο για να μας ενημερώσει για τις τελευταίες εξελίξεις και για να μας πει τα νέα της, που ουσιαστικά ήταν πάντα τα ίδια. Δούλευε-ξόδευε χρόνο με τον Μάθιου-δούλευε. Αλλά επιβεβαίωσε και την υποψία μας: όντως και κάποιοι άλλοι, πέρα από τους ερευνητές του δικηγορικού γραφείου, είχαν χώσει τη μύτη τους στην υπόθεση. Ο Μάθιου σα γενικός συντονιστής μάθαινε τα πάντα, έτσι πληροφορήθηκε και για την άφιξη των δύο αγνώστων αντρών στα μέρη μας. Μας είπε εξάλλου ότι επισκέφθηκε το γραφείο και ο πατέρας μου, θέλοντας να μάθει περισσότερα πράγματα για την υπόθεση. Κλείστηκαν με το δικό του πατέρα σε μια αίθουσα συνεδριάσεων και τα είπαν για ώρα. Όταν ρώτησε μετά τον τελευταίο τι ήθελε εκεί ο μπαμπάς μου, του είπε μοναχά ότι ήθελε να βοηθήσει. Φούντωσε μέσα μου η περιέργεια και τον πήρα τηλέφωνο. Με καθησύχασε. Όντως, το μόνο πράγμα που τον ενδιέφερε ήταν να μάθει λεπτομέρειες για το τι συμβαίνει, αλλά και να προσφέρει, αν χρειαστεί τη βοήθειά του. Ο Χάρι του είπε ότι, προς το παρόν, δεν τη χρειαζόταν. Ρώτησε τα νέα μου. Του τα είπα όλα. Και για το σπίτι. Έμεινε για μια στιγμή άφωνος. Ίσως αυτή να ήταν μια από τις λίγες φορές στη ζωή του, που τα είχε πραγματικά χαμένα. Άκουγα την ανάσα του στ' αυτί μου τότε βαριά, τότε λίγο πιο ελαφριά, ένιωθα σχεδόν τα λόγια να φτάνουν στα χείλη του, αλλά να μην μπορούν να δραπετεύσουν απ' αυτά.

«Τελικά ίσως να είχες δίκιο τότε, Χοπ – τότε που τσακωθήκαμε. Ίσως να μην υπήρξα ο καλύτερος πατέρας για σένα, να μη σου έδωσα το καλύτερο παράδειγμα. Κι ίσως», η φωνή του ράγισε, «οι ξένοι να σε γνώρισαν και να σε αγάπησαν περισσότερο από μένα».

«Μη λες μπουρδες, πατέρα», τον αποπήρα, «κανείς δε με αγαπά περισσότερο από σένα και το ξέρω. Πάντα το ήξερα, και γι' αυτό υπέφερα τόσο. Η μάνα μου όλα για τα μάτια του κόσμου τα κάνει, ενώ εσύ, όσο κι αν με έφερες πολλές φορές στα όρια μου -όσες σε έφερα κι εγώ στα δικά σου υποθέτω- έκανες πάντα αυτό που πίστευες ότι ήταν το σωστό. Απλά... Απλά η μάνα μου έδινε τη λάθος στήριξη, κι εσύ επέμενες σε μια λανθασμένη ανατροφή. Όμως αυτά, τώρα πια, δεν έχουν σημασία. Όλα είναι καλά. Γιατί να σκεφτόμαστε τα παλιά;»

Τον άκουσα ν' αναστενάζει, αλλά ήμουν σίγουρη ότι αμέσως μετά θα άρχιζε να χαμογελάει – όπως χαμογελούσα κι εγώ, αντικρίζοντας τον ήλιο να παίζει κρυφτούλι με τα σύννεφα. Αυτό έγινε εμφανές απ' την επόμενη κιόλας ερώτησή του.

«Όστε έγινες γαιοκτήμονας;»

«Συν-γαιοκτήμονας. Αν υπάρχει τέτοια λέξη δηλαδή. Μάλλον υπάρχει. Η αλήθεια είναι ότι δεν το περίμενα, δεν μπορούσα καν να το ονειρευτώ».

«Κάποιοι, σαν κι εμένα, λένε ότι καμία καλή πράξη δε μένει ατιμώρητη. Αυτό όπως φαίνεται δεν ισχύει στη δική σου περίπτωση».

«Ίσως επειδή τιμωρήθηκα προκαταβολικά...»

«Θα ήθελα να έρθω κάποια μέρα εκεί, όταν τελειώσει όλος αυτός ο κυκεώνας. Θέλω να δω αν μοιάζει όντως όπως στις φωτογραφίες και τους πίνακες της Μάριαν. Έχει γίνει σταρ ξέρεις!»

«Η Μάριαν;»

«Μα καλά, δε σου λέει τίποτα; Είπαμε ότι είναι εκκεντρική, μοναχική και ταρέστα, αλλά αυτή το παρακάνει. Πάω στοίχημα ότι δεν έχει καν κινητό τηλέφωνο...»

Γέλασα.

«Δεν έχει. Είναι φανατική με την τεχνολογία, αλλά κινητό δε λέει να πάρει με τίποτα. Δε θέλει να μπορούν να τη βρουν όπου και αν είναι, λέει. Θέλει την ανεξαρτησία της».

«Και καλά κάνει. Αλλά θα ήθελα να ξέρω πώς θα τα βγάλει πέρα χωρίς κινητό, και μετακινούμενη από το ένα μέρος στο άλλο αόρατη το χειμώνα».

«Τι έχει το χειμώνα;»

«Εκθέσεις στην Ευρώπη. Λονδίνο, Παρίσι, Βαρκελώνη, Άμστερνταμ. Την έχουν προσέξει οι κατάλληλοι άνθρωποι βλέπεις».

«Θα τη σκοτώσω!»

«Ναι, να το κάνεις, αλλά όχι τώρα, έχει πολλά να προσφέρει ακόμη».

Γελάσαμε κι οι δυο για λίγο, τον ρώτησα για τη μαμά -η δουλειά του καθόλου δε με ενδιέφερε- με ρώτησε πότε επιστρέφω πίσω και κλείσαμε. Έκανα να μπω στο σπίτι κι είδα τη Μάριαν να στέκεται εκεί, ακουμπισμένη στην πόρτα, προσπαθώντας να συγκρατήσει τα γέλια της.

«Θα σε σκοτώσω», της είπα, «αλλά μετά τις εκθέσεις στην Ευρώπη. Δε θέλω να σου στερήσω τα ταξίδια».

Με πλησίασε, με τσίμπησε στο μπράτσο κι άρχισε σαν ένα ναζιάρικο μωρό να γελάει. Πώς να της κρατούσα κακία και γιατί; Αφού έτσι ήταν, για ποιο λόγο να προσπαθούσα να την αλλάξω; Δε θα το έκανα. Εξάλλου ήμουν τόσο περήφανη για κείνη. Έμοιαζε να έχει το μαγικό άγγιγμα, τα έκανε όλα να μοιάζουν τόσο εύκολα, αλλά δεν ήταν. Μπορεί για μια εποχή να μην έκανε τίποτα, όμως από τη στιγμή που εισερχόταν σε κάποια δημιουργική φάση, ήταν σα να πάθαινε καταληψία, τρελαινόταν. Δούλευε σχεδόν ασταμάτητα, για ώρες, μέρες, κι όταν έκλεινε πού και πού τα μάτια για να ξεποστάσει, είμαι σίγουρη ότι και τότε μέσα της ετοιμάζε τα προσχέδια για τις ζωγραφιές του μέλλοντος. Ήταν υπερπαραγωγική, αλλά δεν επέτρεπε στο ταλέντο που ξεχειλίζει από μέσα της να τη παρασύρει. Ήταν τελειομανής. Μπορεί να πάσχιζε με μια λεπτομέρεια για μέρες, ενώ πολύ συχνά παρατούσε στη μέση κάποιους πίνακες και τους πετούσε στα σκουπίδια. Και το πιο σημαντικό ήταν φίλη μας. Και το ακόμη πιο σημαντικό, δεν είχε καβαλήσει το καλάμι. Είχε γίνει στ' αλήθεια διάσημη, χωρίς καλά καλά να το αντιληφθούμε, δίχως να μας πει τίποτα πέρα απ' αυτά που βλέπαμε. Ναι, ένα λαμπρό αστέρι την οδηγούσε έξω απ' τα σκοτάδια και τις δίνες του μυαλού και τη βοηθούσε να σταλάξει στις καρδιές μας φως. Ανεκτίμητο φως!

Πέρασαν σαν τίποτα οι μέρες. Ήταν ίσως η μοναδική φορά που το μόνο που είχαμε να κάνουμε οι δυο μας ήταν να απολαύσουμε τις στιγμές γαλήνης, που μας χάριζε η φύση που απλωνόταν γύρω μας. Η Μάριαν ζωγράφιζε συνήθως σε χαλαρούς ρυθμούς ενώ εγώ έκανα βόλτες, έβγαζα φωτογραφίες, πήγαινα στη Ρόντα και την άκουα να μου αφηγείται ξανά και ξανά ιστορίες από το μακρινό της παρελθόν. Όλα

τα έκανε να φαντάζονταν σαν ένα παραμύθι αυτή η γυναίκα: τη ζωή, τα προβλήματά της, το θάνατο. Μού μίλησε για πρώτη φορά για τον άντρα της. Για τα όνειρά του να πιάσουν την καλή όταν κατέφθασαν εδώ εξήντα χρόνια πριν. Για τον καρκίνο που τον σκότωσε. Για το σήμερα. Είναι όλα νέα περασμένα έμοιαζε να θέλει να μου πει. Κι η ζωή είναι απλά αυτή που είναι. Μάλλον είχε περισσότερα κοινά με τη Μάριαν παρά με μένα, ίσως γι' αυτό δε μιλούσαν μεταξύ τους τόσο πολύ κιόλας. Έζησαν διαφορετικά, έμαθαν διαφορετικά, αλλά σιωπηλά συμφωνούσαν σε όλα.

«Είναι η καλύτερή σας, ξέρεις», μού είπε μια φορά, ξαφνιάζοντάς με.

«Ποια;»

«Η Μάριαν. Γι' αυτό και δε θα ευτυχίσει ποτέ. Είναι μια απ' αυτές τις ευλογημένες, ή μάλλον καταραμένες ψυχές, που δεν αντέχουν να βλέπουν την αδικία αυτού του κόσμου. Συμπάσχει με όλους, υποφέρει την κάθε στιγμή, και σας σκέφτεται τόσο πολύ, που δε θέλει να σας φορτώνεται με τα δικά της. Ο Άντι, σαν πετύχαινε τους στόχους του, κάποια μέρα λίγο ή πολύ θα τα παρατούσε, αυτή ποτέ. Αυτή όλο θα ψάχνεται. Και όλο θα φεύγει. Όσο κι αν σας αγαπά δε νομίζω να μείνει μαζί σας για πολύ ακόμη».

«Αυτό ακριβώς φοβάμαι. Πολλές φορές, όταν είμαστε στο σπίτι της στη Νέα Υόρκη, μας λέει: Δεν ανήκω εδώ! Και την πιστεύω. Και έπαψα να προσπαθώ να την καταλάβω. Είναι η μόνη από μας που βγάζει ένα σωρό λεφτά, που θα μπορούσε να γίνει στ' αλήθεια κάποια, κι όμως το μόνο πράγμα που τη νοιάζει είναι η δουλειά της και να προσφέρει στους άλλους. Μόνο για φαγητό και για το σχολείο δέχεται να βγαίνει απ' το σπίτι. Ακόμη και στα εγκαίνια της έκθεσής της με το ζόρι την πήγαμε. Όλοι ήταν καλοντυμένοι, κι εκείνη μ' ένα τζιν, πουκαμίσα και σακάκι, και μια μπύρα στο χέρι. Έμοιαζε να πνίγεται. Στο τέλος τη λυπηθήκαμε και την πήραμε και φύγαμε».

«Μη στεναχωριέστε γι' αυτή, κάποια πλάσματα απλά γεννιούνται λυπημένα. Κάποια πιο νωρίς από την ώρα τους και κάποια πιο αργά. Τουλάχιστον είναι δυνατή, κι αυτό θαρρώ μετράει πιο πολύ απ' όλα».

«Ναι, αλλά για πόσο ακόμη θα μπορεί να ζει μ' αυτό τον τρόπο;»

«Ποιος ξέρει; Και στο τέλος της ημέρας δε μας αφορά. Απλά να είσαι εκεί αν σε χρειαστεί, όπως θα είμαι κι εγώ, η γερόντισσα, όπως μπορώ, και για τις τρεις σας. Αλλά αρκετά μ' αυτήν. Εσύ, τι σκέφτεσαι να κάνεις μετά;»

«Δεν έχω ιδέα. Όσο κρατάει η υπόθεση θα είμαι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο απασχολημένη εκεί στην πόλη. Όταν τελειώσει, θα έχω -αν δεν τραβήξει σε μακροσ-ακόμη το σχολείο και τις σπουδές μου. Αλλά, όταν τελειώσω και με τις τελευταίες... Δεν ξέρω. Στ' αλήθεια δεν ξέρω. Το σχολείο και τα κορίτσια είναι αυτά που με δένουν μ' εκείνον, αλλά σκέφτομαι ότι, αν θέλω να προχωρήσω στη ζωή μου, κάποια στιγμή θα πρέπει να αποχωρήσω. Δεν μπορώ να συνεχίσω να ζω στη σκιά του».

«Ε, θα βρεις κι εσύ το δρόμο σου, κόρη μου, όλοι τον βρίσκουν. Φτάνει να κάνεις κάτι που αγαπάς. Ρώτα και τις φίλες σου: αν δεν έκαναν αυτά που κάνουν, τι θα ήταν; Τίποτα!»

«Τίποτα». Πήρα το φλιτζάνι και ήπια μια γουλιά από το κρύο τσάι μου. Και μετά της μίλησα για ένα προαίσθημα.

«Κάτι κακό θα συμβεί, Ρόντα, το νιώθω έντονα, μέσα στα κόκαλά μου. Κάτι πολύ κακό. Ίσως όχι εδώ, αφού οι περισσότεροι πια μας φέρονται ευγενικά και με αγάπη,

αλλά πολύ πιθανόν όταν γυρίσουμε πίσω στην πόλη. Εδώ και μέρες φοβάμαι, το μέσα μου τρέμει, και δεν μπορώ να καταλάβω το γιατί».

«Ίσως εκείνος ο εφιάλτης να σ' έχει επηρεάσει πιο πολύ απ' ό,τι θα μπορούσες ποτέ να φανταστείς».

Ίσως! Της είχα μιλήσει για τον εφιάλτη μου, για τη συνάντησή μου με το θάνατο. Δεισιδαιμονίες, μου είπε τότε, αλλά δεν ακουγόταν και τόσο σίγουρη. Είχα βλέπετε αγγίξει το νεκρό αγαπημένο, κι αυτό, σύμφωνα με τις αρχαίες παραδόσεις αποτελεί κακό οϊωνό. Άλλαξα κουβέντα.

«Τέλος πάντων, ας μη μιλάμε άλλο γι' αυτό. Λυπάμαι πολύ που θα φύγω και πάλι, καλή μου Ρόντα. Εδώ νιώθω περισσότερο στο σπίτι μου, παρά στην πόλη. Εδώ απλά είμαι... Απλά είμαι! Αυτό ήθελα να πω».

«Σε καταλαβαίνω, κόρη μου. Αλλά, προς το παρόν τουλάχιστον, δεν έχεις άλλη επιλογή. Ας πας λοιπόν με την ευχή μου, και ίσως κάποια μέρα με το καλό γυρίσεις. Το σπίτι σου θα είναι πάντα εδώ και θα σε περιμένει».

Σηκώθηκα και πήγα και χώθηκα στην πλατιά αγκαλιά της. Άνοιξη μύριζε και πάλι ο κόρφος της. Κι ύστερα, αμίλητα, άνοιξα την πόρτα και έφυγα. Ήτανε νωρίς το απόγευμα. Θα βοηθούσα τη Μάριαν να πακετάρουμε τα υπάρχοντά μας, αφού θα φεύγαμε το επόμενο πρωί.

Το βράδυ παρέθεσαν για μας δείπνο στην ταβέρνα, όλοι οι άνθρωποι, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προσπαθούσαμε να βοηθήσουμε. Ο καθένας έβαλε το κατιτί του, ώστε να οργανώσουν για μας μια βραδιά ευχάριστη, σα μουσική θεία κοινωνία. Όλα τα τραπέζια ενώθηκαν σ' ένα, φαφούτηδες γέρο-μουσικοί, και άλλοι πιο νέοι στήθηκαν σε μια αυτοσχέδια εξέδρα, και το πανηγύρι άρχισε. Το γλέντι ήθελα να πω. Τα πιάτα πήγαιναν κι έρχονταν, η μπύρα και το κρασί έρεαν άφθονα, όλοι χάρωνταν τις ξεχωριστές εκείνες στιγμές. Ακόμη και η Μάριαν. Αν και στη αρχή έδειχνε εμφανώς σοκαρισμένη από την πολυκοσμία και το σχετικό πανικό που επικρατούσε, σιγά σιγά άρχισε να μπαίνει στο πνεύμα της βραδιάς. Χαμογελούσε, πού και πού σιγοτραγουδούσε κάποιους στίχους, γέμιζε τα ποτήρια με ποτό, μας αγκάλιαζε, έμοιαζε επιτέλους να έχει ξεχάσει τη θλίψη της έξω απ' την πόρτα. Τη μεγάλη έκπληξη ωστόσο την κράτησε για το τέλος της βραδιάς. Όταν φάγαμε και ήπιαμε μέχρι σκασμού, τότε που πια τα κορμιά μας τσάκισαν απ' το χορό κι οι φωνές βράχνιασαν απ' το τραγούδι, καθώς ετοιμαζόμασταν να πούμε τις καληνύχτες μας, τότε σηκώθηκε και ανακοίνωσε ότι θα έλεγε ένα τραγούδι. Νόμιζα ότι ήταν μεθυσμένη, αφού δεν την είχα ακούσει να τραγουδάει ποτέ ξανά. Έτσι, όταν πήρε το μικρόφωνο στα χέρια της και άρχισε να μας τραγουδάει, δίχως τη συνοδεία μουσικής, ένα άγνωστο σκοπό σε μια παράξενη γλώσσα, τα έχασα πια για τα καλά. Η φωνή της δεν ήταν απλά καλή, ήταν εξαιρετική. Κι έτσι όπως στεκόταν αγέρωχη, με κλειστά τα ματιά, και μας τραγουδούσε, για μια στιγμή τη φαντάστηκα σα μια νεραϊδοπριγκίπισσα. Μια πριγκίπισσα πανέμορφη, με βραχνή, βαθιά υπνωτική φωνή, που θα μπορούσε να μας ταξιδέψει παντού με το τραγούδι της. Σαν τέλειωσε, παρέμειναν όλοι να κοιτούν προς το μέρος της για λίγο σαστισμένοι, προτού της χαρίσουν ένα εκκωφαντικό χειροκρότημα. Είδα κάποιες μαύρες γριές να δακρύζουν και δεν μπορούσα να καταλάβω το γιατί. Ήταν φανερό ότι η ερμηνεία της τους άγγιξε όλους, αλλά εκείνες περισσότερο. Στο τέλος υποκλίθηκε ελαφρά και χαμογελώντας παιχνιδιάρικα, ήρθε προς το μέρος μας. Παρέα με τη Ρόντα αρχίσαμε ν' αποχαιρετούμε τον ένα μετά τον άλλο τους παρευρισκομένους. Οι μαύρες γριές που ανέφερα πιο πάνω έκλεισαν για ώρα στην αγκαλιά τους τη Μάριαν, λες και δεν

ήθελαν να την αφήσουν να φύγει ποτέ – αλλά κάποτε την άφησαν. Μπήκαμε στη σεβρολέτ και κινήσαμε επιτέλους για τα σπίτια μας, κάτω από ένα απεριγράπτα αστρολουσμένο ουρανό. Κάπου στο μέσο της διαδρομής, κι αφού είχα αντιληφθεί ότι η μανούλα μας από πίσω είχε αποκοιμηθεί, τη ρώτησα σε τι γλώσσα ήταν το τραγούδι της. Στα σουαχίλι, μου είπε. Και ήταν νανούρισμα, ό,τι έπρεπε δηλαδή για καληνύχτα. Κοιτώντας με το ένα μάτι το δρόμο, και με το άλλο εκείνη που έμοιαζε να λαμποκοπά στο σκοτάδι, παρέμεινα σιωπηλή ν' αναρωτιέμαι: Στα σουαχίλι; Απ' όλες τις γλώσσες του κόσμου, γιατί διάλεξε να πει ένα τραγούδι σ' αυτή; Ύστερα θυμήθηκα τις μαύρες γριές και κατάλαβα. Χαμογέλασα. Μάλλον παραδοσιακό θα ήτανε το τραγούδι, απ' αυτά που περνάνε από γενιά σε γενιά, ρίχνουν γροθιές με το χρόνο και τον νικάνε. Κι εμείς γροθιές με το χρόνο ρίχναμε, εδώ και καιρό, αλλά ποιος θα ήταν ο νικητής, κανείς μας δεν μπορούσε να το προβλέψει.

«Θέλετε να πείτε ότι είμαστε κοντά στο τέλος;»

Ήμασταν στο γραφείο του Μάθιου, οι τρεις μας κι αυτός. Η Σάρα στεκόταν από πίσω του και ακουμπούσε στον ώμο του, ενώ εμείς καθόμασταν αντίκρυ.

«Δεν μπορώ να πω με σιγουριά, αλλά ίσως. Ο πατέρας μου λέει ότι τώρα έχουμε αρκετά στοιχεία ώστε να τους στήσουμε στη γωνία. Οι ερευνητές μας ξέθαψαν εκθέσεις από ειδικούς, επιστημονικές μαρτυρίες, ιατροδικαστικές εξετάσεις και πολλές, πάρα πολλές, υποθέσεις που κατάφεραν με κάποιο τρόπο να κουκουλώσουν. Αυτή τη φορά όμως δε θα τους περάσει. Τα στοιχεία είναι συντριπτικά και μάλλον θα μας προτείνουν κάποια συμβιβαστική λύση».

«Θα είναι όμως αρκετή;» απόρησα.

«Ίσως και να είναι. Ο πατέρας μου λέει ότι όταν έρθει η ώρα το καλύτερο πράγμα που μπορούμε να κάνουμε είναι ν' αρχίσουμε τις διαπραγματεύσεις, δηλαδή το παζάρεμα. Αλλιώς, αν πάμε στα δικαστήρια, θα καταφέρουν να τραβήξουν την υπόθεση για χρόνια και χρόνια, και μέχρι τότε ίσως οι περισσότεροι από τους παραπονούμενους να είναι νεκροί. Οι περισσότεροι είναι ήδη άρρωστοι οπότε, όπως καταλαβαίνεις, το καλύτερο που θα μπορούσαμε να κάνουμε γι' αυτούς θα ήταν να τους εξασφαλίσουμε μια αξιοπρεπή ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για το υπόλοιπο της ζωής τους, αλλά και το μέλλον των παιδιών τους. Πάντως δε θα είναι μικρή η αποζημίωση. Λογικά η κάθε οικογένεια θα εισπράξει από ένα μεγάλο ποσό, ενώ κάτω από την απειλή της δημοσιοποίησης των δεδομένων θα αναγκαστούν επιτέλους να λάβουν και μέτρα για το περιβάλλον και την υγεία των κατοίκων».

«Σάρα;» Εγώ και πάλι.

«Συμφωνώ με τον Μάθιου. Όπως μας περιέγραψε τα πάντα ο Χάρι, τελικά ο συμβιβασμός είναι η καλύτερη λύση. Μας έδειξε και άλλες υποθέσεις που τραβιούνται στα δικαστήρια για χρόνια. Δεν έχουμε αυτή την πολυτέλεια. Μ' αυτό τον τρόπο θα εξασφαλίσουμε τουλάχιστον ότι τα παιδιά θα έχουν μια καλύτερη ζωή και η πόλη θα επιβιώσει. Εμένα άλλη είναι η ανησυχία μου: οι αρχές. Όπως καταλαβαίνω όλοι οι αξιωματούχοι εκεί είναι διεφθαρμένοι, από τον δικαστή, μέχρι την αστυνομία, μέχρι και τον τελευταίο κλητήρα. Κι οι άνθρωποι είναι φοβισμένοι. Αυτό πρέπει ν' αλλάξει πρώτα».

«Οι άνθρωποι δεν είναι τόσο φοβισμένοι όσο παλιά, Μάριαν. Έτσι, όπως η μικρή σας πόλη βρέθηκε στη μέση ενός διαφαινόμενου νομικού κυκλώνα, οι κάτοικοι άρχισαν σιγά σιγά να ξεθαρρεύουν. Πώς θα έβρισκαν άλλωστε το κουράγιο να κτίσουν το σπίτι μας ξανά απ' την αρχή, να μας μιλάνε ανοικτά, να μας

καλωσορίζουν παντού και να μας αποχαιρετούν με πάρτι; Σα να έχει απλωθεί ένα αόρατο δίχτυ προστασίας από πάνω τους». Η Μάριαν τα είπε όλ' αυτά.

«Ίσως. Εσείς πήγατε εκεί και ξέρετε καλύτερα. Ωστόσο δεν αλλάζει το γεγονός ότι εξακολουθούν να κινούν τα νήματα οι ίδιοι άνθρωποι».

«Ο δικαστής αφυπηρετεί φέτος και είμαι σίγουρη ότι στις επόμενες εκλογές θ' αλλάξει και ο σερίφης. Όταν κοπούν τα κεφάλια του φιδιού, δεν μπορεί παρά να ξεψυχήσει», επενέβηκα αποφασιστικά.

«Μακάρι. Όπως και νάχει, εκείνο που έχει σημασία είναι ότι προχωράμε και προχωράμε γοργά. Εκτός απροόπτου ίσως βρεθεί κάποια λύση ως το τέλος του χρόνου», θέλησε να κλείσει την κουβέντα ο Μάθιου.

«Τόσο νωρίς;» Έκπληκτη η Μάριαν.

«Σου είπα: δε θα θελήσουν να τραβήξουν την υπόθεση μέχρι το δικαστήριο. Αν το κάνουν τα δικηγορικά έξοδα και μόνο θ' αποδειχτούν περισσότερα κι από τις αποζημιώσεις που προτίθενται να προσφέρουν».

Έσκυψε το κεφάλι σκεπτική, αλλά είδα τα μάτια της να φωτίζονται από μια λάμψη, της οποίας την προέλευση μπορούσα να μαντέψω. Σήκωσε τελικά το βλέμμα για να μας κοιτάξει.

«Ίσως να λείπω τότε, ξέρετε».

«Το ξέρουμε, υψηλοτάτη», απάντησε η Σάρα κι υποκλίθηκε περιπαιχτικά.

«Αλλά δε θα φύγω, αν δεν τελειώσουν όλα πρώτα. Δε με νοιάζουν τα εγκαίνια κι οι φιλοφρονήσεις, το ταξίδι με νοιάζει, κι αυτό μπορεί να περιμένει. Εξάλλου είναι και το σχολείο...»

«Θα επιβιώσουμε και χωρίς εσένα, ξέρεις», της είπα εγώ τρυφερά. «Όσο για το σχολείο, έρχονται συνέχεια εθελοντές που θέλουν ν' αναλάβουν το μάθημα της τέχνης, κι εσύ τους διώχνεις. Ε, αυτή τη φορά οφείλεις να τους παραχωρήσεις τη θέση σου. Το χρωστάς στον εαυτό σου αυτό».

Έκλεισε το στόμα, δάγκωσε τα χείλη, παρίστανε τη λυπημένη, ωστόσο δεν ήταν. Ένιωθα ότι ήταν χαρούμενη, αλλά απλά δεν επέτρεπε στον εαυτό της να το παραδεχτεί. Κι ένιωθα και πάλι ότι κάτι μας έκρυβε. Δεν μπορούσα να πιστέψω ότι κάποιες εκθέσεις ή τα ταξίδια και μόνο θα της έδιναν τόση χαρά. Κάτι άλλο είχε αυτή στο μυαλό της.

Μιλήσαμε λίγο ακόμη με τον Μάθιου και κλείνοντας ραντεβού για το βράδυ, κινήσαμε οι τρεις μας παρέα για το σχολείο. Βγαίνοντας από τη μεγάλη γυάλινη πόρτα του κτηρίου, νιώσαμε το χάδι του θανάτου...

Ακούσαμε ένα αυτοκίνητο να έρχεται με ταχύτητα και να σταματά απότομα. Ακούσαμε λάστιχα να τρίζουν και νιώσαμε μια βρώμικη μυρωδιά να διασκορπίζεται παντού στο αγέρα. Ακούσαμε ριπές από οπλοπολυβόλα -ή δεν ξέρω τι- και νιώσαμε τη τζαμαρία πίσω μας να εκρήγνυται. Είδαμε τα γυαλιά να πετάνε στο αέρα και τα νιώσαμε να μας τρυπάνε τα κορμιά. Πέσαμε κατάχαμα μεμιάς. Πληγωμένες ή όχι, δεν ξέραμε. Δε νιώθαμε τίποτα περισσότερο από φόβο, πανικό: κάποιος προσπαθούσε να μας σκοτώσει. Σε μια ανάπαυλα σηκώσαμε λίγο το κεφάλι για να αντικρίσουμε τη Μάριαν να στέκεται ακίνητη και να κοιτά ίσα μπροστά το δρόμο άφοβα, να προκαλεί με το βλέμμα τους άγνωστους εκτελεστές μας. Την τραβήξαμε απ' τα πόδια και σωριάστηκε δίπλα μας, πάνω στα σπασμένα τζάμια. Και μετά ακούστηκαν νέοι πυροβολισμοί, πόδια να τρέχουν, σειρήνες από περιπολικά. Ήμασταν και δεν ήμασταν εκεί, εγώ κι η Σάρα. Η Μάριαν εξακολουθούσε να είναι

ατάραχη, ίσως από μέσα της να χαμογελούσε κιόλας. Ζούσε κάθε μέρα με όλο της το είναι το θάνατο, δεν το φοβόταν.

Σε λίγο ή πολύ όλα τέλειωσαν. Κατέφθασαν νοσοκόμοι και γιατροί, αστυνομικοί και παρατρεχάμενοι, και μας οδήγησαν άρον άρον στο νοσοκομείο. Και μετά ήρθε το κενό. Σα να βυθίστηκα σε ένα κόσμο σκοτεινό, νεκρωμένο από αισθήσεις. Δεν ήμουνα ξύπνια, αλλά ούτε και κοιμόμουνα, δεν έβλεπα όνειρα, αλλά και τίποτα από τον έξω κόσμο, τον πραγματικό. Θ' ακροβατούσα μάλλον ανάμεσα στην ύπαρξη και την ανυπαρξία, ανάμεσα στον πόνο και το τίποτα.

Ωστόσο τα πράγματα αποδείχτηκαν κάπως καλύτερα απ' ό,τι περίμενα. Μια πληγή από σφαίρα που πέρασε ξυστά απ' το αριστερό μου μπράτσο, κάποιες αμυχές από τις τζαμαρίες και το σοκ. Η Σάρα στάθηκε λιγότερο τυχερή, αφού χρειάστηκε μια μικρή επέμβαση για να της αφαιρέσουν μια σφαίρα από το δεξί πόδι, ενώ ούτε κι αυτή γλίτωσε τις αμυχές από τα γυαλιά. Κι η Μάριαν. Άτρωτη! Έπαιξε χαρτιά με το χάρο, τον νίκησε, και του έβγαλε τη γλώσσα περιπαιχτικά. Σα να μην ήταν εκεί, μαζί μας, όταν συνέβαιναν όλ' αυτά. Αλλά ήταν εκεί, όπως ήταν και τώρα δίπλα μας, εδώ στο νοσοκομείο, όπου κάθονταν και μας σκίτσαρε όταν κοιμόμασταν, ή απλά σιωπούσε στο προσκεφάλι μας με τις ώρες. Όπου όταν βαριότανε πήγαινε στην παιδική πτέρυγα κι έπαιζε με τα παιδιά. Τους ζωγράφιζε, τους τραγουδούσε.

Όπως μας έλεγαν όλοι μετά φανήκαμε πολύ τυχερές, είχαμε τον αγίο μας. Και όντως τον είχαμε, αλλά δεν ήταν ένα πνεύμα στον ουρανό, αλλά ένας άνθρωπος, με σάρκα και οστά: ο πατέρας μου! Η ανησυχία του για μένα μας έσωσε. Όντως είχε βάλει κάποιους ανθρώπους να με παρακολουθούν, και πολύ καλά έκανε όπως αποδείχτηκε. Και ο μπράβος με τον χαρτογιακά που επισκέφθηκαν τη Ρόντα, κι εκείνοι δικοί του ήταν. Ήθελε να μάθει τα πάντα, που είχε μπλέξει η κόρη του. Και τα έμαθε. Κι έτσι, μόλις επέστρεψα στην πόλη, με έθεσε υπό στενή παρακολούθηση. Ωστόσο, αυτοί που με κυνηγούσαν, που μας κυνηγούσαν όλες, έδρασαν αιφνίδια, σχεδόν για μας μοιραία. Μα δεν τα κατάφεραν. Εκδιώχθηκαν από τους ανθρώπους του πατέρα μου και την αστυνομία και συνελήφθησαν. Όλα έδειχναν ότι από πίσω τους βρίσκονταν η εταιρία, αλλά δεν μπορούσε να το αποδείξει κανείς, έτσι θα πλήρωναν εκείνοι και μόνο τη νύφη. Αυτή η επίθεση όμως θα αποδεικνυόταν ένα ακόμη βέλος στη φαρέτρα μας. Τι κι αν ζήσαμε τον τρόπο; Τι κι αν πονέσαμε; Τι κι αν οι αμυχές του σώματος δεν έχουν επουλωθεί ακόμα; Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι ζήσαμε, επιβιώσαμε, και τώρα ήμασταν περισσότερο αποφασισμένες από ποτέ άλλοτε, να μην το βάλουμε κάτω, να τους ρίζουμε στο λάκκο που άνοιξαν για μας.

Όταν βγήκαμε από το νοσοκομείο εγώ κι η Μάριαν μετακομίσαμε προσωρινά στο σπίτι των δικών μου -θα ήμασταν πιο ασφαλείς εκεί- ενώ η Σάρα είχε κάνει κατάληψη σ' αυτό του Μάθιου. Σε λίγες μέρες θα άρχιζαν τα μαθήματα στο σχολείο και είχαμε αναθέσει σε κάποιους άλλους εθελοντές ν' αναλάβουν τις τάξεις. Απ' αυτούς είχαμε τώρα πια πάντα περίσσευμα, μόνο στο οικονομικό τα βρίσκαμε, πού και πού μπαστούνι, προτού μας ξελασπώσει ως συνήθως η ζωγράφος μας. Όπως μας συμβούλευαν ειδικοί και μη, μέχρι να διευθετηθεί το όλο ζήτημα, καλά θα κάναμε να περιορίσουμε όσο περισσότερο μπορούσαμε τις μετακινήσεις μας. Υπακούσαμε με μισή καρδιά, αφού δεν είχαμε κι άλλη επιλογή κιόλας.

Τελικά τα πράγματα στο σπίτι δεν ήταν τόσο άσχημα όσο τα περίμενα. Εκείνοι οι τέσσερις μήνες αποδείχτηκαν ένα δεύτερο ή μάλλον τρίτο σχολείο για μένα, καθώς μέρα με τη μέρα ανακάλυπτα όλο και περισσότερο τον κόσμο, μάθαινα τα φανερά του μυστικά, άνοιγα τα μάτια σε αλήθειες που πονούσαν. Άρχισα να μορφώνομαι όχι σα μηχανή πια, αλλά σαν άνθρωπος. Επέβαλα στον πατέρα μου να μου φέρνει κάθε βράδυ όταν επέστρεφε στο σπίτι τον Γκάρντιαν, παρακολουθούσα ειδήσεις από ξένα κανάλια και πολλά ντοκιμαντέρ για τον τρίτο κόσμο, διάβαζα άρθρα για την πολιτική και την κοινωνία, άρχισα με τη βοήθεια της πάντα πρόθυμης Μάριαν να μαθαίνω και ισπανικά. Όλοι μας έλεγαν ότι οι ΗΠΑ, η χώρα μας ήταν το κέντρο της γης, κι η Νέα Υόρκη, ο πυρήνας, κι εγώ η εκκωφαντικά αμόρφωτη τους πίστευα, αλλά τώρα ανακάλυπτα, με μια δόση έκπληξης, ότι η γη είχε πολλά κέντρα, πολλούς πυρήνες, κι ότι ζωή υπήρχε κι αλλού. Κι εκεί δεν έμοιαζε με τη δική μας, τη φαινομενικά πλούσια, που όμως έμοιαζε να στερείται τα βασικά συστατικά στοιχεία: την αγάπη, την ανθρωπιά, την κατανόηση, την αποδοχή του άλλου, την... την... την... Ώρες-ώρες ένιωθα προδότρια. Ναι, πρόδιδα την πατρίδα μου, επειδή πια δεν πίστευα στα λόγια των πολιτικών, δεν κατάπινα αμάσητη την προπαγάνδα τους, δεν κοιτούσα την παγκόσμια κατάσταση μέσα από τη δική τους παραμορφωμένη από το χρήμα και τη μέθη της εξουσίας ηθική. *Σχολεία παντού, έλεγα στη Μάριαν, αυτό χρειάζεται για να σωθεί η γη, σχολεία παντού.* Συμφωνούσε. Το χαρτί, το στυλό, το μολύβι, τα βιβλία, οι υπολογιστές, η μόρφωση: αυτά ήταν τα πιο πολύτιμα όπλα για τη ζωή του μέλλοντός μας. Αφήσαμε πολλή χρόνο να πάει χαμένος, πολλούς νέους να σκοτωθούν στους πολέμους και να πεθάνουν από τα ναρκωτικά, εκατομμύρια παιδιά να ξεψυχήσουν προτού καλά καλά ζήσουν από τον υποσιτισμό και τις αρρώστιες. Κήρυξα την προσωπική μου επανάσταση. Και υποσχέθηκα στη Μάριαν ότι δε θα ήταν μια επανάσταση δωματίου, ότι θα έβγαινα εκεί έξω και θα προσπαθούσα ν' αλλάξω έστω λίγο τον κόσμο, να τον κάνω μια στάλα πιο φωτεινό. Με πίστευε, έλεγε. Και την πίστευα ότι με πίστευε. Ήταν μυστικοπαθής αλλά όχι ψεύτρα. Και τώρα ζωγράφιζε καλύτερα από ποτέ. Και τώρα καθόταν μαζί μου με τις ώρες και μάθαινε, με διάφορες μεθόδους νέες γλώσσες. *Τα αγγλικά και τα ισπανικά δεν είναι αρκετά, έλεγε. Για ν' αλλάξεις τη ζωή κάποιου πρέπει να του μιλήσεις στη γλώσσα του, όποια κι αν είναι αυτή, και στη γλώσσα της καρδιάς του.* Έτσι τα ισπανικά ακολούθησαν τα πορτογαλικά, κι εκείνα τα γαλλικά και τα ιταλικά, τα οποία έβρισκε πολύ εύκολα. Είχε το χάρισμα, εγώ όχι, αλλά χαιρόμουν για αυτή. Κι αυτή χαιρότανε για μένα. *Είναι σα να βλέπω το τέλος της ταινίας, μου είπε μια φορά, το έργο ολοκληρώθηκε.* Το έργο που είχε αρχίσει να γυρίζει μ' εμένα στον κύριο ρόλο ο Άντι, μάλλον θα ήθελε να πει, μα δεν το είπε. Δε χρειαζόταν. Τον είχα πια ξεπεράσει, αλλά δε θα τον ξεχνούσα ποτέ.

«Το ξέρω ότι θα φύγεις· θα φύγετε κι οι δυο» είπε ο πατέρας μου μια φορά στο τραπέζι του δείπνου, και λίγο έλειψε να μου σταθεί το φαγητό στο λαιμό, «αλλά σε θέλω να ξέρεις», συνέχισε, «ότι έχεις την ευλογία μου. Είμαι σίγουρος ότι θα κάνεις σπουδαία πράγματα στη ζωή σου, κι ας μην τα μάθει κανείς ποτέ. Όσο για σένα, νεαρή κυρία», στράφηκε στη Μάριαν, «ό,τι και να πω θα 'ναι λίγο. Δεν ξέρω τι σκοπεύεις να κάνεις στη ζωή σου, αλλά αν δεν τα παρατήσεις είμαι σίγουρος ότι θα γίνεις η καλύτερη ζωγράφος της γενιάς σου. Αν ήξερες σε τι τιμές πωλούνται τώρα οι πρώτοι σου πίνακες θα...»

«Ευχαριστώ πολύ. Ευχαριστώ για τα καλά σας λόγια. Αλλά δε μ' ενδιαφέρει το θέμα των χρημάτων. Θα συνεχίσω να ζωγραφίζω, αυτό είναι το μοναδικό πράγμα

για το οποίο είμαι σίγουρη. Από κει και πέρα όμως δεν μπορώ να εγγυηθώ τίποτα. Και ναι, δίκιο έχετε, θα φύγω. Αλλά αυτό δεν έχει τίποτα να κάνει με τις εκθέσεις στην Ευρώπη. Ας τελειώσουμε πρώτα με την υπόθεση και μετά...»

Ούτε και τώρα δε θέλησε να μοιραστεί μαζί μας το μυστικό της, κι ο πατέρας μου δεν την πίεσε. Λες και η αλλοτινή μας κόντρα, οι κοκορομαχίες μας, του άλλαξαν μυαλά. Ή ίσως και όχι. Αφού ο ίδιος, μετά τη συμφιλίωσή μας παραδέχτηκε, ότι θα ήθελε, ή μάλλον κάποτε ονειρευόταν να κάνει ό,τι κι εμείς.

Το φθινόπωρο έφυγε τρέχοντας, ο χειμώνας ήρθε ακροβατώντας. Αρχές του Δεκέμβρη άρχισαν οι συζητήσεις με τους δικηγόρους και τους εκπροσώπους της Μάνιχαουντ στα γραφεία του Χάρι. Όπως μου έλεγε η Σάρα, που σχεδόν δεν άφηνε στιγμή το πλευρό του αγαπημένου της, κόσμος πηγαινοερχόταν συνεχώς, τη μια συνεδρία ακολουθούσε η άλλη, έπεφταν στο τραπέζι προσφορές που αποσύρονταν ή δε γίνονταν αποδεκτές. Με λίγα λόγια: υπήρχε πολλή δράση. Δράση που εμείς ζούσαμε από δεύτερο χέρι. Η Μάριαν τελικά δεν πήγε στην Ευρώπη για τις εκθέσεις της, όπως είχε ακριβώς υποσχεθεί. Συνέχισε ωστόσο να μένει μαζί μου, να δουλεύει ασταμάτητα, να διαβάζει, να σιωπά. Το ήξερε ότι δεν υπήρχε πια λόγος να είναι εκεί, αλλά έλεγε ότι μαζί ξεκινήσαμε όλο αυτό το πράγμα και μαζί οφείλαμε να το τελειώσουμε. Διαφωνούσα μαζί της, μα δεν το έλεγα, αφού δεν ήθελα να φύγει. Δεν μπορούσα να φανταστώ τη ζωή μου χωρίς αυτή. Μου χάριζε κάποιου είδους ισορροπία, απλά με το να είναι εκεί.

Στο μεταξύ οι σχέσεις μου με τους γονείς μου έφτασαν στο καλύτερο δυνατό σημείο. Είχα ατελείωτες συζητήσεις με τον πατέρα μου, μοιράστηκα απέραντους μονόλογους με τη μάνα. Προσπαθούσα απεγνωσμένα να καταλάβω αυτή τη γυναίκα, αλλά απλά δεν το μπορούσα. Ήταν σα να μαχόμουνα μέρα νύχτα μ' ένα δαίμονα που δεν είχε υφή και πρόσωπο – μια πλαστική κούκλα. Ωστόσο μου έκανε καλό να της μιλάω. Ίσως να της έκανε κι εκείνης καλό. Πολλές φορές καθόταν δίπλα μου σιωπηλή καθώς παρακολουθούσα τις ειδήσεις ή σα διάβαζα κάτι, και τότε πού και πού με την άκρη του ματιού μου την έβλεπα να με παρατηρεί μ' ένα βλέμμα που δεν μπορούσα να αποκωδικοποιήσω. Ίσως και να ήταν απογοήτευσης, δεν ξέρω. Πώς αντιστράφηκαν έτσι οι ρόλοι, ανάμεσα σ' αυτή και τον πατέρα μου; Πώς, έτσι στα ξαφνικά, ο μεγαλύτερος υποστηρικτής μου, έγινε αυτός που κάποτε θεωρούσα εχθρό, κι η μεγαλύτερη επικρίτριά μου, αυτή που θαρρούσα στήριγμα; Όμως, σκεφτόμουνα, ευτυχώς που δε μιλάει, δε χρειάζομαι άλλα οικογενειακά δράματα. Εξάλλου, μια χαρά ήμασταν έτσι. Παρά τις διαφορές μας τώρα που ζούσαμε και πάλι μαζί -σ' αλήθεια, σα να ήταν η πρώτη φορά που συνέβαινε αυτό- είχαμε έρθει πιο κοντά. Κι έδειχνε να ενδιαφέρεται για τη ζωή μου, κι ας μη την πολυδιαφήμιζε στον κύκλο της. Σα να μάχονταν μέσα της σε μια αμφίρροπη μάχη το παλιό με το νέο.

Με τη Ρόντα μιλούσα πια σχεδόν καθημερινά, ένιωθα την ανάγκη να το κάνω. Απλά την έπαιρνα τηλέφωνο λίγο προτού πάει για ύπνο και τα λέγαμε. Πιότερο εγώ μιλούσα. Της έλεγα για όλ' αυτά που μάθαινα σιγά-σιγά, τα νέα της υπόθεσης, της φορτωνόμουνα με τις αγωνίες και τους μικρούς μου φόβους, κι αυτή με άκουγε υπομονετικά. Κάθε τόσο σχολίαζε κάτι, γελούσε, μου έλεγε μ' εκείνη τη φωνή, που έμοιαζε να στάζει μέλι, να μην τα πολυσκέφτομαι τα πράγματα, να μην ανησυχώ για τίποτα, και όλα θα πάνε καλά. Είχε ένα καλό προαίσθημα.

Στις είκοσι του μήνα οι διαπραγματεύσεις έφτασαν σ' ένα αίσιο τέλος. Οι δικηγόροι μας συμφώνησαν με τους δικούς τους για το ποσό των αποζημιώσεων. Η Σάρα επικοινωνήσε με τη Ρόντα, κι εκείνη συγκάλεσε σύσκεψη το ίδιο βράδυ στην ταβέρνα. Τα λεφτά που προσφέρθηκαν και οι όροι που συμφωνήθηκαν τους κάλυπταν πλήρως, αφού δεν εξασφάλιζαν μόνο το μέλλον των παιδιών τους και κατ' επέκταση της πόλης, αλλά θα έδιναν και στους αρρώστους μια νέα ευκαιρία στη ζωή, καθώς η εταιρία θ' αναλάμβανε πλήρως την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη. Υποσχέθηκαν επίσης νέες περιβαλλοντικές μελέτες, βιολογικό καθαρισμό του ποταμού και υποτροφίες στους τρεις καλύτερους μαθητές που θα αποφοιτούσαν κάθε χρόνο από το σχολείο.

Όταν τα έμαθα όλ' αυτά, δεν μπορούσα να πιστέψω στ' αυτιά μου, αφού ξεπερνούσαν κατά πολύ την κάθε μου προσδοκία. Και αμέσως γεννήθηκαν μέσα μου οι απορίες: Πώς και γιατί; Πώς μπόρεσαν οι δικοί μας και τους επέβαλαν τέτοιους όρους; Κι εκείνοι, γιατί δεν τόλμησαν να τους απορρίψουν; Ευτυχώς είχαμε τον Μάθιου, που δεν έχασε την ευκαιρία, με μια δόση περηφάνιας, να μας τα εξηγήσει όλα.

«Βασικά, μόνοι έκοψαν το λαιμό τους. Αν δεν προσπαθούσαν να σας σκοτώσουν και πάλι θα έχαναν, απλά οι όροι δε θα ήταν τόσο καταλυτικοί εις βάρος τους. Μπορεί να μην αποδείχθηκε ποτέ ότι ήταν αυτοί που βρίσκονταν πίσω από την απόπειρα κατά της ζωής σας, αλλά ο πατέρας σου Χοπ, έχει μακρύ χέρι, πολύ μακρύτερο απ' ό,τι φαίνεται και από τις αρχές. Δεν ξέρω με ποιο τρόπο, αλλά μπόρεσε και εξασφάλισε ένα βίντεο που έδειχνε ένα από τους παρ' ολίγον δολοφόνους να συνομιλεί με τον επικεφαλής ασφαλείας της Μάνιχαουντ. Αν και περιστασιακό στοιχείο, ήταν αρκετό για να τους κάνει να καταπιούν τις γλώσσες τους. Το μόνο που κατάφεραν τελικά ήταν να μειώσουν το ποσό της αποζημίωσης, κάτι στο οποίο συμφωνήσαμε μόνο αφού λάβαμε γραπτή δήλωση ότι θα χρηματοδοτούσαν κάθε χρόνο τις σπουδές των καλύτερων μαθητών της πόλης. Τους είπαμε ότι αυτό έτσι κι αλλιώς θα δηλωνόταν σαν φιλανθρωπία και θα εξαιρείτο από τους φόρους. Όχι πώς θα γλίτωναν και πολλά, αλλά...» Άρχισε να γελάει, καθώς εγώ κι η Μάριαν τον κοιτούσαμε δίχως λαλιά, φανερά αμήχανες. Δεν ξέραμε τι να πούμε. «Θα έπρεπε να έβλεπες τους πατεράδες μας να κάθονται δίπλα-δίπλα και να τους πυροβολούνε, Χοπ...»

«Τι δουλειά είχε εκεί ο πατέρας μου;» Τον διέκοψα.

«Βασικά έκανε την εμφάνισή του την τελευταία στιγμή: κάτι σαν τζόκερ στην τράπουλα. Ο Χάρι τον παρουσίασε σαν εξωτερικό συνεργάτη και σύμβουλο και του έδωσε το λόγο. Και τους ισοπέδωσε. Πάντως ήταν κι οι δυο τους απολαυστικοί. Δε θα ήθελα να βρεθώ απέναντί τους στο δικαστήριο, σίγουρα θα έχανα. Ο πατέρας μου πάντα μου έλεγε ότι στις μεγάλες υποθέσεις απαιτούνται μεγάλοι θεατρίνοι, και μ' αυτό τον τρόπο μου απέδειξε ότι είχε δίκιο. Οι αντίπαλοι δεν είχαν κανένα άσσο στο μανίκι τους, τίποτα να αντισταθούν. Πετούσαν μοναχά νούμερα στον αέρα, τα οποία ακυρώνονταν το ένα μετά το άλλο προτού καν αγγίξουν το τραπέζι. Δεν ξέρω καν πόσες φορές μίλησαν με τα αφεντικά τους στο τηλέφωνο, προτού υπογράψουν την τελική συμφωνία. Όταν τελικά αποχώρησαν, θα ένιωθαν μάλλον ανακουφισμένοι, αφού μια από τις χειρότερες μέρες της ζωής τους, έφτανε στο τέλος της. Τους έχουμε δέσει χειροπόδαρα, Χοπ, δεν έχετε πια να ανησυχείτε για τίποτα. Δε θα τολμούσαν να επιχειρήσουν κάτι εναντίον σας ξανά».

«Και τώρα;»

«Και τώρα τι;»

«Θέλω να πω: τι θα γίνει με τα λεφτά; Πότε θ' αρχίσουν να φτάνουν στα χέρια των ανθρώπων; Τα έχουν μεγάλη ανάγκη, ξέρεις;»

«Ναι, το ξέρω καλά, μην ανησυχείς. Θα αρκεστώ να σου πω ότι φέτος θα περάσουν πολύ καλά τα Χριστούγεννα». Χαμογέλασε.

«Τόσο νωρίς;»

«Ήταν μέσα στους όρους της συμφωνίας. Εξάλλου τι φιλόανθρωποι θα ήταν αν δε βοηθούσαν τον κόσμο αυτές τις μέρες;» Όμορφη ειρωνεία.

Σηκώθηκα και πήγα και τον αγκάλιασα. Η Μάριαν όχι. Αυτή αρκέστηκε μονάχα να του πει:

«Καλά τα κατάφερες, μάγκα!»

Έπρεπε να βγούμε, να το γιορτάσουμε, αλλά να πάμε πού; Είχα πια ξεμάθει τους τρόπους και τους τόπους της νύχτας. Ωστόσο θα μπορούσαμε να πάμε για φαγητό και ποτό. Κάπου ξεχωριστά, κάπου ανθρώπινα, σ' ένα μέρος σημαντικό. Εκείνη, η απίστευτη, μάντεψε τη σκέψη μου, και μου έδωσε με δυο λέξεις τη λύση, που μέσα στο θολό μου το μυαλό αναζητούσα.

«Στης Πιλάρ...»

Ναι, εκεί, πώς δεν το είχα σκεφτεί. Χαμογέλασα πλατιά και της έσφιξα το χέρι.

«Θα μπορούσαμε να προσκαλέσουμε και κάποιους απ' τους φίλους απ' το παλιό σχολείο, τους νέους καθηγητές, τους παλιούς μαθητές. Θα έχουμε το δικό μας μυστικό δείπνο...»

«Που θα σημάνει τη νέα ζωή. Καλύτερα ν' αρχίσεις αμέσως να τηλεφωνείς σε όσους σκοπεύεις να προσκαλέσεις, προτού καλέσεις και την Πιλάρ για να κάνεις κράτηση. Ξέρεις πόση δουλειά έχει το βράδυ, αλλά είμαι σίγουρη ότι για μας θα κάνει μία εξαίρεση και θα κρατήσει όσα τραπέζια της ζητήσουμε».

«Κερνάω εγώ...» Άκουσα τη φωνή του πατέρα μου από την πόρτα του καθιστικού. Στεκόταν εκεί και χαμογελούσε. Δεν απάντησα, έμεινα ακίνητη να τον κοιτάω για πολύ, με μάτια υγρά, που έσταζαν τρυφερότητα κι ευγνωμοσύνη. Λίγο αργότερα έπιασα δουλειά στο ακουστικό και σε μια ώρα όλα ήταν έτοιμα. Κανείς δεν αρνήθηκε την πρόσκληση, όλοι αποδέχτηκαν με ιδιαίτερη χαρά θα έλεγα, κι η Πιλάρ, αν και όταν με άκουσε να της μιλάω στα ισπανικά ξεκαρδίστηκε στα γέλια, δεν αρνήθηκε να κρατήσει για μας ελεύθερο το μισό σχεδόν μαγαζί.

Ανοίγοντας την πόρτα και μπαίνοντας μέσα ήταν σα να άνοιγα το κουτί με τις αναμνήσεις. Όλα εδώ ξεκίνησαν, σκεφτόμουν. Ναι, ουσιαστικά όλα εκεί ξεκίνησαν. Εκεί ανακάλυψα μία ακόμη πλευρά του Άντι, εκεί γνώρισα ετούτο το εκπληκτικό πλάσμα, τη Μάριαν, που θα έπρεπε να ονομαζόταν Μάγια, αφού ακριβώς τέτοια έμοιαζε στα μάτια μου: σα μια ψευδαισθήση δηλαδή. Έπειτα από δική μου επιμονή μας συνόδεψε κι ο πατέρας μου. Προσκάλεσα και τη μάνα μου, σαν από υποχρέωση, αν και ήμουν σίγουρη πώς δε θα ερχόταν, όπως και έγινε.

Φτάσαμε πρώτοι εκεί, κι εγώ με τη φίλη μου τρέξαμε ν' αγκαλιάσουμε την Πιλάρ, που τόσα και τόσα βράδια μαγείρευε για μας τα καλύτερά της φαγητά, που μας επέτρεπε μέσα από τις συνταγές της, να δραπετεύουμε από τη γύρω μας σκληρή πραγματικότητα.

«Η αδελφή του Άντι», είπε με σιγουριά μόλις αντίκρισε τη Σάρα και την αγκάλιασε με θέρμη, λες και την ήξερε από χρόνια. «Σε θυμάμαι από τις φωτογραφίες σου. Μεγάλωσες, αλλά δεν άλλαξες. Είσαι μια ομορφιά». Στράφηκε

προς τον πατέρα μου. Προσπαθούσε να τον τοποθετήσει κάπου, αλλά δεν μπορούσε. Ρώτησε: «Κι ο κύριος;» Περιέργεια έδειχνε η φωνή της και όχι ειρωνεία. Εκείνος αντί να απαντήσει με ακούμπησε στον ώμο. Κατάλαβε. «Ο πατέρας!» Έμοιαζε σχεδόν σοκαρισμένη. Δεν περίμενε να τον δει εκεί. Την τελευταία φορά που της μίλησα ήμασταν ακόμη στα μαχαίρια.

«Χαίρομαι πολύ που σας γνωρίζω, κυρία Πιλάρ», άπλωσε το χέρι του για μια χειραψία. «Η Χοπ μου έχει πει τα καλύτερα πράγματα για σας». Τι του είπα; Μόνο ότι μαγειρεύει υπέροχα του ανέφερα. Αιώνιος καταφερτζής. Εκείνη, αν δεν ήταν μαύρη θα κοκκίνιζε.

«Χαίρω πολύ», είπε, μας οδήγησε στα τραπέζια μας κι έτρεξε στην κουζίνα της.

Και μετά άρχισαν οι αφίξεις. Είδαμε μια τεράστια σκιά να καλύπτει την πόρτα και δεν είχαμε καμία απολύτως αμφιβολία ποια θα βλέπαμε να μπαίνει μέσα. Η Τάμπιθα, η ίδια όπως πάντα. Με τα κιλά της, με τα πολύχρωμα ρούχα της και το τρανταχτό της γέλιο. Ήρθε αμέσως στο τραπέζι μας, μας σήκωσε σαν τίποτα απ' τις καρέκλες μας και μας έχωσε στον τεράστιο κόρφο της.

«Να σας χαρώ», έλεγε ξανά και ξανά, «να σας χαρώ, κοριτσάρες μου». Κάποτε μας άφησε, τη φιλήσαμε στα μάγουλα και καθίσαμε και πάλι. «Εσύ πρέπει να είσαι η Σάρα, έτσι; Να σε χαρώ, κορίτσι μου, κούκλα έγινες». Η Τάμπιθα δεν μας είχε ακολουθήσει στο νέο σχολείο και έτσι ήταν η πρώτη φορά που την έβλεπε. «Κι εσύ», στράφηκε προς τον πατέρα μου, «πρέπει να είσαι το πορτοφόλι. Ελπίζω να είναι γεμάτο, αφού όπως βλέπεις πεθαίνω απ' την πείνα». Άρχισε να γελά με την καρδιά της, όπως πάντα. Γέλασε κι ο πατέρας μου. Έδειχνε παράδοξα άνετος στα μάτια μου – ντυμένος απλά, δίχως κουστούμι και γραβάτα, σαν ένας άρχοντας ταπεινός. Έμοιαζε να μην είναι ξένος εκεί.

Σε μισή ώρα τα τραπέζια που κρατήσαμε είχαν γεμίσει. Και μ' αυτή τη συντροφιά δεν ήταν δύσκολο να περάσει καλά κανείς. Μοιραζόμασταν άλλωστε τόσες εμπειρίες μεταξύ μας, τόσες αναμνήσεις. Εγώ και η Μάριαν, που κι εκείνη τη βραδιά παραήταν κοινωνική για τα μέτρα της, αλλάζαμε συνεχώς θέσεις, πηγαίναμε από το ένα τραπέζι στο άλλο, συνομιλούσαμε για λίγο με κάποιο παλιό γνώριμο, λέγαμε τα νέα μας, θυμόμασταν τα παλιά και συνεχίζαμε. Η Πιλάρ είχε ετοιμάσει για μας μια τεράστια ποικιλία από πιάτα, τα οποία όπως και τα ποτήρια με τις μπίρες, προτού καν προλάβουν να γεμίσουν, άδειαζαν. Όλοι περνούσαν καλά και το έδειχναν, ακόμη και οι πιο συνεσταλμένοι από μας, κι από μέσα μου παρακαλούσα αυτό το ιδιότυπο γλέντι να κρατούσε για πάντα, κι ας το γνώριζα πια καλά ότι τα καλά πράγματα στη ζωή ποτέ δεν κρατάνε για πολύ.

Ο χρόνος πέρασε γρήγορα κι ευχάριστα, το κέφι και τη ζωντάνια άρχισαν να διαδέχονται η κούραση κι η νύστα. Προτού πούμε τα τελευταία μας αντίο, η Τάμπιθα στάθηκε ξαφνικά και με μια κίνηση του χεριού επέβαλε τη σιωπή. Όλοι μείναμε να την κοιτούμε για λίγο ακίνητοι κι απορημένοι, αλλά σύντομα καταλάβαμε γιατί απαιτούσε την προσοχή μας.

«Για τον Άντι», είπε κι άρχισε μ' εκείνη την καθάρια, τη χαρακτηριστικά νέγρικη φωνή της να τραγουδά το «Blowing in the wind». Ανατρίχιασα. Αυτό το τραγούδι τα έλεγε όλα. Οι στίχοι του έβαζαν το τελευταίο καρφί στο φέρετρο μιας εποχής, απογειώνοντας την ίδια ώρα, το τέλος μιας μυσταγωγίας. Στράφηκα προς τον πατέρα μου. Χαμογελούσε, αλλά τα μάτια του ήταν υγρά. Προς τη Μάριαν. Μάτια φωτεινά και λυπημένα, χείλη σφιγμένα. Προς τη Σάρα. Έκλαιγε με λυγμούς στην αγκαλιά του Μάθιου, που είχε φτάσει εκεί τελευταίος. Φαντάστηκα τη Ρόντα να

στέκεται στη γωνία και να μας λέει, μ' εκείνο το μέλι που έσταζε η γεροντική φωνή της: *Αυτό είναι κορίτσια. Αυτό είναι κόρες μου. Τα καταφέρατε...*

Παράρτημα

Η Σάρα γράφει μουσική για ταινίες και θεατρικά έργα, και παίζει σε πολλές συναυλίες κάθε χρόνο. Ο πρώτος της προσωπικός δίσκος θα κυκλοφορήσει σε ηλεκτρονική μορφή το φθινόπωρο του 2011 με τίτλο «Appalachian Dawn». Παντρεύτηκε τον Μάθιου, με τον οποίο εξακολουθεί να διευθύνει το σχολείο στη Νέα Υόρκη.

Η Ρόντα συνεχίζει να μεγαλουργεί στην κουζίνα της. Έπειτα από δική της επιμονή το νέο κτήριο του σχολείου πήρε το όνομα του Άντι. Παρά την προχωρημένη ηλικία της, εξακολουθεί να διαθέτει διαύγεια μυαλού και να ενδιαφέρεται για τα κοινά, όπως μαθαίνουμε από τη Σάρα, που την επισκέπτεται τουλάχιστον δυο φορές το χρόνο.

Η Μάριαν μετά την πρωτοχρονιά αναχώρησε για την Αφρική – αυτό ήταν το μεγάλο κόλπο της. Έχει φτιάξει μια προσωπική μη κυβερνητική οργάνωση, η οποία φέρει την ευθύνη για τη λειτουργία τριών σχολείων στη Ρουάντα, τα οποία χρηματοδοτεί εξ ολοκλήρου. Σε ένα απ' αυτά διδάσκει αγγλικά και ζωγραφική. Ο αγαπημένος της μαθητής, όπως μου γράφει, είναι ο Μαλάικα, ένα παιδί-θύμα του εμφυλίου πολέμου, το οποίο μαθαίνει και ζωγραφίζει με το πόδι, αφού δεν έχει χέρια. Συνεχίζει να ζωγραφίζει κι η ίδια και να εκθέτει εξ αποστάσεως. Μαθαίνει να μιλά στα σουαχίλι.

Εγώ, δύο χρόνια μετά, κι αφού πήρα το πτυχίο μου, βρέθηκα στ' αχνάρια της, αλλά όχι ακριβώς. Πήγα στη Σουαζιλάνδη, ακολουθώντας μία μη κυβερνητική οργάνωση. Η βάση μας ήταν στην πρωτεύουσα Μπαμπάνε. Ήμασταν δώδεκα κορίτσια και ζούσαμε σε κάτι ξύλινα σπιτάκια στην κορυφή ενός λόφου, τα οποία το καλοκαίρι του 2006 υπέστησαν σοβαρές ζημιές από μια ανεμοθύελλα. Ένιωθα ότι δεν μπορούσα να προσφέρω όσα ήθελα εκεί, έτσι τον επόμενο χρόνο αποχώρησα και άρχισα ν' ακολουθώ το παράδειγμα της Μάριαν. Πήγα λοιπόν στο Νεπάλ, και έφτιαξα ένα σχολείο για τα άπορα παιδιά στην πρωτεύουσα Κατμαντού. Δύο χρόνια αργότερα, κι αφού το νερό είχε μπει στο αυλάκι, αναχώρησα για το βορρά της Ταϊλάνδης. Σκοπός μου, η μόρφωση των παιδιών των προσφύγων από τη Βερμανία, τα οποία δεν μπορούν, λόγω νόμου, να φοιτήσουν σε τοπικά σχολεία. Πού και πού με πιάνει το παράπονο επειδή νιώθω μόνη, αλλά μετά βλέπω τα χαμόγελα των παιδιών και το ξεπερνώ.

Με τη Μάριαν και τη Σάρα εξακολουθούμε να είμαστε καλές φίλες, αν και λόγω των συνθηκών κάτω από τις οποίες ζει η πρώτη, η επικοινωνία μας δεν είναι τόσο συχνή όσο θα θέλαμε.

Επιμύθιο

Κάθομαι σ' ένα ξύλινο πολύχρωμο παγκάκι, κάτω από ένα κιόσκι ανατολίτικο, τριάντα βαθμούς υπό σκιά, και φυλλομετρώ αυτές της ζωής μου τις σελίδες. Πόσα έζησα μονάχη, πόσα πολλά ζήσαμε μαζί, και πόσα δεν προλάβουμε! Από μπροστά μου περνάνε μία μία κουνημένες οι εικόνες, οι φωτογραφίες μιας ζωής. Ο κινηματογραφικός προβολέας τις κλέβει από το μέσα βλέμμα μου και τις βγάζει στο φως, το οποίο όμως δεν τις καίει, τις κάνει απλά πιο ευκρινείς, τους χαρίζει μια ξεχωριστή λάμψη, τονίζει το σκοτάδι τους. Η ζωή μου όλη! Σε δυο εκατοντάδες σελίδες, σε σαράντα τέσσερις χιλιάδες λέξεις. Μου φαίνεται μικρή και μεγάλη την ίδια ώρα. Τόσο πλούσια και τόσο λειψή. Ακούω φωνές, σε διάφορες γλώσσες. Όχι δεν είναι τα φαντάσματά μου. Άνθρωποι είναι, με σάρκα και οστά, που περνούν έξω από την αυλούλα, και συζητάνε μεταξύ τους, που ψάχνουν κάποιο προορισμό, που φωνάζουν και γελάνε, και αναρωτιούνται τι να στεγάζει άραγε ετούτο το παράξενο κτήριο το βαμμένο τουρκουάζ -θυμάστε το τουρκουάζ του άλλοτε μου;- που μοιάζει να έχει ξεπηδήσει από το πουθενά. Θέλω να τους πω, να τους εξηγήσω, αλλά δεν το τολμώ. Με κάνουν να νιώθω άβολα οι άνθρωποι, κι ας δουλεύω μαζί τους όλη μέρα, κάθε μέρα. Ευλογία ή κατάρα είναι η ζωή μου; Πολλές φορές αναρωτιέμαι γι' αυτό. Μάλλον ευλογία είναι, αλλά μια ευλογία οδυνηρή, καταπιεστική, αφού με κρατά αιχμάλωτη και ζωντανή. Με έχει κάνει υποχείριό της, αλλά από δική μου επιλογή. Ω, ας μην κλαίγομαι πια, εγώ η ίδια διάλεξα το δρόμο μου. (Αν δεν το έκανα θα ήταν σα να πρόδιδα τον εαυτό μου, όλ' αυτά που πίστεψα). Ίσως κάποια μέρα να τον εγκαταλείψω -έμαθα ποτέ να μη λέω ποτέ σ' αυτή τη ζωή- αλλά μέχρι να το κάνω πρέπει να συνεχίσω ολόκαρδα να χαρίζομαι, ανοιχτόκαρδα να παίρνω. Ένα πιτσιρίκι με παρατηρεί απ' το παράθυρο. Του βγάζω περιπαιχτικά τη γλώσσα. Μου τη βγάζει κι αυτό και γελάει και χάνεται κάπου μέσα σ' αυτό το ξύλινο σπίτι, που αποκαλούμε σχολείο.

Κλείνω για λίγο τα μάτια. Περιπλανιέμαι σε γνώριμα μονοπάτια. Η ζωή μου είναι οι μνήμες μου. Η χαρά μου και ο πόνος. Αυτοί που γνώρισα κι αγάπησα και έχασα. Αυτοί που γνωρίζω κι αγαπάω ακόμη. Τι παράξενος! Πόσο παράξενος ήταν ο δρόμος που ακολούθησα, αυτός που με έφερε μέχρι εδώ. Ξεκίνησα από μια ευθεία, ανέβηκα στου έρωτα την κορυφή, κατρακύλησα στην απώλειας την άβυσσο, σκαρφάλωσα ματώνοντας τα δάχτυλα στου δίκιου μου τον ουρανό. Σαν... Σαν ταξίδι με διαστημόπλοιο ήταν η ζήση μου. Μετά την αρχική ευθεία μόνο ανηφόρες και κατηφόρες συνάντησα. Πάνω κάτω, κάτω πάνω. Πάνω, αλλά όχι στο απόγειο των προσδοκιών μου.

Τι θα μπορούσα να κάνω αλλιώς; Τι θα μπορούσα ν' αλλάξω; Πώς θα μπορούσα ν' αναπληρώσω ποτέ όλ' αυτά που χάσαμε;

Με όλ' αυτά που κερδίσατε, ακούω μια φωνή να κυλάει με το ζεστό αεράκι απ' το βουνό και να μου ψιθυρίζει στ' αυτί. Μ' όλ' αυτά που κερδίσαμε! Ναι, με όλ' αυτά. Αυτά που μας κάνανε πιο πλούσιους. Αυτά που μας στέρησαν τις ψευδαισθήσεις μας. Αυτά που μας απέδειξαν ότι ο δρόμος για την ευτυχία δεν είναι στρωμένος με ροδοπέταλα, αλλά με αγκάθια. Αν δε ματώσεις δε θα νιώσεις.

Ανοίγω τα μάτια και χαμογελάω στον κόσμο. Ένα πεντάχρονο κοριτσάκι έρχεται και θρονιάζεται στα πόδια μου. Του δίνω να πιει λίγο χυμό ανανά. Μ' ευχαριστεί στη γλώσσα του. Το φιλάω στο μέτωπο και νιώθω να λαμποκοπάω. Σε λίγο καιρό θ' ανατείλει και πάλι για μένα μιας νέας μέρας το φως.

Σημειώσεις

Σοβέτο: Δεν υπάρχει πόλη μ' αυτό το όνομα στις ΗΠΑ. Απλά το χρησιμοποίησα για να θίξω το θέμα της στέρησης του πληθυσμού μιας ολόκληρης πόλης από τα δικαιώματά του, εμπνευσμένος από την ιστορική πραγματικότητα της Νοτίου Αφρικής.

Σλάιμ και Χείβεν: Δεν υπάρχουν ποτάμια μ' αυτές τις ονομασίες στη Βιρτζίνια. Χρησιμοποίησα τις συγκεκριμένες λέξεις για να δείξω την αντίθεση ανάμεσα στα δύο: το ένα γλοιώδες και βρώμικο και το άλλο γαλήνιο κι όμορφο, σαν όρμος, σαν καταφύγιο.

Το χάπι της αμνησίας: Proprietary. Έχει, λένε, την ιδιότητα να κουκουλώνει, ή μάλλον να αποκόπτει από τον κορμό της μνήμης, τις τραυματικές εμπειρίες. Συνήθως το συνταγογραφούν σε γυναίκες-θύματα βιασμών.

Μάνιχαουντ: Σύνθεση των αγγλικών λέξεων για το χρήμα και το κυνηγόσκυλο. Απλά, τα κυνηγόσκυλα του χρήματος.

Boston Legal: Τηλεοπτική σειρά, η προβολή της οποίας έχει φτάσει πια στο τέλος της. Ασχολείται, με χιουμοριστικό κυρίως τρόπο, με κάποια από τα μεγαλύτερα κοινωνικά θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη αμερικανική κοινωνία.

Βιογραφικό

Ο Λάκης Φουρουκλάς γεννήθηκε στη Ζιμπάμπουε το 1970 από κύπριους γονείς. Μεγάλωσε στην Κύπρο. Έζησε στην Αθήνα για μερικά χρόνια και τώρα ζει στην Τσιανγκ Μάι της Ταϊλάνδης.

Δούλεψε σε διάφορες εφημερίδες και ραδιοσταθμούς στο νησί. Διηγήματά του έχουν δημοσιευθεί σε διάφορα περιοδικά και εφημερίδες όπως και στο διαδίκτυο. Μπορείτε να επισκεφθείτε τα μπλογκς του [εδώ](#) και [εδώ](#). Τώρα συνεργάζεται με διάφορες ιστοσελίδες και έντυπα του εξωτερικού όπως τα Criminal Element, Crime Factory και άλλα.

Βιβλιογραφία

Αιώνια Αγαπημένη – Διηγήματα

Το λάθος πάθος – Νουβέλα. Κατεβάστε δωρεάν [από εδώ](#).

Μίρα, το λουλούδι του πολέμου – Μυθιστόρημα

Γαλανή & Λεύκιος – Μυθιστορίες. Κατεβάστε δωρεάν [από εδώ](#).

Οι γυναίκες της συγνώμης – Μυθιστόρημα

Αγγελική: Το ημερολόγιο μιας πόρνης – Νουβέλα

Ο Άγιος Πότης – Διηγήματα

Δυο φωνές και μια σιωπή – Μυθιστόρημα. Κυκλοφορεί μοναχά σαν [δωρεάν eBook](#).

Τη λένε Χαρά – Νουβέλα. Κυκλοφορεί δωρεάν σαν eBook. Μπορείτε να την κατεβάσετε από [εδώ](#) κι από [εδώ](#).

Τα μπλουζ της Μίρας. Μυθιστόρημα. Κυκλοφορεί δωρεάν σαν eBook. Μπορείτε να το κατεβάσετε από [εδώ](#).

Σ' αγαπώ απελπισμένα. Νουβέλα. Κυκλοφορεί δωρεάν σαν eBook.

Εγκληματικά Ασύστολα. Διηγήματα. Κυκλοφορεί δωρεάν σαν eBook.

Το Στιλέτο. Μυθιστόρημα. Κυκλοφορεί δωρεάν σαν eBook.

Επικοινωνία: lakisf@gmail.com